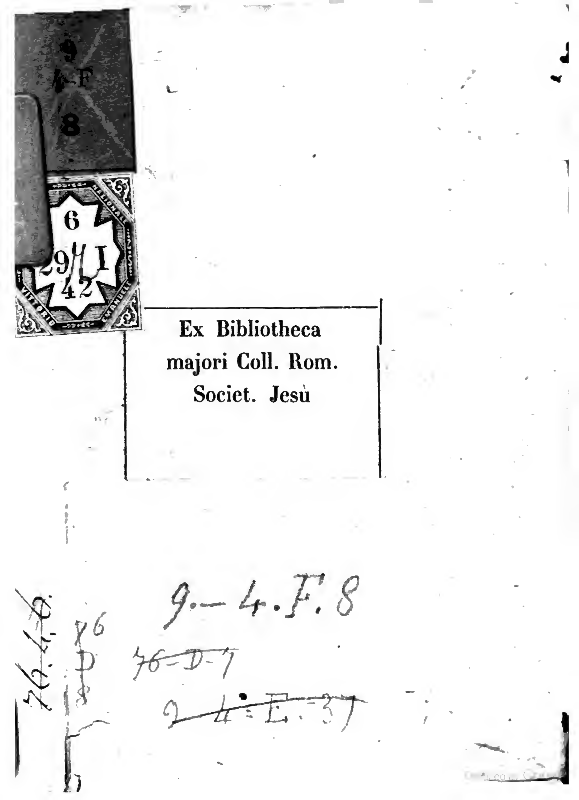

THEODORI METOCHITAE

Historiæ Romanæ,

à Iulio Cæsare ad Constantinum Magnum,

Liber Singularis.

IOANNES MEVRSIVS
Primus vulgavit, & in linguam Latinam transtulit, NOTASQVE addidit.

ÆTERNITATEM COGITA

LVGDVNI BATAVORVM,
Ex Officinâ IVSTI COLSTERI.
Anno cIↄ Iↄ c XVIII.

Illustrissimis Potentissimisq;
Dominis,

ORDINIBVS HOLLANDIÆ & VVest-Frisiæ,

IOANNES MEVRSIVS
Dedico, Consecroq;.

Illustrissimi, ac Potentiss. Domini,

ILlud mihi quam indignissimum semper visum ingenio liberali, ignavo atque ignobili otio vitam traducere; & præclarè à Philosopho quodam dictum: Temporis jacturam unam omnium esse maximam. *Quam divinam planè sententiam utinam inertes isti, & ignavi, inutilia terræ pondera, seriò sibi ob oculos ponerent. Nam quis pudor est, opibus omnes inhiare, easq;*

omninò primas putare; tempori verò nullum sanè pretium ponere. Cùm tamen ereptæ illæ, aut amissæ, reddi aliquando possint; istud autem, ubi elapsum est, nemo restituere sibi, aut redimere, ullo modo unquam queat, ne si omnibus universi terrarum orbis divitijs velit. Enimverò si avaro esse libebat, temporis certè avarum esse oportebat; hæc avaritia est honesta, & laudem habet. Improbè nimis olim Galba; Nulli rationem otij sui reddendam. *Rectiùs Draconis leges otioso, & ignavo, mortis pœnam irrogabant. Et Soloni item placuit, uti curia Areopagi sedulò inquireret, quo quis modo vitam suam institueret, toleraretque. Nota etiam Scipionis, viri illius multò maximi, vox præclara, quâ dicebat;* Non se minùs otiosum unquam esse, quàm cùm etiam otium ageret. *Alexander Macedo,* μηδὲν ἀναβαλλόμενος, *ut inquiebat, orbem sibi totum subjecit, & cognomen Magni accepit. Iam verò quid est homo ignavus? si verum illi nomen dabimus, belluo, & gurges ætatis suæ: sive, ut Themistocles rectè inquiebat,* Vivum sui ipsius sepulcrum.

Quid

Quid ignavo vita, aut mundus? Nil profectò. Quippe & hunc, & istam, pariter nihili facit, perditque ad libitum. Quid deinde anima illi, quidve corpus, quid tot rationis dotes, & ingenij, liberaliter à benigno Deo datæ, ad suum proximique usum, & sanctificationem nominis divini? Æstimat hæc? nihil minùs. Immò ne agnoscit quidem; aut, si agnoscit, vili pendit. Illudit Deo, & tantùm non beneficia, adeò malè collocata, facto exprobat. Nam quid aliud est dicendum? non uti donis tam præclaris. Quorum pretium et si summum, auget tamen illud majestas dantis Dei, & cum istâ comparata nostra vilitas, atque indignitas. At quàm multa incitamenta, ne ignavi esse possemus, posuit Deus? Spiritus iste, ignavissimo corpori inclusus, agitatione perpetuâ vegetat illud, nescius quietis, etiam nobis dormientibus. Exhortatur suo exemplo ad actionem, interdiu, noctu, sine intermissione. Videant terram, quam inhabitant, quamque inutili suo pondere illi premunt, quo se cunq; circumtulerint, incitamentum ad laborem apparebit. Videant mare; & illud se perpetuo motu,

 nun-

nunquam fatigatum, exercet. Videant, quod supra caput est, cœlū; circumvoluitur sine quiete. Videant solem, nunquam non in cursu suo est, & cum etiam ad metam venerit, carceres repetit, semper novus, semper alacer: illustrans terrans, ut luceat ignavis, ostendatque actiones, quibus ipsos occupari æquum esset. Sic nimirum ad laborem, & diligentiam, omnia inuitant. Illud reputans, ex quo rationis capax per ætatem esse cœpi, postquam ad literarum studia animum meum applicuissem, hancque mihi palæstram vitæ bonus Deus assignasse videretur, dandam sanè operam censui, ut me hîc sedulò exercerem, ac legendo, scribendoque, quod Varro ait, vitam procuderem: deinde etiam Academiæ illius vestræ celeberrimæ, ex quo inter Professores ejus accenseri cœpi, quantum in me, famam atque honorem tuerer. Quâ in re quàm gnavus fuerim, viris hodiè doctis notum, neque id prædicare meum est. Et nunc etiam testem profero, Theodorum Metochiten, virum doctrinâ, & dignitate, apud Imperatorem suum, cùm fortuna benignior esset, pariter maximum. Historia ejus

est,

est, quam exhibeo; Cæsares omnes Romanorum à Iulio ad Constantinum Magnum repræsentans. Breviter tantùm illos perstringit, ut videatur introductionem potiùs istam esse voluisse ad alterum Opus, valdè egregium, de Constantinopolitanis Imperatoribus; quod, à Constantino Magno inchoatum, ad Ioannem Comnenum deducit: qui Imperium suscepit Anno Christi CIↃ. C. XVIII. *Verùm tamen, ut brevitatem compensaret, Theologica etiam multa per digressionem inseruit, de nato, & passo, Servatore; quæque circa rem utramque à Theologis antiquis Græcis observata: ubi quantum etiam in Theologiâ promovisset, sat ostendit. Vobis autem hunc Auctorem, meâ operâ in lucem editum, & Latinâ linguâ loquentem, consecrare mihi visum; qui pronâ in doctos voluntate, studiisque excitandis, ac promovendis, benevolentiâ inusitatâ, laudem omnem longè supergressi estis. Et me spes non parua tenet, illam vestram benignitatem, quâ virorum literatorum lucubrationes excipere soletis, mihi etiam nullo modo defuturam. Atque hîc finiam,*

Illu-

Illustrissimi, & Potentissimi Domini,

Deum Opt. Max. venerans, ut Vobis, consilijsque vestris, benedicat, ad nominis sui sanctissimi gloriam, & Reipub. vestræ salutem. Lugduni Bat. III. Kal. Augusti Anno CIↃ. IↃ. C. XVIII.

THEODORI METOCHITAE

Hiſtoriæ Romanæ

Liber Vnus.

THEODORI
METOCHITAE
Historiæ Romanæ

Lib. I.

Τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα διῳκεῖτο πρώην ὑπὸ ὑπάτων, ἐπὶ ἔτη τʹ ξʹ καὶ δʹ. ἕως Ἰουλίου Καίσαρος, τοῦ μὴ γεννηθέντος. τῆς γὰρ μητρὸς αὐτοῦ θανούσης ἐν τῷ ἐννάτῳ μηνὶ τῆς ἐγκυμονίας αὐτῆς, τὴν κοιλίαν αὐτῆς ἀνατέμνουσι, καὶ σῶον αὐτὸν ἐκεῖθεν ἐκβάλλουσιν. ὅθεν Καίσαρ ἐλέγετο. ἀφ' οὗ καὶ πάντες Ῥωμαῖοι βασιλεῖς Καίσαρες προσηγορεύθησαν. κατὰ γὰρ τὴν Ῥωμαίων γλῶσσαν, ἀνατομὴ τὸ καίσαρ λέγεται. οὗτος ὁ Ἰούλιος Καίσαρ δισάτωρ ἐκαλεῖτο, τουτέστι μονάρχης. αὐτὸς γὰρ μόνος καὶ πρῶτος τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐκράτησε σκῆπτρον ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ. ὃς καὶ νόμους Ῥωμαίοις ἔδωκε, καὶ τὰς ἰνδίκτους, καὶ τὸ βίσεκτον ἔφερε, καὶ τὸν μῆνα τὸν Ἰούλιον ὠνόμασε, πρότερον Κυντίλιον λεγόμενον.

Μετὰ

THEODORI METOCHITAE Historiæ Romanæ

Lib. I.

Es Romanæ antea per Consules administrabantur annos CCCLXIV. ad tempora usque Iulij Cæsaris, qui natus non fuit, cùm enim mater diem suum obijsset nono mense, ex quo uterum ferre cœpisset, utero secto, incolumem inde extraxerunt. Vnde etiam *Cæsar* dictus; & ab eo *Cæsares* omnes Romanorum Imperatores. sectio enim linguâ Romanâ *Cæsura* vocatur. Iulius porrò hic Cæsar Dictator nuncupatus fuit; hoc est, qui solus principatu potiretur. nam primus hic solus sceptrum Romanum tenuit annis XVIII. & Romanis leges dedit, indictionesque & bisextum instituit; mensemque, prius Quinctilem dictum, Iulium nominavit.

 Post

Μετὰ δὲ Ἰούλιον ἐβασίλευσεν ὁ ἐκ βρέφους μὲν Ὀκτάβιος, Αὔγουστος δὲ διὰ τὴν λαμπρότητα ὕστερον. εἰ καί τινες αὐτὸν ἕτεροι λέγουσιν Ὀκταβίου υἱὸν, ἔτη πεντήκοντα καὶ ἕξ. ἀφ' οὗ σεβαστοὶ καὶ Αὔγουστοι, οἱ Ῥωμαίων βασιλεῖς, καὶ ὁ μὲν Αὔγουστος ἐκλήθη, ὁ πρότερον Ἐκτίλιος. Αὔγουστος γὰρ ὁ Καῖσαρ καλεῖται παρὰ Ῥωμαίοις, ὡς καὶ πλεῖόν τι κατὰ ἀνθρώπους ὑπάρχων. πάντα γὰρ τὰ ἱερώτατα καὶ σεβάσμια, αὔγουστα προσαγορεύονται. διὰ τοῦτο καὶ σεβαστὸν εἶπον αὐτὸν, ἀπὸ τοῦ σεβάζεσθαι, ὥσπερ τινὰ σεπτόν. ὁ Καῖσαρ μετὰ τὸ τοὺς ἀντικειμένους ἀπονικῆσαι, καὶ αὐτόν δὲ τὸν Ἀντώνιον ναυμαχοῦντα, τὸ κράτος ἔσχε, καὶ μονάρχης γέγονε. ἐν δὲ τῷ τοῦ στρατοπέδου τόπῳ κτίσας πόλιν, Νικόπολιν ταύτην ὠνόμασεν. ἔστησε δὲ καὶ στήλας χαλκᾶς ἀνθρώπου καὶ ὄνου. λέγεται γὰρ νυκτὸς ἔτι οὔσης, καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ναυμαχία συνέστη, ἀνθρώπῳ συναντῆσαι ὄνον ἐλαύνοντι. καὶ ὃς ἐρωτηθεὶς, ἐμοὶ μὲν, ἔφη, Εὐτυχὴς ὄνομα· τῷ δὲ ὄνῳ, Νίκων. αἱ δὲ στῆλαι αὗ-

ται

Poſt Iulium imperium tenuit, qui à puero Octavius vocatus, poſtea Auguſtus, propter ſplendorem, etſi alij Octavij ipſum filium ſtatuant. Ab hoc Romani Imperatores ſunt *Auguſti* appellati, & menſis *Auguſtus*, cui anteà nomen *Sextili*. Auguſtus enim Romanis vocatur Cæſar, quia ſorte eſſet plus quam humanâ. nam ſanctiſsima quæque, & veneranda *Auguſta* dicuntur. ea propter etiam Auguſtum indigetarunt à veneratione, tanquam aliquem venerandum. Hic Cæſar, poſtquam hoſtes ſuos ſuperaſſet, ipſumq; etiam Antonium, navali pugnâ decertantem, imperium obtinuit, rerumq; omnium principatum uni ſibi vindicavit. Quoque loco caſtra habuerat cùm Vrbem condidiſſet, Nicopolin eam nominavit. ibidemq; hominis & aſini ſtatuas æneas in columnis collocavit. quippe illâ nocte, quæ pugnæ navalis diem præceſsit, in hominem quendam, aſinum ante ſe minantem, incidiſſe perhibetur; qui de nomine interrogatus, ſe quidem Euty-

ται ὕστερον ἀνεκομίσθησαν εἰς τὸ Βυζάντιον. καὶ ἔστησαν ἐν τῷ προδρομίῳ. ἀλλὰ Κλεοπάτραν χειρωσάμενος, καὶ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον ὑποτάξας, καθεῖλε τὴν βασιλείαν Πτολεμαίων, διαρκέσαν ἔτεσι διακοσίοις ἐνενήκοντα. καὶ πάσης δὲ τῆς γῆς κυριεύσας, καὶ τοὺς τοπάρχας καταλύσας, ἀνεῖλε τοὺς φονεύσαντας τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἰούλιον. τότε δὴ τότε καὶ τὰ τοῦ Ἡσαΐου πέρας εἴληφε· οὐ μὴ λήψεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος μάχαιραν. κατελύθησαν γὰρ αἱ κατὰ τόπους τοπαρχίαι, καὶ βασιλεῖαι. καὶ οἱ ἀνὰ μέσον αὐτῶν πόλεμοι· ἢ οὐκ οἶδας, ὡς ὁπηνίκα ἐπροφήτευε, ἄλλος μὲν τῆς Ἰερουσαλὴμ ἐκράτει· ἄλλος δὲ, τῆς Σαμαρείας· καὶ ἕτερος, Μωαβιτῶν. τοῦ δὲ Χριστοῦ κατὰ σάρκα γεννηθέντος, ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν αἱ ἐθναρχίαι πᾶσαι γεγόνασιν. οὐκοῦν ἀπὸ τῆς οἰκοδομῆς Ἰερουσαλὴμ, ἥτις ἐγένετο ἐπὶ Νεεμίου καὶ Ἔσδρα, μέχρις Ὑρκανοῦ τελευταίου ἀρχιερέων, ὃν Ἡρώδης ἀνεῖλε, ὁ τῶν ἑξήκοντα δύο ἑτῶν ἀριθμὸς ἐκπλη-

chem, ſive Felicem; aſinum Niconem, ſive Victorem, appellatum eſſe reſponderit. Atque hæ ſtatuæ poſteà Byzantium ſunt tranſlatæ, & in Hippodromo conſtitutæ. Inſuper Cleopatrâ victâ, & Ægypto univerſâ ſubjugata, regnum Ptolemæorum ſuſtulit, quo potiti illi fuerant annis ccxc. Dein in poteſtatem redacto orbe toto, everſiſq; locorum dominis, Iulij avunculi percuſſores è medio ſuſtulit. Ac tunc Eſaiæ verba ſunt impleta; *Gens contra gentem gladium non ſumet*. Quippe ſublati ſunt ubiq; locorum principatus, ac regna, & quæcunque illic bella. An enim ignarum eſt, quo tempore ille vaticinabatur, alium Hieroſolymis regẽ, alium Samariæ, alium apud Moabitas fuiſſe? At cùm Chriſtus, quod carnem attinet, natus eſt, omnes gentium principatus Romanis ſubjecti erant. quin & ab Hieroſolymæ ædificatione, à Nehemia & Eſdra inſtitutâ, uſque ad ultimum pontificum Hyrcanum, ab Herode interfectum, anni ſunt toti LXII.

Inde

ἐκπληροῦνται). ἔκτοτε δὲ καὶ, μέχρι τοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἐπιφανείας τοῦ κυρίου, αἱ λοιπαὶ ἑπτὰ ἑβδομάδες κατὰ τὴν τοῦ Δανιὴλ πρόρρησιν, τὴν οὕτω λέγουσαν. ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες συνετμήθησαν τοῦ καταλύσαι ὅρασιν καὶ προφητείαν, καὶ τοῦ χρίσαι ἅγιον ἁγίων, τουτέστιν αὐτὸν τὸν Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ θεόν.

Μετὰ μέντοι τὴν ἀναίρεσιν τοῦ Ὑρκανοῦ, παρανόμως οἱ ἀρχιερεῖς ἐγίνοντο. οὐδὲ γὰρ ἐξ ἐκείνου κατήγοντο. λέγεται δὲ καὶ τοῦτο περὶ τοῦ Αὐγούστου Καίσαρος, ὅτι ὀξύχολος μὲν ἦν, μετεβάλλετο δὲ τάχιστα. οὗτος κατὰ πολλῶν ποτὲ ἀνθρώπων ἀπεφήνατο θάνατον. σοφὸς δέ τις κατ' ἐκεῖνο καιροῦ χάρτην γράψας ἐνώπιον ἀκοντίζει τοῦ Καίσαρος. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε. δήμιε παῦσαι. ταῦτ' οὖν ὁ Καῖσαρ ἀναγνοὺς, ἐξίσταται τοῦ θρόνου, καὶ ἄκυρα πάντα τὰ ψηφισθέντα τέθηκεν. οὗτος πολὺς ἦν πρὸς γυναῖκας, καὶ μάλιστα πρὸς ὑπάνδρους. καὶ τὸ δὴ χεῖρον, προσέταττε τοῖς ἀνδράσι καὶ μὴ βουλομένοις τοῦ τοιούτου μύσους ὑπηρέτας γίνε-

σθαι.

Inde verò uſque ad Domini in Iordane baptiſmum reliquæ ſeptem ſeptimanæ, juxta Danielis prædictionem, quæ ita habet. *Abbreviatæ ſunt ſeptimanæ ſeptuagintæ ad tollendam viſionem, ac vaticinium, ungendumqúe ſanctum ſanctorum, hoc eſt ipſum Chriſtum, filium Dei, & Deum.*

Poſt Hyrcani verò cædem, contra legem Pontifices fiebant. neque enim ab eo oriündi ducebantur. Fertur porrò Auguſtus fuiſſe pronus quidem ad iram, ſed quam facillimè tamen remitteret. Aliquando, cum contra multos mortis ſententiam decreviſſet, ſapiens quidam eo tempore chartam objecit, in quâ ſcriptum; *Quieſce carnifex.* quibus lectis, ſolio ſurgens, irrita eſſe decreta juſsit. In fœminas quoque ferebatur, maximè verò maritatas; quodque pejus, viris, quanquam invitis, mandabat, ut hujus ſceleris adminiſtri ſibi eſſent. ac ſapiens qui-

dam Alexandrinus, Athenodorus, sæpius Cæsarem dehortatus, cùm persuadere minimè posset, aliam viam insistendum sibi putavit. Virum quendam è primarijs senatoribus lamentantem cùm videret, quod Cæsar eum coëgisset, uxorē lecticæ opertæ inclusā ad se mittere, bono esse animo jubet, seq; pro uxore includere in lecticam, & transmittere. ubi vix tandem persuasisset, inde gladio ipse assumpto in lecticam sese abdit, eoque modo ad Cæsarem mittitur. qui lecticam cùm acceptam resignasset, exiliente Athenodoro, gladiumque conquassante, pavore correptus, mox cum jurejurando promittit, non se amplius alienis matrimonijs illusurum. Posteà patriam petiturus Athenodorus, cùm Cæsarem sciret iræ pronum, sed quam facilè rursum deponeret, ad aurem inclinans, quasi osculaturus ipsum, hoc tibi unum,

Cæsar

αξ. Σοφὸς δέ τις Ἀλεξανδρεύς, Ἀθηνόδωρος τοὔνομα, πολλὰ μὲν παραινεῖ τῷ Καίσαρι τῶν τοιούτων ἕνεκα. πείθειν δὲ ὅλως μὴ ἔχων, ἄλλην ὁδὸν μετέρχεται, ἄνθρωπον γάρ τινα τὰ πρῶτα ἐν τῇ συγκλήτῳ φέροντα ὀλοφυρόμενον ἰδὼν, ἠναγκάζετο γὰρ τὴν αὐτοῦ γαμετὴν ἐγκλεῖσαι φορείῳ κατάστεγῳ, καὶ πρὸς τὸν Καίσαρα πέμψαι, παρεγγυᾶται αὐτῷ μηκέτι πενθεῖν. αὐτὸν δὲ τῷ φορείῳ ἐγκλεῖσαι ἀντὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ στεῖλαι πρὸς τὸν Καίσαρα. πείθεται, εἰ καὶ μόλις, ὁ ἀνήρ. καὶ ἵνα τὰ μετὰ ταῦτα; εἴσεισιν ὁ Ἀθηνόδωρος, ξίφος ἐπιφερόμενος. καὶ οὕτω διὰ τοῦ φορείου πρὸς τὸν Καίσαρα πέμπεται. δέχεται ὁ Καῖσαρ. ῥήγνυσι τὰς σφραγίδας. ἔξεισιν ὁ Ἀθηνόδωρος· ἐπισείει τὸ ξίφος. πτοεῖται ὁ Καῖσαρ. ὑπισχνεῖται δι' ὅρκων, μηκέτι κοίταις ἀλλοτρίαις χρανθῆναι. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἀθηνόδωρος πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην ἀπαίρων, καὶ εἰδὼς τὸν Καίσαρα ὀξὺ μὲν θυμούμενον, ταχὺ δὲ μεταβαλλόμενον, κύπτει πρὸς τὸ οὖς

δῆθεν καταφιλήσων αὐτόν. καὶ οὕτως ἔφη. Σεβαστὲ Καῖσαρ, τοῦτό σοι λείπει μόνον, μὴ τὰς ψήφους ἐξενεγκεῖν, πρὶν ἂν ἐν ἑαυτῷ λαλήσας τὰ εἴκοσι τέσσαρα γράμματα. τοσοῦτον δὲ παρὰ τοῖς ὑπηκόοις ἀγαπώμενος ἦν, ὥστε Ῥωμαῖος ἀνὴρ τὸν βίον ἐκλιπεῖν μέλλων, ἐπέτρεπε τοῖς ἑαυτοῦ παισὶν, χαριστηρίους θυσίας ἐνεγκεῖν τοῖς θεοῖς, ὅτι ζῶντα καταλιμπάνει τὸν Σεβαστόν. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Καῖσαρ ἐξίστατο τοῦ βίου, πηλίνην, ἔφησε, τὴν πόλιν εὑρὼν, καλλίπυργον ταύτην, καὶ στερεμνίαν, πεποίηκα. πρὸς τούτοις δὲ καὶ πολλοὺς ἐπὶ τῇ τελευτῇ μου βούλομαι κροτῆσαι χεῖρας, ὡς ἐπὶ μίμου τελευτῇ καὶ παίκτου τινός. ταῦτα δὲ καταπαίζων τοῦ βίου πάντως ἔλεγε. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

Γίνωσκε δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι ἐν τῷ τεσσαρακοστῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ἤγουν τοῦ μνημονευθέντος ἄνωθεν Καίσαρος, γεννᾶται τὸ κατὰ σάρκα ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐκ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας. ἡ γὰρ ἄμωμος αὕτη

Cæſar Auguſte, deeſt, inquit; ne ſententiam ullam feras, prius quàm literas XXIV. tecum recitaveris. Adeò verò à ſubditis ſuis amabatur, ut Romanus civis quidam moriturus ſacra facere liberos juſſerit, quibus gratias dijs ageret, quod vivum poſt ſe Auguſtum relinqueret. Cum vitâ decederet; *quam luteam accepi Urbem*, inquit, *pulchris hanc turribus exornatam, ac firmam, effeci.* Ad hæc in morte ſuâ plurimos volebat ſtrepitum manibus comploſis dare, ceu quis mimus, ludiuſve, diem ſupremum obijſſet: quæ dicebat, tanquam in vitam humanam ludens. Atque hæc quidem ita ſe habent.

Nôris autem, ô dilecte, quod annum jam quadrageſimum ſecundum imperante eo natum eſſe ſecundùm carnem Dominum noſtrum, Ieſum Chriſtum, ex Mariâ ſemper virgine. Inculpata enim

ista, ex promisso divino nata est; cumque annum ætatis tertium ageret, deducta ad templum, satis diu in penetralibus ejus degit, & ab angelo nutrita est, usque annum decimum quartum. Hâc de re pontifices, uti æquum erat, inter se deliberant, votisque Deo nuncupatis, mox Iosepho, jubente id per virgam germinantem Deo, uxorem despondent. At tunc temporis impleta omnino prophetica dictio est; *Ecce, liber obsignatus viro literarum gnaro traditur*; id est, ei qui in matrimonio egit. isque dicet: *atqui ego hunc legere haud possum, quia obsignatus*. Nec multo pòst divinus angelus ad eam missus, *Salve*, inquit, *gratis dilecta, Dominus tecum*. illa autem dicto perculsa, cùm rogasset, *quonam id pacto, quando virum ignoraret, fieri posset*; responsum à Gabriele accepit. *Spiritum sanctum super ipsam venturum esse, & Altissimi item potentiam inumbraturam*, Hîc adverte, quod cùm *Spi-*

γίνεται μὲν ἐξ ἐπαγγελίας. τελειώσασα δὲ
προσαγάγεται τῷ ναῷ, καιρὸν ἱκανὸν ἐν τοῖς
ἀδύτοις αὐτοῦ διαγαγοῦσα, ὑπ' ἀγγέλου κομί-
ζεται τὴν τροφὴν, ὡσεὶ δέκα γίνεται καὶ τεσσά-
ρων ἐνιαυτῶν. σκέπτονται περὶ τούτου οἱ ἀρχιε-
ρεῖς, ὡς εἰκὸς, δεήσεις προσάγουσι τῷ θεῷ,
μνηστεύεται τηνικαῦτα τῷ Ἰωσὴφ, τοῦ θεοῦ καὶ
τοῦτο διὰ τῆς βλαστησάσης ῥάβδου προστρέ-
ψαντος. ὅτε δὴ καὶ πέρας λαμβάνει προφη-
τικὴ ῥῆσις, ἡ λέγουσα. ἰδοὺ, δίδοται βιβλίον
ἐσφραγισμένον ἀνδρὶ εἰδότι γράμματα,
τουτέστι γάμῳ προσωμιληκότι. καὶ ἐρεῖ, οὐ
δύναμαι ἀναγνῶναι αὐτὸ, ὅτι ἐσφραγισ-
μένον ἐστίν. οὐ πολὺς παρῆλθεν καιρὸς, καὶ θεῖος
ἄγγελος πρὸς αὐτὴν καταπέμπεται, χαῖρε
κεχαριτωμένη, λέγων, ὁ κύριος μετὰ σοῦ.
ἔκθαμβος οὖν ἐπὶ τῷ ῥήματι γεγονυῖα, καὶ
πῶς ἔσται μοι τοῦτο εἰποῦσα, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γι-
νώσκω, παρὰ τοῦ Γαβριὴλ ἀκούει καὶ τάδε. πνεῦ-
μα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ, καὶ δύναμις ὑ-
ψίστου ἐπισκιάσει σοι. πρόσεχε δὲ ὅτι πνεῦ-
μα ἅγιον

μα ἅγιον εἰπὼν, καὶ δύναμιν ὑψίστου, ὁ σημαίνει τὸν Χριστόν. Χριστὸς γὰρ, θεοῦ δύναμις, ὅλην ἐν τούτοις τὴν ἁγίαν τριάδα ἐνέφηνεν, εἰ γὰρ καὶ μόνος ὁ υἱὸς ἐσαρκώθη, ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, συμπαρῆσαν σαρκουμένῳ αὐτῷ, κατὰ τὸ ἀδιαίρετον τῆς ὁμοουσιότητος, ὡς ὁ μέγας φησὶν Ἀθανάσιος. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν, ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, τουτέστιν οὐσιωδῶς. ἐγκυμονεῖ τὴν οἰκαῦτα λοιπόν· ὀγκοῦται ἡ παρθενικὴ γαστὴρ αὐτῆς. οὐ μικρῶς ὁ Ἰωσὴφ ἐπὶ τούτοις ταράσσεται. λαθραίως ἀπολῦσαι τὴν ἐγκύμονα μελετᾷ. θεῖος αὐτῷ κατ' ὄναρ ἐφίσταται ἄγγελος, μὴ φοβηθῇς, λέγων, παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. ἔξυπνος γεγονὼς, παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκε αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον. ὁ μὲν οὖν μέγας Βασίλειος φησὶν, ὅτι οὔτε πρὸ τοῦ τόκου, οὔτε μετὰ τόκον, ἔγνω τὴν πάναγνον ὁ Ἰωσήφ.

ritum ſanctum dixerit, & *Altiſſimi potentiam*, quæ Chriſtum deſignat, (nam eſt Chriſtus Dei potentia.) Quanquam enim filius ſolus caro factus, tamen Pater, & Spiritus ſanctus, aderant ipſi, poſtquam caro factus eſset: ſiquidem conſubſtantialitas ſeparari minimè poteſt, ut magnus Athanaſius inquit. Atque hoc eſt, quod Paulus dicit; *plenitudinem divinitatis univerſam corporaliter*, id eſt, eſsentialiter, *in eo habitare*. Igitur ſic uterum virgo tulit, & intumuit venter ejus, perculſo non parum Ioſepho, & de deſerendâ clanculum cogitante; niſi in ſomno angelus Dei apparuiſset, monuiſſetque, *ne timeret: quin Mariam uxorem aſſumeret; nam, quod ea concepiſſet, ex Spiritu ſancto illud eſſe*. itaque poſtea experrectus uxorem aſſumpſit, nec cognovit etiam eam, quoad filium primogenitum peperiſſet. Ait verò Baſilius Magnus, nec ante partum, nec poſt eum, virginem uſque quaque caſtam cognoviſſe. quippe ſæpe in

εισε. τότε ἔγνω ὁ Ἰωσήφ, τίς ἡ δύναμις τῆς παρθένου. τότε ἔγνω, ὅτε ἐξελόχευσε, καὶ τὰ τῶν λεχῶν οὐ κατενόησε, ὅτε γάλα παρεῖχε ξενορρύες, καὶ θηλὴν τῆς φυσικῆς νομῆς ἀλλοτρίαν. ὅτε μαζὸν ἔδωκε, καὶ φλεβοσυλίαν οὐχ ὑπέμεινεν. ἀλλὰ μὴ ξένον τὸ πρᾶγμα ἡγοῦ. ἐπειδὴ γὰρ θεὸς ἦν καὶ ἄνθρωπος τικτόμενος, ἐξ ἀνάγκης ἑαυτῷ συνέζευξε τά τε ἀνθρώπινα. καὶ ἀνθρώπινα μὲν, ὁ ὄγκος τῆς γαστρός. ὁ τῆς κυοφορίας ἐννεαμηνιαῖος καιρός. ἡ τοῦ τικτομένου συνήθης ἔξοδος. ἡ γαλακτοτροφία. ἡ ἀπὸ τοῦ μικροῦ ἐπὶ τὸ καθῆκον τοῦ σώματος αὔξησις. κατὰ γὰρ τὸν μακάριον Παῦλον, πάντων πεπείραται τῶν ἡμετέρων, ἄνευ μόνης τῆς ἁμαρτίας. θεῖα δὲ πάλιν, ἡ ἄσπορος σύλληψις. ἡ παράδοξος κύησις, καὶ ἀρρύπαντος γέννησις. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὅπερ ἡ θεολόγος ἔλεγε γλῶττα· νόμοι φύσεως καταλύονται. πρὸς τοῖς ἄλλοις γὰρ καὶ μητρικῶν ὠδίνων ἄνευ τὸν Χριστὸν ἡ πάναγνος ἔτεκε. κατὰ γὰρ τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην, ἔνθα ἡδονὴ οὐ

προη-

cœpit. tunc nimirum didicit Iosephus, quæ potentia virginis esset. tunc cognovit, enixam esse, neque tamen lectum expertam; cum lac novo modo fluens exhiberet, mammamq; à pastu naturali alienam. cùm præberet uber nato, neque tamen venis quidquam detraheretur. Sed ne rem inusitatam hanc putato. Quando enim, is qui natus, deus simul & homo erat; necessariò divina, & humana, conjunxit. Humana autē ecce ista; tumor uteri, ejusq; ferendi tempus itidem novimestre, usitatus infantis exitus, nutrimentum à lacte acceptum, corporisque à pusillâ ad convenientem staturam incrementum. Nam, ut B. Paulus ait, omnia nostra, præter peccatum, est expertus. E contrario divina erant; sine semine conceptio, partus inopinatus, & nativitas impolluta. Atque hoc est illud, quod Gregorius Theologus dixit; *Naturæ leges dissolvuntur*. Quippe castissima, præter cætera, sine dolore, qualem pati matres solent, Christum enixa est. Et, ut Damas-

 cenus

ειϲε. τότε ἔγνω ὁ Ἰωσὴφ, τίς ἡ δύναμις τῆς παρθένου. τότε ἔγνω, ὅτε ἐξελόχευσε, καὶ τὰ τῶν λεχῶν οὐκ ἀπεδέχετο, ὅτε γάλα παρεῖχε ξενοῤῥυὲς, καὶ θηλὴν τῆς φυσικῆς νομῆς ἀλλοτρίαν. ὅτε μαζὸν ἔδωκε, καὶ φλεβοσυλίαν οὐχ ὑπέμεινεν. ἀλλὰ μὴ ξένον τὸ πρᾶγμα ἡγοῦ. ἐπειδὴ γὰρ θεὸς ἦν καὶ ἄνθρωπος τικτόμενος, ἐξ ἀνάγκης ἑαυτῷ συνέζευξε τά τε ἀνθρώπινα. καὶ ἀνθρώπινα μὲν, ὁ ὄγκος τῆς γαστρός. ὁ τῆς κυοφορίας ἐννεαμηνιαῖος καιρός. ἡ τοῦ τικτομένου συνήθης ἔξοδος. ἡ γαλακτοτροφία. ἡ ἀπὸ τοῦ μικροῦ ἐπὶ τὸ καθῆκον τοῦ σώματος αὔξησις. κατὰ γὰρ τὸν μακάριον Παῦλον, πάντων πεπείραται τῶν ἡμετέρων, ἄνευ μόνης τῆς ἁμαρτίας. θεῖα δὲ πάλιν, ἡ ἄσπορος σύλληψις. ἡ παράδοξος κύησις, καὶ ἀῤῥύπαντος γέννησις. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὅπερ ἡ θεολόγος ἔλεγε γλῶττα· νόμοι φύσεως καταλύονται. πρὸς τοῖς ἄλλοις γὰρ καὶ μητρικῶν ὠδίνων ἄνευ τὸν Χριστὸν ἡ πάναγνος ἔτεκε. κατὰ γὰρ τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην, ἔνθα ἡδονὴ οὐ

προη-

cœpit. tunc nimirum didicit Iosephus, quæ potentia virginis esset. tunc cognovit, enixam esse, neque tamen lectum expertam; cum lac novo modo fluens exhiberet, mammamq; à pastu naturali alienam. cùm præberet uber nato, neque tamen venis quidquam detraheretur. Sed ne rem inusitatam hanc putato. Quando enim, is qui natus, deus simul & homo erat; necessariò divina,& humana,conjunxit. Humana autẽ ecce ista;tumor uteri,ejusq; ferendi tempus itidem novimestre, usitatus infantis exitus, nutrimentum à lacte acceptum, corporisque à pusillâ ad convenientem staturam incrementum. Nam, ut B. Paulus ait, omnia nostra, præter peccatum,est expertus. E contrario divina erant; sine semine conceptio, partus inopinatus, & nativitas impolluta. Atque hoc est illud, quod Gregorius Theologus dixit; *Naturæ leges dissolvuntur*. Quippe castissima, præter cætera, sine dolore, qualem pati matres solent, Christum enixa est. Et, ut Damas-

εισε. τότε ἔγνω ὁ Ἰωσὴφ, τίς ἡ δύναμις τῆς παρθένου. τότε ἔγνω, ὅτε ἐξελόχευσε, καὶ τὰ τῶν λεχῶν οὐ κατενόησε, ὅτε γάλα παρεῖχε ξενοῤῥύες, καὶ θηλὴν τῆς φυσικῆς νομῆς ἀλλοτρίαν. ὅτε μαζὸν ἔδωκε, καὶ φλεβοσυλίαν οὐχ ὑπέμεινεν. ἀλλὰ μὴ ξένον τὸ πρᾶγμα ἡγοῦ. ἐπειδὴ γὰρ θεὸς ἦν καὶ ἄνθρωπος τικτόμενος, ἐξ ἀνάγκης ἑαυτῷ συνέζευξε τά τε ἀνθρώπινα. καὶ ἀνθρώπινα μὲν, ὁ ὄγκος τῆς γαστρός. ὁ τῆς κυοφορίας ἐνναμηνιαῖος καιρός. ἡ τοῦ τικτομένου συνήθης ἔξοδος. ἡ γαλακτοτροφία. ἡ ἀπὸ τοῦ μικροῦ ἐπὶ τὸ καθῆκον τοῦ σώματος αὔξησις. κατὰ γὰρ τὸν μακάριον Παῦλον, πάντων πεπείραται τῶν ἡμετέρων, ἄνευ μόνης τῆς ἁμαρτίας. θεῖα δὲ πάλιν, ἡ ἄσπορος σύλληψις. ἡ παράδοξος κύησις, καὶ ἀῤῥύπαντος γέννησις. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὅπερ ἡ θεολόγος ἔλεγε γλῶττα· νόμοι φύσεως καταλύονται. πρὸς τοῖς ἄλλοις γὰρ καὶ μητρικῶν ὠδίνων ἄνευ τὸν Χριστὸν ἡ πάναγνος ἔτεκε. κατὰ γὰρ τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην, ἔνθα ἡδονὴ οὐ

προη-

cœpit. tunc nimirum didicit Iosephus, quæ potentia virginis esset. tunc cognovit, enixam esse, neque tamen lectum expertam; cum lac novo modo fluens exhiberet, mammamq; à pastu naturali alienam. cùm præberet uber nato, neque tamen venis quidquam detraheretur. Sed ne rem insitatam hanc putato. Quando enim, is qui natus, deus simul & homo erat; necessariò divina, & humana, conjunxit. Humana autē ecce ista; tumor uteri, ejusq; ferendi tempus itidem novimestre, usitatus infantis exitus, nutrimentum à lacte acceptum, corporisque à pusillâ ad convenientem staturam incrementum. Nam, ut B. Paulus ait, omnia nostra, præter peccatum, est expertus. E contrario divina erant; sine semine conceptio, partus inopinatus, & nativitas impolluta. Atque hoc est illud, quod Gregorius Theologus dixit; *Naturæ leges dissolvuntur*. Quippe castissima, præter cætera, sine dolore, qualem pati matres solent, Christum enixa est. Et, ut Damascenus

ρισε. τότε ἔγνω ὁ Ἰωσὴφ, τίς ἡ δύναμις τῆς παρθένου. τότε ἔγνω, ὅτε ἐξελόχευσε, καὶ τὰ τῶν λεχῶν οὐ κατενόησε, ὅτε γάλα παρεῖχε ξενορρύες, καὶ θηλὴν τῆς φυσικῆς νομῆς ἀλλοτρίαν. ὅτε μαζὸν ἔδωκε, καὶ φλεβοσυλίαν οὐχ ὑπέμεινεν. ἀλλὰ μὴ ξένον τὸ πρᾶγμα ἡγοῦ. ἐπειδὴ γὰρ θεὸς ἦν καὶ ἄνθρωπος τικτόμενος, ἐξ ἀνάγκης ἑαυτῷ συνέζευξε τά τε ἀνθρώπινα. καὶ ἀνθρώπινα μὲν, ὁ ὄγκος τῆς γαστρός. ὁ τῆς κυοφορίας ἐνναμηνιαῖος καιρός. ἡ τοῦ τικτομένου συνήθης ἔξοδος. ἡ γαλακτοτροφία. ἡ ἀπὸ τοῦ μικροῦ ἐπὶ τὸ καθῆκον τοῦ σώματος αὔξησις. κατὰ γὰρ τὸν μακάριον Παῦλον, πάντων πεπείραται τῶν ἡμετέρων, ἄνευ μόνης τῆς ἁμαρτίας. θεῖα δὲ πάλιν, ἡ ἄσπορος σύλληψις. ἡ παράδοξος κύησις, καὶ ἀρρύπαντος γένεσις. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὅπερ ἡ θεολόγος ἔλεγε γλῶττα· νόμοι φύσεως καταλύονται. πρὸς τοῖς ἄλλοις γὰρ καὶ μητρικῶν ὠδίνων ἄνευ τὸν Χριστὸν ἡ πάναγνος ἔτεκε. κατὰ γὰρ τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην, ἔνθα ἡδονὴ οὐ

προη-

cœpit. tunc nimirum didicit Iosephus, quæ potentia virginis esset. tunc cognovit, enixam esse, neque tamen lectum expertam; cum lac novo modo fluens exhiberet, mammamq; à pastu naturali alienam. cùm præberet uber nato, neque tamen venis quidquam detraheretur. Sed ne rem inusitatam hanc putato. Quando enim, is qui natus, deus simul & homo erat; necessariò divina,& humana,conjunxit. Humana autẽ ecce ista; tumor uteri, ejusq; ferendi tempus itidem novimestre, usitatus infantis exitus, nutrimentum à lacte acceptum, corporisque à pusillâ ad convenientem staturam incrementum. Nam, ut B. Paulus ait, omnia nostra, præter peccatum, est expertus. E contrario divina erant; sine semine conceptio, partus inopinatus, & nativitas impolluta. Atque hoc est illud, quod Gregorius Theologus dixit; *Naturæ leges dissolvuntur*. Quippe castissima, præter cætera, sine dolore, qualem pati matres solent, Christum enixa est. Et, ut Damas-

μα ἅγιον εἰπὼν, καὶ δύναμιν ὑψίστου, ὁ σημαίνει τὸν Χριστόν. Χριστὸς γὰρ, θεοῦ δύναμις, ὅλην ἐν τούτοις τὴν ἁγίαν τριάδα ἐνέφηνεν, εἰ γὰρ καὶ μόνος ὁ υἱὸς ἐσαρκώθη, ἀλλὰ καὶ ὁ πατὴρ, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, συμπαρῆσαν σαρκουμένῳ αὐτῷ, κατὰ τὸ ἀδιαίρετον τῆς ὁμοουσιότητος, ὡς ὁ μέγας φησὶν Ἀθανάσιος. κατὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν, ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, τουτέστιν οὐσιωδῶς. ἐγκυμονεῖ τὴν οὕτω λοιπὸν ὀγκοῦται ἡ παρθενικὴ γαστὴρ αὐτῆς. οὐ μικρῶς ὁ Ἰωσὴφ ἐπὶ τούτοις ταράσσεται. λαθραίως ἀπολῦσαι τὴν ἐγκύμονα μελετᾷ. θεῖος αὐτῷ καὶ ὄναρ ἐφίσταται ἄγγελος, μὴ φοβηθῇς, λέγων, παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. ἔξυπνος γεγονὼς, παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκε αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον. ὁ μὲν οὖν μέγας Βασίλειος φησὶν, ὅτι οὔτε πρὸ τοῦ τόκου, οὔτε μετὰ τόκον, ἔγνω τὴν πάναγνον ὁ Ἰωσήφ.

τὸ γὰρ

ritum ſanctum dixerit, & *Altiſſimi potentiam*, quæ Chriſtum deſignat, (nam eſt Chriſtus Dei potentia.) Quanquam enim filius ſolus caro factus, tamen Pater, & Spiritus ſanctus, aderant ipſi, poſtquam caro factus eſset: ſiquidem conſubſtantialitas ſeparari minimè poteſt, ut magnus Athanaſius inquit. Atque hoc eſt, quod Paulus dicit; *plenitudinem divinitatis univerſam corporaliter*, id eſt, eſsentialiter, *in eo habitare.* Igitur ſic uterum virgo tulit, & intumuit venter ejus, perculſo non parum Ioſepho, & de deſerendâ clanculum cogitante; niſi in ſomno angelus Dei apparuiſset, monuiſſetque, *ne timeret: quin Mariam uxorem aſſumeret*; *nam*, *quod ea concepiſſet*, *ex Spiritu ſancto illud eſſe.* itaque poſtea experrectus uxorem aſſumpſit, nec cognovit etiam eam, quoad filium primogenitum peperiſſet. Ait verò Baſilius Magnus, nec ante partum, nec poſt eum, virginem uſque quaque caſtam cognoviſſe. quippe ſæpe in

ſacris literis vocabulum *Quoad* indefinitè uſurpatum inveniri. Vt, cùm dicitur. *Neque redijt corvus, quoad terra ſicca foret.* Etenim corvus ne quidem tum eſt reverſus, cùm jam ſicca terra eſset. Et alibi. *Dixit dominus domino meo, ſede age ad dexteram meam, quoad hoſtes tuos ſcabellum pedum tuorum fecero.* Si enim indefinitum non eſt verbum *Quoad*; reliquum eſt, ut dicamus, ſurrexiſſe dominum, poſtquam hoſtes pedibus ſubjecti fuerint. Verùm etiam diſcipulis ſuis Servator ait. *Ero vobiſcum omnes dies, uſque ad conſummationem ſeculi.* Quod ſi *Quoad* non eſt indefinitum, jam neceſſe eſt, poſt conſummationem mundi non adfuturum diſcipulis Chriſtum. Tamen Paulus ita dicit. *Rapiemur in nubes, ut Domino in aëre occurramus, atque ita ſemper cum eo ſimus.* Atque hæc ita ſeſe habent. Magnus verò Athanaſius inquit; reverâ nõ cognoviſſe ipſam, uſque dum Dominũ peperiſſet. Ignorabat nempe quid illud eſſet, quod in ipſâ erat; ac duntaxat, cùm peperiſſet, noſcere in-

cœpit

τὸ γὰρ ἕως οὗ, πολλαχοῦ τῆς γραφῆς ἀόριστον εὕρηται. ὡς ὅταν λέγει. καὶ οὐχ ὑπέστρεψεν ὁ κόραξ, ἕως οὗ ἐξηράνθη ἡ γῆ. καὶ γὰρ ὁ κόραξ οὐδὲ μετὰ τὸ ξηρανθῆναι τὴν γῆν ὑπέστρεψεν. καὶ ἀλλαχοῦ, εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. εἴπερ οὐκ ἦν ἀόριστον τὸ, ἕως οὗ, ἐγερθῆναι λοιπὸν μὲν εἴπωμεν τὸν κύριον, μετὰ τὸ τεθῆναι τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ ὁ σωτὴρ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἔλεγε. καὶ ἔσομαι μεθ' ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας. εἰ οὐκ ἦν ἀόριστον τὸ ἕως, μετὰ τὴν συντέλειαν λοιπὸν οὐ συνέσεται τοῖς μαθηταῖς ὁ Χριστός. καὶ μὴν ὁ Παῦλος οὕτω φησίν. ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοθε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιός φησιν· οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἀληθῶς, ἕως οὗ τὸν κύριον ἔτεκε. οὐκ ᾔδει τὸ τί ἐν αὐτῇ, μόνον ὅτε ἔτεκε, τότε δὴ καὶ ἐγνώ-

 ρισε.

ρισε. τότε ἔγνω ὁ Ἰωσὴφ, τίς ἡ δύναμις τῆς παρθένου. τότε ἔγνω, ὅτε ἐξελόχευσε, καὶ τὰ τῶν λεχῶν οὐ κατενόησε, ὅτε γάλα παρεῖχε ξενοῤῥύες, καὶ θηλὴν τῆς φυσικῆς νομῆς ἀλλοτρίαν. ὅτε μαζὸν ἔδωκε, καὶ φλεβοσυλίαν οὐχ ὑπέμεινεν. ἀλλὰ μὴ ξένον τὸ πρᾶγμα ἡγοῦ. ἐπειδὴ γὰρ θεὸς ἦν καὶ ἄνθρωπος τικτόμενος, ἐξ ἀνάγκης ἑαυτῷ συνέζευξε τά τε ἀνθρώπινα. καὶ ἀνθρώπινα μὲν, ὁ ὄγκος τῆς γαστρός. ὁ τῆς κυοφορίας ἐνναμηνιαῖος καιρός. ἡ τοῦ τικτομένου συνήθης ἔξοδος. ἡ γαλακτοτροφία. ἡ ἀπὸ τοῦ μικροῦ ἐπὶ τὸ καθῆκον τοῦ σώματος αὔξησις. κατὰ γὰρ τὸν μακάριον Παῦλον, πάντων πεπείραται τῶν ἡμετέρων, ἄνευ μόνης τῆς ἁμαρτίας. θεῖα δὲ πάλιν, ἡ ἄσπορος σύλληψις. ἡ παράδοξος κύησις, καὶ ἀῤῥύπαντος γένεσις. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὅπερ ἡ θεολόγος ἔλεγε γλῶττα· νόμοι φύσεως καταλύονται. πρὸς τοῖς ἄλλοις γὰρ καὶ μητρικῶν ὠδίνων ἄνευ τὸν Χριστὸν ἡ πάναγνος ἔτεκε. κατὰ γὰρ τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην, ἔνθα ἡδονὴ οὐ

προη-

cœpit. tunc nimirum didicit Iosephus, quæ potentia virginis esset. tunc cognovit, enixam esse, neque tamen lectum expertam; cum lac novo modo fluens exhiberet, mammamq́; à pastu naturali alienam. cùm præberet uber nato, neque tamen venis quidquam detraheretur. Sed ne rem inusitatam hanc putato. Quando enim, is qui natus, deus simul & homo erat; necessariò divina, & humana, conjunxit. Humana autẽ ecce ista; tumor uteri, ejusq́; ferendi tempus itidem novimestre, usitatus infantis exitus, nutrimentum à lacte acceptum, corporisque à pusillâ ad convenientem staturam incrementum. Nam, ut B. Paulus ait, omnia nostra, præter peccatum, est expertus. E contrario divina erant; sine semine conceptio, partus inopinatus, & nativitas impolluta. Atque hoc est illud, quod Gregorius Theologus dixit; *Naturæ leges dissolvuntur*. Quippe castissima, præter cætera, sine dolore, qualem pati matres solent, Christum enixa est. Et, ut Damas-

 cenus

cenus inquit, *Vbi voluptas non præcessit, ibi dolorem nullum sequi est conveniens.* Quod verò modo inusitato partus fuerit, Dionysius Areopagita etiam ostendit, cùm ita de ipso Christo dicit. *Quod humano more essentiam acceperit, id ex sacris literis cognoscimus: illud verò ignoramus, quo nam modo è virginis sanguine, ratione à naturâ alienâ, sit creatus.* Rectè itaque magnus Athanasius dixit; *peperisse, neque tamen lectum expertam.* Nam si hoc non esset, non illa ipsa peperisset, infantemque fascijs involutum in præsepe reposuisset. Atque hunc in modum divini patres, jam à nobis commemorati, exposuerunt dictum istud Euangelicum; *Nec cognovit ipsam, usque dum peperisset filium primogenitum.* At verò Pauliciani, Manentis heredes, dictum hoc pro suo libitu excipientes, immaculatam Domini matrem, post Servatoris nostri partum, etiam alios Iosepho liberos peperisse dicunt. Natus est igitur Dominus noster, Iesus Christus,

Magi-

πεσηγήσατο, εἰκότως οὐδὲ ὠδὶν ἐπηκολούθησεν. ὅτι δὲ τὰ τῆς κυοφορίας ἐκείνης παράδοξα ἦσαν, καὶ ὁ Ἀρεοπαγίτης θεῖος Διονύσιος ἔδειξεν, οὕτως εἰπὼν περὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. τὸ μὲν ἀνδρικῶς οὐσιωθῆναι αὐτὸν, ἐκ τῶν ἱερῶν λογίων ἐμάθομεν. ἀγνοοῦμεν δὲ, ὅπως ἐκ παρθενικῶν αἱμάτων ἑτέρῳ παρὰ τὴν φύσιν θεσμῷ διεπλάττετο. καλῶς οὖν ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἔλεγε· ὅτι ἐξελόχευσε, καὶ τὰ τῶν λεχῶν οὐ κατενόησε. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἡ αὐτὴ καὶ τίκτουσα ἦν καὶ σπαργανοῦσα, καὶ τῇ φάτνῃ τὸ παιδίον ἐπανακλίνουσα. καὶ οὕτω μὲν οἱ διαληφθέντες θεῖοι πατέρες, περὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ ῥητοῦ λέγοντες, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον. οἱ δὲ τοῦ Μάνεντος κληρονόμοι Παυλικιανοὶ, τὸ τοιοῦτον ῥητὸν πρὸς ἴδιον ἐκλαμβάνοντες θέλημα, τὴν ἄσπιλον τοῦ κυρίου μητέρα λέγουσι μετὰ τὸν σωτήριον τόκον ἑτέρους υἱοὺς ἐκ τοῦ Ἰωσὴφ παιδοποιῆσαι. μύνανται οὖν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς,

Χριστὸς, καὶ μάγοι ἐκ Περσίδος ἐγείρονται, τὸν καινότατον ἐκεῖνον ἀστέρα θεασάμενοι, καὶ εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ παραγίνονται, προηγούμενον ἔχοντες τὸν τοιοῦτον ἀστέρα, καὶ τὴν ὁδὸν οἷον ὑποδεικνύοντα. πρόσεχε δὲ ἀγαπητέ. διαφωνία γὰρ οὐ μικρὰ παρὰ τοῖς ἁγίοις εἰσάγεται, τῆς παρὰ τῶν μάγων ἕνεκα προσκυνήσεως. αὐτίκα γὰρ ὁ μέγας Ἐπιφάνιος ἐν τῇ βίβλῳ τῶν παναρίων διετῆ λέγει, καὶ ἐν οἰκίᾳ παρὰ τῶν μάγων προσκυνηθῆναι τὸν Χριστόν· ἐπειδὴ γὰρ ὁ κατὰ τὴν χώραν αὐτῶν ὀφθεὶς ἀστὴρ τὴν κατὰ σάρκα ἐμήνυε τοῦ Χριστοῦ γέννησιν, οὐκ ἔφθασε δὲ δι' ὀλίγου τοὺς μάγους ἀγαγεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα. κατὰ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ Ἡρώδης ἀπὸ διετοῦς ἀναιρεθῆναι τὰ βρέφη ἐκέλευσε κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. τούτου χάριν ὁ διαληφθεὶς θεῖος ἀστὴρ διετῆ παρὰ τῶν μάγων ἔλεγε προσκυνηθῆναι τὸν Χριστόν. ἀλλ' ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης οὐχ οὕτως. οὐδὲ γὰρ ἅμα τῷ γεννηθῆναι τὸν Χριστὸν τηνικαῦτα καὶ τὸν ἀστέρα φησὶ τοῖς

μάγοις

Magique è Perſide excitantur, novoque planè ſidere viſo ad adorandum iter inſtituunt, ſtellâ illâ antecedente, & viam quaſi commonſtrante. Hîc, dilecte, animum adverte; nam diſsenſus non exiguus inter ſanctos viros exiſtit ſuper adoratione Magorum. Primùm enim magnus Epiphanius in Panario bimum, & in domo quâdam, adoratum à Magis fuiſse Chriſtum dicit. Quandoquidem enim conſpectum in terrâ Magorum ſidus Domini noſtri nativitatem ſecundùm carnem indicabat, neque Magos Hieroſolymam exiguo tempore perducere potuit. Ea propter etiam Herodes infantes bimos occidere juſsit, pro ratione nimirum temporis, quod exactè, à Magis edoctus, obſervaverat. Hinc eſt quod vir ille divinus, de quo dixi, Chriſtum bimum adoratum à Magis tradit. Sed non ita Ioannes Chryſoſtomus; neque enim, ſimul natus Chriſtus eſſet, ſtellam illam Magis viſam fuiſ-

ſe ait. Verùm, age, audi ipſa ejus verba, in explicatione Mathæi. *Stella multò ante nativitatem apparuit Magis, ut in faſcijs Chriſtum adorarent. multum enim in viâ temporis conſumpturi illi erant. & dimenſus eſt Deus tempus, quod in iter impendendum ipſis eſſet.* atque ita ex ipſius ſententiâ antea ijs ſtellam oſtendit, ut hoc modo deprehenſum adhuc in faſcijs Chriſtum venerarentur. Verùm magnus quoque Athanaſius, & ipſe Ioannes Damaſcenus, cum in ſpeluncâ adoratum à Magis Chriſtum eſſe dicunt, hanc Chryſoſtomi explicationem omninò confirmant. Non me latet autem, ô chare, te de reliquis quoque quibuſdam hujus ſtellæ vehementer dubitare, ut de motu inopinato, ſtatione, occultatione, deſcenſu ex alto, alijſque, ut breviter dicam, iſtiuſmodi. Verùm ne quid ultra dubita; erat quippe ſtella iſta non de earum numero cenſenda, quas in ipſo mundi initio

Deus

μάγοις ὀφθῆναι. καὶ ἄκουε τὸ κατὰ ῥῆμα διέξοδον ἐν τῇ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἑρμηνείᾳ. ὁ ἀστὴρ δὲ περὶ πολλοῦ τῆς γενέσεως ἐφάνη τοῖς μάγοις, ἵν' ἐν σπαργάνοις τὸν Χριστὸν προσκυνήσωσι. πολὺν γὰρ ἔμελλον ἐν τῇ ὁδῷ ἀναλίσκειν τὸν χρόνον. συνεμέτρησε γάρ, φησι, τὸν χρόνον ὁ θεὸς, ὃν ἔμελλον ἐν τῇ ὁδῷ ἀναλῶσαι οἱ μάγοι. καὶ οὕτω καθ' ἐκεῖνον ὑποδεῖξαι προέφθασε τὸν ἀστέρα αὐτοῖς, ὡς ἐντεῦθεν ἐν σπαργάνοις προσκυνῆσαι τὸν Χριστόν. ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, αὐτός τε ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης, ἐν σπηλαίῳ λέγοντες παρὰ τῶν μάγων προσκυνηθῆναι τὸν Χριστὸν, τὴν τοῦ Χρυσορρήμονος ἐπιβεβαιῶσι πάντως ἐξήγησιν. οἶδα δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι καὶ ἐπὶ τοῖς λοιποῖς τοῦ τοιούτου ἀστέρος οὐ μικρῶς ἀμφιβάλλεις, τῇ παραδόξῳ τε κινήσει, τῇ στάσει, τῇ ἀποκρυβῇ, τῇ ἀφ' ὕψους συγκαταβάσει. καὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς τοιούτοις. ἀλλὰ μὴ ἐπὶ πλέον ἀμφίβαλλε. οὐδὲ γὰρ ὁ τοιοῦτος ἀστὴρ εἷς ἐτύγχανε τῶν πολλῶν, οὓς ὁ

θεὸς ἐν τῷ στερεώματι καὶ ἀρχὰς ἔθετο. ἀλ-
λὰ δύναμίς τις ἀόρατος ἦν, εἰς ταύτην με-
τασχηματισθεῖσα τὴν ὄψιν, ὡς ὁ χρυσορρή-
μων Ἰωάννης φησίν. ἔδει γὰρ ἐπὶ παραδόξῳ
τοιαύτῃ χρείᾳ καὶ παράδοξον ἀστέρα γενέσθαι
μηνυτὴν, καὶ προάγγελον, ὡς ὁ θειότατός φη-
σι Κύριλλος. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐπὶ
τοσοῦτον ἔφαινεν, οὐκ ἂν ἐν ἡμέρᾳ μέσῃ τὰς
ἡλιακὰς ἀκτῖνας ὑπερηκόντιζεν. εἰ μὴ τοῦτο
ἦν, οὐκ ἂν ἔπεισε τοὺς μάγους ἐκεῖθεν ἐγερ-
θῆναι, καὶ τοσαύτην ὁδὸν στείλασθαι. οὐκ ἂν
οὕτω θαυμασίως εἰς Ἱεροσόλυμα ἤγαγεν.
οὐκ ἂν ἐξ ὕψους συγκαταβὰς, ἐπάνω τοῦ
τεχθέντος ἔστη παιδίου. οὐκ ἂν ἀφανὴς μετὰ
ταῦτα ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ ὁδηγούμενοι παρ᾽
αὐτοῦ προσεληλύθασι τῷ Χριστῷ, καὶ τῇ κατ᾽
αὐτὸν ἀπλανεῖ πίστει γεγόνασι κάτοχοι, χει-
ραγωγίας οὐκ ἔτι τοιαύτης ἐδέοντο. ἔνθεν τοι
καὶ κατ᾽ ὄναρ χρηματισθέντες, δι᾽ ἄλλης ὁδοῦ
ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Πρὸς τού-
τοις δὲ, ἀγαπητὲ, καὶ τὴν τοῦ Βουλγαρίας
ἐξήγη-

Deus in firmamento posuit; sed potentia invisibilis, in hanc speciem transformata, ut Chrysostomus testatur. nam in tam inopinatâ nativitate stellam item inopinatam indicem, & prænuntiam, esse oportebat, ut divinissimus Cyrillus ait. Absque eo enim non tam splendida fuisset; nec, vel medio etiam die, solis radios superasset, absque eo minimè persuasisset Magis, uti domo excitati tam magnum iter instituerent; neque eos modo adeò admirabili Hierosolymam perduxisset, neve de sublimi descendens supra locum, in quo natus infans erat, constitisset; conspicive postea temporis desijsset. Postquam enim ejus ductu ad Christum venerant, certâ illum fide amplexi, non jam amplius manuductione tali opus habebant. ideoque per quietem divinitus moniti, in patriam suam aliâ viâ sunt regressi. Ad hæc, dilecte, forsitan Theophylacti, Bulgariæ ar-

κλίνεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ. μετὰ δὲ τοῦτο ἀνεί-
λετο, καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων εἶχεν. ἀλλὰ καὶ
ἐν τῇ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἕκτῃ ὁμιλίᾳ περὶ τῶν
„ μάγων οὕτω φησί. τί δὲ ὅλως τὸ βασιλείας
„ σύμβολον εἶδον, καλύβην, καὶ φάτνην, καὶ
„ παιδίον ἐν σπαργάνοις, καὶ μητέρα πτωχὴν
„ ἰδόντες; καὶ μεθ' ὀλίγα. πῶς δὲ καὶ ὁ ἀστὴρ,
„ εἰπέ μοι, τόπον οὕτω στενὸν φάτνης καὶ κα-
„ λύβης ἐδείκνυε, εἰ μὴ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ἀ-
„ φεὶς κάτω κατέβη, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔστη τῆς κε-
„ φαλῆς τοῦ παιδίου. καὶ μετὰ ταῦτα. ἐπεὶ οὖν ἤ-
„ γαγε καὶ ἐχειραγώγησε καὶ πρὸς τὴν φάτ-
„ νην, οὐκ ἔτι δι' ἀστέρος, ἀλλὰ δι' ἀγγέλου
„ λοιπὸν αὐτῆς διαλέγεται. καὶ ἐν τῇ ὀγδόῃ
ὁμιλίᾳ κατὰ λέξιν οὕτω περὶ τῶν μάγων φησίν.
„ ἀλλὰ τί τὸ πεῖσαν αὐτοὺς προσκυνῆσαι;
„ οὔτε ἡ οἰκία περιφανής; καὶ μεθ' ὀλίγα. οὐδὲν
„ ἦν τῶν αἰσθητῶν μέγα ἐκεῖ, ἀλλὰ φάτνη, καὶ
„ καλύβη, καὶ μήτηρ πτωχή. ἵνα γυμνὴν τῶν
„ μάγων ἴδῃς τὴν φιλοσοφίαν. μάνθανε
οὖν ἐντεῦθεν, ὅτι τὸ οἰκίαν, καὶ καλύβην, τὸ σπή-
λαιον

posuit. posteà sustulit, & in genibus collocavit. Et in Euangelium Matthæi Homiliâ VI. de Magis ita dicit. *Ecquod regni signum visum est, cùm tugurium, præsepe, fascijs involutum infantem, matremque inopem conspicarentur?* Et mox. *Quonam modo, cedo, stella locum præsepis, & tugurij, adeò angustum indicabat, nisi de sublimi descendit, supraque pueri caput stetit?* Deinde. *Vbi jam eos tanquam manu ad præsepe adduxisset, non jam amplius per stellam, sed per angelum, ipsis loquitur.* Rursum Homiliâ octavâ ita de Magis verba facit. *Sed quid erat, quod adorationem illis persuadebat? neque enim illustris virgo erat, nec domus splendida.* Et paulo pòst. *Nihil illic magnum erat, quod sensum incurreret; præsepe, tugurium, inops mater: ut Magorum nudam hinc philosophiam discas.* Atque hinc animadvertere licet, domum, tugurium, & speluncam,

κλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ. μετὰ δὲ τοῦτο ἀνείλετο, καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων εἶχεν. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἕκτῃ ὁμιλίᾳ περὶ τῶν
„ μάγων οὕτω φησί. τί δὲ ὅλως τῆς βασιλείας
„ σύμβολον εἶδον, καλύβην, καὶ φάτνην, καὶ
„ παιδίον ἐν σπαργάνοις, καὶ μητέρα πτωχὴν
„ ἰδόντες; καὶ μεθ' ὀλίγα. πῶς δὲ καὶ ὁ ἀστὴρ,
„ εἰπέ μοι, τόπον οὕτω στενὸν φάτνης καὶ κα-
„ λύβης ἐδείκνυε, εἰ μὴ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ἀ-
„ φεὶς κάτω κατέβη, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔστη τῆς κε-
„ φαλῆς τοῦ παιδίου. καὶ μετὰ ταῦτα. ἐπεὶ οὖν ἤ-
„ γαγε καὶ ἐχειραγώγησε καὶ πρὸς τὴν φάτ-
„ νην, οὐκ ἔτι δι' ἀστέρος, ἀλλὰ δι' ἀγγέλου
„ λοιπὸν αὐτῆς διαλέγεται. καὶ ἐν τῇ ὀγδόῃ ὁμιλίᾳ κατὰ λέξιν οὕτω περὶ τῶν μάγων φησίν.
„ ἀλλὰ τί τὸ πεῖσαν αὐτοὺς προσκυνῆσαι;
„ οὔτε ἡ οἰκία περιφανής; καὶ μεθ' ὀλίγα. οὐδὲν
„ γὰρ τῶν αἰσθητῶν μέγα ἐκεῖ, ἀλλὰ φάτνη, καὶ
„ καλύβη, καὶ μήτηρ πτωχή. ἵνα γυμνὴν τῶν
„ μάγων ἴδῃς τὴν φιλοσοφίαν. μάνθανε οὖν ἐντεῦθεν, ὅτι τὴν οἰκίαν, καὶ καλύβην, τὸ σπή-

λαιον

posuit. posteà sustulit, & in genibus collocavit. Et in Euangelium Matthæi Homiliâ VI. de Magis ita dicit. *Ecquod regni signum visum est, cùm tugurium, præsepe, fasciis involutum infantem, matremque inopem conspicarentur?* Et mox. *Quonam modo, cedo, stella locum præsepis, & tugurij, adeò angustum indicabat, nisi de sublimi descendit, supraque pueri caput stetit?* Deinde. *Vbi jam eos tanquam manu ad præsepe adduxisset, non jam amplius per stellam, sed per angelum, ipsis loquitur.* Rursum Homiliâ octavâ ita de Magis verba facit. *Sed quid erat, quod adorationem illis persuadebat? neque enim illustris virgo erat, nec domus splendida.* Et paulo pòst. *Nihil illic magnum erat, quod sensum incurreret; præsepe, tugurium, inops mater: ut Magorum nudam hinc philosophiam discas.* Atque hinc animadvertere licet, domum, tugurium, & speluncam,

κλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ. μετὰ δὲ τοῦτο ἀνέ-
λετο, καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων εἶχεν. ἀλλὰ καὶ
ἐν τῇ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἕκτῃ ὁμιλίᾳ περὶ τῶν
„ μάγων οὕτω φησί. τί δὲ ὅλως τὸ βασιλείας
„ σύμβολον εἶδον, καλύβην, καὶ φάτνην, καὶ
„ παιδίον ἐν σπαργάνοις, καὶ μητέρα πτωχὴν
„ ἰδόντες; καὶ μετ' ὀλίγα. πῶς δὲ καὶ ὁ ἀστὴρ,
„ εἰπέ μοι, τόπον οὕτω στενὸν φάτνης καὶ κα-
„ λύβης ἐδείκνυε, εἰ μὴ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ἀ-
„ φεὶς κάτω κατέβη, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔστη τῆς κε-
„ φαλῆς τοῦ παιδίου. καὶ μετὰ ταῦτα. ἐπεὶ οὖν ἤ-
„ γαγε καὶ ἐχειραγώγησε καὶ πρὸς τὴν φάτ-
„ νην, οὐκ ἔτι διὰ ἀστέρος, ἀλλὰ δι' ἀγγέλου
„ λοιπὸν αὐτῆς διαλέγεται). καὶ ἐν τῇ ὀγδόῃ
ὁμιλίᾳ κατὰ λέξιν οὕτω περὶ τῶν μάγων φησίν.
„ ἀλλὰ τί τὸ πεῖσαν αὐτοὺς προσκυνῆσαι;
„ οὔτε ἡ οἰκία περιφανής; καὶ μετ' ὀλίγα. οὐδὲν
„ γὰρ τῶν αἰσθητῶν μέγα ἐκεῖ, ἀλλὰ φάτνη, καὶ
„ καλύβη, καὶ μήτηρ πτωχή. ἵνα γυμνὴν τῶν
„ μάγων ἴδῃς τὴν φιλοσοφίαν. μάνθανε
οὖν ἐντεῦθεν, ὅτι τὸ οἰκίαν, καὶ καλύβην, τὸ σπή-

λαιον

posuit. posteà sustulit, & in genibus collocavit. Et in Euangelium Matthæi Homiliâ VI. de Magis ita dicit. *Ecquod regni signum visum est, cùm tugurium, præsepe, fasciis involutum infantem, matremque inopem conspicarentur?* Et mox. *Quonam modo, cedo, stella locum præsepis, & tugurii, adeò angustum indicabat, nisi de sublimi descendit, supraque pueri caput stetit?* Deinde. *Vbi jam eos tanquam manu ad præsepe adduxisset, non jam amplius per stellam, sed per angelum, ipsis loquitur.* Rursum Homiliâ octavâ ita de Magis verba facit. *Sed quid erat, quod adorationem illis persuadebat? neque enim illustris virgo erat, nec domus splendida.* Et paulo pòst. *Nihil illic magnum erat, quod sensum incurreret; præsepe, tugurium, inops mater: ut Magorum nudam hinc philosophiam discas.* Atque hinc animadvertere licet, domum, tugurium, & speluncam,

κλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ. μετὰ δὲ τοῦτο ἀνεί-
λετο, καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων εἶχεν. ἀλλὰ καὶ
ἐν τῇ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἕκτῃ ὁμιλίᾳ περὶ τῶν
„ μάγων οὕτω φησί. τί δὲ ὅλως τὸ βασιλείας
„ σύμβολον εἶδον, καλύβην, καὶ φάτνην, καὶ
„ παιδίον ἐν σπαργάνοις, καὶ μητέρα πτωχὴν
„ ἰδόντες; καὶ μετ' ὀλίγα. πῶς δὲ καὶ ὁ ἀστὴρ,
„ εἰπέ μοι, τόπον οὕτω στενὸν φάτνης καὶ κα-
„ λύβης ἐδείκνυε, εἰ μὴ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ἀ-
„ φεὶς κάτω κατέβη, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔστη τῆς κε-
„ φαλῆς τοῦ παιδίου. καὶ μετὰ ταῦτα. ἐπεὶ οὖν ἤ-
„ γαγε καὶ ἐχειραγώγησε καὶ πρὸς τὴν φάτ-
„ νην, οὐκ ἔτι διὰ ἀστέρος, ἀλλὰ δι' ἀγγέλου
„ λοιπὸν αὐτῆς διαλέγεται. καὶ ἐν τῇ ὀγδόῃ
ὁμιλίᾳ κατὰ λέξιν οὕτω περὶ τῶν μάγων φησίν.
„ ἀλλὰ τί τὸ πεῖσαν αὐτοὺς προσκυνῆσαι;
„ οὔτε ἡ οἰκία περιφανής; καὶ μετ' ὀλίγα. οὐδὲν
„ ἦν τῶν αἰσθητῶν μέγα ἐκεῖ, ἀλλὰ φάτνη, καὶ
„ καλύβη, καὶ μήτηρ πτωχή. ἵνα γυμνὴν τῶν
„ μάγων ἴδῃς τὴν φιλοσοφίαν. μάνθανε
οὖν ἐντεῦθεν, ὅτι τὸ οἰκίαν, καὶ καλύβην, τὸ σπή-
λαιον

posuit. posteà sustulit, & in genibus collocavit. Et in Euangelium Matthæi Homiliâ VI. de Magis ita dicit. *Ecquod regni signum visum est, cùm tugurium, præsepe, fasciis involutum infantem, matremqúe inopem conspicarentur?* Et mox. *Quonam modo, cedo, stella locum præsepis, & tugurij, adeò angustum indicabat, nisi de sublimi descendit, supraqúe pueri caput stetit?* Deinde. *Vbi jam eos tanquam manu ad præsepe adduxisset, non jam amplius per stellam, sed per angelum, ipsis loquitur.* Rursum Homiliâ octavâ ita de Magis verba facit. *Sed quid erat, quod adorationem illis persuadebat? neque enim illustris virgo erat, nec domus splendida.* Et paulo pòst. *Nihil illic magnum erat, quod sensum incurreret; præsepe, tugurium, inops mater: ut Magorum nudam hinc philosophiam discas.* Atque hinc animadvertere licet, domum, tugurium, & speluncam,

 à Chry-

θεὸς ἐν τῷ στερεώματι καὶ ἀρχὰς ἔθετο. ἀλλὰ δύναμίς τις ἀόρατος ἦν, εἰς ταύτην μετασχηματισθεῖσα τὴν ὄψιν, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης φησίν. ἔδει γὰρ ἐπὶ παραδόξῳ τοιαύτῃ γενέσει καὶ παράδοξον ἀστέρα γενέσθαι μηνυτὴν, καὶ προάγγελον, ὡς ὁ θειότατός φησι Κύριλλος. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἐπὶ τοσοῦτον ἔφαινεν, οὐκ ἂν ἐν ἡμέρᾳ μέσῃ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ὑπερηκόντιζεν. εἰ μὴ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ἔπεισε τοὺς μάγους ἐκεῖθεν ἐγερθῆναι, καὶ τοσαύτην ὁδὸν στείλασθαι. οὐκ ἂν οὕτω θαυμασίως εἰς Ἱεροσόλυμα ἤγαγεν. οὐκ ἂν ἐξ ὕψους συγκαταβὰς, ἐπάνω τοῦ τεχθέντος ἔστη παιδίου. οὐκ ἂν ἀφανὴς μετὰ ταῦτα ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ ὁδηγούμενοι παρ' αὐτοῦ προσεληλύθασι τῷ Χριστῷ, καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἀπλανεῖ πίστει γεγόνασι κάτοχοι, χειραγωγίας οὐκ ἔτι τοιαύτης ἐδέοντο. ἔνθεν τοι καὶ κατ' ὄναρ χρηματισθέντες, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Πρὸς τούτοις δὲ, ἀγαπητὲ, καὶ τὴν τοῦ Βουλγαρείας ἐξήγη-

Deus in firmamento posuit; sed potentia invisibilis, in hanc speciem transformata, ut Chrysostomus testatur. nam in tam inopinatâ nativitate stellam item inopinatam indicem, & prænuntiam, esse oportebat, ut divinissimus Cyrillus ait. Absque eo enim non tam splendida fuisset; nec, vel medio etiam die, solis radios superasset, absque eo minimè persuasisset Magis, uti domo excitati tam magnum iter instituerent; neque eos modo adeò admirabili Hierosolymam perduxisset, neve de sublimi descendens supra locum, in quo natus infans erat, constitisset; conspicive postea temporis desijsset. Postquam enim ejus ductu ad Christum venerant, certâ illum fide amplexi, non jam amplius manuductione tali opus habebant. ideoque per quietem divinitus moniti; in patriam suam aliã viâ sunt regressi. Ad hæc, dilecte, forsitan Theophylacti, Bulgariæ ar-

archiepiſcopi, expoſitionem produces; & hinc probare anniteris, in domo quâdam, non ſpeluncâ, Chriſti adorationem à Magis factam. Nam vir ille divinus per occaſionem verborum in Matthæi Euangelio, quæ de Magis ita habent; *Ac cum in domum ingreſſi eſſent, viderunt puerum cum Maria matre ſuâ:* conſentaneum fuiſse dicit, poſtquam natus fuerit Dominus, & in præſepi reclinatus, domum aliquam inventam fuiſse, in quâ Magi adoraverint. Et vir quidem ille, jam commemoratus, apertè dicere videtur, non in ſpeluncâ, in quâ poſitum præſepe erat, viſum à Magis Chriſtum fuiſſe. Sed linguæ aureæ vir, Chryſoſtomus, quæ de domo, aut præſepi, ita conciliat. *Simul peperiſſet,* inquiens, *cum illic reclinavit. nam cùm multi cenſus causâ conveniſſent, domum invenire non erat.* Quin & diviniſsimum Lucam citat, illud ipſum innuentem iſtis verbis. *Quia locus in diverſorio nullus erat, in præſepi eum poſuit.*

ἐξήγησιν ἐπὶ μέσου παράγης, κἀντεῦθεν διϊσχυρίζη μὴ ἐν αὐτῷ τῷ σπηλαίῳ, ἀλλ᾽ ἐν οἰκίᾳ γενέσθαι τινὶ τὴν παρὰ τῶν μάγων προσκύνησιν. ὁ γὰρ θεῖος οὗτος ἀνὴρ, ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου, ὡς ἔοικεν, ὁρμώμενος, τῶν οὕτω
,, περὶ τῶν μάγων λεγόντων, καὶ ἐλθόντες
,, εἰς τὴν οἰκίαν, εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας
,, τῆς μητρὸς αὐτοῦ. καὶ τὰ δὲ φησίν. ὅτι μετὰ τὸ γεννηθῆναι τὸν κύριον, καὶ ἐν τῇ φάτνῃ ἀνακλιθῆναι, εἰκὸς ἦν καὶ εὑρεθῆναι οἰκίαν τινὰ, ἐν ᾗ παρὰ τῶν μάγων τὴν προσκύνησιν δέξασθαι. καὶ ὁ μὲν διαληφθεὶς ἀνὴρ ἔοικε προφανῶς λέγειν, μὴ ἐν τῷ σπηλαίῳ, ἐν ᾧ καὶ ἡ φάτνη, τοὺς μάγους ἰδεῖν τὸν Χριστόν. ὁ δὲ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς, τά τε τῆς οἰκίας συμβιβάζων, καὶ τὰ τῆς φάτνης αὐτῆς, οὕτω φησίν. ὅτι τεκοῦσα μὲν εὐθέως κατέκλινεν ἐκεῖ. πολλῶν καὶ γὰρ συνιόντων διὰ τὴν ἀπογραφὴν, οὐκ ἦν οἰκίαν εὑρεῖν. παράγει δὲ καὶ τὸν θειότατον Λουκᾶν, ἐπισημαινόντα τοῦτο, καὶ λέγοντα. ὅτι, διὰ τὸ μὴ εἶναι τόπον ἐν τῷ καταλύματι, ἀνέ-

κλινεν

κλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ. μετὰ δὲ τοῦτο ἀνεί-
λετο, καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων εἶχεν. ἀλλὰ καὶ
ἐν τῇ τοῦ κατὰ Ματθαῖον ἕκτῃ ὁμιλίᾳ περὶ τῶν
,, μάγων οὕτω φησί. τί δὲ ὅλως τῆς βασιλείας
,, σύμβολον εἶδον, καλύβην, καὶ φάτνην, καὶ
,, παιδίον ἐν σπαργάνοις, καὶ μητέρα πτωχὴν
,, ἰδόντες; καὶ μεθ' ὀλίγα. πῶς δὲ καὶ ὁ ἀστὴρ,
,, εἰπέ μοι, τόπον οὕτω στενὸν φάτνης καὶ κα-
,, λύβης ἐδείκνυε, εἰ μὴ τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο ἀ-
,, φεὶς κάτω κατέβη, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἔστη τῆς κε-
,, φαλῆς τοῦ παιδίου. καὶ μετὰ ταῦτα. ἐπεὶ οὖν ἤ-
,, γαγε καὶ ἐχειραγώγησε καὶ πρὸς τὴν φάτ-
,, νην, οὐκ ἔτι δι' ἀστέρος, ἀλλὰ δι' ἀγγέλου
,, λοιπὸν αὐτῆς διαλέγεται. καὶ ἐν τῇ ὀγδόῃ
ὁμιλίᾳ κατὰ λέξιν οὕτω περὶ τῶν μάγων φησίν.
,, ἀλλὰ τί τὸ πεῖσαν αὐτοὺς προσκυνῆσαι;
,, οὔτε ἡ οἰκία περιφανής; καὶ μεθ' ὀλίγα. οὐδὲν
,, τι τῶν αἰσθητῶν μέγα ἐκεῖ, ἀλλὰ φάτνη, καὶ
,, καλύβη, καὶ μήτηρ πτωχή. ἵνα γυμνὴν τῶν
,, μάγων ἴδῃς τὴν φιλοσοφίαν. μάνθανε
οὖν ἐντεῦθεν, ὅτι τὴν οἰκίαν, καὶ καλύβην, τὸ σπή-
λαιον

posuit. posteà sustulit, & in genibus collocavit. Et in Euangelium Matthæi Homiliâ VI. de Magis ita dicit. *Ecquod regni signum visum est, cùm tugurium, præsepe, fasciis involutum infantem, matremque inopem conspicarentur?* Et mox. *Quonam modo, cedo, stella locum præsepis, & tugurij, adeò angustum indicabat, nisi de sublimi descendit, supraque pueri caput stetit?* Deinde. *Vbi jam eos tanquam manu ad præsepe adduxisset, non jam amplius per stellam, sed per angelum, ipsis loquitur.* Rursum Homiliâ octavâ ita de Magis verba facit. *Sed quid erat, quod adorationem illis persuadebat? neque enim illustris virgo erat, nec domus splendida.* Et paulo pòst. *Nihil illic magnum erat, quod sensum incurreret; præsepe, tugurium, inops mater: ut Magorum nudam hinc philosophiam discas.* Atque hinc animadvertere licet, domum, tugurium, & speluncam,

à Chryſoſtomo appellari locum ubi præſepe erat. Quamobrem ne mens tua huc illuc circumerret, ſed Chryſoſtomum auſculta potiùs, qui tuba aurea ſancti Spiritus dictus fuit. Ergo hoc, quo dixi, modo natus eſt Chriſtus; ac deinde octavo die circumcîditur, quadrageſimo ad templum fertur. *Nam impleti erant*, inquit, *dies purificationis, ſecundùm legem Moſis. & adduxerunt puerum Hieroſolyma juxta legem, cujus iſta verba. Si mulier, de marito concipiens, maſculum pepererit, quadraginta; ſin fæmellam, octoginta dies polluta eſto.* Quâ, quæſo, de causâ tempus hoc pollutioni præfinitum fæmellæ matri duplex datum eſt? Hac de re Theodoretus ita diſſerere invenitur. pollutionis nempe tempus mulieribus gravidis, dum uterum ferrent, à lege præſtitutum eſſe, ut quieſ-

cerent

λαιον ὁ χρυσορρήμων ἐκάλεσεν ἔνθα καὶ ἡ φάτνη. μὴ οὖν ἔνθεν κἀκεῖθεν περιπλανάσθω σου ἡ διάνοια. τῷ χρυσορρήμονι δὲ πρόσεχε μᾶλλον, ὅτι καὶ σάλπιγξ οὗτος χρυσήλατος τοῦ παναγίου κεχρημάτικε πνεύματος.

Γεννᾶται οὖν, ὡς εἴρηται, ὁ Χριστὸς, κἀντεῦθεν ὀκταήμερος περιτέμνεται, καὶ τῷ ναῷ προσάγεται μεθ' ἡμέρας τεσσαράκοντα. καὶ ἐπλήσθησαν γάρ, φησιν, αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ, κατὰ τὸν νόμον Μωσέως. ἀνήγαγον τὸ παιδίον εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὸν οὕτω λέγοντα νόμον. ἐὰν σπερματισθῇ γυνὴ ἀπ' ἀνδρὸς, καὶ τέκῃ παιδίον ἄρρεν, ἀκάθαρτος αὕτη μενέτω ἡμέρας τεσσαράκοντα. ἐὰν δὲ θῆλυ τέκῃ παιδίον, ἡμέρας ὀγδοήκοντα. διὰ τί δὲ ταῦτα, καὶ τίνος ἕνεκεν ὁ ἐμπρόσθεσμος οὗτος τῆς ἀκαθαρσίας καιρὸς διπλασίων ἐδόθη τῇ μητρὶ τοῦ θήλεος. ὁ μὲν οὖν Θεοδώρητος οὕτως εὕρηται περὶ τούτου δεξιῶν. ὅτι τὰ τῆς τοιαύτης ἀκαθαρσίας ἀναπαύσεως χάριν ἐνομοθετήθη ταῖς γυναιξὶ βαρυνομέναις δῆθεν τῷ τῆς ἐγκυ-

 μονίας

μονίας καιρῷ. διὰ γὰρ τὸ φόβου τῆς ἀκαθαρσίας ἀναχαιτίζει τοῦτον ὁμοζύγους ὁ νόμος, καὶ πείθει τηνικαῦτα ταῖς γαμεταῖς αὐτῶν μὴ προσέρχεσθαι. καὶ ἐπειδὴ τὸ θῆλυ μείζονι καθυποβάλλει τῇ ἀχθηδόνι τὴν αὐτὸ φέρουσαν, λέγεται γὰρ, ὅτι τάχιον ἐν τῇ γαστρὶ σκαίρει τὸ τοιοῦτον ἢ τὸ ἄῤῥεν, τῆς ἀκαθαρσίας καιρὸς διπλασίων ἐδόθη ταῖς τικτούσαις τὰ θήλεα. ὡς ἐντεῦθεν αὐτὰς διπλασίω κεκτῆσθαι καὶ τὴν ἀνάπαυσιν. καὶ τὰ μὲν τοῦ Θεοδωρήτου τοιαῦτα. ὁ δὲ θειότατος Κύριλλος, ἐν ἡμέραις μὲν εἰδοποιεῖσθαι τὸ ἄῤῥεν φησὶ μ΄. τὸ θῆλυ δ' αὖ ἡμερῶν π΄ δέεσθαι πρός γε τὴν εἰς εἶδος τὸ ἀνθρώπινον πάροδον. καὶ ἐπειδὴ τὸ μὲν ἄῤῥεν καθαρισμοῦ χάριν ἐν ἡμέρᾳ τεσσαρακοστῇ, τὸ θῆλυ δὲ τῇ ὀγδοηκοστῇ προσεφέρετο τῷ ναῷ, φαίνεται πάντως, ὅτι καθάρσεως ἡ τοιαύτη πλάσις δέεται παρὰ θεοῦ. καὶ οὕτω μὲν οἱ θεῖοι πατέρες περὶ τούτου. ἡ δὲ λεγομένη λεπτὴ γένεσις, οὐκ οἶδ' ὅθεν συγγραφεῖσα, καὶ ὅπως, φησὶν ὅτι μεθ' ἡμέρας μ΄ εἰσῆλθεν ὁ Ἀ-

δὰμ

cerent. nam pollutionis metu constringi matitos, ne uxores interea accedant. ac quandoquidem plus molestiæ matri suæ fæmella præbet, quippe quæ se masculo citiùs in utero moveat, tempus quoque pollutionis, ei, quæ fæmellam peperisset, duplex sanè datum fuisse, ut duplo etiam longiorem quietem haberent. Atque hæc quidem Theodoreti est sententia. Divinissimus verò Cyrillus, intrà dies quadraginta formam suam marem accipere, fæmellam octoginta dicit. ac quandoquidem purificationis causa proles mascula die quadragesimo, fæmella verò octuagesimo ad templum deportabatur, planè manifestum est, ejusmodi formationem à Deo purgationem requirere. Hæc est divinorum patrum de hac re sententia. Quæ verò *Parva Genesis* dicitur, nescio à quo auctore scripta, aut quo pacto,

Adamum die quadragesimo paradisum ingressum esse, Euam octuagesimo tradit; ea propter hunc quoque dierum numerum in introducendo in templum masculo, ac fæmellâ, observari. Sed tu istam, sodes, omitte. Vera enim Mosis historia Adamum ostendit die sexto creatum à Deo, & confestim in paradiso collocatum; Euam pariter eodem die, in eo ipso paradiso, è costarum Adami unâ formatam esse: ac post sextum omninò diem nihil conditum. Ergo Iesum, ut jam dictum, exl ege Mosis, cui suberat, Hierosolyma deduxerunt. isque, ut Chrysostomus auctor est, post id temporis in Ægyptum fugâ se contulit. inde Nazaretam abit, ibique adolescit. Vbi annum ætatis trigesimum attigisset, ut divina loquens Lucas memorat, Iordanem accedit, & à Ioanne baptismum accipit. Ac tunc temporis ijs, qui non nôrant ipsum, innotescere cœpit.

Nisi

δὰμ εἰς τὸν παράδεισον. ἡ δὲ Εὔα, μεθ' ἡμέρας π΄. καὶ τούτου χάριν ἐν ἡμέραις τοσαύταις προσάγονται τῷ ναῷ τό τε ἄῤῥεν καὶ θῆλυ, ἀναλόγως τάχα τῷ Ἀδὰμ καὶ τῇ Εὔᾳ. ἀλλ' ἄφες αὐτήν. ἡ γὰρ τοῦ Μωσέως ἀληθὴς ἱστορία δείκνυσιν, ὅτι τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ τὸν Ἀδὰμ ἔπλασεν ὁ θεὸς, καὶ ἔθετο αὐτὸν εὐθέως ἐν τῷ παραδείσῳ. καὶ τὴν Εὔαν ὡσαύτως ἐν αὐτῷ πλάττει τῷ παραδείσῳ ἐν τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ, μίαν τῶν πλευρῶν λαβὼν τοῦ Ἀδάμ· μετὰ γὰρ τὴν ἕκτην ἐποίησεν ὁ θεὸς οὐδέν. ἀνήγαγον οὖν εἰς Ἱερουσαλὴμ Ἰησοῦν, ὡς προείρηται, τῷ Μωσαϊκῷ νόμῳ καὶ αὐτὸν ὑποκείμενον. Μετὰ μέντοι τὸ ἀναχθῆναι τὸν Ἰησοῦν εἰς Ἱεροσόλυμα, καθά φησιν ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς, φεύγει πρὸς Αἴγυπτον. ἐκεῖθεν εἰς Ναζαρὲτ ἔρχεται, κἀκεῖ τὴν σωματικὴν αὔξησιν δέχεται. ὡσεὶ τριάκοντα ἐτῶν γίνεται, καθά φησιν ὁ θεηγόρος Λουκᾶς. πρὸς Ἰορδάνην πορεύεται. παρὰ Ἰωάννου βάπτισμα δέχεται. τότε καὶ τοῖς ἀγνοοῦσι γνώριμος γίνεται. εἰ μὴ γὰρ ἄγνωστος πάντα-

παντάπασιν ἦν, οὐκ ἂν ὁ πρόδρομος τοῖς ἀ-
πεσταλμένοις πρὸς αὐτὸν ἱερεῦσι καὶ Λευίταις
ἔλεγεν· ἰδού, μέσος ὑμῶν ἕστηκεν. ὃν ὑμεῖς οὐκ
οἴδατε ὁ πατὴρ ἄνωθεν διὰ τοῦ παναγίου πνεύ-
ματος ὑποδείκνυσι. καὶ πρόσεχες τῷ βαπτιστῇ
λέγοντι, ἐγὼ οὐκ εἶδον αὐτόν. ἀλλ' ὁ πέμ-
ψας με βαπτίζειν, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· ἐφ' ὃν
ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα κατερχόμενον, ἐκεῖνός ἐ-
στιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός. εὔδηλον οὖν ἐντεῦ-
θεν, ὅτι περὶ τῆς ἐν Ἰορδάνῃ ἐπιφανείας αὐ-
τοῦ κατάδηλος οὐκ ἦν οὐδενί. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν,
οὐκ ἂν αὐτὸς ὁ πρόδρομος ἔλεγεν, ἐγὼ διὰ
τοῦτο ἦλθον, βαπτίζων ἐν ὕδασιν, ἵνα φανερω-
θῇ τῷ Ἰσραήλ. καὶ αὖθις. κἀγὼ ἑώρακα, καὶ
μεμαρτύρηκα τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ
υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀ-
γαπητέ, διὰ τοῦτο ἦλθεν ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, ἵνα
μή τις νομίζῃ, ὅτι χάριν τοῦ βαπτιστοῦ κατη-
νέχθη ἄνωθεν ἡ πατρικὴ καὶ θεία φωνή. εἴγε
καὶ μᾶλλον ἐκεῖνος μείζω ἐκ πολλῶν ἐδόκει
τοῦ βαπτιζομένου, καὶ ἀρχιερέως γὰρ ἦν υἱός, καὶ

ἐκ

Nisi enim omninò omnibus ignotus fuisset, non præcursor missis ad se sacerdotibus, Levitisque, effatus esset: *Ecce, medius inter nos constitit; quemque vos non cognovistis, eum de Cœlo per Spiritum Sanctum pater ostendit.* Atque attende quod Ioannes Baptista dicat. *Ego non cognovi ipsum, sed qui misit me ut baptizarem, is mihi dixit; supra quem tu descendentem Spiritum videris, ille est filius meus dilectus.* Vnde palam est, priùs, quàm ad Iordanem flumen conspiceretur, nulli eum notum fuisse. cæteroquin non præcursor ille dixisset; *Ideò aquâ baptizatum ego veni, ut notus Israëli fieret.* Et rursum. *Et vidi ego, & veritati testimonium item exhibui, Dei illum filium esse.* Quin Spiritus sanctus, ô dilecte, ideò supra Iesum venit, ne quis vocem istam paternam, divinamque, in Ioannis Baptistæ gratiam de cœlo descendisse putet; quamvis ille baptizato major multò videretur, ut pontifice summo natus,

& matre sterili : ac potissimùm, quod Iesum ipse, tanquam de multis alijs unum ibi præsentem, baptizasset. nondum enim, qualis esset, palam erat, ut Chrysostomus Homiliâ in Matthæum duodecimâ nobis auctor. Quare si hæc ita se habent, ignotusque planè omnibus ante baptismum Christus fuit, narrationes, ubicunque demum inventas, de aquâ, & electione, item summo pontificatu, quem accepisse à Iudæis Christum ferunt, nauci facito, & rejicito. Nam si anteà tale quicquam accidisset, neutiquam Ioannes Euangelista dixisset; *Et in hoc signorum principium fecit apud Cana Galileæ, gloriamqúe declaravit, & in ipsum discipuli ejus crediderunt.* Quamvis enim etiam anno duodecimo suæ juxta carnem ætatis in templum ascendit, seque publicè exhibuit, divinitatem tamen suam ibi loci non patefecit, quãdo neque signum

ἐκ σείρας γεγένηται. καὶ μᾶλλον ὅτι τὸν Ἰησοῦν αὐτὸς ἐβάπτιζεν, ὡς ἕνα τῶν πολλῶν ἐκεῖσε παραγινόμενον. οὐδέπω καὶ γὰρ δῆλα θαύματα τὰ καὶ αὐτὸν ἔφθασεν, ὡς ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης ἐν τῇ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον δωδεκάτῃ αὐτοῦ ὁμιλίᾳ φησίν. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, εἰ περὶ τοῦ βαπτισθῆναι παντάπασιν ἄγνωστος ἦν, τὰς διεσκορπισμένας ὅπου δήποτε λοιπὸν ἱστορίας περί τε τοῦ ὕδατος δηλαδὴ, τοῦ ἐλεγμοῦ, καὶ περὶ τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτῆς, ἣν λέγουσι περὶ τῶν Ἰουδαίων δέξασθαι τὸν Χριστὸν, ὡς οὐδὲν ἡγοῦ, καὶ ἀπόρριπτε. εἰ γὰρ τοιοῦτόν τι θαύματα περιέφθασεν, οὐκ ἂν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἔλεγεν· ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς αὐτόν. εἰ γὰρ καὶ ἐπὶ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς κατὰ σάρκα ἡλικίας αὐτοῦ ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐνεφάνισε δῆθεν αὐτὸν, ἀλλ᾽ οὐ τὴν οἰκείαν θειότητα κατάδηλον ἐντεῦθεν ἐποίησε. ὅτι μηδὲ σημεῖον

ἐκεῖσε τηνικαῦτα εἰργάσατο. μόνην δὲ τὴν ἐπικαθημένην τοῖς αὐτοῦ χείλεσι χάριν ὑπέδειξε. καὶ ἔκτοτε πάλιν ἑαυτὸν συνεσκίαζεν, ὡς ὁ χρυσορρήμων φησὶν ἐν τῇ τοῦ κατὰ Ἰωάννην ἑρμηνείᾳ. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἤγουν μετὰ τὸ βάπτισμα, καὶ τὸ ἐν Κανᾶ σημεῖον, ἐκλέγεται μαθητὰς δυοκαίδεκα μὲν τὸν ἀριθμόν, ἀπόρους δὲ πάνυ, καὶ ἰδιώτας, ἁλιεῖς, ἀγραμμάτους, καὶ τῆς μερίδος ὄντας τῶν ἀφανῶν. διὰ τί δὲ ταῦτα, καὶ τίνος ἕνεκεν; ἵνα τὸ δι' αὐτῶν κατορθούμενον, τῇ τοῦ θεοῦ δυνάμει, καὶ σοφίᾳ, λογίζηται. καὶ τοῦτό ἐστιν, ὅπερ ἔλεγε πρὸς Παῦλον ὁ κύριος· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. καὶ ὁ μὲν ἀληθὴς λόγος πτωχείαν καὶ ἰδιωτείαν λέγει προσεῖναι τοῖς μαθηταῖς τοῦ Χριστοῦ. Ἐπιφάνιος δέ τις πρεσβύτερος ἐν λόγῳ αὐτοῦ, ὃν ἐπὶ τῷ γενεθλίῳ δῆθεν τῆς παναμώμου μητρὸς τοῦ κυρίου ἐξέδωκε, καὶ τάδε φησίν· ὅτι υἱὸς Ζεβεδαίου Ἰωάννης, μετὰ τὸ παθεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, ἐπώλησε πᾶσαν τὴν αὐτοῦ κτῆ-

σιν

illic ullum edidit, verùm solam insidentem labris suis gratiam ostendit: atque exinde rursum sese velut sub umbrâ occultavit, ut Chrysostomus, Ioannis Euangelium explicans, scripto prodidit. Post baptismum, & in Cana editum signum, discipulos numero duodecim eligit, prorsus egenos, idiotas, piscatores, literarum imperitos, sortisque obscuros. Et cur hoc? quæso. ut, quicquid rectè ab illis dictum factumve esset, potentiæ Dei, ac sapientiæ, universum imputaretur. estque id, quod Paullo Dominus inquiebat; *Tibi gratia mea sufficit, siquidem potestas mea in imbecillitate perficitur.* Ac verò dicitur, idiotas, & egenos, discipulos fuisse. Epiphanius tamen presbyter, in Oratione eâ, quam in nativitatem scripsit irreprehensæ Domini matris, Ioannem Zebedæi tradit, postquam passus esset pater, quicquid Zebedæ possideret,

vendidiſse; ac, profectum Hieroſolyma, mox Sionem ſanctam emiſſe: ideoque factum eſſe, cùm Cajaphas emptioni interfuiſset, ſummo pontifici ex eo tempore ut notus eſset. nam ſemiſſem facultatum ipſi dederat, & ſemiſſem item in Paſcha, ſive cœnam illam Chriſti myſticam, impenderat. etiam Chriſtum, cùm diſcipulis ſuis diceret, uti ad illum talem diverterent, Ioannem Theologum innuiſse; apud quem deinde cœnam myſticam ſumpſerint, manſerintque. At Chryſoſtomus adeò pauperem Zebedæum, ejuſque liberos, fuiſſe prædicat, ut naviculæ aſsiderent, retia vetera, ac diſrupta, ſarcientes. Quomodo verò in domo Ioannis cœnam myſticam apparatam Epiphanius fuiſſe dicit; atque illum talem ipſum eſse, ad quem miſsi à Domino diſcipuli? Nam ſi ipſe hic Ioannes unà cum Petro præparandi paſchatis cauſâ ad illum talem miſſus fuerit, ut ex Euangelio con-

σιν τὴν ἐν Ζεβεδῆ, καὶ ἐλθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἠγόρασε τὴν ἁγίαν Ζιών. ὅθεν καὶ ὡς τοῦ Καϊάφα καταμηνύοντος ἐν τῇ ἀγορασίᾳ Ἰωάννου, κατὰ τοῦτο λέγεται) εἶναι οὗτος γνώριμος τῷ ἀρχιερεῖ. καὶ τὰ μὲν ἡμίση ἔδωκε τῷ ἀρχιερεῖ, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ ἡμίση ἡτίμασε τὸ πάσχα, ἤγουν τὸ μυστικὸν δεῖπνον τοῦ Χριστοῦ. ἡνίκα καὶ γὰρ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν ὁ Χριστὸς, ὑπάγετε πρὸς τὸν δεῖνα, Ἰωάννην ἐδήλου τὸν Θεολόγον. ἐκεῖ λοιπὸν ἐτέλεσαν τὸ μυστικὸν δεῖπνον, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν. ὁ γὰρ χρυσορρήμων Ἰωάννης τοσαύτην ἔλεγε πτωχείαν ἔχειν τὸν Ζεβεδαῖον, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ὥστε καθῆσθαι παρὰ τῷ πλοίῳ, καὶ δίκτυα ῥάπτειν διερρωγότα, καὶ παλαιά. πῶς δὲ καὶ παρὰ τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἰωάννου τὸ μυστικὸν δεῖπνον διαληφθεὶς ἀνὴρ ἑτοιμασθῆναι λέγει· τὸν δεῖνά τε, αὐτὸν εἶναι, πρὸς ὃν οἱ μαθηταὶ παρὰ τοῦ κυρίου ἐστάλησαν. εἰ γὰρ αὐτὸς ὁ Ἰωάννης σὺν ἅμα τῷ Πέτρῳ ἀπεστάλη πρὸς τὸν δεῖνα τῆς τοῦ πάσχα χάριν ἑτοιμασίας κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἱστορίαν,

φαίνε

φαίνεται προφανῶς, ὅτι ὁ πρεσβύτερος οὗτος εὐαγγέλιον οὐκ ἀνέγνω ἂν ὅτι ὁ Ἰωάννης ἀπεστάλη πρὸς τὸν δεῖνα ἐκεῖνος, πρὸς ὃν ἀπεστάλησαν οἱ μαθηταὶ τοῦ κυρίου. περὶ δὲ τοῦ Παύλου τί χρὴ καὶ λέγειν, εἴ γε καὶ τοῦτον ἕνα νομίζεις εἶναι τῶν δώδεκα, κατὰ τὴν τῶν πλειόνων ὑπόληψιν. ἄφες οὖν τῶν πολλῶν λόγους, καὶ τοῖς ἱεροῖς πρόσεχε γράμμασι. δώδεκα μὲν οὖν ἐξελέξατο μαθητὰς Χριστός, οἷς οὐκ ἔστι συνηριθμημένος ὁ Παῦλος. πῶς γὰρ καί, εἴγε μετὰ τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος κάθοδον προσελήλυθε τῷ Χριστῷ; δώδεκα μὲν οὖν οἱ μαθηταί, ἀφ' ὧν Ἰούδας, τῇ τῆς φιλαργυρίας νόσῳ κάτοχος γεγονώς, τοῦ τῶν μαθητῶν ἐκπίπτει χοροῦ. εἰσάγεται δὲ ἀντ' αὐτοῦ μετὰ τὴν τοῦ κυρίου ἀνάληψιν ὁ Ματθίας, ὡς ἡ βίβλος διαγορεύει τῶν Πράξεων. οὐκοῦν οἱ τὸν Παῦλον λέγοντες εἶναι τῶν δυώδεκα, ἢ τὸν ἐκπεσόντα τοῦ χοροῦ δεξάτωσαν ἡμῖν. εἰ μὴ γὰρ ἐξέπεσέ τις, οὐκ ἂν ὁ Παῦλος εἰσῆλθεν. ἢ τὸν Παῦλον ἕνα τῶν δώδεκα μὴ λεγέτω-

σαν.

lio conſtat, omninò liquet, Epiphanium hunc preſbyterum Euangelium non legiſse: neque enim ignoraret, ablegatum ad illum talem fuiſse Ioannem, ad quem diſcipuli à Domino miſsi. Sed de Paulo quid dicendum eſt; ſi tu hunc quoque, quæ multorum eſt opinio, è duodecim eſse diſcipulis arbitraris? Verùm tu hanc ſententiam rejice, & ſacris literis animum adverte. duodecim diſcipulos legit Chriſtus, ſed in ijs Paulus non fuit. nam quo pacto fieri hoc poſsit, ſiquidem demum poſt deſcenſum Spiritus ſancti Chriſto acceſsit? Duodecim certè diſcipuli erant; ſed hoc cœtu poſtquam Iudas, avaritiæ morbo corruptus, excidiſset, in locum ejus, poſt aſcenſum Domini in cœlos, ſubrogatus eſt Mathias, ut in libro Actorum traditur. Quicunq; igitur Paulũ dicũt è duodecim fuiſſe, eos neceſse eſt demonſtrare, quiſnam iſto cœtu exciderit. neq; enim, ſi nemo excidit, ſubrogari Paulus potuit. aut ne Paulum in eo numero porrò cenſeant. Quanquam ta-

men, etsi Paulus inter duodecim illos non fuerit, nemo ei anteferri rectè poterit, ut Ioannes Chrysostomus ait. Nam si pro loco quisque suo mercedem accipiet, Paullo autem nemo laboravit magis, quid dicendum est? nempe inde satis clarum, majorem eo nullum esse. Ac de his quidem hunc in modum. Verùm enimverò Dominus noster, Iesus Christus, post baptismum, ut jam diximus, & miracula edere cœpit, & docere; eâque ratione magnam populi multitudinem ad se traxit. Hinc Pontificum summorum, & scribarum, orta invidia est; qui convitijs proscindentes passim eum reprehendere, ac suggillare, Samaritanum, à malo genio exagitatum, comedonem, & vinolentum, dictitantes. immò & lapides in illum jacere, maximè cùm quatriduo toto mortuum Lazarū excitasset. Hanc ob rem non tanta cum cōfidentia inter Iudæos ex illo tempore agere cœpit, sed inde discessit in regionem deserto adjacentem, in urbem Ephraim appellatam;

ζαν. πλὴν εἰ μὴ καὶ τῷ χορῷ τῶν δώδεκα, συνηριθμημένος ἐστιν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπαγνωστήσεται Παύλου, καθά φησιν ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς. εἰ γὰρ ἕκαστος κατὰ τὸν ἴδιον τόπον καὶ τὸν μισθὸν λήψεται, Παῦλος δὲ πλεῖον οὐδεὶς ἐκοπίασε, τί χρὴ καὶ λέγειν; εὔδηλον γὰρ ἐντεῦθεν, ὡς οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ μείζων οὐδείς. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως. Ὁ δὲ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τὸ βαπτισθῆναι, καὶ τοῦ θαυματουργεῖν, ὡς προείρηται, καὶ τοῦ διδάσκειν ἀπάρχεται, ἐφ' ᾧ καὶ λαὸν οὐκ ὀλίγον ἐφέλκεται. ταύτῃ καὶ φθονοῦσιν αὐτῷ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, ὅθεν ὕβρεσι πλύνουσι, καὶ μώμοις αὐτῷ προσεπιτρίβουσι, Σαμαρείτην ἀποκαλοῦντες, καὶ δαιμονῶντα, φάγον τε καὶ οἰνοπότην αὐτόν. ἀλλὰ καὶ λίθους βάλλουσι, καὶ μᾶλλον ἡνίκα τετραήμερον ἤγειρε τὸν Λάζαρον ἐκ νεκρῶν. οὐκ ἔτι λοιπὸν παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰουδαίοις, ἀλλ' ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου εἰς Ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν. κἀκεῖ διέτριβε

μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ὡς Ἰωάννης φησί. μεθ᾽ ἡμέρας δέ τινας ἐκεῖθεν ἔρχεται, καὶ μετὰ βαΐων προσυπαντῶσιν αὐτῷ, τοῦ κατὰ τὸν Λάζαρον ἕνεκα θαύματος. ἐν δέ γε τῇ μεγάλῃ τετράδι παρὰ Σίμωνι ἑστιᾶται τῷ πατρὶ τοῦ Λαζάρου, ὃν αὐτὸς τῆς λέπρας ἰάσατο. ὅτε καὶ γυνὴ πόρνη τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ μύρον ἐπιχέει πολύτιμον. ὅρα δὲ νουνεχῶς, ὅτι αἱ γυναῖκες, αἱ τὸ μύρον ἀλείψασαι τὸν κύριον, τρεῖς αἱ πᾶσαι εἰσίν. ἄλλη μὲν γάρ ἐστι παρὰ τῷ Ἰωάννῃ, τιμία δὲ αὕτη, ἡ τε ἀδελφὴ τοῦ Λαζάρου. ἄλλη δὲ ἡ παρὰ τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ. πόρνη δ᾽ αὕτη προσελθοῦσα τῷ Χριστῷ, καθὼς ὁ Ματθαῖος ἱστορεῖ. καὶ ἑτέρα, πόρνη πάλιν, ὥς φησιν ὁ Λουκᾶς, ἡ προσελθοῦσα τῷ Χριστῷ παρὰ τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ Φαρισαίου, τοῦ σκανδαλισθέντος ἐπ᾽ αὐτῷ τῷ Χριστῷ, καὶ οὕτως εἰπόντος· εἰ προφήτης ἦν, ἔγνω ἂν ὁποία τίς ἐστιν ἡ ἁψαμένη αὐτοῦ. Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῇ μεγάλῃ τετράδι γενέσθαι τινες ἀπομάχονται. πλὴν ὁ λόγος αὐτῶν, ὡς ἐμοί γε δοκεῖ,

latam; ibique, ut Ioannes tradit, cum discipulis commorabatur. inde post non multos dies discedenti, miraculo exciti de resuscitato Lazaro, cum palmarum ramis effusi obviam procedunt. Magnâ deinde feriâ quartâ convivio excipitur à Simone, Lazari patre, quē à leprâ liberaverat. atq; ibi dũ esset, mulier meretrix pretiosum valde unguentũ capiti infundit. Hîc verò solerter mihi observato, tres omninò, quæ Christũ unxerint, mulieres fuisse; unam istam cujus apud Ioannem mentio, præstantem fæminã, Lazari sororem: alteram, meretricem, quæ Christũ accessit, in Simonis Leprosi ædibus, ut Matthæus nobis auctor: tertiam, etiam meretricē, quæ, cõmemorante Luca, ad Christum venit in domo Simonis Pharisæi, qui idcirco offensus graviter, si propheta hic esset, inquit, scivisset certè, qualisnã ipsum contigisset. Scio verò, ô dilecte, contendere quosdam, Domini nostri Iesu Christi, transformationē factã magnâ illâ feriâ quartâ; sed illorũ mihi oratio nullis so

lidis argumentis niti videtur. Quippe si miraculum istud in Thabore monte factum fuit, Dominus autem magnâ illâ quartâ feriâ Hierosolymis in Simonis Leprosi domo convivabatur; clarè apparet, miraculum transformationis alio die, quàm feriâ istâ quartâ, ut volunt, accidisse. Si enim Thabor Hierosolymis bidui intervallo distat, quo modo Dominus in monte Thabor, & Hierosolymis, uno eodemque die esse potuit? Hoc quidem verum est, tanquam deum, inveniri utrobique potuisse; sed, ne res hæc visum potius censeretur, facere illud ante passionem noluit: unde etiam pro communi corporum naturâ locum loco commutabat. Posthac autem è discipulis duos mittit ad certum quendam, qui legale pascha ipsi appararent. quod & ante sumens edit magnæ feriæ quintæ vesperâ, ut

Ioan-

καὶ λίαν ἐστὶν ἀναπόδεικτον. εἰ γὰρ τὸ θαῦμα τοῦτο κατὰ τὸ Θαβόριον ὄρος ἐγένετο, ἐν Ἱεροσολύμοις δὲ ὁ κύριος κατά γε τὴν μεγάλην τετράδα παρὰ τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ ἑστιώμενος ἦν, φαίνεται προφανῶς, ὡς ἐν ἄλλῃ γέγονεν ἡμέρᾳ τὸ τῆς μεταμορφώσεως θαῦμα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τετράδα πάντως αὐτήν. εἰ γὰρ ἀνὰ μέσον τοῦ τε Θάβωρ καὶ τῶν Ἱεροσολύμων ὡσεὶ δύο ἡμερῶν διάστημα ὑπάρχει, πῶς λοιπὸν ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ λέγουσιν ἔν τε Θάβωρ εὑρεθῆναι καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις τὸν Χριστόν; ἠδύνατο μὲν οὖν, ὡς θεός, ὧδε κἀκεῖσε κατὰ ταὐτὸν εὑρεθῆναι. ἀλλ᾽ ἵνα μὴ φαντασία νομισθείη τὸ πρᾶγμα, πρὸ τοῦ πάθους τοῦτο ποιῆσαι οὐκ ἠθέλησε. ἐνθένδε τοι καὶ κατὰ τὴν κοινὴν τῶν σωμάτων φύσιν τὰς τοπικὰς αὐτοῦ μεταβάσεις ποιούμενος ἦν. μετὰ δὲ ταῦτα δύο τῶν μαθητῶν ἀποστέλλει πρὸς τὸν δεῖνα τῆς τοῦ νομικοῦ πάσχα χάριν ἑτοιμασίας. ὃ δὴ καὶ παραλαβὼν ἔφαγε κατὰ τὴν τῆς μεγάλης πέμπτης ἑσπέραν, ὡς ὁ

χρυσορρήμων Ἰωάννης φησίν. εἶθ' οὕτως ἀνα-
πεσών, δι' ἄρτου καὶ οἴνου τὸ οἰκεῖον πάσχα τοῖς
μαθηταῖς παρέδωκε. λάβετε, φάγετε, εἰ-
πών· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. καὶ, πίετε πάντες·
τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου. πρὸ μέντοι τῶν μαθη-
τῶν αὐτὸς τοῦ οἰκείου μετέλαβε σώματός τε
καὶ αἵματος. τίνος ἕνεκα; ἵνα μὴ καὶ πάλιν
οἱ μαθηταὶ θορυβηθῶσι, καθάπερ καὶ πρό-
τερον. ἡνίκα καὶ γὰρ τοῦ Χριστοῦ λέγοντος ἤκου-
σαν· ἐὰν μὴ φάγετε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀν-
θρώπου, καὶ πίετε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζω-
ὴν ἐν ἑαυτοῖς, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι
περιεπάτουν μετ' αὐτοῦ, λέγοντες· ὁ λόγος οὗ-
τος σκληρός ἐστι. τίς δύναται ἀκούειν αὐτοῦ; ἵνα
γοῦν καὶ πάλιν τοιοῦτόν τι πάθωσιν, ἅτε σάρκα
ἐσθίειν καὶ αἷμα πίνειν μέλλοντες, πρῶτος αὐ-
τὸς τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς ἀπεγεύσατο, θέλων
ἀνενδοιάστως τῶν τοιούτων ἐμφορηθῆναι καὶ
αὐτούς. τὸ δὲ τοιοῦτον ἑτοιμάζει δεῖπνον ὁ σω-
τὴρ εἰς παράκλησιν τῶν μαθητῶν. ἑώρα γὰρ αὐ-
τοὺς οὐ μικρῶς ἀδημονοῦντας ἐπὶ τῷ χωρισ-
μῷ

Ioannes Chrysostomus ait. Deinde postquam accubuisset, pane ac vino pascha suum discipulis exhibuit; *Sumite*, inquiens, *& comedite: siquidem hoc est corpus meum.* Et, *Bibite omnes; iste enim est meus sanguis.* Itaq, prior discipulis suis corpus ipse suum, & sanguinem, participavit. quâ de caussâ? nempe ne iterum turbarentur, ut antea factum, cùm dicentem ipsum audirent; *Nisi carnem filij hominis comederitis, sanguinemque ejus biberitis, nullam in vobis vitam habetis.* Ad quod dictum recedentes conversari exinde cum eo desierunt, *duram esse orationem* dictitantes, *quamque audire non facilè quis posset.* Eam ob rem ne quid illis tale iterum eveniret, ceu qui carnem comesturi, & sanguinem bibituri essent, prior suam ipse carnem degustavit, ut qui illos sine hæsitatione satiari talibus cuperet. Cœnam verò istiusmodi Servator consolandis discipulis apparavit, cùm non parum animi anxios in discessu eos suo

animadverteret. ea de caussa, ut jam dictum est, corporis quoque sui, & sanguinis, participes fecit, *Facite id*, inquiens, *in memoriam mei.* Particeps etiam unà cum alijs factus est Iudas, & ad Iudæos inde abijt, ipsis, quicquid gestum, indicans. idque ex verbis Euangelistæ manifestum, inquientis; *Acceptâ offâ exivit, & erat nox. abijtque ad eos, quibus proditurum sese Dominum receperat.* Ac Dominus quidem rebus postremùm inter discipulos ordinatis, mox in locum quendam abit, proditori minimè ignotum. qui confestim acceptâ à summis sacerdotibus, & Pharisæis, cohorte quadam, quæ adjutaret, cum lucernis, facibusque, illuc abit Vbi deinde, percunctante illos Christo, humi cadunt; Petrusque Malcho, cùm caput non posset, quod studebat, auriculam amputat. Ac tum ipsum ita Dominus compellavit; *An non me orare Patrem posse existimas? isque mihi legiones angelorum plures duodecim suppeditabit. sed Scripturæ quo-*

nam

μῳ αὐτοῦ. μεταδίδωσι λοιπὸν αὐτοὺς, ὡς προείρηται τοῦ οἰκείου σώματος καὶ αἵματος· τοῦτο ποιεῖτε, εἰπὼν, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. μεταλαμβάνει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὁ Ἰούδας, καὶ τηνικαῦτα πρὸς Ἰουδαίους ἀπέρχεται, τὰ πεπραγμένα παρὰ κυρίου καταμηνύων αὐτοῖς. καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Εὐαγγελιστὴς ἔλεγεν· ὅτι καὶ λαβὼν τὸ ψωμίον ἐξῆλθεν· ἦν δὲ νύξ. ἀπέρχεται οὖν πρὸς οὓς συνεφώνησε παραδοῦναι τὸν κύριον. καὶ ὁ μὲν κύριος τὰ τελευταῖα τοῖς μαθηταῖς διατίθεται. εἶθ' οὕτως εἰς τόπον ἔρχεται, ὃν ᾔδει καὶ ὁ προδότης. ὃς αὐτίκα καὶ λαβὼν τὴν σπεῖραν ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων. ἐπερωτᾷ λοιπὸν αὐτούς. πίπτουσι χαμαί. ἀποκόπτει τὸ ὠτίον τοῦ Μάλχου ὁ Πέτρος, εἰ καὶ τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀπολεμεῖν οὐκ ἴσχυσε, τοῦτο καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ τὸ σπουδαζόμενον. τότε δὴ τότε καὶ ὁ πρὸς αὐτὸν ἔφη κύριος. ἢ δοκεῖ σοι ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου; παραστήσει μοι πλείους

ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων. πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι. ταῦτα δὲ τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν ὁ σωτὴρ, ἐκφοβῶν αὐτοὺς, καὶ πείθων ἐντεῦθεν μηδέν τι τῶν γινομένων πολυπραγμονεῖν. εἰ γὰρ ταῖς γραφαῖς, φησὶ, τοῦτο δοκεῖ, τὸ παθεῖν ἐμὲ δηλονότι, πῶς ἡμεῖς ἐναντιοῦσθε μαχαίραις χρώμενοι; τὸ ποτήριον, ὃ δέδωκέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω αὐτό; δήσαντες οὖν τὸν Ἰησοῦν, ἀπήγαγον πρὸς Ἄνναν πρῶτον. κἀκεῖσε κρίνεται. περὶ τῆς αὐτοῦ διαδοχῆς, καὶ τῶν μαθητῶν, ἐρωτᾶται· ἀποκρίνεται, ὡς εἰκός. ῥάπισμα δέχεται, καὶ τὰ ἑξῆς. ἐκεῖθεν οὖν ἄγεται πρὸς τὸν Καιάφαν, ἔπειτα πρὸς Πιλάτον. διὸ δείκνυσιν ὁ Εὐαγγελιστὴς, ὅτι τὸ ἥμισυ τῆς νυκτὸς ἅπαν ὑπὸ Καιάφα ἐρωτώμενος οὐδὲν διηλέγχετο. διὸ καὶ παρέπεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. Καὶ ὁ μὲν Μάρκος περὶ τῆς ἀλεκτοροφωνίας διεξιὼν, οὕτω φησί. πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. ὅτε γὰρ ἅπαξ ἠρνήσατο, ἐφώνησεν ὁ ἀλέκτωρ τὸ πρῶτον. ὅτε δὲ τρίτον ἠρ-

nam pacto implerentur, quæ hæc ita fieri debere prædixerunt? Hæc verò discipulis suis Servator dicere, ut terrorem ipsis faceret, persuaderetque, ne in ijs, quæ gererentur, curiosi nimis essent. *Nam si*, inquit, *sic Scripturis visum fuit, ego ut patiar, quâ ratione vos cum gladijs nunc resistitis? Num, quod Pater dedit, poculum bibere oportet?* Itaque Iesum, cùm vinxissent, primùm quidem ad Annam abducunt, ibique eum judicio sistunt, & de doctrinâ, discipulisque, percunctantur. ad quæ ille, ut visum fuit, respondere. Alapam cùm quis infregisset, *Si male*, inquit, *sum locutus*, & quæ sequuntur. Inde ad Cajapham ducitur, & ab eo ad Pilatum. Hîc Euangelista ostendit, per dimidiam noctem totam à Cajapha interrogatum redargui nusquam potuisse, ideoque missum ad Pilatum fuisse. Ac de gallicinio quidem narrans Marcus, ita ait. *Antequam bis cantaverit gallus, ter me negabis*. Nam cùm semel abnegasset, primùm tunc cantavit gallus; cumque tertium ab-

negaſset, iterum cecinit. Accuratiùs autem Petri imbecillitatem narrat, ut qui à magiſtro ipſo, inter diſcipulos ejus exiſtens, rem univerſam accepiſset. Verùm cùm Matthæus inquit; *Priuſquam cecinerit gallus, tertiùm me abnegabis :* totum galli cantum innuit, qui diverſis editur vocibus; primum ſcilicet, ſecundum, ac tertium. Itaque cum dicit; *Prius quàm cecinerit gallus tertiùm me abnegabis :* illud dicere voluiſſe intelligendus eſt. *Prius quàm primum gallicinium finitum ſuerit, ter me negaveris.* Poſtquam igitur à Pilato Dominus judicatus eſset, tergum cæſus loris plexis, (hoc enim eſt, quod flagellum dicitur.) cruci affigendus traditur. Atque hæc omnia importunè degener animus Pilati effecit, qui Iudæos verebatur, ut ſeditioſum ipſum accuſantes; ideoque pœnam etiam ſuam meritus, quod, cùm ſolvere ipſum poſſet, (nam, *Vtrunque poſſum,*

inquit;

κήσαι, τὸ δεύτερον ἐφώνησεν. ἀκριβέστερον ἐξηγούμενος τὴν τοῦ Πέτρου ἀσθένειαν, παρ' αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου μαθὼν, ὅτι καὶ φοιτητὴς ἐκείνου ἦν. ὁ δὲ Ματθαῖος εἰπὼν, πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρεῖς ἀπαρνήσῃ με, τὴν ὅλην ἀλεκτοροφωνίαν ἐνέφηνεν. τελεῖ τὴν πρώτην, ἥ τις διαφόρων ἐκφωνήσεων γίνεται. ὥσπερ οὖν καὶ ἡ δευτέρα ἀλεκτοροφωνία καὶ ἡ τρίτη. πρὶν οὖν ἀλέκτορα φωνῆσαι ὁ Ματθαῖος εἰπὼν, τρεῖς ἀπαρνήσῃ με. τοῦτο ὡσανεὶ ἔλεγεν, ὅτι καὶ πρὸ τοῦ φθάσαι τὴν πρώτην παρελθεῖν τὴν ἀλεκτροφωνίαν, τρεῖς ἀπαρνήσῃ με. Μετὰ μέντοι κριθῆναι τὸν κύριον ὑπὸ Πιλάτου, μαστίζεται τὸν νῶτον λώροις πλεκτοῖς. τοῦτον γὰρ τὸ φραγέλιον. εἶθ' οὕτως εἰς σταυρωθῆναι παραδίδοται. ταῦτα δὲ πάντα πεποίηκεν ἡ ἄκαιρος ἀνανδρεία τοῦ Πιλάτου. τοὺς γὰρ Ἰουδαίους δυσωπῆσαι θέλων, ἐφ' οἷς ἐνεκάλουν ἀντάρτην αὐτὸν, διὰ τοῦτο καὶ κολάσεως ὁ Πιλᾶτος ἄξιος, ὅτι καὶ δυνάμενος ἀπολῦσαι αὐτὸν, (ἐξουσίαν γὰρ, φη-

σιν,

σιν, ἔχω ἀπολῦσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε.) τοῦτο οὐκ ἐποίησε, διὰ τοὺς Ἰουδαίους καὶ μάλιστα πτοούμενος λέγοντας· ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος. ἐφ' ᾧ καὶ κατακρίνεται. καὶ δῆλον, ἐξ ὧν ὁ κύριος ἔλεγε πρὸς αὐτόν. ὁ παραδιδούς μέ σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. τὸν μέντοι καιρὸν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης παριστῶν, ἡνίκα ὁ Πιλᾶτος ἐκάθισεν εἰς τόπον τὸν λεγόμενον Λιθόστρωτον, ἵνα κρίνῃ τὰ κατὰ τὸν Ἰησοῦν, ἔλεγεν. ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη. διὰ τὸ δὲ ἡ ἕκτη τῆς ἑβδομάδος ἡμέρα παρασκευὴ τοῦ πάσχα λέγεται παρὰ τῷ Εὐαγγελιστῇ Ἰωάννῃ, σαφὴς ἡ αἰτία σοι προήκει. καθάπερ γὰρ τὸ σάββατον ἑβδόμη μὲν ἡμέρα διὰ τῆς ἑβδομάδος ἐστίν. λέγεται δὲ ὅμως σάββατον, ἤτοι κατάπαυσις, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ γινομένην ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων κατάπαυσιν. τότε γὰρ ἀργεῖν ὁ δοῦλος, τὸ κτῆνος, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα. οὕτω καὶ ἡ παρασκευὴ ἕκτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος ἐστί. λέγεται δὲ καὶ παρασκευὴ, διὰ

τὸ πα-

inquit, *& te solvere, & affigere etiam cruci.*) minimè fecerit, potiusq; Iudæos timuerit, qui negarent eum, si solveret, Cæsaris amicum esse. Itaque condemnatus itidem est; idque ex ipsis Domini verbis satis clarum, cùm is dicit: *Qui me tradidit, is majore culpâ tenetur.* Tempus verò, quo ad judicandum Iesum Pilatus sederit in loco, cui nomen Lithostroto, ceu lapidibus stratum dicas, indicare Ioannes cupiens, Euangelicæ historiæ auctor; *Erat,* inquit, *festi Paschatis præparatio, hora diei circiter sexta.* Cur autem sextus hebdomadæ dies à Ioanne Euangelistâ *Paschatis præparatio* dicatur, in promptu causa est. ut enim Sabbatum septimus est hebdomadis dies, *Sabbatumque* tamen dicitur, sive *Requies,* quia in eo ab omni opere quiescebant, servi, jumenta, & reliqua omnia: ita etiam *Præparatio* sextus dies septimanæ est. ideò autem appellatur,

quod eo omnia ſibi Iudæi pararent, quæ in ſabbato inſequente neceſſaria ipſis forent. neque enim ſabbati die permiſſum illis, aut ignem accendere, aut ligna congerere, aut quicquam adeò ad cibum ſibi apparare. quæ cùm omnia ſexto die pararentur, nomen *Præparatio* accepit. Ioannes igitur Euangeliſta, cùm *Præparationem Paſchatis* diem illum appellavit, manifeſtò oſtendere voluit, quod Iudæi ex præſcripto legis ſuæ, quæ in feſto illo Paſchatis neceſſaria exiſtimarent, tunc parauerint. ſiquidem poſt horam ſextam, lunâ menſis decimâ quartâ, omnis fermentatus panis concrematus tollebatur; quique fermentatus non eſſet, ut receptus mos habebat, parabatur. Quæ cùm ita ſeſe habeant, manifeſtum eſt, quod in pane ac vino Chriſtus magnæ quintæ feriæ veſperâ diſtribuerit, fermentatum omninò fuiſſe; quia, ut pleriq; cenſent, nondũ erat tempus illud, quo non fermentati panis uſus eſſet. Sed ſermones iſtos vulgi deinceps omitte, & ſacrarũ litera-

τὸ παρασκευάζειν, καὶ οἷον εἰπεῖν ἑτοιμάζειν,
παρὰ Ἰουδαίοις ἐν αὐτῇ τὰ τοῦ σαββάτου. ἐν αὐτῷ
γὰρ οὔτε πῦρ ἅψαι συγχωροῦνται, οὔτε ξύλα
συνάξαι, οὔτε τὰ πρὸς τροφὴν ἁπλῶς ἑτοι-
μάσαι. ταῦτα λοιπὸν ἡ ἕκτη παρασκευάζου-
σα, παρασκευὴ καλωνόμασαι. ὁ τοίνυν Εὐ-
αγγελιστὴς Ἰωάννης, παρασκευὴν τοῦ πάσχα
τὴν τοιαύτην ἡμέραν καλέσας, ἔδειξε προ-
φανῶς, ὅτι πρὸς τὴν τοῦ πάσχα τηνικαῦτα
παρεσκευάζοντο ἑορτὴν οἱ Ἰουδαῖοι, κατὰ τὴν
τοῦ νόμου διάταξιν. ἀπὸ γὰρ τῆς ἕκτης ὥρας τῆς
τεσσαρεσκαιδεκάτης τῆς σελήνης ἡμέρας
πᾶς μὲν ζυμωτὸς ἄρτος καιόμενος ἠφανί-
ζετο. τὰ δέ γε ἄζυμα κατὰ τὸ εἰωθὸς ἡτοιμά-
ζοντο. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, φαίνεται προ-
φανῶς, ὅτι τὸ δοθὲν δι' ἄρτου καὶ οἴνου παρὰ
Χριστοῦ κατὰ τὴν μεγάλην πέμπτην ἑσπέ-
ραν, ἔνζυμον ἦν. ὅτι μηδὲ καιρὸς ἀζύμων
ἐτύγχανε τότε, κατὰ τὴν τῶν πλειόνων ὑπόλη-
ψιν. ἄφες λοιπὸν παρὰ τῶν πολλῶν λόγους, καὶ
τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν ἱερῶν λογίων πρόσεχε.

ὅτι μὲν γὰρ κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς μεγάλης παρασκευῆς, οὐ μὴν δὴ ἐν τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ ὁ ἀμνὸς τυθῆναι ἔμελλεν, δῆλον μὲν καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, οὐχ ἥττον δὲ καὶ ἐκ τῶν ἤδη ῥηθησομένων. τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἧς τῇ ἑσπέρᾳ τὸ πάσχα ἐθύετο, καὶ ἀζύμων ἡμέραν, καὶ πάσχα ὁμοίως καλεῖν εἰώθασιν, ἀπὸ τῆς ἑσπέρας πάντως αὐτῆς. καὶ γὰρ διὰ τὸ τὸν ἀμνὸν θύεσθαι, καὶ τὰ ἄζυμα ἐσθίεσθαι τῇ ἑσπέρᾳ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης, κατὰ τοῦτο καὶ ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη αὕτη καὶ πάσχα, καὶ ἀζύμων ἡμέρα, ἐλέγετο. ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα καὶ τὴν μεγάλην παρασκευὴν κεκλημένην εὑρίσκομεν. καὶ πρόσχες, εἰ βούλει, τοῖς λεγομένοις. πρώτη τῶν ἀζύμων λέγεται ἡ μεγάλη πέμπτη, ὡς πρὸ τῶν ἀζύμων οὖσα. καθάπερ γὰρ ὁ Μάρκος καὶ τὴν μεγάλην παρασκευὴν προσάββατον ἔλεγεν, ὡς οὖσαν πρὸ τοῦ σαββάτου, οὕτω καὶ τὴν μεγάλην πέμπτην πρώτην τῶν ἀζύμων λέγει ὁ Ματθαῖος, ὡς πρὸ τῶν ἀζύμων οὖσαν, καθά-

φησιν,

literarum feriem adverte. Magnæ enim præparationis veſperâ, & non magnâ quintâ feriâ, mactari agnum debuiſſe, ex alijs multis manifeſtum, ac potiſsimum ex ijs, quæ dicturi jam nunc ſumus. Diem illum, cujus veſperâ paſcha mactari, & *Infermentatorum diem*, & *Paſcha* item appellabant, à veſperâ ejus. Etenim quia lunæ decimæ quartæ veſperâ & mactari agnus ſoleret, & infermentati panes edebantur, ideò etiam ipſa illa decima quarta & *Infermentatorum dies*, & *Paſcha*, nuncupata fuit. ac compertum eſt, has quoque appellationes magnæ Præparationi tributas eſse. Attende, ſodes, quæ dicamus. Prima *Infermentatorum* dies *magna quinta* nominatur, quia proximè antecederet. Quo modo enim *Magnam præparationem* Marcus *Anteſabbatum* dicit, ceu quæ ante ſabbatum eſset; ita *magnam* quoque *quintam* Matthæus *Infermentatorum* primam vocat, tanquam iſta

præcedentem, ut Ioannes Chrysostomus ait. Et sic Lucas, cùm venisse, id est appropinquasse, dicit diem *Infermentatorum*, eadem cum Matthæo tradit. Ioannes etiam, cùm cœnam ante festum paschatis fuisse dicit, diem *Præparationis* nobis designat. idque sequentia ejus verba satis manifestum faciunt. Dicit enim. *Et ingressi ipsi non sunt in prætorium, ne nimirum pollueretur, verùm uti pascha ederent.* Iterum. *Moris est, ut unum vobis solvam in pascha,* nempe instante. Sed & tempus repræsentans, quo Pilatus in Lithostroto consederit, ita dicit. *Erat præparatio Paschæ, hora diei ferè sexta.* Inde progrediens. *Erat enim magnus ille dies Sabbati.* Magnus enim cæteroquin diem illum non vocasset, nisi in sabbatum illud primus *Infermentatorum* dies, qui & sanctus in lege dicitur, incidisset. Atque hæc omnia satis palàm item subindicant, circa vesperam Præparationis istius sine

ullâ

φησιν ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς, καὶ τὴν μεγάλην ἐνέφηνε πάντως παρασκευήν. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λουκᾶς, ἐλθεῖν λέγων, τουτέστιν ἡγγικέναι τὴν τῶν ἀζύμων ἡμέραν, ταῦτα τῷ Ματθαίῳ ᾐνίξατο. ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰωάννης, περὶ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα γράφων λέγων τὸ δεῖπνον, αὐτὴν εἶπε τὴν παρασκευήν. καὶ δηλοῦσι τὰ μετὰ ταῦτα. λέγει γὰρ, καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. καὶ αὖθις. ἔστι δὲ συνήθεια ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα, τῷ ἐνισαμένῳ δηλαδή. ἀλλὰ καὶ τὸν καιρὸν παρεὶς ὢν ἡνίκα ὁ Πιλάτος ἐκάθισεν εἰς τόπον τινὰ, λεγόμενον Λιθόστρωτον, οὕτω φησίν. ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη. καὶ παρακαλῶν. ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου. μεγάλην δὲ αὐτὴν οὐκ ἂν ἄλλος ἐκάλεσεν, εἰ μήπου συνέπιπτε τῷ σαββάτῳ ἐκείνῳ ἡ πρώτη τῶν ἀζύμων, ἡ καὶ ἁγία παρὰ τῷ νόμῳ καλουμένη. ταῦτα δὲ πάντα σαφῶς ὑπεμφαίνουσιν, ὅτι κατὰ τὴν παρασκευὴν ἐκείνην ἑσπέρας

ὁμολο-

ὁμολογουμένως τὸ πάσχα ἐθύετο. διὰ γὰρ τοῦ-
το καὶ παρασκευὴν τοῦ πάσχα εἶπεν αὐτήν, ὡς
παρασκευάζουσαν τὰ τοῦ ἐνισταμένου πάντως
πάσχα. χωρὶς οὖν ἀντιλογίας ἐν τῇ ἑσπέρᾳ
φαίνεται τῆς παρασκευῆς τὸ πάσχα γενέσθαι. εἰ
μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάν-
νης ἄνωθεν ἔλεγεν. καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον
εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ'
ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. καὶ πρόσεχε, εἰ βού-
λει, τῷ μεγάλῳ Κυρίλλῳ, περὶ τῶν ἄλλων
ἐπισφραγίζοντι τοιαῦτα, καὶ λέγοντι· ὅτι τὸν
τύπον λιπόντες, ἤτοι τὸ πρόβατον, κἀνδοθεν
εἰσελθεῖν εἰς τὸ πραιτώριον οὐ προαιρούμενοι,
τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν, τὸν Χριστὸν, ὕβριζον.
ἔμελλον γὰρ θύειν τὸ πάσχα κατὰ τὸν νόμον τὸν
μηδὲν παρ' αὐτοῖς ἰσχύοντα. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως
ἔχει, ματαιάζουσι προφανῶς οἱ λέγοντες,
ὅτι κατὰ τὴν πέμπτην ἑσπέραν τῆς μεγάλης
πέμπτης τὸ τυπικὸν ἐθύετο πρόβατον, τὰ γὰρ
ἄζυμα συστῆσαι φιλονεικοῦντες, παραχα-
ράττειν ἐπιχειροῦσι κακοθελῶς τὴν ἀλήθειαν.

καὶ

nullâ controversiâ pascha mactari consuevisse. Ideò enim diem illum *Præparationem Paschatis* appellavit, quia in ipso omnia Paschati imminenti necessaria pararentur. Quocirca nulla controversia est, quin in *Præparationis* vesperâ celebratum Pascha fuerit. Alioquin non in verbis jam citatis Ioannes Euangelista dixisset; *Neque ingressi sunt in prætorium, uti ne polluerentur, sed pascha ederent.* Et, si placet, Cyrillum ausculta, ante omnes hic firmantem, dicentemque; *Quùm figuram, id est agnum, honorarent, neque idcircò in prætorium ingredi vellent; in Christum, ipsam veritatem, injurij erant: quippe mox Pascha mactaturi secundùm legem, quæ nil apud illos valeret.* Quæ cùm ita sese habeant, clarùm est ineptire eos, quicunque dicunt, magnæ quintæ feriæ vesperâ agnum illum figuratum mactari solitum. Dum enim panum infermentatorum usum probare contendunt, malignè veritatem depravare instituunt.

Nec Ioannem nunc Chryſoſtomum mihi objeceris, qui Homiliâ in Matthęum octogeſimâ quartâ dicit; *Iudæos, Chriſto præter exſpectationem ſuam potitos, etiam Paſcha; quod in illum diem incideret, neglexiſſe.* Quippe alibi, ubi Ioannem nobis explicat, in iſtis verbis, *Et ingreſſi in prætorium non ſunt, uti ne polluerentur, ſed paſcha ederent:* opinionem iſtiuſmodi planè evertit. Eam ob cauſam divini hujus viri verba, cùm maximè ea inter ſe contraria ſint, ideóque examinare, haud poſsimus, ſilentio honorare conveniens maximè exiſtimavimus; æquiuſque eſt, ultima illa, quæ cæterorum patrum interpretationibus conſentanea videntur, retinere. ait enim, uno die priùs Chriſtum paſcha ediſſe, reſervantem immolationem ſuam in diem præparationis, quo legale paſcha mactari. Fuiſſe autem, quod Apoſtolis ſuis Dominus in cœnâ dabat, panem fermentatum, non autem infermentatum,

καὶ μή μοι τὸν χρυσορρήμονα παράγαγε Ἰω-
άννην ἐν τῇ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον ὀγδοηκοστῇ
τετάρτῃ ὁμιλίᾳ λέγοντα· ὅτι τὸν Χριστὸν οἱ
Ἰουδαῖοι ἀπροσδοκήτως κρατήσαντες, καὶ τὴν
τοῦ πάσχα παριδεῖν εἵλοντο ἑορτὴν, τὴν καὶ ταῦτα
συμπέπλησαν. ἔχεις γὰρ αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ κατὰ Ἰω-
άννην ἑρμηνείᾳ, ἡνίκα λέγει. καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰ-
σῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν,
ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα, τέλεον ἀναι-
ροῦντα τὴν τοιαύτην ὑπόνοιαν. ἐνθέν τοι καὶ τὰ
τοῦ θείου κατεξετάζειν ἀνδρὸς, ἡνίκα καὶ μᾶλλον
ἐναντιοῦνται πρὸς ἄλληλα, μὴ πρὸς ἰσχὺν ἔ-
χοντες, σιωπῇ καὶ μάλιστα ἡμᾶς τὰ τοιαῦτα
δέον ἐκρίναμεν. εἴγε καὶ μᾶλλον εὔλογον τὰ
ὕστατα κατέχειν, ὅτι καὶ σύμφωνα ταῦτα ταῖς
τῶν λοιπῶν πατέρων ἐπεξηγήσεσιν φαίνονται.
λέγει καὶ γὰρ ὅτι ὁ Χριστὸς πρὸ μιᾶς ἔφαγε τὸ
πάσχα, τηρῶν τὴν ἑαυτοῦ σφαγὴν τῇ παρα-
σκευῇ, ὅτε καὶ τὸ νομικὸν πάσχα ἐθύετο. ὅτι δὲ τὸ
παρὰ κυρίου τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῷ δείπνῳ δο-
θὲν ἔνζυμος ἄρτος ἦν, οὐ μὴν ἄζυμος, ὡς

ἐκεῖνοι διϊσχυρίζονται, ὁ θειότατος οὗτος ἀνὴρ σαφέστατα σοι παρίστησιν. περὶ γὰρ τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς νέας τὸν λόγον ποιούμενος καὶ
„ τάδε κατὰ ῥῆμα διέξεισιν. ἐκεῖ τὸ γράμμα,
„ ὧδε τὸ πνεῦμα. ἐκεῖ ἡ κιβωτὸς, ὧδε ἡ παρ-
„ θένος. ἐκεῖ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν, ὧδε ὁ σταυ-
„ ρός. ἐκεῖ ὁ ἀμνὸς, ὧδε ὁ Χριστός. ἐκεῖ τὰ
„ ἄζυμα, ὧδε ὁ ἄρτος. ταῦτα οὖν ἐγχαράττει σοι κατ' ἐπιτομὴν, ὡς ὁρᾷς. οὐ γὰρ ἐγχωρεῖται τοῦ καιροῦ πλεῖον ἐνδιατρίψαι τοῖς περὶ τούτων λόγοις. ὁ δὲ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὸ σταυρωθῆναι παραδίδοται. καὶ ὅρα τὰ μετὰ ταῦτα. ἀπὸ γὰρ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν γῆν ἕως ὥρας ἐννάτης, ἀγανακτοῦντος ἐπὶ τοῖς τολμωμένοις, οἷα εἰκὸς, τοῦ θεοῦ. ὅτι γὰρ οὐκ ἦν ἔκλειψις, καθά φησιν ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς, ἀλλ' ὀργὴ, καὶ ἀγανάκτησις, καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ δῆλον. τρεῖς γὰρ ὥρας παρέμεινεν ἡ ἔκλειψις, ἥτις ἐν μιᾷ γίνεται καιροῦ ῥοπῇ. καὶ τὰ μὲν τοῦ Χρυσοστόμου ταῦτα. ὁ δὲ θειότατος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπα-
γίτης

ut illi contendunt, vir hic idem divinissimus satis nos dilucidè docet. Nam, de veteri & novo pariter testamento verba faciens, ita dicit. *Illic litera est, hîc spiritus. Illic arca, at hîc virgo. Illic Aaronis virga, hîc crux. Illic agnus, hîc Christus. Illic quæ non fermentata, hîc panis.* Hæc, ut vides, quasi in compendio scribit. Neque enim permittit tempus, ut diutius in hac dissertatione inhæreamus. Dominus verò noster, Iesus Christus, traditur ut cruci affigatur. ac, quæ posteà facta, vide. Tenebræ enim ab hora sexta ad nonam usque per terram universam facta, indignante, uti par est, ea, quæ auderentur, deo. Non enim deliquium solis extitisse, ut Ioannes Chrysostomus ait, verùm iram, & indignationem, vel è tempore manifestum. nam cùm illud uno temporis momento fiat, hæ tres horas duravere. Atque hæc quidem est Chrysostomi sententia. Sed, vir ille divinissimus, Dio-

nysius Areopagita, non simpliciter, verùm novo quodam more, tenebras illas per terrarum omnem orbem factas dicit, ceu oppositâ Soli Lunâ. Ita enim ille scribit in epistola ad Polycarpum hierarcham de Apollophane sophista, qui religionem Christianam aversabatur. *Dicito ipsi, (Apollophani.) ecquid de deliquio censes, facto in cruce salutari? nam uterque Heliopoli tunc eramus, eodemque in loco stantes, lunam novo planè modo, extra coitionis tempus, in solem incidere videbamus; deinde rursum ab horâ nonâ ad vesperam usque, ratione naturæ ignotâ, soli ex adverso oppositam. cùm quidem adeò ipse perculsus, mihi ut diceret; hæc quidem, mi Dionysi, sunt rerum divinarum inter se commutationes.* Atque hæc ita sese habent. De caligine verò ista, quæ in salutari cruce evenit, Zacharias quoque propheta

mira

γίτης οὐχ ἁπλῶς οὕτω, κατὰ δὲ ἀντίφραξιν τῆς σελήνης τὸ σκότος ἐκεῖνο λέγει γενέσθαι καινοπρεπῶς τὸ παγκόσμιον. ἐπιστέλλων γὰρ ἱεράρχῃ τῷ Πολυκάρπῳ διὰ τὸν σοφιστὴν Ἀπολλοφάνην, μὴ καταδεχόμενον τὰ χριστιανῶν, καὶ τάδε φησὶ κατὰ ῥῆμα πρὸς αὐτόν.
„ εἶπε δὲ αὐτῷ. (τῷ Ἀπολλοφάνει.) τί λέγεις
„ περὶ τῆς ἐν σωτηρίῳ σταυρῷ γεγονυίας ἐ-
„ κλείψεως. ἀμφότεροι γὰρ τότε κατὰ Ἡλίου
„ πόλιν ἅμα παρόντες, καὶ συνεστῶτες, πα-
„ ραδόξως τὴν σελήνην ἐμπίπτουσαν ἑωρά-
„ καμεν. οὐ γὰρ ἦν συνόδου καιρός. αὖθις τε
„ αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐννάτης ὥρας ἄχρι τῆς
„ ἑσπέρας εἰς τὸ τοῦ ἡλίου διάμετρον ὑπερ-
„ φυῶς ἀντικαταστᾶσαν. τοῦτον δὲ καὶ αὐτὸς
„ ἐξεπλάγη τότε, ὥστε καὶ οὕτω πρός με εἰπεῖν. ταῦτα, ὦ Διονύσιε, θείων ἀμοιβαὶ πραγμάτων εἰσί. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. περὶ δὲ τοῦ σκοτασμοῦ ἐκείνου, τοῦ κατὰ τὸ σωτήριον πάθος γεγονότος, θαυμασίως πῶς

καὶ τῷ προφήτῃ Ζαχαρίᾳ διείληπται· λέγει
„ γάρ, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἔσται φῶς. ἡνί-
„ κα δηλαδὴ σταυρωθήσεται ὁ Χριστός. ἀλ-
„ λὰ ψῦχος, καὶ πάγος, ἔσται μίαν ἡμέραν.
„ καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωστὴ τῷ κυρίῳ. ἄνω γὰρ
„ ἅπαντα προεγίνωσκεν ὁ θεός· καὶ οὐχ ἡμέρα,
„ καὶ οὐ νύξ. οὔτε γὰρ ἡμέρα κυρίως ἦν, διὰ τὸ
τρίωρον ἐκεῖνο σκότος. οὔτε νὺξ ἀληθῶς, διά
τε τὰ μέχρις ἕκτης ὥρας, καὶ τὸ μετ' ἐννάτην
γινόμενον φῶς. ὃ δὴ καὶ δηλῶν ὁ προφήτης ἔ-
„ λεγε. καὶ πρὸς ἑσπέραν ἔσται φῶς. ταῦτα δέ,
ἀγαπητέ, οὐ μόνον προφῆται εἶπον, ἀλλὰ καὶ
ἐν πολλοῖς Ἑλληνικοῖς εὑρίσκεται ὑπομνήμα-
σι. καὶ σεισμὸν γὰρ μέγαν τηνικαῦτα λέγουσι
γενέσθαι, καὶ σκότος τοσοῦτον, ὥστε καὶ ἀστέρας
φανῆναι. τότε δὴ τότε καὶ προφητικὴν ἐπι-
φέρει ῥῆσιν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ οὕτω λέγουσαν.
Θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; Ἐ-
βραϊστὶ δὲ ταῦτα ἔλεγεν. ἠλὶ ἠλὶ λαμὰ σα-
βαχθανί. τίνος ἕνεκεν; ἵνα καὶ τοῖς Ἰουδαίοις
ταῦτα κατάδηλα γένηται. ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον
ἀκόλα-

mirâ quâdam ratione loquitur. Ita enim ait. *Illo die*, quo nimirum Christus cruci affigetur, *lux non erit. sed frigus, ac gelu, diem totum occupabit; estque is dies Domino notus, cui omnia sunt præcognita. & nec dies erit, nec nox*. Neque enim propriè dies nuncupari poterat, propter trium horarum tenebras; neque item nox reverâ, propter lucem, quæ usque ad sextam, & post nonam rursum, fuit. quod Propheta ostendens, inquit; *Luxque circa vesperam erit*. Nec Prophetæ, ô dilecte, hæc tantùm dixere; sed Græcorum quoque multi scriptis suis prodiderunt, illud temporis magnum terræ motum fuisse, tenebrasque adeò magnas, ut & sidera apparerent. Tum quoque propheticam illam dictionem in cruce protulit. *Mi Deus, mi Deus, cur me deseruisti?* Hebraicè verò hæc ita dixit. *Eli, Eli, lama sabachthani.* Et cujus istuc rei gratiâ? nisi ut Iudæi etiam intelligerent. qui nihilominus

καὶ τῷ προφήτῃ Ζαχαρίᾳ διείληπται· λέγει
„ γὰρ, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἔσται φῶς. ἡνί-
„ κα δηλαδὴ σταυρωθήσεται ὁ Χριστός. ἀλ-
„ λὰ ψῦχος, καὶ πάγος, ἔσται μίαν ἡμέραν.
„ καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωστὴ τῷ κυρίῳ. ἄνω γὰρ
„ ἅπαντα προεγίνωσκεν ὁ θεός· καὶ οὐχ ἡμέρα,
„ καὶ οὐ νύξ. οὔτε γὰρ ἡμέρα κυρίως ἦν, διὰ τὸ
τείωρον ἐκεῖνο σκότος. οὔτε νὺξ ἀληθῶς, διά
τε τὸ μέχρις ἕκτης ὥρας, καὶ τὸ μετὰ ἐννάτην
γινόμενον φῶς. ὃ δὴ καὶ δηλῶν ὁ προφήτης ἔ-
„ λεγε. καὶ πρὸς ἑσπέραν ἔσται φῶς. ταῦτα δὲ,
ἀγαπητέ, οὐ μόνον προφῆται εἶπον, ἀλλὰ καὶ
ἐν πολλοῖς Ἑλληνικοῖς εὑρίσκεται ὑπομνήμα
σι. καὶ σεισμὸν γὰρ μέγαν τηνικαῦτα λέγουσι
γενέσθαι, καὶ σκότος τοσοῦτον, ὥστε καὶ ἀστέρας
φανῆναι. τότε δὴ τότε καὶ προφητικὴν ἐπι-
φέρει ῥῆσιν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ οὕτω λέγουσαν.
θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; Ἑ-
βραϊστὶ δὲ ταῦτα ἔλεγεν. ἠλὶ ἠλὶ λαμὰ σα-
βαχθανί. τίνος ἕνεκεν; ἵνα καὶ τοῖς Ἰουδαίοις
ταῦτα κατάδηλα γένηται. ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον
ἀκόλα-

mirâ quâdam ratione loquitur. Ita enim ait. *Illo die*, quo nimirum Christus cruci affigetur, *lux non erit. sed frigus, ac gelu, diem totum occupabit; estque is dies Domino notus, cui omnia sunt præcognita. & nec dies erit, nec nox.* Neque enim propriè dies nuncupari poterat, propter trium horarum tenebras; neque item nox reverâ, propter lucem, quæ usque ad sextam, & post nonam rursum, fuit. quod Propheta ostendens, inquit; *Luxque circa vesperam erit.* Nec Prophetæ, ô dilecte, hæc tantùm dixere; sed Græcorum quoque multi scriptis suis prodiderunt, illud temporis magnum terræ motum fuisse, tenebrasque adeò magnas, ut & sidera apparerent. Tum quoque propheticam illam dictionem in cruce protulit. *Mi Deus, mi Deus, cur me deseruisti?* Hebraicè verò hæc ita dixit. *Eli, Eli, lama sabachthani.* Et cujus istuc rei gratiâ? nisi ut Iudæi etiam intelligerent. qui nihilominus

καὶ τῷ προφήτῃ Ζαχαρίᾳ διείληπται· λέγει
„ γάρ, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἔσαι φῶς. ἡνί-
„ κα δηλαδὴ σαυρωθήσεται ὁ Χρισός. ἀλ-
„ λα ψύχος, καὶ πάγος, ἔσαι μίαν ἡμέραν.
„ καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωσὴ τῷ κυρίῳ. ἄνω γὰρ
„ ἅπαντα προεγίνωσκεν ὁ θεός· καὶ οὐχ ἡμέρα,
„ καὶ οὐ νύξ. οὔτε γὰρ ἡμέρα κυρίως ἦν, διὰ τὸ
τείωρον ἐκεῖνο σκότος. οὔτε νὺξ ἀληθῶς, διά
τε τὸ μέχρις ἕκτης ὥρας, καὶ τὸ μετ' ἐννάτην
γινόμενον φῶς. ὃ δὴ καὶ δηλῶν ὁ προφήτης ἔ-
„ λεγε. καὶ πρὸς ἑσπέραν ἔσαι φῶς. ταῦτα δέ,
ἀγαπητέ, οὐ μόνον προφῆται εἶπον, ἀλλὰ καὶ
ἐν πολλοῖς Ἑλληνικοῖς εὑρίσκεται ὑπομνήμα-
σι. καὶ σεισμὸν γὰρ μέγαν τηνικαῦτα λέγουσι
γενέσθαι, καὶ σκότος τοσοῦτον, ὥσε καὶ ἀσέρας
φανῆναι. τότε δὴ τότε καὶ προφητικὴν ἐπι-
φέρει ῥῆσιν ἐπὶ τοῦ σαυροῦ, καὶ οὕτω λέγουσαν:
θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; Ἑ-
βραϊστὶ δὲ ταῦτα ἔλεγεν. ἠλὶ ἠλὶ λαμὰ σα-
βαχθανί. τίνος ἕνεκεν; ἵνα καὶ τοῖς Ἰουδαίοις
ταῦτα κατάδηλα γένηται. ἀλλ' ἐπὶ τοσοῦτον

ἀκόλα-

mirâ quâdam ratione loquitur. Ita enim ait. *Illo die*, quo nimirum Christus cruci affigetur, *lux non erit. sed frigus, ac gelu, diem totum occupabit; estque is dies Domino notus, cui omnia sunt præcognita. & nec dies erit, nec nox.* Neque enim propriè dies nuncupari poterat, propter trium horarum tenebras; neque item nox reverâ, propter lucem, quæ usque ad sextam, & post nonam rursum, fuit. quod Propheta ostendens, inquit; *Luxque circa vesperam erit.* Nec Prophetæ, ô dilecte, hæc tantùm dixere; sed Græcorum quoque multi scriptis suis prodiderunt, illud temporis magnum terræ motum fuisse, tenebrasque adeò magnas, ut & sidera apparerent. Tum quoque propheticam illam dictionem in cruce protulit. *Mi Deus, mi Deus, cur me deseruisti?* Hebraicè verò hæc ita dixit. *Eli, Eli, lama sabachthani.* Et cujus istuc rei gratiâ? nisi ut Iudæi etiam intelligerent. qui nihilominus

καὶ τῷ προφήτῃ Ζαχαρίᾳ διείληπται· λέγει
„ γάρ, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἔσται φῶς. ἡνί-
„ κα δηλαδὴ σταυρωθήσεται ὁ Χριστός. ἀλ-
„ λα ψῦχος, καὶ πάγος, ἔσται μίαν ἡμέραν.
„ καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωστὴ τῷ κυρίῳ. ἄνω γὰρ
„ ἅπαντα προεγίνωσκεν ὁ θεός· καὶ οὐχ ἡμέρα,
„ καὶ οὐ νύξ. οὔτε γὰρ ἡμέρα κυρίως ἦν, διὰ τὸ
τείωρον ἐκεῖνο σκότος. οὔτε νὺξ ἀληθῶς, διά
τε τὸ μέχρις ἐννάτης ὥρας, καὶ τὸ μετ᾽ ἐννάτην
γινόμενον φῶς. ὃ δὴ καὶ δηλῶν ὁ προφήτης ἔ-
„ λεγε. καὶ πρὸς ἑσπέραν ἔσται φῶς. ταῦτα δέ,
ἀγαπητέ, οὐ μόνον προφῆται εἶπον, ἀλλὰ καὶ
ἐν πολλοῖς Ἑλληνικοῖς εὑρίσκεται ὑπομνήμα-
σι. καὶ σεισμὸν γὰρ μέγαν τηνικαῦτα λέγουσι
γενέσθαι, καὶ σκότος τοσοῦτον, ὥστε καὶ ἀστέρας
φανῆναι. τότε δὴ τότε καὶ προφητικὴν ἐπι-
φέρει ῥῆσιν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ οὕτω λέγουσαν.
θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; Ἑ-
βραϊστὶ δὲ ταῦτα ἔλεγεν. ἠλὶ ἠλὶ λαμὰ σα-
βαχθανί. τίνος ἕνεκεν; ἵνα καὶ τοῖς Ἰουδαίοις
ταῦτα κατάδηλα γένηται. ἀλλ᾽ ἐπὶ τοσοῦτον

ἀκόλα-

mirâ quâdam ratione loquitur. Ita enim ait. *Illo die*, quo nimirum Christus cruci affigetur, *lux non erit. sed frigus, ac gelu, diem totum occupabit; estque is dies Domino notus, cui omnia sunt præcognita. & nec dies erit, nec nox.* Neque enim propriè dies nuncupari poterat, propter trium horarum tenebras; neque item nox reverâ, propter lucem, quæ usque ad sextam, & post nonam rursum, fuit. quod Propheta ostendens, inquit; *Luxque circa vesperam erit.* Nec Prophetæ, ô dilecte, hæc tantùm dixere; sed Græcorum quoque multi scriptis suis prodiderunt, illud temporis magnum terræ motum fuisse, tenebrasque adeò magnas, ut & sidera apparerent. Tum quoque propheticam illam dictionem in cruce protulit. *Mi Deus, mi Deus, cur me deseruisti?* Hebraicè verò hæc ita dixit. *Eli, Eli, lama sabachthani.* Et cujus istuc rei gratiâ? nisi ut Iudæi etiam intelligerent. qui nihilominus

L petulan-

nysius Areopagita, non simpliciter, verùm novo quodam more, tenebras illas per terrarum omnem orbem factas dicit, ceu oppositâ Soli Lunâ. Ita enim ille scribit in epistola ad Polycarpum hierarcham de Apollophane sophista, qui religionem Christianam aversabatur. *Dicito ipsi, (Apollophani.) ecquid de deliquio censes, facto in cruce salutari? nam uterque Heliopoli tunc eramus, eodemquè in loco stantes, lunam novo planè modo, extra coitionis tempus, in solem incidere videbamus; deinde rursum ab horâ nonâ ad vesperam usque, ratione naturæ ignotâ, soli ex adverso oppositam: cùm quidem adeò ipse perculsus, mihi ut diceret; hæc quidem, mi Dionysi, sunt rerum divinarum inter se commutationes.* Atque hæc ita sese habent. De caligine verò ista, quæ in salutari cruce evenit, Zacharias quoque propheta

mira

γίτης οὐχ ἁπλῶς οὕτω, κατὰ δὲ ἀντίφραξιν τῆς
σελήνης τὸ σκότος ἐκεῖνο λέγει γενέσθαι κα-
νοπρεπῶς τὸ παγκόσμιον. ἐπιστέλλων γὰρ
ἱεράρχῃ τῷ Πολυκάρπῳ διὰ τὸν σοφιστὴν
Ἀπολλοφάνην, μὴ καταδεχόμενον τὰ χρι-
στιανῶν, καὶ τάδε φησὶ κατὰ ῥῆμα πρὸς αὐτόν.
„ εἶπε δὲ αὐτῷ. (τῷ Ἀπολλοφάνει.) τί λέγεις
„ περὶ τῆς ἐν σωτηρίῳ σταυρῷ γεγονυίας ἐ-
„ κλείψεως. ἀμφότεροι γὰρ τότε κατὰ Ἡλίου
„ πόλιν ἅμα παρόντες, καὶ συνεστῶτες, πα-
„ ραδόξως τὴν σελήνην ἐμπίπτουσαν ἑωρά-
„ καμεν. οὐ γὰρ ἦν συνόδου καιρός. αὖθις τε
„ αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐννάτης ὥρας ἄχρι τῆς
„ ἑσπέρας εἰς τὸ τοῦ ἡλίου διάμετρον ὑπερ-
„ φυῶς ἀντικαταστᾶσαν. τοῦτον δὲ καὶ αὐτὸς
„ ἐξεπλάγη τότε, ὥστε καὶ οὕτω πρός με εἰ-
πεῖν. ταῦτα, ὦ Διονύσιε, θείων ἀμοιβαὶ πραγ-
μάτων εἰσί. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρό-
πον. περὶ δὲ τοῦ σκοτασμοῦ ἐκείνου, τοῦ κατὰ τὸ σω-
τήριον πάθος γεγονότος, θαυμασίως πῶς

mirâ quâdam ratione loquitur. Ita enim ait. *Illo die*, quo nimirum Christus cruci affigetur, *lux non erit: sed frigus, ac gelu, diem totum occupabit; estque is dies Domino notus, cui omnia sunt præcognita. & nec dies erit, nec nox*. Neque enim propriè dies nuncupari poterat, propter trium horarum tenebras; neque item nox reverâ, propter lucem, quæ usque ad sextam, & post nonam rursum, fuit. quod Propheta ostendens, inquit; *Luxque circa vesperam erit*. Nec Prophetæ, ô dilecte, hæc tantùm dixere; sed Græcorum quoque multi scriptis suis prodiderunt, illud temporis magnum terræ motum fuisse, tenebrasque adeò magnas, ut & sidera apparerent. Tum quoque propheticam illam dictionem in cruce protulit. *Mi Deus, mi Deus, cur me deseruisti?* Hebraicè verò hæc ita dixit. *Eli, Eli, lama sabachthani*. Et cujus istuc rei gratiâ? nisi ut Iudæi etiam intelligerent. qui nihilominus

petulantiâ, & procacitate, tantâ ferebantur, quemadmodum Chrysostomus ait, ut Eliam advocare eum putarent. Et hæc quidem illi hoc modo. sed vox illa & disscidit velum templi, & sepulcra etiam aperuit. quæ licet viderent fatui, tamen intelligere omninò noluerunt. immò insuper illudentes, *Quin de cruce nunc descendat*, inquiebant, *ut hoc viso fidem ei habeamus*. Verùm ille, ut Chrysostomus ait, in cruce manens, servorum suorum corporibus abundè istud ostendebat. Nam si magnum est censendum, Lazarum, quartum jam diem mortuum, excitatum è sepulcro exijsse; certè multò illud majus, plures, olim vitâ functos, derepentè vivos conspici. Et Matthæo divinissimo animum adverte, ita hâc de re dicenti. *Multa defunctorum corpora excitata sunt, qui, in urbem sanctam ingressi, postquam jam resurrexissent, à quàm multis sunt conspecti.* Sed hic attendendum tibi. Si enim, de Chrysostomi sententiâ, corpora ista, Christo adhuc in cruce

hæren-

ἀκόλαστοι καὶ ἀσελγεῖς ὄντες ἐκεῖνοι, καθὰ φησιν ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς, ἐνόμισαν Ἠλίαν καλεῖν· καὶ ἔτι μὲν οὕτως. ἀλλ' ἡ φωνὴ ἐκείνη καὶ τὸ καταπέτασμα ἔσχισε, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνέωξεν. ἀλλ' ὦ μάταιοι καὶ τοιαῦτα βλέποντες συνιέναι ὅλως οὐκ ἤθελον. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ καταβάτω ἐκ τοῦ σταυροῦ ἔλεγον, ἵνα ἴδωμεν, καὶ πιστεύσωμεν. ἀλλ' ἐκεῖνος ἐν τῷ σταυρῷ μένων, ὡς ὁ χρυσορρήμων φησὶν, ἐν τοῖς τῶν δούλων σώμασιν ἐκ περιουσίας ἐδείκνυε τοῦτο πολλῆς. εἰ γὰρ τὸ τεταρταῖον ἐξελθεῖν τὸν Λάζαρον μέγα· πολλῷ μᾶλλον τὸ, πολλοὺς τῶν πάλαι κοιμηθέντων φανῆναι ζῶντας ἀθρόον. καὶ προσέχες τῷ θειοτάτῳ Ματθαίῳ, περὶ τούτων οὕτω λέγοντι. πολλὰ δὲ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἠγέρθησαν, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτῶν. ἀλλ' ἐνταῦθα προσέχειν σε ἄξιον. εἰ γὰρ κατὰ τὸν χρυσορρήμονα Ἰωάννην ἐπὶ σταυροῦ ἔτι ὄντος τοῦ Χριστοῦ τὰ τοιαῦτα ἠγέρθησαν

σώματα, πῶς ἐμφανισθῆναι ταῦτα μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἔγερσιν ὁ Εὐαγγελιστὴς ἱστορεῖ; ἐγὼ δέδοικα μήποτε ΑΥΤΟΥ, ἀντὶ τοῦ ΑΥΤΩΝ, ὀφείλει ἀναγινώσκεσθαι. τὰ γὰρ σώματα ἐκεῖνα μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν αὐτοῦ καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. τότε δὴ τότε καὶ προφητικὴ ῥῆσις ἔλαβε πέρας, ἡ λέγουσα τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθετε· καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύπτεσθε. καὶ κατὰ μὲν τὴν ἐκείνην ὥραν, ὥς φασιν αἱ γραφαὶ, σταυροῦται ὁ κύριος. κατὰ δὲ τὴν ἐννάτην, τὸ πνεῦμα ταῖς πατρικαῖς χερσὶ παρατίθησιν. εἰ δὲ καὶ πρὸς ᾅδην ἀκούσεις τὴν ἑαυτοῦ κατιέναι ἁγίαν ψυχὴν, καὶ μὴ θαύμαζε τούτου ἕνεκεν. ἀδύνατον εἶναι λέγων καὶ πρὸς ᾅδην αὐτὴν κατελθεῖν, καὶ ταῖς τοῦ πατρὸς παραδοθῆναι χερσίν. ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ χεὶρ, ἡ τὰ πάντα δηλαδὴ συγκρατοῦσα δύναμις, καὶ ἄνω ἐστὶν ἐν οὐρανῷ, καὶ κάτω ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ τῶν τοῦ ᾅδου ψυχῶν οὐ διαλείπει ποτέ. ὥστε εἰ καὶ πρὸς ᾅδην ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ ψυχὴ τηνι-

hærente, excitata; quomodo ea Euangelista post resurrectionem Christi conspecta dicit? Vereor ego, ne αὐτοῦ potiùs, quã ἀυτῶν, sit legendum. nam corpora illa, postquam à mortuis excitata ipsa essent, urbem sanctam intravere, plurimisque apparuerunt. At tunc prophetæ istud impletum est, quo jubentur, qui captivi, exire vinclis; quique in tenebris versarentur, lucem accipere. Et hora sexta, ut testantur sacræ literæ, Dominus cruci affixus fuit; nona verò, in manus patris spiritum deposuit. Quod verò animam ejus sanctam ad inferos descendisse audis, ne mirere; impossibile esse dicens, ad inferos eam descendisse, & in manibus paternis depositam fuisse. Nam Dei manus, sive continens omnia potestas, & in cœlo est, & in terrâ; nec ab orci etiam angulis unquam abest. Itaque, etsi sancta Christi anima tunc ad

σώματα, πῶς ἐμφανισθῆναι ταῦτα μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἔγερσιν ὁ Εὐαγγελιστὴς ἱστορεῖ; ἐγὼ δέδοικα μήποτε ΑΥΤΟΥ, ἀντὶ τοῦ ΑΥΤΩΝ, ὀφείλει ἀναγινώσκεσθαι. τὰ γὰρ σώματα ἐκεῖνα μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν αὐτῶν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. τότε δὴ τότε καὶ προφητικὴ ῥῆσις ἔλαβε πέρας, ἡ λέγουσα τοῖς ἐν δεσμοῖς, ἐξέλθετε· καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, ἀνακαλύπτεσθε. καὶ κατὰ μὲν τὴν ἐκείνην ὥραν, ὥς φασιν αἱ γραφαί, σταυροῦται ὁ κύριος. κατὰ δὲ τὴν ἐννάτην, τὸ πνεῦμα ταῖς πατρικαῖς χερσὶ παρατίθησιν. εἰ δὲ καὶ πρὸς ἅδην ἀκούσεις τὴν ἑαυτοῦ κατιέναι ἁγίαν ψυχὴν, καὶ μὴ θαύμαζε τούτου ἕνεκεν. ἀδύνατον εἶναι λέγων καὶ πρὸς ἅδην αὐτὴν κατελθεῖν, καὶ ταῖς τοῦ πατρὸς παρατεθῆναι χερσίν. ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ χείρ, ἡ τὰ πάντα δηλαδὴ συγκρατοῦσα δύναμις, καὶ ἄνω ἐστὶν ἐν οὐρανῷ, καὶ κάτω ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ τῶν τοῦ ἅδου ψυχῶν οὐ διαλείπει ποτέ. ὥστε εἰ καὶ πρὸς ἅδην ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ ψυχὴ τηνι-

καῦτα

hærente, excitata; quomodo ea Euangelista post resurrectionem Christi conspecta dicit? Vereor ego, ne αὐτοῦ potiùs, quã αὐτῶν, sit legendum. nam corpora illa, postquam à mortuis excitata ipsa essent, urbem sanctam intravere, plurimisque apparuerunt. At tunc prophetæ istud impletum est, quo jubentur, qui captivi, exire vinclis; quique in tenebris versarentur, lucem accipere. Et hora sexta, ut testantur sacræ literæ, Dominus cruci affixus fuit; nona verò, in manus patris spiritum deposuit. Quod verò animam ejus sanctam ad inferos descendisse audis, ne mirere; impossibile esse dicens, ad inferos eam descendisse, & in manibus paternis depositam fuisse. Nam Dei manus, sive continens omnia potestas, & in cœlo est, & in terrâ; nec ab orci etiam angulis unquam abest. Itaque, etsi sancta Christi anima tunc ad

nysius Areopagita, non simpliciter, verùm novo quodam more, tenebras illas per terrarum omnem orbem factas dicit, ceu oppositâ Soli Lunâ. Ita enim ille scribit in epistola ad Polycarpum hierarcham de Apollophane sophista, qui religionem Christianam aversabatur. *Dicito ipsi, (Apollophani.) ecquid de deliquio censes, facto in cruce salutari? nam uterque Heliopoli tunc eramus, eodemque in loco stantes, lunam novo planè modo, extra coitionis tempus, in solem incidere videbamus; deinde rursum ab horâ nonâ ad vesperam usque, ratione naturæ ignotâ, soli ex adverso oppositam. cùm quidem adeò ipse perculsus, mihi ut diceret; hæc quidem, mi Dionysi, sunt rerum divinarum inter se commutationes.* Atque hæc ita sese habent. De caligine verò ista, quæ in salutari cruce evenit, Zacharias quoque propheta

mira

γίτης οὐχ ἁπλῶς οὕτω, κατὰ δὲ ἀντίφραξιν τῆς
σελήνης τὸ σκότος ἐκεῖνο λέγει γενέσθαι και-
νοπρεπῶς τὸ παγκόσμιον. ἐπιστέλλων γὰρ
ἱεράρχῃ τῷ Πολυκάρπῳ διὰ τὸν σοφιστὴν
Ἀπολλοφάνην, μὴ καταδεχόμενον τὰ χρι-
στιανῶν, καὶ τάδε φησὶ κατὰ ῥῆμα πρὸς αὐτόν.
„ εἰπὲ δὲ αὐτῷ. (τῷ Ἀπολλοφάνει.) τί λέγεις
„ περὶ τῆς ἐν σωτηρίῳ σταυρῷ γεγονυίας ἐ-
„ κλείψεως. ἀμφότεροι γὰρ τότε κατὰ Ἡλίου
„ πόλιν ἅμα παρόντες, καὶ συνεστῶτες, πα-
„ ραδόξως τὴν σελήνην ἐμπίπτουσαν ἑωρά-
„ καμεν. οὐ γὰρ ἦν συνόδου καιρός. αὖθις τε
„ αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐννάτης ὥρας ἄχρι τῆς
„ ἑσπέρας εἰς τὸ τοῦ ἡλίου διάμετρον ὑπερ-
„ φυῶς ἀντικαταστᾶσαν. τοῦτον δὲ καὶ αὐτὸς
„ ἐξεπλάγη τότε, ὥστε καὶ οὕτω πρός με εἰ-
πεῖν. ταῦτα, ὦ Διονύσιε, θείων ἀμοιβαὶ πραγ-
μάτων εἰσί. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρό-
πον. περὶ δὲ τοῦ σκοτασμοῦ ἐκείνου, τοῦ κατὰ τὸ σω-
τήριον πάθος γεγονότος, θαυμασίως πῶς

τῷ

mirâ quâdam ratione loquitur. Ita enim ait. *Illo die,* quo nimirum Christus cruci affigetur, *lux non erit. sed frigus, ac gelu, diem totum occupabit; estque is dies Domino notus, cui omnia sunt præcognita. & nec dies erit, nec nox.* Neque enim propriè dies nuncupari poterat, propter trium horarum tenebras; neque item nox reverâ, propter lucem, quæ usque ad sextam, & post nonam rursum, fuit. quod Propheta ostendens, inquit; *Luxque circa vesperam erit.* Nec Prophetæ, ô dilecte, hæc tantùm dixere; sed Græcorum quoque multi scriptis suis prodiderunt, illud temporis magnum terræ motum fuisse, tenebrasque adeò magnas, ut & sidera apparerent. Tum quoque propheticam illam dictionem in cruce protulit. *Mi Deus, mi Deus, cur me deseruisti?* Hebraicè verò hæc ita dixit. *Eli, Eli, lama sabachthani.* Et cujus istuc rei gratiâ? nisi ut Iudæi etiam intelligerent. qui nihilominus

petulantiâ, & procacitate, tantâ ferebantur, quemadmodum Chrysostomus ait, ut Eliam advocare eum putarent. Et hæc quidem illi hoc modo. Sed vox illa & dissci-dit velum templi, & sepulcra etiam aperuit. quæ licet viderent fatui, tamen intelligere omninò noluerunt. immò insuper illudentes, *Quin de cruce nunc descendat*, inquiebant, *ut hoc viso fidem ei habeamus*. Verùm ille, ut Chrysostomus ait, in cruce manens, servorum suorum corporibus abundè istud ostendebat. Nam si magnum est censendum, Lazarum, quartum jam diem mortuum, excitatum è sepulcro exijsse; certè multò illud majus, plures, olim vitâ functos, derepentè vivos conspici. Et Matthæo divinissimo animum adverte, ita hâc de re dicenti. *Multa defunctorum corpora excitata sunt, quæ, in urbem sanctam ingressi, postquam jam resurrexissent, à quàm multis sunt conspecti.* Sed hic attendendum tibi. Si enim, de Chrysostomi sententiâ, corpora ista, Christo adhuc in cruce

hæren-

ἀκόλαστοι καὶ ἀσελγεῖς ὄντες ἐκεῖνοι, καθά φησιν ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς, ἐνόμισαν Ἠλίαν καλεῖν· καὶ ἔτι μὲν οὕτως. ἀλλ' ἡ φωνὴ ἐκείνη καὶ τὸ καταπέτασμα ἔσχισε, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνέωξεν. ἀλλ' ὦ μάταιοι καὶ τοιαῦτα βλέποντες συνιέναι ὅλως οὐκ ἤθελον. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ καταβάτω ἐκ τοῦ σταυροῦ ἔλεγον, ἵνα ἴδωμεν, καὶ πιστεύσωμεν. ἀλλ' ἐκεῖνος ἐν τῷ σταυρῷ μένων, ὡς ὁ χρυσορρήμων φησὶν, ἐν τοῖς τῶν δούλων σώμασιν ἐκ περιουσίας ἐδείκνυε τοῦτο πολλῆς. εἰ γὰρ τὸ τεταρταῖον ἐξελθεῖν τὸν Λάζαρον μέγα· πολλῷ μᾶλλον τὸ, πολλοὺς τῶν πάλαι κοιμηθέντων φανῆναι ζῶντας ἀθρόον. καὶ παρέχες τῷ θεσπεσίῳ Ματθαίῳ, περὶ τούτων οὕτω λέγοντι. πολλὰ δὲ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἠγέρθησαν, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτῶν. ἀλλ' ἐνταῦθα προσέχειν σε ἄξιον. εἰ γὰρ κατὰ τὸν χρυσορρήμονα Ἰωάννην ἐπὶ σταυροῦ ἔτι ὄντος τοῦ Χριστοῦ τὰ τοιαῦτα ἠγέρθησαν

 σώμα-

hærente, excitata; quomodo ea Euangelista post resurrectionem Christi conspecta dicit? Vereor ego, ne αὐτῆς potiùs, quã αὐτῶν, sit legendum. nam corpora illa, postquam à mortuis excitata ipsa essent, urbem sanctam intravere, plurimisque apparuerunt. At tunc prophetæ istud impletum est, quo jubentur, qui captivi, exire vinclis; quique in tenebris versarentur, lucem accipere. Et hora sexta, ut testantur sacræ literæ, Dominus cruci affixus fuit; nona verò, in manus patris spiritum deposuit. Quod verò animam ejus sanctam ad inferos descendisse audis, ne mirere; impossibile esse dicens, ad inferos eam descendisse, & in manibus paternis depositam fuisse. Nam Dei manus, sive continens omnia potestas, & in cœlo est, & in terrâ; nec ab orci etiam angulis unquam abest. Itaque, etsi sancta Christi anima tunc ad

inferos descenderit, tamen ab illâ potestate, quam omnia continentem dixi, nihil absuit; eo magis, si, quemadmodum Paulus ait, potestas patris Christus ipse est. Igitur animam in patris sui manus deponit, ut hoc pacto animabus justorum omnibus viam ad superna daret. Neque enim gratis pro ipsis mortuus est. Descendit autem ad inferna, uti ijs, qui detinerentur illic, prædicaret; doceretq; universos, quem ignorabant, dei cultum. Ac summo Petro, ita de his disserenti, fidem habeto. *Et profectus spiritibus captivis, ante id tempus infidelibus, prædicavit.* Hincq; arrepta occasione Gregorius Theologus de his in hunc modum loquitur. *Anne Dominus in infernis omnes servavit, an & illic eos tantùm qui crediderunt?* Ne quid dubites. Nam ut ijs, qui inhabitabant terram, lætum pacis nuntium tulit, ac credentibus conciliator salutis fuit; non credentibus, incredulitatis index; ita etiam ijs, qui in inferis

essent:

καῦτα καὶ ἤρχετο, ἀλλὰ τῆς τὰ πάντα συγκρατούσης δυνάμεως, καθάπερ εἴπομεν, οὐκ ἀπελιμπάνετο. εἴ γε καὶ μᾶλλον δύναμις τοῦ πατρὸς αὐτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὡς ὁ Παῦλος φησί. παρατίθησι μὲν οὖν ταῖς πατρικαῖς χερσὶ τὴν ψυχήν. ὡς ἐντεῦθεν καὶ πάσαις ταῖς τῶν δικαίων ψυχαῖς τὴν ἐπὶ τὰ ἄνω πορείαν χαρίσασθαι. οὐδὲ γὰρ ἀπέθανε δωρεὰν ὑπὲρ αὐτῶν. κάτεισι δὲ πρὸς τὸν ἅδην, ἵνα καὶ τοῖς ἐκεῖσε κατεχομένοις κηρύξῃ, καὶ διδάξῃ πάντας, ἣν ἠγνοήκασι θεοσέβειαν. καὶ πείθει τῷ κορυφαίῳ Πέτρῳ, περὶ τούτων οὕτω διεξιόν-
„ τι. καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς
„ ἐκήρυξεν ἀπειθήσασί ποτε. ἀλλὰ καὶ γὰρ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ἐντεῦθεν ὁρμώμενος,
„ περὶ τούτων οὕτω φησίν. ἄρα πάντας ἔσω-
„ σεν ἐπιφανεὶς ἐν ἅδῃ ὁ κύριος, ἢ κἀκεῖ
„ τοὺς πιστεύσαντας; μὴ οὖν ἀμφίβαλλε. καθάπερ γὰρ τοῖς ἐν γῇ εὐηγγελίσατο εἰρήνην, καὶ τοῖς μὲν πιστεύσασι σωτηρίας γέγονε πρόξενος, τοῖς δὲ ἀπειθήσασιν ἀπιστίας ἔλεγ-

nyſius Areopagita, non ſimpliciter, verùm novo quodam more, tenebras illas per terrarum omnem orbem factas dicit, ceu oppoſitâ Soli Lunâ. Ita enim ille ſcribit in epiſtola ad Polycarpum hierarcham de Apollophane ſophiſta, qui religionem Chriſtianam averſabatur. *Dicito ipſi, (Apollophani.) ecquid de deliquio cenſes, facto in cruce ſalutari? nam uterque Heliopoli tunc eramus, eodemque in loco ſtantes, lunam novo planè modo, extra coitionis tempus, in ſolem incidere videbamus; deinde rurſum ab horâ nonâ ad veſperam uſque, ratione naturæ ignotâ, ſoli ex adverſo oppoſitam. cùm quidem adeò ipſe perculſus, mihi ut diceret; hæc quidem, mi Dionyſi, ſunt rerum divinarum inter ſe commutationes.*] Atque hæc ita ſeſe habent. De caligine verò iſta, quæ in ſalutari cruce evenit, Zacharias quoque propheta

mira

γίτης οὐχ ἁπλῶς οὕτω, κατὰ δὲ ἀντίφραξιν τῆς σελήνης τὸ σκότος ἐκεῖνο λέγει γενέσθαι καινοπρεπῶς τὸ παγκόσμιον. ἐπιστέλλων γὰρ ἱεράρχῃ τῷ Πολυκάρπῳ διὰ τὸν σοφιστὴν Ἀπολλοφάνην, μὴ καταδεχόμενον τὰ χριστιανῶν, καὶ τάδε φησὶ κατὰ ῥῆμα πρὸς αὐτόν.
„ εἰπὲ δὲ αὐτῷ. (τῷ Ἀπολλοφάνει.) τί λέγεις
„ περὶ τῆς ἐν σωτηρίῳ σταυρῷ γεγονυίας ἐ-
„ κλείψεως. ἀμφότεροι γὰρ τότε κατὰ Ἡλίου
„ πόλιν ἅμα παρόντες, καὶ συνεστῶτες, πα-
„ ραδόξως τὴν σελήνην ἐμπίπτουσαν ἑωρά-
„ καμεν. οὐ γὰρ ἦν συνόδου καιρός. αὖθις τε
„ αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐννάτης ὥρας ἄχρι τῆς
„ ἑσπέρας εἰς τὸ τοῦ ἡλίου διάμετρον ὑπερ-
„ φυῶς ἀντικαταστᾶσαν. τοῦτον δὲ καὶ αὐτὸς
„ ἐξεπλάγη τότε, ὥστε καὶ οὕτω πρός με εἰ-
πεῖν. ταῦτα, ὦ Διονύσιε, θείων ἀμοιβαὶ πραγμάτων εἰσί. καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. περὶ δὲ τοῦ σκοτασμοῦ ἐκείνου, τοῦ κατὰ τὸ σωτήριον πάθος γεγονότος, θαυμασίως πῶς

τοῦ τῷ

mirâ quâdam ratione loquitur. Ita enim ait. *Illo die*, quo nimirum Christus cruci affigetur, *lux non erit. sed frigus, ac gelu, diem totum occupabit; estque is dies Domino notus, cui omnia sunt præcognita. & nec dies erit, nec nox.* Neque enim propriè dies nuncupari poterat, propter trium horarum tenebras; neque item nox reverâ, propter lucem, quæ usque ad sextam, & post nonam rursum, fuit. quod Propheta ostendens, inquit; *Luxque circa vesperam erit.* Nec Prophetæ, ô dilecte, hæc tantùm dixere; sed Græcorum quoque multi scriptis suis prodiderunt, illud temporis magnum terræ motum fuisse, tenebrasque adeò magnas, ut & sidera apparerent. Tum quoque propheticam illam dictionem in cruce protulit. *Mi Deus, mi Deus, cur me deseruisti?* Hebraicè verò hæc ita dixit. *Eli, Eli, lama sabachthani.* Et cujus istuc rei gratiâ? nisi ut Iudæi etiam intelligerent. qui nihilominus

petulantiâ, & procacitate, tantâ ferebantur, quemadmodum Chrysostomus ait, ut Eliam advocare eum putarent. Et hæc quidem illi hoc modo. sed vox illa & diffcidit velum templi, & sepulcra etiam aperuit. quæ licet viderent fatui, tamen intelligere omninò noluerunt. immò insuper illudentes, *Quin de cruce nunc descendat*, inquiebant, *ut hoc viso fidem ei habeamus*. Verùm ille, ut Chrysostomus ait, in cruce manens, servorum suorum corporibus abundè istud ostendebat. Nam si magnum est censendum, Lazarum, quartum jam diem mortuum, excitatum è sepulcro exijsse; certè multò illud majus, plures, olim vitâ functos, derepentè vivos conspici. Et Matthæo divinissimo animum adverte, ita hâc de re dicenti. *Multa defunctorum corpora excitata sunt, qui, in urbem sanctam ingressi, postquam jam resurrexissent, à quàm multis sunt conspecti.* Sed hic attendendum tibi. Si enim, de Chrysostomi sententiâ, corpora ista, Christo adhuc in cruce

hæren-

ἀκόλαστοι καὶ ἀσελγεῖς ὄντες ἐκεῖνοι, καθὰ φησιν ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς, ἐνόμισαν Ἡλίαν καλεῖν· καὶ ἔτι μὲν οὕτως. ἀλλ' ἡ φωνὴ ἐκείνη καὶ τὸ καταπέτασμα ἔσχισε, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνέωξεν. ἀλλ' ὦ μάταιοι καὶ τοιαῦτα βλέποντες συνιέναι ὅλως οὐκ ἤθελον. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ καταβάτω ἐκ τοῦ σταυροῦ ἔλεγον, ἵνα ἴδωμεν, καὶ πιστεύσωμεν. ἀλλ' ἐκεῖνος ἐν τῷ σταυρωμένῳ, ὡς ὁ χρυσορρήμων φησὶν, ἐν τοῖς τῶν δούλων σώμασιν ἐκ περιουσίας ἐδείκνυε τοῦτο πολλῆς. εἰ γὰρ τὸ τεταρταῖον ἐξελθεῖν τὸν Λάζαρον μέγα· πολλῷ μᾶλλον τὸ, πολλοὺς τῶν πάλαι κοιμηθέντων φανῆναι ζῶντας ἀθρόον. καὶ προέχες τῷ θεοστάτῳ Ματθαίῳ, περὶ τούτων οὕτω λέγοντι. πολλὰ δὲ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἠγέρθησαν, καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτῶν. ἀλλ' ἐνταῦθα προσέχειν σε ἄξιον. εἰ γὰρ κατὰ τὸν χρυσορρήμονα Ἰωάννην ἐπὶ σταυροῦ ἔτι ὄντος τοῦ Χριστοῦ τὰ τοιαῦτα ἠγέρθησαν

hærente, excitata; quomodo ea Euangelista post resurrectionem Christi conspecta dicit? Vereor ego, ne αὐτῆς potiùs, quã αὐτῶν, sit legendum. nam corpora illa, postquam à mortuis excitata ipsa essent, urbem sanctam intravere, plurimisque apparuerunt. At tunc prophetæ istud impletum est, quo jubentur, qui captivi, exire vinclis; quique in tenebris versarentur, lucem accipere. Et hora sexta, ut testantur sacræ literæ, Dominus cruci affixus fuit; nona verò, in manus patris spiritum deposuit. Quod verò animam ejus sanctam ad inferos descendisse audis, ne mirere; impossibile esse dicens, ad inferos eam descendisse, & in manibus paternis depositam fuisse. Nam Dei manus, sive continens omnia potestas, & in cœlo est, & in terrâ; nec ab orci etiam angulis unquam abest. Itaque, etsi sancta Christi anima tunc ad

inferos descenderit, tamen ab illâ potestate, quam omnia continentem dixi, nihil absuit; eo magis, si, quemadmodum Paulus ait, potestas patris Christus ipse est. Igitur animam in patris sui manus deponit, ut hoc pacto animabus justorum omnibus viam ad superna daret. Neque enim gratis pro ipsis mortuus est. Descendit autem ad inferna, uti ijs, qui detinerentur illic, prædicaret; doceretq; universos, quem ignorabant, dei cultum. Ac summo Petro, ita de his differenti, fidem habeto. *Et profectus spiritibus captivis, ante id tempus infidelibus, prædicavit.* Hincq; arrepta occasione Gregorius Theologus de his in hunc modum loquitur. *Anne Dominus in infernis omnes servavit, an & illic eos tantùm qui crediderunt?* Ne quid dubites. Nam ut ijs, qui inhabitabant terram, lætum pacis nuntium tulit, ac credentibus conciliator salutis fuit; non credentibus, incredulitatis index; ita etiam ijs, qui in inferis

essent:

ταῦτα καὶ ἦρχετο, ἀλλὰ τῆς τὰ πάντα συγκρατούσης δυνάμεως, καθάπερ εἴπομεν, οὐκ ἀπελιμπάνετο. εἴ γε καὶ μᾶλλον δύναμις τοῦ πατρὸς αὐτός ἐστιν ὁ Χριστὸς, ὡς ὁ Παῦλος φησί. παρατίθησι μὲν οὖν ταῖς πατρικαῖς χερσὶ τὴν ψυχήν. ὡς ἐντεῦθεν καὶ πάσαις ταῖς τῶν δικαίων ψυχαῖς τὴν ἐπὶ τὰ ἄνω πορείαν χαρίσασθαι. οὐδὲ γὰρ ἀπέθανε δωρεὰν ὑπὲρ αὐτῶν. κάτεισι δὲ πρὸς τὸν ᾅδην, ἵνα καὶ τοῖς ἐκεῖσε κατεχομένοις κηρύξῃ, καὶ διδάξῃ πάντας, ἣν ἠγνοήκασι θεοσέβειαν. καὶ πίθου τῷ κορυφαίῳ Πέτρῳ, περὶ τούτων οὕτω διεξιόν-
„ τι. καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς
„ ἐκήρυξεν ἀπειθήσασί ποτε. ἀλλὰ καὶ γὰρ ὁ
θεολόγος Γρηγόριος, ἐντεῦθεν ὁρμώμενος,
„ περὶ τούτων οὕτω φησίν. ἆρα πάντας ἔσω-
„ σεν ἐπιφανεὶς ἐν ᾅδῃ ὁ κύριος, ἢ κἀκεῖ
„ τοὺς πιστεύσαντας; μὴ οὖν ἀμφίβαλλε. καθάπερ γὰρ τοῖς ἐν γῇ εὐηγγελίσατο εἰρήνην, καὶ τοῖς μὲν πιστεύσασι σωτηρίας γέγονε πρόξενος, τοῖς δὲ ἀπειθήσασιν ἀπιστίας ἔλεγ-

χος, ὡς ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης φησὶν, οὕτω καὶ τοῖς ἐν ᾅδῃ. μὴ θαύμαζε δὲ, ἀγαπητὲ, εἴ γε καὶ ψυχαί τινες ἐν ᾅδῃ κατεχόμεναι τὸ κατὰ Χριστὸν οὐκ ἠθέλησαν δέξασθαι κήρυγμα. καθάπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ μακαρίου Παύλου, ἡνίκα τὰ τῆς φυλακῆς ἔσεισε θεμέλια, ὁ μὲν δεσμοφύλαξ εὐθέως ἐπίστευσεν, οἱ δὲ δεσμόται τῇ ἀπιστίᾳ ἐναπέμειναν, καὶ ταῦτα τὰς σιδηρᾶς αὐτῶν χειροπέδας ἑωρακότες ἄφνω διαρραγείσας, οὕτω καὶ τοῖς ἐν ᾅδου γνώσεσθαι πίστευε. εἰ δὲ καὶ τὴν αἰτίαν βούλει μαθεῖν, δι' ἣν ἐκήρυξε καὶ ταῖς ἐν ᾅδου ψυχαῖς ὁ σωτὴρ, αὕτη ἐστίν. ἐν τῷ ε' φ' ἔτει γέγονεν ἡ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐνανθρώπησις. τίνος ἕνεκεν; ὅτι καὶ ἐκεῖνο καιροῦ προσηνέχθη εἰς φῶς ἡ τῷ κατὰ Χριστὸν μυστηρίῳ ὑπηρετήσασα, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος, ὅτι τῆς κακίας ἡ νόσος, ὡς ὁ Νυσσαεὺς ἔφη θεῖος Γρηγόριος, τηνικαῦτα παρήκμαζεν, ἡ ἀρχῆθεν ἐνσκήψασα τῇ φύσει τῆς ἀνθρωπότητος. ὅτι τὰ ἔθνη καλούμενα τότε πείθεσθαι ἔμελλον· καὶ τοῦτό ἐστιν,

ὅπερ

essent: uti Damascenus ait. Noli autem, ô dilecte, admirari, quod nonnullæ animarum in infernis prædicationem Christi non recipere voluerint. Nam, quemadmodum in beato Paulo accidit, cùm concuteret ille fundamenta carceris, uti custos statim crederet; qui captivi autem erant, etsi compedes suas ferreas derepentè ruptas cernerent, in incredulitate suâ permanerent; ita illis, qui in infernis, factum crede. Quod si causam etiam quæris, cur Servator animabus in infernis prædicaverit, ea hæc est. Anno Iͻͻ. Iͻ Servator noster carnem assumpsit, illam ob rem, quòd id temporis in hanc lucem proferretur, ut Basilius Magnus ait, quæ mysterio Christi erat servitura. aut, secundùm illum divinum Gregorium Nyssenum, quia tunc malitiæ morbus, qui naturam humanitatis ab initio ipso invaserat, defloruerat, & vocatæ item gentes fidem arrepturæ erant, Atque hoc est,

quod magnus etiam Paulus dixit; Deum, poſtquam temporis plenitudo eſset, filium ſuum ablegaſse. Rectè ergo, quo diximus tempore, ad omnia idoneo; carnem Dominus humanam aſſumpſit. Quia verò & nonnulli, qui in impietate vixerant, tantâ animi virtute erant, ut vocati acceſsuri; ac de Chriſto Euangelium promptè amplexuri fuiſsent, ſi temporibus ſuperioribus cum carne in terrâ commorantem conſpexiſsent, ea propter etiam ad inferna deſcendere, & detentis ibi animabus prædicare, non recuſat; ut hoc pacto nulla excuſandi ratio cuiquam eſset: nec vel bonitatem ſuam boni amitterent, vel è contra mali dicere jure poſsent, credituros, ſi vidiſsent, ſe fuiſse. Ac de iſtis hunc in modum dictũ eſto. At Iudæi, ne in cruce corpora manerent diem ſabbati, quando præparatio eſſet, magnuſque omninò dies ſabbati apud ipſos haberetur, rogare Pilatum, & quæ porrò hiſtoria paſsionis narrat. De-

ductum

ὅπερ ὁ μέγας ἔλεγε Παῦλος. ὅτι, ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ. καλῶς οὖν ἐν τῷ διαληφθέντι σαρκοῦται ὁ κύριος. ὅτι καὶ κατὰ πάντα τὸ τοιοῦτον ἀθέτον ἦν. ἀλλ' ἐπειδὴ καί τινες τῶν ἐν ἀσεβείᾳ τὴν ζωὴν καταλυσάντων ἀγαθῆς ὑπῆρχον τοσοῦτον ψυχῆς, ὥστε καὶ προσελθεῖν καλουμένους, καὶ τὸν κατὰ Χριστὸν ἑτοίμως εὐαγγέλιον δέξασθαι, εἴπερ εἶδον αὐτὸν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις μετὰ σαρκὸς ἐπὶ γῆς διατρίβοντα, τούτου χάριν οὐ παραιτεῖται καὶ πρὸς ἅδην αὐτὸν κατελθεῖν, καὶ ταῖς ἐκεῖσε κηρύξαι ψυχαῖς. ὡς ἐντεῦθεν ἀναπολογήτους εἶναι ἅπαντας, καὶ μήτε τοὺς ἀγαθοὺς ἀπολέσαι τὴν αὐτῶν ἀγαθότητα, μήτε τοὺς πονηροὺς τὸ λέγειν δύνασθαι, εἴπερ εἴδομεν, ἐπιστεύσαμεν ἄν. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου, ἠρώτησαν τὸν Πιλᾶτον, καὶ τὰ ἑξῆς. κατάγουσιν οὖν ἀπὸ τοῦ

ξύλου τὸν Ἰησοῦν, καὶ μνήματι καινῷ κατατέθειται. ἀλλ' ὅρα κἀντεῦθεν τὴν τοῦ θεοῦ σοφίαν, ἀγαπητέ. ἵνα γὰρ μὴ τὸν σταυρὸν αὐτὸν ζημιωθῶμεν. ἵνα μὴ τὸ πανάγιον τοῦ κυρίου σῶμα πυρὸς ἢ θαλάττης ἔργον ποιήσωσιν, τῇ συνήθει κἂν τούτῳ μανίᾳ χρησάμενοι, τὸν Αὔγουστον ἤγειρε Καίσαρα τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἀπογράψασθαι. καὶ τὸ τῶν Ἑβραίων γένος τῇ τῶν Ῥωμαίων ὑποπίπτει ἀρχῇ. ταύτῃ τοι καὶ τῷ λαχόντι Πιλάτῳ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν παριστῶσι τὸν κύριον, μὴ συγχωρούμενοι τὸ βουλητὸν αὐτοῖς ἐπ' αὐτῷ διαπράξασθαι. καὶ γὰρ εἰ συνεχωρήθησαν, ἢ ξυλίνῳ κατέπρισαν πρίονι. κἀντεῦθεν ἡμεῖς τὸν φύλακα ἡμῶν ἐζημιούμεθα σταυρόν. εἰ γὰρ τὸν φίλον αὐτοῖς Ἱερεμίαν βορβόρου λάκκῳ ἐνέβαλον, τί οὐκ ἂν εἰς τὸ τοῦ κυρίου σῶμα ἐποίησαν, εἰ μή γε τὸν Ῥωμαϊκὸν εἶχον νόμον αὐτοὺς ἀναστέλλοντα. γίνεται λοιπὸν ἡ γραφή. τὰ τῆς διαταξίας εἰσάγεται. κἀντεῦθεν τὸ κυρίου σῶμα ταφῇ παραδοῦναι. Οἶδα δέ, ἀγαπητέ,

ὅτι

ductum ergo ligno Iesum in novo monumento locant. Verùm hîc quoque, ô dilecte, sapientiam Dei vide. Ne enim crucis ipsius jacturam faceremus, neu sanctissimum Domini corpus pro furore usitato, Iudæi igne, aut mari, abolerent, Augustum Cæsarem ad censendum mundum totum excitavit, Hebræosq; in potestatem Romanis dedit. Atq; hinc est, quod Pilato, tunc provinciæ ipsorum præsidi, dominum sistunt; cùm de eo pro libidine animi sui statuendi facultatẽ non haberent. quippe hanc si habuissent, vel ligneâ ipsum serrâ medium secuissent; nosque eo modo crucem, custodem nostram, amisissemus. Nam si amicum Hieremiam in canalem luto plenum conjecerunt, quid non Domini nostri corpore, nisi contrariâ Romanorum lege inhibiti, factum ivissent? Ideò itaque habitus census, quæque ad Remp. rectè ordinandam pertinerent instituta; unde factum, uti sepulcro corpus Domini traderetur. Memini autem, ô dilecte,

cùm de triduanâ Domini ſepulturâ multa mecum diſceptares, trium te dierum ſpatium emetiri hîc poſſe negans. Verùm, ſodes, miſſas hic opiniones multorum facito, ceu inventa humanarum ratiocinationum. quin Iſidoro Peluſiotæ fidem habe, inquienti; quod, quemadmodum in defunctis, quacunque tandem quiſpiam horâ moriatur, die tantùm inſequenti interpoſito, proximo mane tertium mortis diem dicimus; ita & de Chriſto accipiendum eſſe. quippe in præparationis die, qui eſt unus, animam efflavit; in ſepulcro, vides ecce ſecundum diem, ſabbato jacuit: in dominicâ, ecce tertium, è ſepulcro reſurrexit. Lucæ quoque, & Cleopæ, crede, qui dicebant; *Ad hæc omnia tertius jam dies agitur, ex quo hæc geſta.* Quin ſi citiùs aliquanto è ſepulcro excitatus ſurrexiſſet, ne ſic quidem reprehendi quicquam omninò jure

ὅτι καὶ περὶ τῆς τριημέρου ταφῆς τοῦ κυρίου πολλὴν ἐποιήσω συζήτησιν. ἡμέρας ἐκμετρεῖσθαι δῆθεν ἐπὶ ταύτῃ τρεῖς μὴ δυνάμενος. ἀλλ' ἄφες, εἰ βούλῃ, τὰ τῶν πολλῶν. ὅτι καὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων εἰσὶν ἐφευρέματα. πείθου δὲ μᾶλλον Ἰσιδώρῳ τῷ Πηλουσιώτῃ, λέγοντι· ὅτι, καθάπερ ἐπὶ τῶν τελευτώντων ποιεῖν εἰώθαμεν, ὁποία δ' ἂν ὥρα τελευτήσῃ τις, τὴν ἑξῆς μόνην ὑπερτιθέμενοι. τῇ δὲ ἑτέρᾳ ἕωθεν τριταίαν ἄγομεν ἡμέραν αὐτοῦ. οὕτω καὶ ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ διανοεῖσθαί σε χρή. καὶ γὰρ μετὰ τὴν παρασκευὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα. τοῦτο μία ἡμέρα. τὸ σάββατον ὅλον ἐν τῷ τάφῳ ἐποίησεν. ἰδοὺ δύο ἡμέραι. μετὰ δὲ τοῦτο τῆς κυριακῆς ἐπιφωσκούσης, ἐκ τάφου ἐγείρεται. ἰδοὺ καὶ τρίτην ἔχεις ἡμέραν. καὶ πείθου τοῖς περὶ Λουκᾶν καὶ Κλεόπαν, οὕτω λέγουσι πρὸς αὐτὸν τὸν Χριστόν. ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην αὖ τὴν ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. εἰ δὲ καὶ τάχιον ἐκ τοῦ τάφου ἐγήγερται, οὐ κατὰ τοῦτο πάντως αἰ-

τιαθή-

καθήσειαι. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ προσκυνη-
θήσειαι παρὰ πάντων, ὅτι τὸν ἐμπρόθεσμον
καρτερήσας ὑπόσχεσιν, τὴν ἐκ νεκρῶν
αὐτοῦ τάχιον ἐποιήσατο ἔγερσιν. καὶ περὶ μὲν
τούτων οὕτως ὁ διαληφθεὶς θεῖος ἀνήρ. ὁ δὲ
χρυσορρήμων Ἰωάννης φησί. ὅτι καὶ λίαν ἐ-
ποίησε καλῶς ὁ Χριστὸς, πρὸ τῆς τῶν τριῶν
ἡμερῶν συμπληρώσεως ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν.
εἰ γὰρ μὴ τότε ἀνέστη, καθημένων αὐτόθι στρα-
τιωτῶν, καὶ φυλασσόντων, ἀλλ' ἀναχωρη-
σάντων μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, εἶχον ἄν τι
καὶ λέγειν οἱ κάκιστοι. προέφθασε λοιπὸν
ἀναστάς. ἔδει γὰρ παρακαθημένων αὐτῶν γενέ-
σθαι τὴν ἀνάστασιν. οὐκοῦν ἠναγκάζετο καὶ
τῶν τριῶν ἡμερῶν ἐντὸς ἐκ νεκρῶν ἐγερθῆναι.
ὡς εἴ γε παρελθουσῶν αὐτῶν, κἀκείνων ἀ-
ναχωρησάντων, ἡ ἀνάστασις γέγονεν, ὕποπ-
τον ἂν εἶναι τὸ πρᾶγμα ἔμελλε. διὸ καὶ σφρα-
γίσαι τὸν τάφον, ὡς ἐβούλοντο, συνεχώρησεν.
εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, μὴ ἐπὶ πλέον τὰ θεῖα
περιεργάζου ῥητὰ, μηδὲ ζήτει τρεῖς ἡμέρας,

καὶ

posſit. immò contrà multo magis adorandus omnibus eſſet, quod, promiſſo præſtituto patienter tolerato, reſurrectioné ſuam maturaverit. Et hæc de iſtis vir divinus, qué jam dixi, Iſidorus Peluſiota. At Chryſoſtomus, rectè Chriſtum feciſſe ait, qui non cõmorandum ſibi in ſepulcro totum triduum exiſtimaverit. niſi enim illo tempore reſurrexiſſet, quo & milites ad cuſtodiam aſsiderent; ſed poſt tertium potiùs diem, cùm jam illi abijſſent, habuiſſent homines peſsimi, quo ſe excuſare poſsent. ea propter reſurrectione ſuâ tẽpus iſtud antevertit, cùm hanc fieri, ipſis adhuc aſsidentibus, oporteret. neceſsarium igitur fuit, ut à mortuis intrà triduum excitaretur. quippe ſi prætérito illo, ac digreſsis jam militibus, reſurrexiſset; non ſuſpicione omninò res caruiſſet. ideò etiam permiſit iis, ut ſepulcrum, quod petebant, obſignarent. Quæ cùm hunc ſe in modum habeant, noli vltra curioſiùs in ſacrarum litrarum verba inquirere, neve triduum etiam

totum

totum, ac trinoctium, in Christi, & Servatoris nostri, sepulturâ desiderare: cùm præsertim, ecce, Isidorum habeas, virum illum divinissimū, qui, si ita vis, spatium hoc tibi emetitur. Sextâ præparationis horâ Dominus cruci est affixus. ab hâc tenebræ usque ad nonā extitere. hanc tu mihi noctē puta. Rursus à nonâ ad vesperā usq; lucidum fuit. & hunc iterum diem cense. itaque spatium diei & noctis integrum habes. Rursum nox præparationis, sabbatumq; insecutum, idē tibi spatium facient, idē quoq; sabbati nox, & dominicæ matutinum. Habes ergo dies tres cū noctibus totidem. Quorū tertio Dominus noster resurrexit, etsi horâ parū certâ; qualis item illa secundi adventus futura est. Hic tu autem, ô dilecte, satis scio, etiam illud inter cetera me rogabis, quâ de causâ trium dierum, neque plurium, aut pauciorum, sepultura Domini fuerit. Responsum in promptu est. nempe eum pro naturâ humanâ omni mortem obire oportebat; pro ijs scilicet, qui jam antè mortui erant, qui-

que

καὶ τρεῖς νύκτας, περὶ τῇ ταφῇ τοῦ Χριστοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν. ὅπου γε καὶ ταύτας, εἰ βούλει, τὸν θειότατον ἔχεις Ἰσίδωρον ἐκμετροῦντά σοι. ἕκτῃ ὥρᾳ τῆς παρασκευῆς ἐσταυρώθη ὁ κύριος· ἀπὸ ταύτης, ἕως ὥρας ἐννάτης, σκότος ἐγένετο· τοῦτό μοι νύκτα νόησον. πάλιν ἀπὸ ἐννάτης ὥρας, ἕως ἑσπέρας αὐτῆς, φῶς. τοῦτό μοι νόησον αὖθις ἡμέραν. ἔχεις, ἰδοὺ, νυχθήμερον ἕν. πάλιν ἡ νὺξ τῆς παρασκευῆς, καὶ ἡ τοῦ σαββάτου ἡμέρα, νυχθήμερα δύο. πάλιν ἡ τοῦ σαββάτου νὺξ, καὶ ὁ τῆς κυριακῆς ὄρθρος, νυχθήμερον. ἔχεις οὖν νυχθήμερον τρίτον, ἐν ᾧ καὶ ἀνέστη ὁ κύριος. εἴ γε καὶ ἄδηλος ἦν ἡ ὥρα τῆς ἀναστάσεως· καθά δὴ καὶ ἡ τῆς δευτέρας παρουσίας αὐτοῦ. Οἶδα δὲ, ἀγαπητὲ, καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις ζητοῦντά σε. τίνος ἕνεκεν ἡ τοῦ κυρίου ταφὴ τριήμερος, καὶ οὐ πλειόνων, ἢ ἐλασσόνων, αὕτη ἐγένετο. ὑπὲρ πάσης ἔπρεπε τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ἀποθανεῖν τὸν Χριστόν, ὑπέρ τε δηλαδὴ τῶν προαποθανόντων, τῶν τε περιόν-

των, καὶ τῶν μελλόντων γενέσθαι. ἐπειδὴ καὶ τρεῖς εἰσὶ καιροί. παρεληλυθὼς, ἐνεστὼς, μέλλων. καὶ τοὺς μὲν προαποθανόντας, ἔσωσε κατελθὼν ἐν τῷ ᾅδῃ· τοὺς δὲ τότε περιόντας, ὡς πιστεύσαντας εἰς αὐτόν· τοὺς δὲ μετὰ ταῦτα γενησομένους, ὡς πιστεύσοντας εἰς τὸ τῶν ἀποστόλων κήρυγμα, καὶ βαπτισομένους. εἰ οὖν τὴν ὅλην ἡμῶν φύσιν ἀνέπλησεν, καλῶς οὖν ἡ τοῦ κυρίου ταφὴ τριήμερος γέγονεν. ἀνίσταται οὖν ὁ κύριος ἐκ νεκρῶν, ἀλλ' οὐκ αὐτίκα πρὸς οὐρανοὺς ἀνάγεται. κατὰ γὰρ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον τοὺς μαθητὰς ἐπιστηρίξαι βουλόμενος, ἡμέρας ἐνταῦθα τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς ἐστιν, ὅτε καὶ τὰ πρὸς εἰρήνην διαλεγόμενος, ὠτειλὰς ἐν τῷ θεοειδεῖ δεικνύων ἐκείνῳ σώματι, συνεσθίων αὐτοῖς, ἅμα καὶ πίνων. καὶ τἄλλα πάντα ποιῶν, ὅσα περ εἰώθε τοὺς ἀσθενεῖς ἀσφαλίζεσθαι. καὶ πρῶτα μὲν ὤφθη δυσὶ γυναιξίν. ἡνίκα καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ κρατήσασαι κατησπάζοντο. ἔπειτα τῇ Μαγδαληνῇ μόνῃ ὀπτάνεται. μετὰ δὲ ταῦτα τῷ κορυ-

φαίῳ

que ſupererant etiamnum, & qui pòſt adhuc futuri. Tria enim tempora habemus. præteritum, præſens, ac futurum. Atque eos quidem, qui defuncti, ſuo ad inferos deſcenſu ſervavit; qui ſupererant, ut qui in eum credidiſsent: pòſt futuros, ut Apoſtolis credituros, & baptiſmum accepturos. Quod ſi igitur naturam noſtram totam refinxit, rectè ſepultura ejus triduana eſt. Reſurgit igitur à mortuis Dominus, ſed non ſtatim in cœlum reducitur. Nam, quæ magni Athanaſij eſt ſententia, diſcipulis ſuis confirmandis, quadraginta poſt id dies in hâc terrâ eſt verſatus, conſpectus ipſis, ac de pace verba faciens, vulnera in divino illo ſuo corpore etiam oſtendens, potum ac cibum unà capiens, cetera denique omnia faciens, quæ infirmis confirmandis fieri ſolent. Ac primum quidem mulierculis duabus viſus eſt, cùm pedibus illæ comprehenſum amplecterentur. Inde ſoli Magdalenæ eſt conſpectus, poſtea Petro

illi summo; cujus rei Paulus quoque testis, inquiens: *Excitatus è mortuis Dominus, primò à Cepha est conspectus*. Visus quoque Lucæ, & Cleopæ; decemque, & undecim inde, Apostolis; rursum illis in Galilæâ, iterumque ad Tiberiadem; etiam Iacobo fratri, ac quingentis plus hominibus; denique in olivarum monte, ubi à terrâ sublatus, quadragesimo, ut dixi, die. Quod si scire etiam cupies, cur à resurrectione in terris quadraginta dies, neque plures, pauciorefve, sit versatus, magnus, ecce, Epiphanius dubium istud paucis tibi verbis solvet. Quo modo, ait, Christus natus in præsepi est collocatus, fascijsque involutus, inde quadragesimo die, prout Mosis lex jubebat, Deo in templo suo oblatus; ita primus è mortuis renatus, quadraginta in terris dies commoratur; inde

in

„ φαίῳ Πέτρῳ, καθὰ καὶ Παῦλος φησίν. ὁ κύ-
„ ριος ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ὤφθη πρῶτος
„ Κηφᾷ. ὤφθη τοῖς περὶ Λουκᾶν καὶ Κλεόπαν.
ὤφθη τοῖς δέκα. ὤφθη τοῖς ἕνδεκα. ὤφθη
κατὰ τὴν Γαλιλαίαν αὐτοῖς. ὁμοίως ἐν τῇ Τι-
βεριάδι. ὤφθη Ἰακώβῳ τῷ ἀδελφοθέῳ. ὤφ-
θη ἐπάνω πεντακοσίων ἀνδρῶν. καὶ τελευταῖον
ἐφάνη αὐτοῖς ἐν τῷ ὄρει τῶν ἐλαιῶν, ἐν ᾧ καὶ
τὴν χαμόθεν ἐποιήσατο ἔπαρσιν μεθ' ἡμέ-
ρας, ὡς εἴρηται, τεσσαράκοντα. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο
βούλει μαθεῖν, τίνος ἕνεκα μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν
αὐτοῦ ἔγερσιν ἡμέρας ἐπὶ γῆς ἐποίησε τεσ-
σαράκοντα, καὶ οὐ πλεῖον, ἢ ἔλασσον, ὁ μέγας,
ἰδοὺ, Ἐπιφάνιος δι' ὀλίγων ἐπιλύσει τοιοῦτον
τὸ ἀπόρημα. ὃν γὰρ τρόπον, φησὶ, μετὰ τὸ γεν-
νηθῆναι ὁ Χριστὸς ἀνεκλίνθη ἐν τῇ φάτνῃ,
ἐσπαργανώθη, καὶ μεθ' ἡμέρας τεσσαράκον-
τα τῷ θείῳ προσηνέχθη ναῷ, καὶ κατὰ τὸν τοῦ
Μωσέως νόμον παρέστη τῷ θεῷ. οὕτω καὶ πρω-
τότοκος ἐκ νεκρῶν γεγονὼς, ἡμέρας ἐνταῦ-
θα ποιεῖ τεσσαράκοντα. εἶθ' οὕτως πρὸς τὴν

ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐπανάγεσθαι, τῷ προσώπῳ
τοῦ θεοῦ ἐμφανισθησόμενος ὑπὲρ ἡμῶν. καὶ πεί-
„ θου τῷ μεγάλῳ Παύλῳ λέγοντι. οὐ γὰρ εἰς χει-
„ ροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς, ἀντίτυ-
„ πα τῶν ἀληθινῶν· ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν,
„ νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑ-
„ πὲρ ἡμῶν. οὐκοῦν ἀνελήφθη ὁ κύριος. ἡμέραι
„ μετὰ ταῦτα διέρχονται δέκα, καὶ ἡ τοῦ παναγίου
πνεύματος γίνεται κάθοδος. μετὰ δέκα δὲ συμ-
πλήρωσιν ἡμερῶν ἡ τοιαύτη κάθοδος γίνεται,
διότι τέλειος ὁ δέκατος ἀριθμός. ἐπειδὴ τοί-
νυν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ τούτῳ κατερχό-
μενον ἦν, ἵνα καὶ τοὺς ἀτελεῖς μαθητὰς τε-
λείους ἀπεργάζηται, τούτου χάριν ἐν ἀριθμῷ
τελείῳ, τουτέστιν ἐν ἡμέρᾳ δεκάτῃ, πρὸς αὐ-
τοὺς ἐπεφοίτησεν. ὅτι δὲ τελείους ἔδειξε τοὺς
ἀτελεῖς μαθητὰς, ὁ κορυφαῖος Πέτρος τοῦ-
το παρέστησεν. ὁρᾷ γὰρ νουνεχῶς, ὅτι παιδίσκῃ
τινὶ πρότερον οἰκτρᾷ θροηθεὶς τὸν διδάσκαλον
τρίτον ἠρνήσατο. τῷ παναγίῳ δὲ ὕστερον πνεύ-
ματι ῥωμωθεὶς, μετὰ παρρησίας ὅτι πολλῆς
ἐδημη-

in Hierosolyma illa superna revertitur, coram Dei illic vultu nostrâ causâ compariturus. Atque hoc magno Paulo crede, inquienti; *Non in manibus facta sacraria, quæ verorum instar essent, intravit Christus; sed in ipsum adeò cœlum, ut coram Deo nostrâ ibi causâ compareat.* Itaque sic assumptus Dominus, moxque decem post diebus sancti Spiritus fit descensus. Factum autem decimo die, quod hic numerus sit perfectus; isque requiri videbatur, cùm descenderet ob hanc causam Spiritus sanctus, ut discipulos, qui tum imperfecti esse, perfectos redderet. Perfectos autem factos discipulos ex imperfectis, summus quoque Petrus ostendit; ad hunc enim cùm animum advertes, videbis, ab ancillulâ miserâ terrefactum, magistrum suum ter negasse: posteà verò, à Spiritu sancto confirmatum, summâ oris libertate in populo

concionatum esse, omnibusque auctorem fuisse, ne quid ad Christum accedere dubitarent. Quinquagesimo ergo die, postquam resurrexit Christus, descensus Spiritus sancti accidit. Et cur istud? nempe quia lex quoque vetus die à conspecto Deo quinquagesimo data fuerat. Quippe, ut divinus ille Chrysostomus ait, vel historia potiùs Mosis, cui Deum videre contigit; cùm præterijssent dies quinquaginta, ex quo Ægypto egressi Iudæi, scriptas Dei manu tabulas Moses accepit. Eam ob rem, si lex vetus die quinquagesimo data, eo item Spiritus sancti gratiam dari omninò oportuit. ita ut istinc, ô dilecte, satis constet, tam ex novo quàm antiquo Testamento, indivisam divinitatis naturam esse, Spiritumq; etiam sanctum utroque tempore legem dedisse. Porrò visæ illis linguæ dispertitæ, quasi igneæ. Et cur linguæ? quippe opus prædicatione erat, utq;

effica-

ἐδημηγόρει μέσον λαοῦ. καὶ ἐντεῦθεν ἐπεὶ ᾔθεν ἅπαντας, ἀνενδοιάστως προσέρχεσθαι τῷ Χριστῷ: μεθ' ἡμέρας οὖν, ὡς εἴρηται, πεντήκοντα τῆς ἐκ νεκρῶν ἐγέρσεως τοῦ Χριστοῦ, ἡ τοῦ παναγίου πνεύματος γέγονε κάθοδος. τίνος ἕνεκεν; ὅτι καὶ ὁ παλαιὸς νόμος ἐν ἡμέρᾳ πεντηκοστῇ θεοῦ φανέντος ἐδίδοτο. κατὰ γὰρ τὸν χρυσοῤῥήμονα καὶ θεῖον Ἰωάννην, μᾶλλον δὲ κατὰ τὴν τοῦ θεόπτου Μωσέως ἱστορίαν, πεντήκοντα διῆλθον ἡμέραι, μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου τῶν Ἰουδαίων ἔξοδον. καὶ τηνικαῦτα τὰς θεοχαράκτους ὁ Μωσῆς πλάκας ἔλαβεν. εἰ τοίνυν ἐν ἡμέραις πεντήκοντα ὁ παλαιὸς ἐδίδοτο νόμος, ἔδει πάντως καὶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν δοθῆναι καὶ τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος χάριν· ὥστε ἐντεῦθεν, ἀγαπητέ, κατάγγελλε παλαιὰν καὶ τὴν νέαν, ἀδιαίρετον διαχθῆναι τὴν φύσιν τῆς θεότητος· καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνομοθέτει καὶ τότε καὶ νῦν. Καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι, ὡσεὶ πυρός. διὰ τί δὲ γλῶσσαι; ἐπειδὴ κηρύγματος χρεία, καὶ ἵνα

τὸ σχῆμα τὴν ἐνέργειαν ἑρμηνεύσῃ, καθά-
φησιν ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς. ἁλιεῖς γὰρ ἦ-
σαν οἱ ἀπόστολοι, καὶ λόγου πρὸς τὸ κήρυγμα
ἐδέοντο. μεριζομένας δὲ, εἶπεν, ὅτι πῦρ ἐφάνη
μεριζόμενον μονοειδές, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις
ἐμερίζετο. τὸ δὲ πῦρ ἐκεῖνο οὐκ αὐτὸ ἦν τὸ
πνεῦμα, ἀλλὰ δύναμις πνεύματος. οὐκ ἐν
τῷ στόματι δὲ αὐτῶν ἐβλήθησαν αἱ γλῶσσαι,
ἀλλ᾽ ἐπὶ κεφαλῆς ἐκάθισαν. ἄρχοντες γὰρ
τῆς οἰκουμένης ἐχειροτονοῦντο, καὶ κήρυκες. ὅρα
γὰρ, ὅτι καὶ ἕως ἄρτι τοῦτο κρατεῖ. ἐπιτίθεται
γὰρ τῇ κεφαλῇ τοῦ μέλλοντος χειροτονηθῆναι
ἀρχιερέως τὸ εὐαγγέλιον. καὶ ὅταν ἐπιτεθῇ,
οὐδὲν ἄλλό ἐστιν ἰδεῖν, ἢ γλῶσσαν πυρὸς ἐπι-
κειμένην τῇ κεφαλῇ. ἐν εἴδει δὲ πυρὸς, διὰ τὸν
εἰπόντα. πῦρ ἦλθον εἰς τὸν κόσμον βαλεῖν,
χάριν τῶν ὑλομανούντων παθῶν. καὶ ἐκάθι-
σεν ἐφ᾽ ἕνα ἕκαστον αὐτῶν. πᾶς οὖν ὁ διακονῶν
τῷ θεῷ, θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ ἐκά-
θισεν, εἶπεν. καὶ ἐπλήσθησαν πάντες πνεύμα-
τος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν γλώσσαις ἑτέ-
ραις,

efficaciam ſuam figura oſtenderet, ut Ioannes Chryſoſtomus ait. nam & piſcatores erant, & oratione quoque ad prædicandum indigebant. Diſpertitas verò dicit, quod videretur ignis uniformis dividi, diſtribuiq; per Apoſtolos: Igniſq, ille non quidem ipſe Spiritus erat, ſed vis ejus. Neque in ora quoque ipſorum immiſſæ linguæ, ſed capitibus inſidebant; quia principes, præconeſque, terræ totius ſtatuebantur. idq; etiamnum obtinet. ſi quidem capiti conſtituendi ſacrorum præſulis Euangelium ſuperimponitur; quod cùm factum, nihil aliud eſt videre, quàm linguam capiti inhærentem. In ignis porrò formâ viſæ illæ linguæ, propter eum, qui dixit: Veni ut ignem mũdo immitterem, ob frequentia ejus vitia, & ſilvæ inſtar ſuboleſcẽtia. Sedit autem in unoquoq;; quia, quicunque Dei miniſterium obit, ſolium Dei eſt: ideo etiam dixit, *Sedit*. Suntque omnes Spiritu ſancto mox repleti, cœperuntque linguis planè

alijs loqui, prout ipsis spiritus daret. Quod mirati, qui adstarent; Nunquid omnes, inquiebant, qui loquuntur, sunt Galilæi? quomodo autem nostrâ quemque nunc loquentem linguâ audimus, Parthi, Medi, Elamitæ, ceterique. Quindecim verò linguarum dona tunc Apostoli accipiebant, quemadmodum Chrysostomus ait, pro præsentium ratione. nam quis, Persis non præsentibus, linguæ Persicæ usus erat? Quindecim autem linguæ visæ, ut constaret efficacia Trinitatis, ac duodecim ministrorum. Ac videre tunc licebat Petrum Galilæum Romanorum linguâ utentem, quam non didicerat; singulosq; reliquorum idiomate peculiari differentes. Quod eo consilio à Spiritu sancto institutum, ne dissidium inter eos oriretur, quo abeundum cuiq; foret, ideoq; unicuique normæ instar lingua propria data fuit; ut Romanè qui loqueretur, Romam iret; & in Persiam, is qui Persicè. Itaq;

ραις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι, ἐφ᾽ ᾧ καὶ οἱ παρεστῶτες ἔλεγον. καὶ ἰδοὺ, πάντες οἱ λαλοῦντες οὗτοί εἰσι Γαλιλαῖοι, καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ ἡμῶν διαλέκτῳ, Πάρθοι, καὶ Μῆδοι, καὶ Ἐλαμῖται, καὶ οἱ λοιποί. δεκαπέντε δὲ γλωσσῶν τέως ἔλαβον χαρίσματα, καθά φησιν ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς, ὅσον πρὸς τοὺς παρόντας· τίς γὰρ ἦν χρεία Περσικῆς γλώττης, μὴ παρόντων Περσῶν; δεκαπέντε δὲ γλῶσσαι ἐφάνησαν· καὶ διὰ τοῦτο, ἵνα καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς τριάδος φανῇ, καὶ οἱ ὑπηρέται οἱ δώδεκα. καὶ ἦν ἰδεῖν τὸν Γαλιλαῖον Πέτρον, Ρωμαϊστὶ λαλοῦντα, γλῶσσαν ἣν οὐκ ἔμαθεν, ὥσπερ δὴ καὶ ἕνα ἕκαστον τῶν λοιπῶν γλῶσσαν ἰδίαν λαλοῦντα. οἰκονομεῖ γὰρ τοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα μὴ στάσις ᾖ ἐν τοῖς ἀποστόλοις, περὶ τοῦ ποῦ δεῖ ἕκαστον ἀπελθεῖν. ἐφ᾽ ᾧ καὶ δίδοται ἑκάστῳ ἰδία γλῶσσα ὥσπερ κανών. ἤγουν, Ρωμαϊστὶ λαλεῖς, ἄπελθε εἰς τὴν Ρώμην. Περσιστὶ λαλεῖς, ἄπελθε εἰς Περσίαν. καὶ ἐν

τῇ γλώσσῃ μὲν, ὡς εἴρηται, ἔλαβον τὸν κανό-
να. ἀλλ' ἐπειδὴ πάλιν ἐχρῆν αὐτοὺς ἀπερ-
χομένους εἰς Ῥώμην διέρχεσθαι διὰ πολλῶν
ἐθνῶν, ὥσπερ παραβοηθοὺς ἑτέρας γλώττας,
τὴν πρώτην ἀντὶ χειραγωγίας ἔχοντες. εὑρίσ-
κεται γὰρ ἕκαστος τῶν ἀποστόλων καὶ διαφόροις
γλώσσαις λαλῶν, ἐπειδὴ καὶ διὰ πολλῶν
ἐθνῶν παρήεσαν. καὶ δῆλον ἐξ ὧν ὁ Παῦλος
φησίν. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ. πάντων ὑμῶν
γλώσσαις λαλῶ. τότε δὴ τότε καὶ ἡ τοῦ θεσπεσίου
Ἰωὴλ προφητεία τέλος ἐλάμβανεν, ἡ οὕτω
,, λέγουσα. ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματος ἐπὶ
,, πᾶσαν σάρκα, τὴν πιστεύσασαν δηλαδή.
οὐ μόνον γὰρ οἱ ἀπόστολοι γλώσσαις ἐλά-
λουν, ἀλλὰ καὶ πάντες, οἱ παρ' αὐτῶν βαπτι-
ζόμενοι, τὸ τοιοῦτον ἐδέχοντο χάρισμα. καὶ
,, τοῦτό ἐστιν ὅπερ ὁ κύριος ἔλεγε. σημεῖα δὲ
,, τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει. ἐν
,, τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι· γλώσ-
,, σαις λαλήσουσι καιναῖς. καὶ ὅρα, δώδεκα
ἐν Ἐφέσῳ ἄνδρας ὁ Λουκᾶς ἱστορεῖ, περιβα-
πτισθέν-

in linguâ, uti dictum, normam ſuam acceperunt. Iterum verò quia Romam profecturis per diverſas gentes erat tranſeundum, ideò linguas quoque alias, tanquam ceteris adjutrices, accepere, priorem ordinationis vicem habentes. quiſque enim Apoſtolorum, ut itinere per diverſas gentes facto, linguâ variâ uſus eſſe invenitur. idque ex ijs, quæ Paulus dicit, manifeſtum. *Deo ego gratias ago, quod omnium veſtrûm linguis loquar*. Tuncque Ioëlis diviniſsimi prophetia eſt impleta, quæ ita habet. *Et de ſpiritu meo effundam in omnem carnem*, eam nempe, quæ crediderit. Neque enim ſoli Apoſtoli linguis varijs loquebantur, ſed quicunque etiam ab ijs baptizati donum iſtud accipiebant. Hocque eſt, quod dixit Dominus: *Signa eos, qui crediderunt, hæc ſequentur. Meo in nomine ejicient genios, linguiſque item novis loquentur*. Et duodecim mihi viros Epheſi vide, quos commemorat divus Lucas,

cùm Ioannis priùs baptiſmum accepiſſent, ignorare ſe fatentes, quidnam rei Spiritus eſſet; at mox, ſimul manus ipſis divus Paulus impoſuiſſet, donum linguarum accepiſse. Nam quandoquidem ſpiritus ſanctus aliquid erat, quod videri minimè poſset; omnibus modis oportebat ejus præſentiæ ſignum ſenſile quoddam dari; ut hoc pacto ſine ullâ controverſiâ univerſi ad lavacrum ſanctum accederent. Atque hoc donum eſt, quod Simonem exſtimulavit, ut Apoſtolos accedens baptiſmū peteret. Niſi enim vim vidiſset ſpiritus ſenſilem, nullo modo Chriſti diſcipulos acceſsiſſet, nec ſe adeò indigere his putaſſet. quique tunc baptizabantur, ſpiritus ſancti acceſsione linguarum donum accipiebant. Verùm enimverò in Cornelium, & quicumq; cùm eo erant, ante, quàm baptizarentur, etiam illapſus ſpiritus ſanctus, locutiq; varijs linguis. Quare verò, necdum accepto baptiſmo, ſpiritus ſancti efficaciam acceperunt?

propter

πιστεύσαντας μὲν εἰς τὸ τοῦ Ἰωάννου βάπτισμα· πνεῦμα δὲ μηδὲ εἰδέναι εἴ ποτ' ἔστι λέγοντας· ἀλλ' ἐπειδὰν τὰς χεῖρας αὐτοῖς ὁ Παῦλος ἐπέθηκε, τηνικαῦτα τὴν γλωσσῶν ἐδέχοντο χάρισμα. ἐπειδὴ γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀόρατον ἦν, ἔδει πάντως τῆς ἐκείνου παρουσίας αἰσθητόν τινα γενέσθαι ἔλεγχον· ὡς ἐντεῦθεν ἀδιαστάτως ἐπὶ τὸ θεῖον λουτρὸν ἅπαντας ἔρχεσθαι. τοῦτο μέν τοι τὸ χάρισμα καὶ τὸν Σίμωνα ἠρέθισε τοῖς ἀποστόλοις τε προσελθεῖν, καὶ τὸ βάπτισμα αἰτήσασθαι. εἰ μὴ γὰρ αἰσθητὴν ἑώρα τοῦ πνεύματος δύναμιν, οὐκ ἂν ἐκεῖνος τοῖς τοῦ Χριστοῦ προσήρχετο μαθηταῖς, οὐκ ἂν ἐπιδεὴς αὐτὴν ἐπὶ τοσοῦτον ἐφαίνετο. καὶ τότε μὲν οἱ βαπτιζόμενοι τῇ τοῦ παναγίου πνεύματος ἐπιφοιτήσει τὴν γλωσσῶν ἐδέχοντο χάρισμα. ἐπὶ δέ γε τοῦ περὶ τὸν Κορνήλιον καὶ πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι ἔπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐλάλουν γλώσσαις διαφόροις. διὰ τί δὲ καὶ πρὸ τοῦ βαπτισθῆναι τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνέργειαν ἐδέχοντο;

διὰ τὴν πολλὴν τὴν ἐκ περιτομῆς πρὸς αὐτὸν αὐτῶν διάκρισιν. διεκρίνοντο γὰρ ἔτι, μὴ θέλοντες καὶ βαπτιζομένοις τοῖς ἐθνικοῖς ἀναμίγνυσθαι. Οἶδα δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι καὶ τὸν καιρὸν ἐκβιάζῃ μαθεῖν, καθ᾽ ὃν ἡ τοῦ μακαρίου Παύλου γέγονε κλῆσις. καὶ κατά τινας μὲν ἱστορικοὺς, καὶ μᾶλλον Ἱππόλυτον τὸν Θηβαῖον, ἐνιαυτοὶ διῆλθον ἑπτὰ, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν τοῦ κυρίου ἀνάστασιν. καὶ ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος τὸ μακάριον τέλος ἐδέξατο. μετὰ δὲ ταῦτα ὡσεὶ μῆνες διῆλθον ἓξ, καὶ ἡ τοῦ Παύλου γέγονε κλῆσις. ἀλλ᾽ ἡ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου ἱστορία διέξεισιν, ὡς οὔπω εἷς ἐνιαυτὸς ἐπεπλήρωτο μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν τοῦ κυρίου ἀνάστασιν, καὶ ταῦτα πάντα ἐγένετο, οἵ τε ἆθλοι τε τοῦ πρωτομάρτυρος, καὶ ἡ τοῦ μακαρίου Παύλου προσέλευσις. ἀλλ᾽ ἦν ἰδεῖν ἐπ᾽ αὐτοῦ τὴν τοιαῦτα πληρούμε-
,, νον καὶ λόγιον τὸ λέγον. ποῦ ἀπάγεις, οἶδας·
,, τί δὲ μέλλεις παθεῖν, οὐκ οἶδας. ἐπιστολὰς γὰρ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων λαβὼν, ὥστε ἀπελθεῖν, καὶ τοὺς ὁπουδήποτε περιθυεισκομένους

Χει-

propter multã disceptationem illorum, qui à circumcisione credidissent. namq; hi separare sese, nec cum ethnicis baptizatis quicquam sibi commune velle. Scio autem, ô dilecte, te percupere tempus scire, quo vocatus Paulus fuerit. Quæ quorundam historicorum est sententia, & potissimum Hippolyti Thebani, anni à resurrectione Domini septem pręterierant; martyrumque primus Stephanus beatum vitæ finem acceperat: à quo tempore mensibus fere sex elapsis illa Pauli vocatio contigit. Sed Eusebij Pamphili historia hîc dissentit, aitque à resurrectione Domini nostri nondum annum præterijsse, cùm hæc cuncta, primi martyris certamen, & conversio divi Pauli, evenirent. Licebat autem tunc videre impletum oraculum, quod prædiceret: *Quonam vadas, gnarum tibi; quidnam verò sis passurus, id non item.* Nam cùm literas à primoribus sacerdotum accepisset, ut abire ipsi liceret,

Christianosque, ubi ubi inventos, occidere, in itinere visum amittit. namque cœlitus lux inenarrabilis quædam, proficiscentem circumfulgés, oculos ejus præstringebat; voxque insuper, quæ ex alto compellaret, audiebatur : *Saule*, *Saule*; quasi dicas, frater, frater; *quâ de causâ me persequeris?* Ad Ananiam deinde mittitur. & baptismum ab eo accipit, oculosque animæ, & corporis, illuminatur; ac deinceps vir insignis per triginta quinq; annos concionandi munere fungitur. Nam Tiberij Cæsaris anno decimo octavo salutaris Domini nosti Iesu Christi passio accidit. Nondum verò annus ille decimus octavus præterierat, cùm hæc omnia, jam commemorata nobis, evenerunt. Ineunte verò anno decimo nono Paulus concionari incipit, ut historia nobis testis. Prætereunt itaque anni Tiberij reliqui quatuor; nam viginti duos omninò imperâsse invenitur. item anni quatuor Caij,

Χριστιανοὺς ἀναιρεῖν, πηροῦται τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ καθ' ὁδόν. περιήστραψεν γὰρ αὐτὸν ἄνωθεν ἄρρητον φῶς. καὶ οὕτως τοῦ σώματος αὐτοῦ λύχνοι παραχρῆμα ἐσβέσθησαν. ἀλλὰ καὶ φωνῆς ἄνωθεν ἤκουσε πρὸς αὐτὸν οὕτω λεγούσης· Σαοὺλ, Σαοὺλ, τουτέστιν ἀδελφὲ, ἀδελφὲ, τί με διώκεις; στέλλεται λοιπὸν πρὸς Ἀνανίαν· τὸ βάπτισμα δέχεται. κἀντεῦθεν φωτίζεται τούς τε ψυχικοὺς καὶ σωματικοὺς ὀφθαλμούς. κηρύσσει λοιπὸν ὁ παμμέγας Παῦλος ἔτη τριάκοντα καὶ πέντε. ἐν γὰρ τῷ ιη' ἔτει Τιβερίου Καίσαρος τὸ σωτήριον πάθος γέγονε τοῦ Χριστοῦ.. οὔπω τὸ πρῶτον ιη' ἔτος πεπλήρωται, καὶ τὰ διαληφθέντα τηνικαῦτα γεγόνασι. τρέχειν ἤρξατο τὸ ιθ' ἔτος τῆς βασιλείας Τιβερίου Καίσαρος, καὶ κηρύσσειν ὁ Παῦλος ἄρχεται, ὡς ἡ ἱστορία φησί. διέρχονται τοίνυν ἔτη τέσσαρα τὰ ἐπίλοιπα τῆς βασιλείας Τιβερίου. καὶ γὰρ κβ' ἔτη τὰ πάντα κρατήσας εὑρίσκεται. διέρχονται δὲ ὁμοίως καὶ τὰ τῆς βασιλείας Γαΐου ἔτη τέσσαρα, καὶ τὰ

Κλαυδίου

Κλαυδίου δὲ ὁμοίως ἔτη ιδʹ. τοῦτον ὁ Νέρων διαδέχεται, καὶ τῷ ιγʹ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἀναιρεῖ τὸν ἀπόστολον. τριάκοντα λοιπὸν καὶ πέντε εὑρίσκονται τὰ ἔτη, ἐν οἷς ὁ Παῦλος ἐκήρυξε. τοσοῦτον δὲ τὰ τῆς αὐτοῦ μετεχειρίζετο διακονίας, ὡς καὶ πρὸς Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόθεον εἰσελθεῖν, καὶ συμβουλὴν ἐξ ἐκείνου δέξασθαι, ξυρηθῆναι καὶ ἁγνισθῆναι τῶν Ἰουδαίων ἕνεκεν. οὗτος ὁ Ἰάκωβος ἀρχιερεὺς Ἱεροσολύμων πρῶτος ἐχρημάτιζε. προείλοντο γὰρ αὐτόν, ὥστε μὴ καὶ Πέτρον, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἰάκωβον, δόξης ἕνεκεν ἐπιδικάζεσθαι, καθὰ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς ἱστορεῖ. τοῦτον μέντοι τὸν Ἰάκωβον καὶ δίκαιον ἐκάλουν, διὰ τὴν αὐτοῦ ἀρετήν. οὗτός ἐστιν ὁ κατὰ τοῦ πτερυγίου βληθείς, καὶ παρὰ τοῦ κναφέως ξύλῳ πληγεὶς κατὰ κεφαλῆς εἰς θάνατον. Ἰουδαῖοι γάρ, τοῦ Παύλου Καίσαρα ἐπικαλουμένου, καὶ ὑπὸ Φήστου πεμφθέντος, τῆς ἐλπίδος, καθ᾽ ἣν ἐξήρτυον αὐτῷ τὴν ἐπιβουλήν, ἐκπεσόντες, ἐπ᾽ αὐτὸν τρέπονται, καὶ λέγονται· ἐπίσχες τὸν λαόν,

ἐπεὶ

Claudijque quatuordecim. cui Nero mox successit, qui Imperij suo anno decimo tertio eum occidit. Anni ergo, quibus concionatus Paulus, triginta quinque inveniuntur. Adeo verò, quæ ministerij sui essent, accurabat, ut Iacobum, Domini fratrem, etiam adierit; & de se tondendo item, lustrandoque, propter Iudæos consuluerit. Hic Iacobus primus præsul Hierosolymorum fuit constitutus, ne quid Petrus, ac Ioannes, Iacobusque, de honore disceptarent, uti Clemens ille Stromateus narrat. Hic Iacobus, virtutis causâ, etiam *Iustus* appellatus; isque ipse est, qui de summo templi culmine præceps datus, caputque à fullone ictus ligno quodam, mortem obijt. Nam Iudæi, misso à Festo ad Cæsarem Paulo, ad quem ipse provocasset, cùm spe suâ, quâ insidias illi struxerant, excidissent, ad hunc versi; inhibeto, ajunt, populum,

nunc ad Iesum aberrantem. quippe nos, & populus adeò universus, justum te esse testes sumus. Erat autem festum Paschæ. statutoque in pinnâ templi, juste, ajunt, tibi omnes fidem habemus. itaque, quando populus errans Iesum cruci affixum sequitur, dic tu nobis, quæ ad Deum ianua ducat. quumque ipse respondisset, in cœlo Iesum ad magnæ potestatis dextram considere, & è nubibus adventurum; magnâ voce exclamârunt; heu, heu, etiam justus in errorem est abductus. quamobrem cùm ascendissent, mox dejectum lapidibus jactis occiderunt; moxq; ipsos Cæsar Vespasianus obsedit. Adeò verò justus erat, ut, qui inter Iudæos saperent, propter ipsum obsideri se censerent. Et Iosephus ita scribit. *Hæc Iudæis evenerunt in Iacobi illius justi, qui frater Iesu, Christi dicti, ultionem.* Ac quo quidem modo obierit, præcipitatus, dein lapidibus etiam obrutus, cumque Deum flexis genibus adorasset, ligno ictus, Clemens prodit.

Addit

ἐπεὶ ἐπλανήθη εἰς Ἰησοῦν. ἡμεῖς γὰρ μαρτυροῦμέν σοι, καὶ πᾶς ὁ λαὸς, ὅτι δίκαιος εἶ. ἦν δὲ πάσχα. καὶ στήσαντες αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον, εἶπον· δίκαιε, σοὶ πάντες πειθόμεθα. ἐπεὶ δὲ ὁ λαὸς πλανᾶται ὀπίσω Ἰησοῦ τοῦ σταυρωθέντος, ἀπάγγειλον ἡμῖν, τίς ἡ θύρα τοῦ θεοῦ; ἐκείνου δὲ ἀποκριθέντος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς κάθηται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐκ δεξιῶν τῆς μεγάλης δυνάμεως, καὶ μέλλει ἔρχεσθαι ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, ἔκραξαν. ὤ! ὤ! καὶ ὁ δίκαιος ἐπλανήθη! κατέβαλον οὖν αὐτὸν ἀναβάντες, καὶ ἔβαλον λίθοις. καὶ εὐθὺς Οὐεσπασιανὸς πολιορκεῖ αὐτούς. τοσοῦτον δὲ ἦν δίκαιος, ὡς τοὺς ἔμφρονας τῶν Ἰουδαίων νομίζειν δι' αὐτὸν αὐτὰ γενέσθαι.

„ γράφει δὲ καὶ Ἰώσηππος. ταῦτα δὲ συμβέβη-
„ κεν Ἰουδαίοις κατ' ἐκδίκησιν Ἰακώβου τοῦ δι-
„ καίου, ὃς ἦν ἀδελφὸς Ἰησοῦ, τοῦ λεγομένου
„ Χριστοῦ. τὸν μὲν οὖν τρόπον τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, ἤγουν τὸ κρημνισθῆναι, καὶ λιθασθῆναι, καὶ γονυπετῆσαι, καὶ εὔξασθαι ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ξύλῳ πληγέντα τελειωθῆναι, ὁ Κλήμης ἱστόρησεν.

ὁ δὲ Ἰώσηπος ταῦτα. οἶνον, καὶ σίκερα, οὐκ ἔπιεν· ἔμψυχον οὐκ ἔφαγε· ξυρὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ οὐκ ἀνέβη· ἔλαιον οὐκ ἠλείψατο· καὶ βαλανείῳ οὐκ ἐχρήσατο. τούτῳ μόνον ἐξῆν εἰς τὰ ἅγια εἰσιέναι, καὶ δέεσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. ὡς ἐντεῦθεν ἀπεσκληκέναι τὰ γόνατα αὐτοῦ δίκην καμήλου, γονυπετοῦντος, καὶ δεομένου ἄφεσιν τῷ λαῷ. ἀπέκτειναν δὲ αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, μετὰ τελευτὴν Φήστου ἀναρχίαν εὑρόντες. καὶ ὁ μὲν Ἰάκωβος οὗτος, ὁ ἀδελφόθεος δηλαδὴ, τῇ δωδεκάδι τῶν μαθητῶν οὐκ ἦν ἐναρίθμιος. τὰ πρῶτα δὲ ὅμως παρ' αὐτοῖς ἔφερε. καὶ γὰρ ἀναστὰς ὁ κύριος ἐκ νεκρῶν, ὡς ὁ Κλήμης φησὶ, Πέτρῳ, καὶ Ἰωάννῃ, καὶ Ἰακώβῳ τῷ ἀδελφοθέῳ, τὴν γνῶσιν ἔδωκεν. περὶ γὰρ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἐνεκότουν τῷ κυρίῳ, καὶ ἠπίστουν αὐτῷ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὡς ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης φησί. Πρόσεχε δὲ, ἀγαπητὲ, εἰ γὰρ καὶ πρώτους ἐκείνους ὁ κύριος τοὺς δώδεκα ἐξελέξατο, εἰ καὶ τιμῆς ἠξίωσε πλείονος, εἰ καὶ ἐπὶ δώδεκα θρόνων ὑπέσχετο καθίσαι αὐτοὺς,

τὰς

Addit verò ad hæc Iosephus; *Vinum, neque ſiceram, bibit; animatum nihil edit; nunquam oleo ſeſe unxit; nunquam item in balneo lavit. ſoli ei fas intrare in adyta templi, ac pro populo orare: ita ut inde, ceu camelo, genua ipſi occalluerint, procumbenti ſemper in illa, dum pro populo preces funderet.* Occidêre ipſum Iudæi, cùm provincia, Feſto mortuo, præſide ſuo deſtituta. Et Iacobus iſte quidem, frater Domini, non de numero diſcipulorum duodecim eſſe, tamen primas inter illos obtinere: quippe Dominus, cùm à mortuis ſurrexiſſet, ut Clemens auctor, Petrò, Ioanni, & Iacobo, fratri ſuò, factum iſtud indicavit. Nam ante reſurrectionem ſuccenſere, neque fidem habere Domino, fratres ejus, ut Ioannes Euangeliſta luculentus nobis teſtis. Attende verò, ô dilecte: quamquam Dominus primos illos duodecim elegit, & majore etiam honore eſt dignatus, ac duodecim ſolia promiſit,

totidem tribus Israëlis judicaturis; quanquam item in die illo convivæ ejus sunt futuri, quia cum ipso remansissent: alibi tamen, cùm locum sedis & ad dextram, & ad sinistram, Zebedæi filij peterent, ita eum dicentem habemus; *Istud meum non est dare, sed obtinget, quibus pater præparaverit.* Eam ob rem, si hic honos non ex gratiâ communicatur, sed pro ratione certaminum, quæ certabit unusquisque; ne mirere, si & illi, qui certaverint, uti Paulus, Iacobusque, Domini frater, communi cùm duodecim discipulis honore fruentur. Nam & hoc Chrysostomus inquit, cùm Paulo dicit neminem tunc majorem fore. Quod verò discipuli Christi duodecim fuerunt, neque plures, paucioresve, jam initio à me dictum est. Attende autem, sodes, ea quæ dicentur. Nam ut sol hic, quem sentimus, facto à primo signo initio, absoluto per duodecim signa cursu, perfectoq; in ijs omni opere suo,

illuc,

τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ κρίνοντας, εἰ καὶ σύνδειπνοι αὐτῷ ἔσονται κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἐπειδὴ μεμυήκασι μετ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἔχομεν ἀλλαχοῦ τὸν κύριον αὐτὸν πρὸς τοὺς ἐκ Ζεβεδαίου, ἡνίκα δεξίαν ᾐτήσαντο, καὶ ἀριστερὰν καθέδραν, οὕτω λέγοντα· οὐκ ἐμόν ἐστι τοῦτο δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοιμάσθη παρὰ τοῦ πατρός μου. οὐκοῦν εἰ τὰ τῆς τιμῆς ἐκείνης οὐ δίδοται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀγῶνας, οὓς ὁ καθ' ἕνα ἐνδείξεται. μὴ θαύμαζε, εἴ γε τὸν κατὰ Παῦλον, ναὶ μὴν καὶ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφόθεον, ἀγωνισάμενοι, κοινωνοὶ, καὶ συμμέτοχοι, τῆς τῶν δώδεκα τιμῆς εὑρεθήσονται. καὶ γὰρ τοῦτο καὶ ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς ἔλεγε. Παῦλος μείζονα εἶναι τότε μηδ' ἕτερον. ὅτι δὲ τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ ιβ' τὸν ἀριθμὸν, καὶ οὐ πλείους ἢ ἐλάσσους ἔμελλον, ἀρχῆθεν τοῦτο δεδήλωται. Καὶ πρόσεχε, εἰ βούλῃ, τοῖς λεγομένοις· ὃν τρόπον ὁ αἰσθητὸς οὗτος ἥλιος ἀπὸ τοῦ πρώτου σημείου ἀρξάμενος, καὶ διὰ τῶν δώδεκα τὴν αὐτοῦ ποιήσας περίοδον, καὶ ἐν τούτοις τὰ

αὐτοῦ

αὐτοῦ πάντα πληρώσας, ἐκεῖσε πάλιν ὑποστρέφει, ὅθεν τοῦ δρόμου κατήρξατο, οὕτω καὶ ὁ νοητὸς τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ θεὸς, ἐξανατείλας τῷ κόσμῳ, καθὼς αὐτὸς ηὐδόκησεν, καὶ διὰ τῶν δώδεκα μαθητῶν τὴν ὑπ' οὐρανὸν διαδραμὼν, καὶ πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ βούλησιν δι' αὐτῶν ἐκτελέσας, ἐκεῖσε πάλιν, ὅθεν ἦλθεν, ὑπέστρεψεν. ὅτι δὲ οἱ παρὰ τοῦ κυρίου ἐκλεχθέντες δώδεκα μαθηταὶ, καὶ μὴν καὶ οἱ κατ' αὐτοὺς ἀγωνισάμενοι, κρείττονα τόπον ἐσχήκασι τῶν προπατόρων εἰκόνων, ὁ χρυσοῤῥήμων Ἰωάννης ἀριδηλότερον ἔδειξεν. ἐπὶ δώδεκα γὰρ ἔφη θρόνων καθίσειν αὐτοὺς, κρίνοντας τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. ἣν δὴ τιμὴν οὐκ ἔδωκε τοῖς προπάτορσιν. καὶ ὅτι πολλοί ἀπ' ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἐλεύσονται, καὶ μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ ἀνακλιθήσονται. τοῖς δέ γε ἀποστόλοις οὐδεὶς ἕτερος ἔσται σύγκαθεδρος· καὶ ὅτι ὑπὸ σκιὰν ἐκεῖνοι φανέντες, ἐλάττους εἰσὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐκμασάντων τῇ ἀληθείᾳ.

illuc, unde cursum orsus, mox revertitur; ita sol justitiæ iste, quem nos mente comprehendimus, Dominus noster, Iesus Christus, Dei filius, Deusque, pro benignâ voluntate mundo exortus, terrâ omni, quà sub cœlo se extendit, per duodecim suos discipulos peragratâ, cùm per illos, quicquid vellet, effecisset, istuc rursus, unde venerat, se recepit. Duodecim autem discipulos illos, quos elegit sibi Christus, quiq; pariter atque ipsi decertârint, meliori, quam antiquos illos patres, loco fore, à Chrysostomo clarè ostensum. Dixit enim, se hos in duodecim solijs positurum, totidem Israëlis tribus judicaturos; quem honorem primis patribus nunquam dedit: multos etiam ab oriente, & occasu, adventuros, cùm Abrahamo, & Isaaco, recubituros, Apostolis verò nullos assessuros esse. eos item, qui sub umbrâ sunt conspecti, illis inferiores esse, qui in ipsâ veritate vigue-

runt. Et hæc quidem Chrysostomus inquit; at Theodoretus ait, falli illos, qui de patribus antiquis ita sentiunt, ac loquuntur. Etsi enim haud oculis illi, tamen mente Dominum viderunt, & quo pacto minor alijs esse possit, qui sanctos sinu suo excepit? aut quo pacto Moses etiam, qui cum Domino ipse quoque est transformatus, una cum Prophetâ Eliâ, cum ingenti adeò gloriâ. Hæc quidem Theodoretus. Sed tu, chare, potius mihi Chrysostomum sequere; nam sententia ejus magis verbis Domini consentanea, qui in Lucæ Euangelio etiam hæc Apostolis dixit. *Beati oculi, qui id vident, quod videre vobis datum. quippe hoc affirmo vobis; multos reges, ac prophetas, hæc videre voluisse, quæ vos videtis, nec vidisse tamen unquam; & audire, quæ auditis; neque item audivisse.* Et quæ ista? quæ nimirum in carne agens Christus gessit, quæ videre atque audire soli Apostoli digni

habiti

λήθεια. καὶ ταῦτα μὲν ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς. ὁ δὲ Θεοδώρητος σαφέστερος λέγει τοῦτο οὕτω τῶν προπατόρων καὶ φρονοῦντας τε λέγοντας. εἰ γὰρ μὴ αἰσθητῶς ἐκεῖνοι τὸν κύριον εἶδον, ἀλλὰ νοητῶς εἶδον αὐτόν. πῶς δὲ καὶ ἐλάσσων ὁ τοῦ ἁγίου εἰς τὸν κόλπον αὐτοῦ δεχόμενος, καὶ ὁ τῇ τοῦ κυρίου μεταμορφώσει συμμεταμορφωθεὶς Μωϋσῆς ἅμα τῷ Ἠλίᾳ μετὰ τοσαύτης δόξας, ὥστε καὶ συλλαλεῖν αὐτῷ περί τε σταυροῦ καὶ θανάτου. καὶ ὁ μὲν Θεοδώρητος οὕτω. σὺ δὲ, ἀγαπητὲ, τοῖς τοῦ χρυσορρήμονος ἐπὶ πλέον πρόσεχε. τίνος ἕνεκεν; ὅτι τοῖς τοῦ κυρίου λόγοις τὰ τοιαῦτα συνᾴδουσιν. ἐπὶ γὰρ τῷ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίῳ καὶ τάδε „ τοῖς ἀποστόλοις ἔλεγε· μακάριοι οἱ ὀφ„θαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. λέγω „ γὰρ ὑμῖν. ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς „ ἠθέλησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ „ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ὑμεῖς ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκου„σαν· ἵνα δὲ ταῦτα; τὰ κατὰ τὴν ἐν σαρκὶ πάντως οἰκονομίαν, ὧν οἱ ἀπόστολοι μόνοι

καὶ ἠξιώθησαν. κατὰ δύο λοιπὸν ὑπερέχουσι τῶν προφητῶν οἱ ἀπόστολοι, καὶ κατὰ τὸ σωματικῶς ἰδεῖν, καὶ κατὰ τὸ πνευματικῶς μυηθῆναι τὰ θεῖα. Ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκ νεκρῶν ἐγέρσεις εἴ γε μαθεῖν ἐπιζητεῖς, πόσαι εἰσὶν αὗται, καὶ τίνων εἰσὶν, ἰδοὺ σοι καὶ ταύτας ἀπαριθμήσασθαι οὐκ ὀκνήσομεν. ὀκτὼ μὲν οὖν εἰσὶ τὸν ἀριθμόν. τοῦ τῆς Σαραφθίας υἱοῦ, ὃν Ἠλίας ἀνέστησεν. τοῦ τῆς Σωμανίτιδος υἱοῦ, ὃν ὁ Ἐλισσαῖος ἤγειρε. καὶ τοῦ στρατιώτου ἐκείνου, ὃς ἐγγίσας τοῖς τοῦ Ἐλισσαίου λειψάνοις, ὡς ἀπὸ πυρὸς ἐξεπήδησε. τῆς τοῦ ἀρχισυναγώγου θυγατρός. τοῦ τῆς χήρας υἱοῦ. Λαζάρου. τῶν πολλῶν σωμάτων. καὶ αὐτοῦ τοῦ παναγίου καὶ κυριακοῦ σώματος. εἰ γὰρ καὶ μανέντες οἱ Ἀπελλιανοὶ ἔλεγον, ἐν τῷ τάφῳ διαλυθῆναι τὸ σῶμα τοῦ κυρίου εἰς τὰ τέσσαρα στοιχεῖα, ἐξ ὧν καὶ συνέστηκε. τὰ μὲν πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἀνέστησαν. ὡς ἐντεῦθεν θεὸν ἀνακηρυχθῆναι τὸν πάσχοντα, πιστωθῆναι τε τῆς τελευταίας καὶ κοινῆς ἀναστάσεως τὸ μυστήριον,

habiti. Duabus itaque illi rebus ſunt prophetis potiores, & quod Chriſtum corporaliter contueri ipſis datum, & quod rebus quoque divinis ſpiritualiter initiari. Quod ſi verò mortuorũ etiam excitationes, quot ſint numero, quorumq́ue, ſcire cupis; non gravatè illas tibi commemorabo. Octo autem eſſe ſcito; Primâ omnium revixit Saraphthanæ viduæ filius, quem Elias excitavit; alterâ, filius Somanitidis, Eliſſæi beneficio; tertiâ, miles, qui, reliquias Eliſſæi cùm tetigiſſet, tanquam ex igne exilivit; quartâ, filia ejus qui ſynagogę princeps; quintâ, fœminæ viduæ filius; ſextâ, Lazarus; ſeptimâ, multa ſanctorum corpora; denique octavâ, ipſum illud ſanctiſsimum Domini noſtri corpus; etſi inſani Appelliani dictitarent, diſſolutum in ſepulcro corpus Domini in elementa quatuor eſſe, è quibus etiam conſtitiſſet. At multa illa ſanctorum mortuorum corpora excitata, ut hinc Deus, qui tunc paſſus, prædicaretur; ac my-

ſterio ultimæ reſurrectionis, quæ communis univerſis, fides item ſtrueretur: etiam ut manifeſta fieret animarum, quæ detentæ in inferis fuerant, liberatio, redituſque. nam quæcunq; Chriſto ad inferos deſcendenti crediderunt, eæ ſtatim liberatæ. quia autem nudas hunc in modum animas oculis hiſce humani ſenſus contueri impoſsibile, factũ eſt, dirigente Deo, ne miraculum fide careret, uti iſtæ mortuorum ſanctorum animæ cum corporibus apparerent, ac deinde in loca ſibi congruentia avolarent. Vide autẽ, ô dilecte, ne per ea, quæ hic illic fabuloſa cõmemorantur, mens quoq; tua circumagatur. Nam quod fertur, Galenũ medicum in Magdalenam incidiſſe, ex eaq; intellexiſſe, ſanatum à Chriſto cæcum à nativitate, cui ille reſponſum dederit; rectè ipſum terrę metalla cognoviſſe, alioquin viſum cęco reſtituere non potuiſſe; neque nobis hoc ignotum eſt, ſed in fabularum numero collocandum arbitramur. Quippe fieri minimè poteſt, ut Galenus, qui in Magdalenam incidit, in ijs quæ ad Piſonem ſcripſit, Marci

σημεῖον, καὶ τῶν κατεχομένων ἐν ᾅδου ψυχῶν τὴν ἐλευθερίαν ὁμοῦ καὶ ἐπάνοδον. καὶ γὰρ αἱ πιστεύσασαι ψυχαὶ καταβάντι τῷ Χριστῷ πρὸς ᾅδην, εὐθὺς ἀπελύθησαν. καὶ ἐπεὶ ἀδύνατον ἦν ψυχὰς οὕτω γυμνὰς αἰσθητοῖς ὁραθῆναι ὀφθαλμοῖς, οἰκονομίᾳ θείᾳ πρὸς πίστιν μετὰ σωμάτων ἐφάνησαν αἱ τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ψυχαί. εἶθ' οὕτως εἰς τοὺς ἀνήκοντας τόπους ἀπέστησαν. ὅρα δὲ, ἀγαπητὲ, μήποτε τοῖς ὧδε κἀκεῖσε μυθολογουμένοις καὶ ἡ σὴ διάνοια παρατραπήσεται. ὅτι μὲν γὰρ φημίζεται παρὰ τοῖς πολλοῖς τῇ Μαγδαληνῇ ἐντυχεῖν τὸν Γαληνὸν ἰατρὸν, καὶ ἀκοῦσαι παρ' αὐτῆς, ὅτι τυφλὸν ἐκ γεννητῆς ὁ Χριστὸς ἰάσατο, κἀντεῦθεν ἐκεῖνον εἰπεῖν καλῶς ἐκεῖνον εἰδέναι τὰ τῆς γῆς μέταλλα. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ ἂν τυφλὸν ἐκεῖνον ὠμμάτωσεν. οἴδαμεν τοῦτο καὶ ἡμεῖς. ἀλλὰ τὴν τοιαύτην φήμην μετὰ τῶν μύθων ἐτάξαμεν. ἀδύνατον γὰρ τὸν τῇ Μαγδαληνῇ ἐντυχόντα Γαληνὸν, ὡς ἐκεῖνοι φασὶ, Μάρκου μὲν βα-

σιλέως ἐν τοῖς πρὸς Πίσωνα μεμνῆσθαι, Κομόδου δὲ πάλιν ἐν τῷ περὶ ἠθῶν πρώτῳ βιβλίῳ αὐτοῦ. ἀπὸ γὰρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἕως αὐτῆς τῆς βασιλείας Κομόδου, ὡσεὶ ἔτη εὑρίσκονται. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Οἶδα δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι καὶ τοῦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις ἠπόρηκας, ἵνα τί, λέγων, οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπόστολοι τὰ λοιπὰ συγγραψάμενοι, τὰ κατὰ τὴν κοίμησιν τῆς ἀειπαρθένου παντάπασι σεσιγήκασι. καί ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι τὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας οἱ Εὐαγγελισταὶ διηγούμενοι, μέχρι καὶ αὐτῆς κατηντήκασι τῆς ἀπὸ γῆς αὐτοῦ ἀναλήψεως. ὁ δὲ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πανάμωμος μήτηρ εἰς γῆρας λέγεται πεφθακέναι βαθὺ, καθά φησιν ὁ θειότατος Ἀνδρέας ὁ Κρήτης. οὐκοῦν ἀδύνατον ἦν, τῇ Εὐαγγελικῇ παραμεμίχθαι ἱστορίᾳ καὶ τῆς ἀειπαρθένου τὴν κοίμησιν, ἅτε πολλῷ τῷ χρόνῳ γεγονυῖαν, ὡς ἔφημεν, ὕστερον. ἰδίᾳ δὲ πάλιν οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ διαλαβέσθαι περὶ ταύ-

της

Imperatoris meminerit; item Commodi, in priore *De Moribus* libro. Nam à Domino Iesu Christo usque ad Commodum Imperatorem anni ferè centum quinquaginta habentur. Ac de istis quidem hactenus. Illud verò, ô dilecte, etiam memini, cùm me item inter alia interrogares, quâ de causâ discipuli Christi, & Apostoli, cùm res alias in historiam retulissent, de obdormitione semper virginis verbum omninò nullum fecerint. Ad quæ responderi potest; Euangelij Scriptores, res à Christo in carne gestas enarrantes, ad assumptionem ejus è terrâ in cœlum historiam suam perduxisse; Domini autem Iesu Christi matrem planè immaculatã ad provectam valdè ætatem pervenisse, ut vir ille divinissimus, Andreas, Cretensis episcopus, nobis tradit; itaque fieri non potuisse, ut in Euangelicâ historiâ semper virginis istius obitus, ceu posterior multo tempore, traderetur. Nihil quoque speciatim libro aliquo singulari Christi discipulos de

eodem perſcripſiſse; quippe in rebus geſtis ejus explicandis occupatos illud unum accuraſse, quâ ratione ad veram fidem perducere infideles poſsent; cætera omnia, maximeque quæ ad prædicationem illam divinam nihil facerent, neglexiſse. Verùm tamen non omninò de hâc obdormitione eſt ſilentium. Magnus enim rerum divinarum interpres Dionyſius, in epiſtolâ ad Timotheum, mira quædam de hâc ſcribit. ac vide, ſodes, quæ dicantur. ita enim vir divinus de eâ ait. *Nos quidem, ut meminiſti, tuque ipſe, & complures ſancti fratres, ad ſpectandum corpus illud, quod principium vitæ Deum continuerat, conveneramus. Aderat, autem etiam Domini frater Iacobus; & Apoſtolorum ſummus apex Petrus.* Ad hæc præcentorem quoque divini iſtius hymni addit, qui divinitus correptus, & quaſi extra ſemet

poſitus,

της οὐκ ἔφθασαν, ὅτι περὶ τὸν τῆς οἰκονομίας ἀσχολούμενοι λόγον, καὶ διὰ φροντίδος ἔχοντες ὅτι πολλῆς, πῶς τε πιστοὺς τοὺς ἀπίστους ποιήσαιεν, καὶ ὅπως τῇ κατὰ Χριστὸν ἀμωμήτῳ πίστει πάντες προσέλθοιεν, τὰ λοιπὰ παρέβλεπον. καὶ μάλιστα ταῦτα τῷ θείῳ κηρύγματι μὴ συντείνοντα. πλὴν οὐ πάντη σεσίγηται τὰ τῆς θείας ἐκείνης κοιμήσεως. ὁ γὰρ θεοφάντωρ μέγας Διονύσιος θαυμαστά τινα περὶ ταύτης ἐν τοῖς πρὸς Τιμόθεον γράφων εὑρίσκεται· καὶ πρόσχες, εἰ βούλει, τοῖς λεγομένοις· ὁ γὰρ θεῖος οὗτος ἀνὴρ καὶ τάδε
„ περὶ τούτου διέξεισι. καὶ ἡμεῖς μὲν οὖν,
„ ὡς οἶσθα, καὶ αὐτός, καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν
„ ἡμῶν ἀδελφῶν, ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ ζωαρ-
„ χικοῦ καὶ θεοδόχου σώματος συνεληλύ-
„ θαμεν· παρῆν δὲ καὶ ὁ ἀδελφόθεος Ἰά-
„ κωβος, καὶ Πέτρος ἡ κορυφαία τῶν ἀπο-
„ στόλων ἀκρότης. πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὸν τοῦ θείου ἐκείνου ὕμνου παράγγελ προεξάρχοντα. θεόληπτον γεγονότα, ἐξιστάμενον, καὶ οἷον ἐκ-

δημοῦντα, πρὸς τὴν ὑμνῳδίαν μεταποιούμενον. καὶ τί χρὴ πολλὰ λέγειν; δείκνυσι διὰ τῶν αὐτοῦ λόγων ὁ θεσπέσιος Διονύσιος, ὡς ἅπας σχεδὸν τῶν ἀποστόλων ὁ θίασος, καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἑβδομήκοντα, περὶ τὸ σεπτὸν ἐκεῖνο συνήθροιστο θέατρον. καὶ ὅτι κατὰ ταυτὸν πάντες συνεληλύθεσαν οἱ ἀνὰ πᾶσαν ἐσκορπισμένοι τὴν γῆν μαθηταί. ὧν εἷς ἐτύγχανε καὶ αὐτὸς, σὺν ἅμα Τιμοθέῳ καὶ Ἱεροθέῳ. καὶ δῆλον ἐξ ὧν αὐτὸς ἔγραψε πρὸς Τιμόθεον·
„ ἡνίκα γάρ, φησι, καὶ ἡμεῖς, ὡς οἶσθα καὶ αὐ-
„ τὸς, καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν ἀδελφῶν,
„ ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ ζωαρχικοῦ σώματος συν-
„ εληλύθαμεν· καὶ οὕτω μὲν ὁ διαληφθεὶς θεῖος Διονύσιος, πλὴν εἰ καὶ τοῖς τῆς φύσεως ὑπέπεσε, εἰ καὶ θανάτου ἐγεύσατο, εἰ καὶ μνήματι κατετέθη ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ τοὺς ὅρους νενίκηκε τῆς φύσεως, ἀλλὰ τάφος καὶ νέκρωσις αὐτὴν οὐκ ἐκράτησε. τοῦ γὰρ μνήματος ἐξανέστη καὶ αὐτή, παραπλησίως τῷ υἱῷ αὐτῆς καὶ θεῷ, μόνα παρὰ τῷ τάφῳ καταλείψασα τὰ

ἐντά-

positus, hymni cantum instituerit. Quid multis opus? Palàm ostendit verbis suis divinus ille Dionysius, universum ferè cœtum Apostolorum, & ipsorum septuaginta, ad venerandum hoc spectaculum convenisse; quin discipulos quoque omnes, toto terrarum orbe sparsos, inter quos Timotheus item, & Hierotheus, cōgregatos tunc fuisse. Manifestum id ex illis, quæ Timotheo ipse scribit; *Cum nos, inquit, tuque ipse, ut meministi, & complures sancti fratres, ad spectandum corpus illud, quod principium vitæ Deum continuerat, convenerāmus*. Et hæc quidem divinus ille Dionysius, de quo dixi. Verùm etsi, quæ naturæ erant, passa est; etsi & gustavit mortem, & sepulcro, tanquam homo, imposita fuit; vicit tamen naturæ terminos, nec mors illam, aut sepulcrum, in potestate suâ tenuit. nam surrexit è sepulcro etiam ipsa, pariter atque filius ejus, qui & Deus, relicto juxta monumentum sepulcrali tantùm

amictu. Fidem narrationi huic divinus Iuvenalis facit, Hierosolymorum episcopus; qui & Thomam absuisse scriptis tradit, posteáque ad sepulcrum accessisse, atque id ipsum inquisivisse. Nam Apostoli illud temporis, dolente quod absuisset Thoma, aperiri sepulcrum jubent; & aperto, non thesaurus usquam apparuit; solæque illic sepulcrales induviæ inventæ. Surrecturam autem à morte Dei matrem, pariter atque filium ejus, beatus David multo ante istis verbis indicavit; *Surge, Domine, in quietem tuam, tuque, & illa sanctitatis tuæ arca.* Quia enim, quæ in utero deum ferret, ideoque arca sanctitatis ejus diceretur, è sepulcro excitandam, tanquam natum ex eâ Christum, Dei filium, Deumque, præsciret David; convenienter similem quoque ejus excitationem

scripto

ἐντάφια. καὶ πιστοῦται τὸν λόγον Ἰουβενάλιος, ὁ τῶν Ἱεροσολύμων χρηματίσας θεῖος ἐπίσκοπος, τήν τε τοῦ Θωμᾶ διηγησάμενος ἀπόλειψιν, τήν τε εἰς ὕστερον αὐτοῦ παρὰ τῷ τάφῳ προσέλευσιν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ τῷ τάφῳ γεγονυῖαν παρ' αὐτοῦ ἐξέτασιν. τότε γὰρ ἀπόστολοι τηνικαῦτα διανοιγῆναι τὸν τάφον κελεύουσιν, ἅτε τὸν Θωμᾶν ὁρῶντες ἐπὶ τῇ ἀπολείψει πολλὰ δυσχεραίνοντα. καὶ ὁ μὲν τάφος, ἠνοίγετο· ὁ δὲ θησαυρὸς, ἐντὸς ἦν οὐδαμῶς. μόνα δὲ κείμενα, καθάπερ εἴρηται, τὰ ἐντάφια. ὅτι δὲ αὕτη καὶ ἐπὶ τοῦ θεομήτορος ἔμελλε γενέσθαι ἀνάστασις, καὶ ταύτην ἐγερθῆναι, καθὰ δὴ καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, ὁ μακάριος Δαβὶδ προφθάσας ἐδήλωσεν, οὕτως εἰπών. ἀνάστηθι κύ-
,, ριε εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου, σὺ, καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ
,, ἁγιάσματός σου. ἐπειδὴ γὰρ τὴν ἐν γαστρὶ βαστάσασαν αὐτὸν, κἀντεῦθεν κιβωτὸν ἁγιάσματος χρηματίσασαν, οὕτως ἐγηγερμένην ἐκ τάφου προέγνωκεν ὁ Δαβὶδ, καθὰ δὴ καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς γεννηθέντα Χριστὸν, υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ θεὸν, εἰκότως

εἰκότως ἄρα καὶ ἐπὶ ταύτῃ τὴν ὁμοίαν διὰ τοῦ προέγραψεν ἔγερσιν. εἰ μὴ γὰρ τοῦτο ἦν,
„ οὐκ ἂν ἐκεῖνος εἰπὼν, ἀνάστηθι κύριε, σὺ,
„ τὴν καὶ αὐτὰ ἐπήγαγε, καὶ ἡ κιβωτὸς τοῦ ἁγι-
„ ἁσματός σου. μὴ οὖν ἀμφίβαλλε. ἐπειδὴ γὰρ τὰ δύο τῶν πρωτοπλάστων σώματα τῇ λύμῃ τῆς φθορᾶς ὑπέπεσε διὰ τὴν παράβασιν κἀντεῦθεν τὸ τοιοῦτον ὑφέρπον κακὸν διαδόσιμον ἐφ' ἅπαν γέγονε τὸ ἀνθρώπινον, διὰ τοῦτο καὶ νῦν πρώτως δύο σώματα, τὴν φθορὰν ἀποτιναξάμενα, ἀπαρχὴ τῆς ἐλπιζομένης ἀφθαρσίας γεγόνασι. καὶ μὴ μῦθον ἡγοῦ τὰ λεγόμενα. ὅρα γὰρ νουνεχῶς, ὅτι καὶ ὁ ἐν πατριάρχαις ἁγιώτατος Γερμανὸς, τὰς ἀφορμὰς ἐκεῖθεν λαβὼν, ἐν τῷ εἰς τὴν κοίμησιν
„ λόγῳ αὐτοῦ, καὶ τάδε κατὰ ῥῆμα διέξεισιν. ὅτι
„ ζῇ σου τὸ πνεῦμα διὰ παντὸς, καὶ ἡ σάρξ σου
„ διαφθορὰν οὐχ ὑπέμεινε τάφου. πάντα
„ ἐπισκέπτῃ, καὶ ἡ ἐπισκοπή σου πρὸς πάντα.
„ ὥστε κἂν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν κεκράτηνται τοῦ
„ μὴ βλέπειν σε, ἀλλὰ σύ, παναγία, τοῖς

ἀξίοις

ſcripto præſignificavit. Abſque eo non, cùm diceret; *Surge, Domine;* addidiſset: *& ſanctitatis tuæ arca.* Ne quid igitur hâc in parte dubitaveris. Nam quandoquidem duo illa primò creatorum corpora per tranſgreſsionem ſuam ſunt obnoxia morti facta; & ab illis, proſerpente latiùs malo, univerſum humanum genus; ea propter & nunc primùm duo corpora, morte excuſsâ, immortalitatis ejus, quam ſperamus, initium fuerunt. Neque hoc fictum exiſtimaveris. quin Germanum potiùs vide, patriarcham illum ſanctiſsimum, qui Oratione in mortem matris Dei, ſumptâ inde occaſione, ita loquitur. *Vivit ſemper ſpiritus tuus, nec corruptionem ſepulcri caro tua toleravit. omnia inſpicis, & in omnia porrigit ſe inſpectio tua. ideoqúe, quamvis teneantur oculi noſtri, ut videre te non poſſint, tu, ſanctiſſima, dignis*

tamen te conspiciendam ostendis. caro enim vim, & efficaciam, tui spiritus, impedire nequit. Et rursum. *Corpus virginale tuum totum sanctum est, permutatum, ut humanum, ad incorruptionem vitæ longè maximam; integrum verò, & perfectè omninò vivum, nec obdormitioni obnoxium, quippe vas quod Deum exceperit. Valeat, quod ad te, Deipera, monumentum; valeat pulvis.* Ad hæc & sanctissimus præsul Cretæ Andreas ipsam hanc dicentem adducit. *Magnificat anima mea Dominum, & spiritu exulto; porrò autem mutor corpore, & divinitatis formam, quæ ex gratiâ est, accipio.* Atque hæc quidem hunc in modum sese habent. Post Augustum verò Cæsarem imperium tenuit annis XXIII Tiberius, ejus filius. Hic instructâ ad lacum urbe, Tiberiadem nuncupavit. eodemque imperante urbes tredecim terræ motu perierunt. Hic vectigalium exactores, populo graves, ac molestos, acriter pungens, inquiebat; Tondendas quidem oves esse, verùm non ad cutem

usque

,, ἀξίοις ἑαυτὴν ἐμφανίζεις. ἡ γὰρ σὰρξ οὐκ
,, ἐμποδίζει τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ πνεύ-
,, ματός σου. καὶ αὖθις. τὸ μὲν σῶμά σου τὸ
,, παρθενικὸν ὅλον ἅγιόν ἐστι. ἀλλὰ γὰρ μὲν,
,, ὡς ἀνθρώπινον, πρὸς ἄκραν ἀφθαρσίαν
,, ζωῆς· σῶον δὲ τοῦτο, ζωοτελὲς, καὶ ἀκοίμητον,
,, ὡς σκεῦος ὑπάρχον θεοδόχον. ἐῤῥέτω
,, τάφος. ἐῤῥέτω χοῦς. ἐπίσε, θεοτόκε. πρὸς
τούτοις δὲ καὶ ὁ ἁγιώτατος Ἀνδρέας ὁ Κρήτης
,, αὐτὴν ταύτην εἰσάγει λέγουσαν. ὅτι τῇ
,, μὲν ψυχῇ μεγαλυνῶ τὸν κύριον, καὶ ἀ-
,, γαλλιῶμαι τῷ πνεύματι, τῷ σώματι δὲ με-
,, ταλλάττομαι, καὶ μορφοῦμαι τὴν ἐν χάριτι
,, θέωσιν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Μετὰ δὲ Αὔγου-
στον Καίσαρα κρατεῖ Τιβέριος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη
κγ΄. οὗτος κτίσας πόλιν παρὰ τῇ λίμνῃ, Τι-
βεριάδα ταύτην ὠνόμασεν. ἐφ᾽ οὗ σεισμὸς
γεγονὼς δέκα καὶ τρεῖς πόλεις κατέχωσεν. ὁ
Τιβέριος οὗτος σοῦ βαρεῖς καὶ δεινοὺς φορο-
λόγους αἰκίζων δεινῶς, ἔλεγεν· κείρεσθαι ὡσὰν
μὲν τὰ πρόβατα, πλὴν οὐ μέχρις αὐτῆς ἀπο-

δερμίδος. ἐφ' ᾧ καὶ τοὺς εἰς ἀξίαν παρ' αὐτοῦ προαγομένους θᾶττον οὐκ ἤμειβε. καὶ ἐρωτηθεὶς πῶς τοῦτο ποιῇ, ἔφη· διὰ τὴν τῶν ἀγομένων ἀνάπαυσιν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ παράδειγμα ἔφερε. τραυματίας τις ἔκειτο, καὶ τὰ ἕλκη αὐτοῦ πλῆθος μυιῶν ἀνεμεμέστωτο. παριὼν δέ τις, ἐπεχείρει ταύτας ἀποσοβεῖν. ὁ δὲ εἶπεν. ἄφες αὐτὰς, κορεσθεῖσαι γὰρ οὐ τοσοῦτον ὀδύνας μοι παρέχουσι. ἐὰν δὲ ἔλθωσιν, ἄλλαι λιμώττουσαι σφόδρα με ἐπιπλήξουσι. λέγεται δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία μέχρι καὶ Ῥώμης τρέχει, πολλὰ καταβοῶσα τῶν παρανομηκότων εἰς αὐτὸν τὸν Χριστόν. τοσοῦτον δὲ Τιβέριος τὸν θυμὸν ἀνῆψεν, ὥστε θανάτῳ καταδικάσαι τοὺς ἱερεῖς καὶ γραμματεῖς σὺν αὐτῷ τῷ Πιλάτῳ· εἰ καί τινες ἕτεροι αὐτόχειρα λέγουσι τὸν Πιλάτον ἑαυτοῦ γενέσθαι. Μετὰ τοῦτον κρατεῖ Γάϊος ἔτη τέσσαρα. οὗτος πάμπολλα δεινὰ ποιήσας ἀναιρεῖται ὑπὸ στρατιωτῶν ἐν τῷ λουτρῷ. οὐ γὰρ ἔφερον ὁρᾶν αὐτὸν

usque. Hâc de causâ non in dignitate aliquâ positos temerè permutabat; atq; interrogatus causam, in quietem subditorum id se facere affirmabat; & exemplum in rem illam afferebat. Iacebat, inquiens, humi vulneratus quidam; & sugebant ulcera ejus muscæ plurimæ: quas cùm quidam, transiens fortè, abigere vellet, monuit, uti ne id faceret: quippe saturas non dolorem magnum afferre. hisque abactis, mox famelicas alias advolaturas esse, graviusq; cruciaturas. Ferunt etiam post assumptionem Christi Mariam Magdalenam Romam petijsse, graviterq; accusasse, qui in Christum injurij fuissent; adeoq; Tiberij animum accendisse, ut pœnam mortis scribis, sacerdotibusq;, & Pilato, irrogaret. quanquam sint nonnulli alij, qui Pilatum sibi ipsi manus intulisse tradant. Post hunc Cajus imperium annis quatuor tenuit; qui, post multa atrocia facta, à militibus in balineo interfectus. Neque enim æquis oculis intueri

σιν. διόπερ οὐ μόνον οἱ περὶ τὸν Πλάτωνα τὸν ἄδικον βίον ἐμίσησαν, ἀλλὰ καὶ τῶν βαρβάρων οὐκ ὀλίγοι. καὶ γὰρ τοὺς Ὑπερβορείους οἰκεῖν μὲν ὑπὲρ τὰ Ῥίφαια ὄρη φασὶν, ἀσκεῖν δὲ δικαιοσύνην, ἀκροδρύοις καὶ ὕδασι ζῶντας. ἀλλὰ καὶ τοὺς Βραχμᾶνας ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀσκεῖν, φύλλοις τὸ σῶμα σκεπομένους, καὶ ἐν ὕλαις διάγοντας. καὶ Ἀνάχαρσιν δὲ τὸν Σκύθην τοσοῦτον ὁ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἀσκήσεως ἔρως κατέσχεν, ὡς καὶ κοιμώμενον τὰ χείλη αὐτοῦ καὶ τὰ αἰδοῖα κρατεῖν διὰ οἰκείων χειρῶν. οὐ μόνον γρηγορῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπνώττων, ἐδείκνυε πόσης ἀσφαλείας τὰ τοιαῦτα δέονται μόρια. Μετὰ δὲ Γαΐον κρατεῖ Κλαύδιος ἔτη δέκα καὶ τρία. οὗτος ὁ Κλαύδιος τοσοῦτον λέγεται εἶναι δειλὸς, ὥστε τοὺς παρισταμένους ἐρευνᾶν, μήποτε ξίφος ἐν κόλπῳ φέροιεν. Μετὰ δὲ τοῦτον Νέρων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιδ΄. οὗτος ὁ παμμίαρος, ἐτῶν ὡσεὶ δέκα καὶ ἑπτὰ ὤν, πρῶτος τοῦ διωγμοῦ ἤρξατο, καὶ δύο τοὺς κορυφαίους ἀναιρεῖ, ὡς μὲν

ἱστορικοί

ceret: itaque factum, ut non tantùm vitam injustam Plato oderit, aut quicunque hunc sectati, sed & barbari nō pauci. nam & Hyperboreos ajunt vt montes Riphæos habitare, ita justitiam exercere, arborūq; fructibus vitam pariter atq; aquâ tolerare. immò verò & Brachmanas supra hominem virtutis studia agitare, folijs tantùm corpus tectos, & in silvis commorantes. Anacharsin item Scytham sapientiæ, ac virtuti, tanto opere studuisse, ut & dormiens labra simul, pudendaq;, manibus ipse suis premeret; ostēdere volens, non cùm vigilaret tantùm, sed cùm somnum etiam caperet, quantâ curâ membra ista custodiri opus esset. Mortuo Caio in Claudium devolutum imperium, qui id tredecim annos tenuit, adeoq; meticulosus exstitisse commemoratur, ut astantes scrutaretur, an in sinu gladium ferrent. Huic successit Nero filius, & imperio annis quatuordecim præfuit. Hic impurus, annos circiter septendecim natus, Christianos primus omnium est persecutus; &, ut quidam

σιν. διόπερ οὐ μόνον οἱ περὶ τὸν Πλάτωνα τὸν ἄδικον βίον ἐμίσησαν, ἀλλὰ καὶ τῶν βαρβάρων οὐκ ὀλίγοι. καὶ γὰρ τοὺς Ὑπερβορέους οἰκεῖν μὲν ὑπὲρ τὰ Ῥίφαια ὄρη φασὶν, ἀσκεῖν δὲ δικαιοσύνην, ἀκροδρύοις καὶ ὕδασι ζῶντας. ἀλλὰ καὶ τοὺς Βραχμάνας ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀσκεῖν, φύλλοις τὸ σῶμα σκεπομένους, καὶ ἐν ὕλαις διάγοντας. καὶ Ἀνάχαρσιν δὲ τὸν Σκύθην τοσοῦτον ὁ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἀσκήσεως ἔρως κατέχεν, ὡς καὶ κοιμώμενον τὰ χείλη αὐτοῦ καὶ τὰ αἰδοῖα κρατεῖν δι' οἰκείων χειρῶν. οὐ μόνον γρηγορῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπνώττων, ἐδείκνυε πόσης ἀσφαλείας τὰ τοιαῦτα δέονται μόρια. Μετὰ δὲ Γάϊον κρατεῖ Κλαύδιος ἔτη δέκα καὶ τρία. οὗτος ὁ Κλαύδιος τοσοῦτον λέγεται εἶναι δειλὸς, ὥστε τοὺς παρισταμένους ἐρευνᾶν, μήποτε ξίφος ἐν κόλπῳ φέροιεν. Μετὰ δὲ τοῦτον Νέρων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιδ΄. οὗτος ὁ παμμίαρος, ἐτῶν ὡσεὶ δέκα καὶ ἑπτὰ ὢν, πρῶτος τοῦ διωγμοῦ ἦρξατο, καὶ δύο τοὺς κορυφαίους ἀναιρεῖ, ὡς μὲν

ἱστορικοί

ceret: itaque factum, ut non tantùm vitam injustam Plato oderit, aut quicunque hunc sectati, sed & barbari nõ pauci. nam & Hyperboreos ajunt vt montes Riphæos habitare, ita justitiam exercere, arborũq; fructibus vitam pariter atq; aquâ tolerare. immò verò & Brachmanas supra hominem virtutis studia agitare, folijs tantùm corpus tectos, & in silvis commorantes. Anacharsin item Scytham sapientiæ, ac virtuti, tanto opere studuisse, ut & dormiens labra simul, pudendaq;, manibus ipse suis premeret; ostẽdere volens, non cùm vigilaret tantùm, sed cùm somnum etiam caperet, quantâ curâ membra ista custodiri opus esset. Mortuo Caio in Claudium devolutum imperium, qui id tredecim annos tenuit, adeoq; meticulosus exstitisse commemoratur, ut astantes scrutaretur, an in sinu gladium ferrent. Huic succeſsit Nero filius, & imperio annis quatuordecim præfuit. Hic impurus, annos circiter septendecim natus, Christianos primus omnium est persecutus; &, ut quidam

σιν. διόπερ οὐ μόνον οἱ περὶ τὸν Πλάτωνα τὸν
ἄδικον βίον ἐμίσησαν, ἀλλὰ καὶ τῶν βαρβά-
ρων οὐκ ὀλίγοι. καὶ γὰρ τοὺς Ὑπερβορείους οἰκεῖν
μὲν ὑπὲρ τὰ Ῥίφαια ὄρη φασὶν, ἀσκεῖν δὲ
δικαιοσύνην, ἀκροδρύοις καὶ ὕδασι ζῶντας.
ἀλλὰ καὶ τοὺς Βραχμάνας ὑπὲρ ἄνθρωπον
ἀσκεῖν, φύλλοις τὸ σῶμα σκεπομένους, καὶ ἐν
ὕλαις διάγοντας. καὶ Ἀνάχαρσιν δὲ τὸν Σκύ-
θην τοσοῦτον ὁ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἀσκή-
σεως ἔρως κατέχεν, ὡς καὶ κοιμώμενον τὰ
χείλη αὐτοῦ καὶ τὰ αἰδοῖα κρατεῖν δι' οἰκείων
χειρῶν. οὐ μόνον γρηγορῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπνώτ-
των, ἐδείκνυε πόσης ἀσφαλείας τὰ τοιαῦ-
τα δέονται μόρια. Μετὰ δὲ Γάϊον κρατεῖ
Κλαύδιος ἔτη δέκα καὶ τρία. οὗτος ὁ Κλαύ-
διος τοσοῦτον λέγεται εἶναι δειλὸς, ὥστε τοὺς
παρισταμένους ἐρευνᾶν, μήποτε ξίφος ἐν
κόλπῳ φέροιεν. Μετὰ δὲ τοῦτον Νέρων ὁ υἱὸς
αὐτοῦ ἔτη ιδ'. οὗτος ὁ παμμίαρος, ἐτῶν ὡσεὶ
δέκα καὶ ἑπτὰ ὤν, πρῶτος τοῦ διωγμοῦ ἦρξα-
το, καὶ δύο τοὺς κορυφαίους ἀναιρεῖ, ὡς μὲν

ἱστορικοί

ceret: itaque factum,ut non tantùm vitam injustam Plato oderit, aut quicunque hunc sectati,sed & barbari nõ pauci. nam & Hyperboreos ajunt vt montes Riphæos habitare, ita justitiam exercere, arborũq; fructibus vitam pariter atq; aquâ tolerare. immò verò & Brachmanas supra hominem virtutis studia agitare, folijs tantùm corpus tectos, & in silvis commorantes. Anacharsin item Scytham sapientiæ, ac virtuti, tanto opere studuisse,ut & dormiens labra simul, pudendaq;, manibus ipse suis premeret; ostẽdere volens, non cùm vigilaret tantùm, sed cùm somnum etiam caperet,quantâ curâ membra ista custodiri opus esset.Mortuo Caio in Claudium devolutum imperium, qui id tredecim annos tenuit, adeoq; meticulosus exstitisse commemoratur, ut astantes scrutaretur, an in sinu gladium ferrent. Huic successit Nero filius,& imperio annis quatuordecim præfuit.Hic impurus,annos circiter septendecim natus,Christianos primus omnium est persecutus; &, ut quidam

σιν. διόπερ οὐ μόνον οἱ περὶ τὸν Πλάτωνα τὸν ἄδικον βίον ἐμίσησαν, ἀλλὰ καὶ τῶν βαρβάρων οὐκ ὀλίγοι. καὶ γὰρ τοὺς Ὑπερβορέους οἰκεῖν μὲν ὑπὲρ τὰ Ῥίφαια ὄρη φασὶν, ἀσκεῖν δὲ δικαιοσύνην, ἀκροδρύοις καὶ ὕδασι ζῶντας. ἀλλὰ καὶ τοὺς Βραχμάνας ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀσκεῖν, φύλλοις τὸ σῶμα σκεπομένους, καὶ ἐν ὕλαις διάγοντας. καὶ Ἀνάχαρσιν δὲ τὸν Σκύθην τοσοῦτον ὁ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἀσκήσεως ἔρως κατέχεν, ὡς καὶ κοιμώμενον τὰ χείλη αὐτοῦ καὶ τὰ αἰδοῖα κρατεῖν δι' οἰκείων χειρῶν. οὐ μόνον γρηγορῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπνώττων, ἐδείκνυε πόσης ἀσφαλείας τὰ τοιαῦτα δέονται μόρια. Μετὰ δὲ Γάϊον κρατεῖ Κλαύδιος ἔτη δέκα καὶ τρία. οὗτος ὁ Κλαύδιος τοσοῦτον λέγεται εἶναι δειλὸς, ὥστε τοὺς παρισταμένους ἐρευνᾶν, μήποτε ξίφος ἐν κόλπῳ φέροιεν. Μετὰ δὲ τοῦτον Νέρων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιδʹ. οὗτος ὁ παμμίαρος, ἐτῶν ὡσεὶ δέκα καὶ ἑπτὰ ὤν, πρῶτος τοῦ διωγμοῦ ἦρξατο, καὶ δύο τοὺς κορυφαίους ἀναιρεῖ, ὡς μὲν

ἱστορικοί

ceret: itaque factum, ut non tantùm vitam injustam Plato oderit, aut quicunque hunc sectati, sed & barbari nō pauci. nam & Hyperboreos ajunt vt montes Riphæos habitare, ita justitiam exercere, arborūq; fructibus vitam pariter atq; aquâ tolerare. immò verò & Brachmanas supra hominem virtutis studia agitare, folijs tantùm corpus tectos, & in silvis commorantes. Anacharsin item Scytham sapientiæ, ac virtuti, tanto opere studuisse, ut & dormiens labra simul, pudendaq;, manibus ipse suis premeret; ostēdere volens, non cùm vigilaret tantùm, sed cùm somnum etiam caperet, quantâ curâ membra ista custodiri opus esset. Mortuo Caio in Claudium devolutum imperium, qui id tredecim annos tenuit, adeoq; meticulosius exstitisse commemoratur, ut astantes scrutaretur, an in sinu gladium ferrent. Huic successit Nero filius, & imperio annis quatuordecim præfuit. Hic impurus, annos circiter septendecim natus, Christianos primus omnium est persecutus; &, ut quidam

δερμίδος. ἐφ' ᾧ καὶ τοὺς εἰς ἀξίαν παρ' αὐτοῦ προαγομένους θᾶττον οὐκ ἤμειβε. καὶ ἐρωτηθεὶς πῶς τοῦτο ποιεῖ, ἔφη· διὰ τὴν τῶν ἀγομένων ἀνάπαυσιν. ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ παράδειγμα ἔφερε. τραυματίας τις ἔκειτο, καὶ τὰ ἕλκη αὐτοῦ πλῆθος μυιῶν ἀνιμώμενον ἦν. παριὼν δέ τις, ἐπεχείρει ταύτας ἀποσοβεῖν. ὁ δὲ εἶπεν. ἄφες αὐτάς, κορεσθεῖσαι γὰρ οὐ τοσοῦτον ὀδύνας μοι παρέχουσι. ἐὰν δὲ ἔλθωσιν, ἄλλαι λιμώττουσαι σφόδρα με ἐπιπλήξουσι. λέγεται δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία μέχρι καὶ Ῥώμης τρέχει, πολλὰ καταβοῶσα τῶν παρανενομηκότων εἰς αὐτὸν τὸν Χριστόν. τοσοῦτον δὲ Τιβέριος τὸν θυμὸν ἀνῆψεν, ὥστε θανάτῳ καταδικάσαι τοὺς ἱερεῖς καὶ γραμματεῖς σὺν αὐτῷ τῷ Πιλάτῳ· εἰ καί τινες ἕτεροι αὐτόχειρα λέγουσι τὸν Πιλάτῳ ἑαυτοῦ γενέσθαι. Μετὰ τοῦτον κρατεῖ Γαΐος ἔτη τέσσαρα. οὗτος πάμπολλα δεινὰ ποιήσας ἀναιρεῖται ὑπὸ στρατιωτῶν ἐν τῷ λουτρῷ. οὐ γὰρ ἔφερον ὁρᾶν αὐτὸν

τὴν

usque.Hâc de causâ non in dignitate aliquâ positos temerè permutabat; atq; interrogatus causam, in quietem subditorum id se facere affirmabat; & exemplum in rem illam afferebat. Iacebat, inquiens, humi vulneratus quidam; & sugebant ulcera ejus muscæ plurimæ: quas cùm quidam, transiens fortè, abigere vellet, monuit, uti ne id faceret: quippe saturas non dolorem magnum afferre. hisque abactis, mox famelicas alias advolaturas esse, graviusq; cruciaturas. Ferunt etiam post assumptionem Christi Mariam Magdalenam Romam petijsse, graviterq; accusasse, qui in Christum injurij fuissent; adeoq; Tiberij animum accendisse, ut pœnam mortis scribis, sacerdotibusq;, & Pilato, irrogaret. quanquam sint nonnulli alij, qui Pilatum sibi ipsi manus intulisse tradant. Post hunc Cajus imperium annis quatuor tenuit; qui, post multa atrocia facta, à militibus in balineo interfectus. Neque enim æquis oculis intueri

ſuſtinebant, quod, adductâ ad ſtatuam ſuam filiâ ſuâ, diceret ei; *Tu nimirum iſtius pater:* &, *Tu iſtam genuiſti.* Solebat porrò totas noctes aleâ ludere; itaq; prodigalitate ad mœrorem mox adactus, extenuato adeò ęrario, ut præfectum quoque ejus animo ideò angi cerneret, juſsit omnes ubiq; divites ut è medio tollerentur. Idē Romæ in angiportu lutum aliquando videns in Veſpaſiani ſinū, laude bellicâ florentiſsimi, jaciendum id mandavit. Floruerunt eo etiam ipſo tempore ſapiens Philo, & Ioſephus; Hic verò admodum veritatis ſtudioſus deprehenditur. quippe & Ioannem laudat, qui baptiſmum Domino noſtro impertivit; & ſimiliter Chriſtum virum ſapientem fuiſſe teſtatur; ſigna item magna dediſſe; & cruci affixum mox in vivis tertio die comparuiſſe. Sed, dilecte, ne mirere, ſi & barbari nulli honeſti amore teneantur, namque hominem creans Deus dedit illi, rectum à pra- ... dignoſ-

cerct:

τὴν ἰδίαν θυγατέρα προσάγοντα τῷ εἰδώλῳ αὐτοῦ, καὶ λέγοντα, οὐ ταύτης πατήρ. καὶ, σὺ ταύτην γεγέννηκας. οὗτος ὁ Γάϊος ὁλονύκτως κυβεύειν ἤθελεν. ὅθεν ἐπὶ τούτῳ δυσθυμήσας ὁ βασιλεύς. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐξεκένωτο τὸ χρυσίον ἅπαν, ὥστε καὶ τὸν θησαυροφύλακα δυσθυμοῦντα ὁρῶν, τοῦ ὁπουδήποτε πλουσίους ἀναιρεθῆναι κελεύει, καὶ τὰς αὐτῶν περιουσίας λαβεῖν. οὗτος ἐν στενοπόλει τῆς Ῥώμης πηλὸν θεασάμενος, κόλποις Οὐεσπασιανοῦ τοῦ στρατηγικωτάτου βληθῆναι προσέταξε. τότε δὴ τότε καὶ Φίλων ὁ σοφὸς καὶ Ἰώσηππος ἤκμαζον. οὗτος δὲ φιλαλήθης ἐγένετο. διά γε τὸ τὸν Βαπτιστὴν τοῦ κυρίου ἐπαινεῖν, καὶ διὰ τὸν Χριστὸν ὁμοίως ἄνδρα σοφὸν μαρτυρεῖν, καὶ μεγάλων σημείων ἐργάτην. σταυρωθέντα δὲ ζῶντα φανῆναι μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν: σὺ δὲ, ἀγαπητὲ, μὴ θαύμαζε, εἴ γε καὶ βάρβαροί τινες περιείλοντο καλά. τὸν γὰρ ἄνθρωπον πλάττων ὁ θεὸς, ἐντέθεικεν αὐτῷ τὴν τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ διάγνωσιν.

σιν. διόπερ οὐ μόνον οἱ περὶ τὸν Πλάτωνα τὸν ἄδικον βίον ἐμίσησαν, ἀλλὰ καὶ τῶν βαρβάρων οὐκ ὀλίγοι. καὶ γὰρ τοὺς Ὑπερβορείους οἰκεῖν μὲν ὑπὲρ τὰ Ῥίφαια ὄρη φασὶν, ἀσκεῖν δὲ δικαιοσύνην, ἀκροδρύοις καὶ ὕδασι ζῶντας. ἀλλὰ καὶ τοὺς Βραχμᾶνας ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀσκεῖν, φύλλοις τὸ σῶμα σκεπομένους, καὶ ἐν ὕλαις διάγοντας. καὶ Ἀνάχαρσιν δὲ τὸν Σκύθην τοσοῦτον ὁ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἀσκήσεως ἔρως κατεῖχεν, ὡς καὶ κοιμώμενον τὰ χείλη αὐτοῦ καὶ τὰ αἰδοῖα κρατεῖν δι᾽ οἰκείων χειρῶν. οὐ μόνον γρηγορῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπνώττων, ἐδείκνυε πόσης ἀσφαλείας τὰ τοιαῦτα δέονται μόρια. Μετὰ δὲ Γάϊον κρατεῖ Κλαύδιος ἔτη δέκα καὶ τρία. οὗτος ὁ Κλαύδιος τοσοῦτον λέγεται εἶναι δειλὸς, ὥστε τοὺς παρισταμένους ἐρευνᾶν, μήποτε ξίφος ἐν κόλπῳ φέροιεν. Μετὰ δὲ τοῦτον Νέρων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιδ΄. οὗτος ὁ παμμίαρος, ἐτῶν ὡσεὶ δέκα καὶ ἑπτὰ ὤν, πρῶτος τοῦ διωγμοῦ ἦρξατο, καὶ δύο τοὺς κορυφαίους ἀναιρεῖ, ὡς μὲν

ἱστορικοί

ceret: itaque factum,ut non tantùm vitam injustam Plato oderit, aut quicunque hunc sectati,sed & barbari nõ pauci. nam & Hyperboreos ajunt vt montes Riphæos habitare, ita justitiam exercere, arborũq; fructibus vitam pariter atq; aquâ tolerare. immò verò & Brachmanas supra hominem virtutis studia agitare, folijs tantùm corpus tectos, & in silvis commorantes. Anacharsin item Scytham sapientiæ, ac virtuti, tanto opere studuisse,ut & dormiens labra simul, pudendaq;, manibus ipse suis premeret; ostẽdere volens, non cùm vigilaret tantùm, sed cùm somnum etiam caperet,quantâ curâ membra ista custodiri opus esset.Mortuo Caio in Claudium devolutum imperium, qui id tredecim annos tenuit, adeoq; meticulosus exstitisse commemoratur, ut astantes scrutaretur, an in sinu gladium ferrent. Huic succeßit Nero filius,& imperio annis quatuordecim præfuit.Hic impurus,annos circiter septendecim natus,Christianos primus omnium est persecutus; &, ut quidam

historici tradunt, duos omninò summos viros, uno eodemque die, sed non anno, interfecit: ut Eusebius verò Pamphili nobis auctor, eodem anno, eodem die. Verùm etiam Tertullianus, inter illustres Romæ viros; Cajusque, vir ecclesiasticus, & Dionysius, Corinthi episcopus, simul, eodemque tempore, Petrum ac Paulum interemptos anno decimo tertio imperij Neronis tradunt. & Petrum quidem hâc de causâ. Sub Nerone etiam Simon magus erat, ad quem cùm vir summus Petrus accessisset, canem invenit in vestibulo, ad catenam alligatum, devorantem qui injussu ad Simonem intrare vellent. Hunc intrare ille jussit; & de Petro voce humanâ nuntiare. idque tunc ab eo factum, cunctis, qui in ædibus erant, obstupefactis. Fecit id ipsum etiam Simon, & ad se Petrum vocavit; cum quo mox sermonem instituens, inter alia

percon-

ἱστορικοί τινες λέγουσιν, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ. ἐν ἄλλῳ δὲ καὶ ἄλλῳ ἔτει, ὡς Εὐσέβιος ὁ τοῦ Παμφίλου, καὶ ἔτει τῷ αὐτῷ, καὶ ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ. ἀλλὰ καὶ Τερτουλλιανός τις, ἀνὴρ τῶν ἐπὶ Ῥώμῃ λαμπρῶν, καὶ Γάϊος, ἀνὴρ ἐκκλησιαστικὸς, καὶ Διονύσιος, ἐπίσκοπος Κορίνθου, γράφουσι καθ' ἕνα καιρὸν καὶ ὁμοῦ μαρτυρῆσαι Πέτρον καὶ Παῦλον τρισκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Νέρωνος. καὶ Πέτρον μὲν ἀναιρεῖ δι' αἰτίαν τοιαύτην. ἐπὶ τοῦ Νέρωνος καὶ Σίμων ὁ μάγος ἦν. πρὸς ὃν ὁ κορυφαῖος ἐλθὼν, εὗρε κύνα δεδεμένον ἁλύσει ἐν τῷ πυλῶνι αὐτοῦ, καὶ ἐκδιδόντα τοὺς ἄνδρας προτρεπῆς ἐπιχειροῦντας εἰσελθεῖν ἐπὶ τὸν Σίμωνα. ᾧ δὴ καὶ ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν, καὶ ἀνθρωπίνῃ φωνῇ περὶ Πέτρου ἀναγγεῖλαι. καὶ τηνικαῦτα τοῦτο ἐποίησε. καὶ πάντες οἱ ὄντες ἐνδὸς ἐξεπλάγησαν. αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Σίμων ἐποίησε, καὶ τὸν Πέτρον ἐκάλεσεν. ὁ μέντοι Σίμων καὶ τάδε πρὸς τοῖς ἄλλοις τῷ κορυφαίῳ διαλεγόμενος

μένος ἔλεγχον· εἰ πρόγνωσιν εἶχεν ὁ Ἀδὰμ, διὰ τί οὐ προέγνω τὴν τοῦ ὄφεως ἀπάτην; καὶ ὁ Πέτρος. εἰ πρόγνωσιν οὐκ εἶχε, πῶς τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐσομένας πράξεις ἅμα τῷ γεννηθῆναι ἐπέθηκεν ὀνόματα; τὸν μὲν γὰρ, Καῒν ὠνόμασεν, ὅ ἐστι ζῆλος. ζηλώσας γὰρ ἀνεῖλε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. τὸν δὲ, Ἀβὲλ ἐκάλεσεν. ὅ ἐστι πένθος. ἐπ' αὐτῷ γὰρ φονευθέντι ἐπένθησαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. εἰ δὲ τὸ πλάσμα προεγίνωσκε, πολλῷ μᾶλλον ὁ πλάσης αὐτὸς, εἰ καὶ ὁ παράφρων ἐκεῖνος ἀπὸ
„ τοῦ εἰπεῖν τὴν γραφὴν, ὅτι ἐπείραζεν ὁ
„ θεὸς τὸν Ἀβραὰμ, καὶ ὅτι, καταβὰς ἐπὶ
„ Σόδομα ὄψομαι, ἔλεγχον ἄγνοιαν τὸν
„ θεόν. πρὸς μὲν τοι ταῖς ἄλλαις αὐτοῦ φαντασίαις καὶ εἰς ἀέρα ἐπήρθη ὁ Σίμων, ἐπαγγειλάμενος ἐκεῖθεν ἀγαθὰ καταβιβάσαι τῷ λαῷ. ἐφ' ᾧ δὲ Πέτρος ηὔχετο κατ' ἑαυτὸν, καὶ εἶπεν ἐνατενίσας αὐτῷ· εἰ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰμὶ ἐγὼ, καὶ οὐ πλάνος, ὥς φησι Σίμων, προστάσσω ταῖς πονηραῖς δυνάμεσιν,

percontatur; eccur Adam, si futuri præsciêtiâ valeret, fraudem serpentis non prænôsset. Ad quæ Petrus. Si futurum non præscivit, quomodo filijs, simul nati, nomina dedit, quæ futuris rebus congrua? Vni enim Cain esse nomen fecit, quod vocabulum æmulationem notat, quâ adductus fratrem ille interfecit; alterum Abelem dixit, id est, luctum; quem parentibus ipse interfectus præbuit. Iam si creatura rerum futurarum notitiam habuit, multo magis ipse creator: etsi insanus ille in Deo ignorantiam quandam statuat, quia Scriptura alibi dicit; *Tentavit Deus Abraham*; &, *descendens Sodoma videbo*. Porrò post præstigias alias etiam in aërem magus ille est sublatus, promittens se inde bona populo allaturum; cùm precari secum Petrus, oculisque in eum intentis ita dicere. Si sum Iesu Christi Apostolus, non impostor, id quod Simon iste jactat, mando malis po-

δερμίδος. ἐφ' ᾧ καὶ τοὺς εἰς ἀξίαν παρ' αὐτοῦ προαγομένους θᾶττον οὐκ ἤμειβε. καὶ ἐρωτηθεὶς πῶς τοῦτο ποιῇ, ἔφη· διὰ τὴν τῶν ἀγομένων ἀνάπαυσιν. ἐπὶ τούτοις γὰρ καὶ παράδειγμα ἔφερε. τραυματίας τις ἔκειτο, καὶ τὰ ἕλκη αὐτοῦ πλῆθος μυιῶν ἀνιμώμενον ἦν. παριὼν δέ τις, ἐπεχείρει ταύτας ἀποσοβεῖν. ὁ δὲ εἶπεν. ἄφες αὐτάς, κορεσθεῖσαι γὰρ οὐ τοσαύτην ὀδύνας μοι παρέχουσι. ἐὰν δὲ ἔλθωσιν, ἄλλαι λιμώττουσαι σφόδρα με ἐπιπλήξουσι. λέγεται δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία μέχρι καὶ Ῥώμης τρέχει, πολλὰ καταβοῶσα τῶν παρανενομηκότων εἰς αὐτὸν τὸν Χριστόν. τοσοῦτον δὲ Τιβέριος τὸν θυμὸν ἀνῆψεν, ὥστε θανάτῳ καταδικάσαι τοὺς ἱερεῖς καὶ γραμματεῖς σὺν αὐτοῖς τῷ Πιλάτῳ· εἰ καί τινες ἕτεροι αὐτόχειρα λέγουσι τὸν Πιλάτῳ ἑαυτοῦ γενέσθαι. Μετὰ τοῦτον κρατεῖ Γάϊος ἔτη τέσσαρα. οὗτος πάμπολλα δεινὰ ποιήσας ἀναιρεῖται ὑπὸ στρατιωτῶν ἐν τῷ λουτρῷ. οὐ γὰρ ἔφερον ὁρᾶν αὐτὸν

τὴν

usque. Hâc de causâ non in dignitate aliquâ positos temerè permutabat; atq; interrogatus causam, in quietem subditorum id se facere affirmabat; & exemplum in rem illam afferebat. Iacebat, inquiens, humi vulneratus quidam; & sugebant ulcera ejus muscæ plurimæ: quas cùm quidam, transiens fortè, abigere vellet, monuit, uti ne id faceret: quippe saturas non dolorem magnum afferre. hisque abactis, mox famelicas alias advolaturas esse, graviusq; cruciaturas. Ferunt etiam post assumptionem Christi Mariam Magdalenam Romam petijsse, graviterq; accusasse, qui in Christum injurij fuissent; adeoq; Tiberij animum accendisse, ut pœnam mortis scribis, sacerdotibusq;, & Pilato, irrogaret. quanquam sint nonnulli alij, qui Pilatum sibi ipsi manus intulisse tradant. Post hunc Cajus imperium annis quatuor tenuit; qui, post multa atrocia facta, à militibus in balineo interfectus. Neque enim æquis oculis intueri

ſuſtinebant, quod, adductâ ad ſtatuam ſuam filiâ ſuâ, diceret ei; *Tu nimirum iſtius pater:* &, *Tu iſtam genuiſti*. Solebat porrò totas noctes aleâ ludere; itaq; prodigalitate ad mærorem mox adactus, extenuato adeò ęrario, ut præfectum quoque ejus animo ideò angi cerneret, juſsit omnes ubiq; divites ut è medio tollerentur. Idē Romæ in angiportu lutum aliquando videns in Veſpaſiani ſinū, laude bellicâ florentiſsimi, jaciendum id mandavit. Floruerunt eo etiam ipſo tempore ſapiens Philo, & Ioſephus; Hic verò admodum veritatis ſtudioſus deprehenditur. quippe & Ioannem laudat, qui baptiſmum Domino noſtro impertivit; & ſimiliter Chriſtum virum ſapientem fuiſſe teſtatur; ſigna item magna dediſſe; & cruci affixum mox in vivis tertio die comparuiſſe. Sed, dilecte, ne mirere, ſi & barbari nulli honeſti amore teneantur, namque hominem creans Deus dedit illi, rectum à pravo ut dignoſ-

τὴν ἰδίαν θυγατέρα προσάγοντα τῷ εἰδώλῳ αὐτοῦ, καὶ λέγοντα, σὺ ταύτης πατήρ. καὶ, σὺ ταύτην γεγέννηκας. οὗτος ὁ Γάϊος ὀλονύκτως κυβεύειν ἤθελεν. ὅθεν ἐπὶ τούτῳ δυσθυμήσας ὁ βασιλεύς. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐξεκένωτο τὸ χρυσίον ἅπαν, ὥστε καὶ τὸν θησαυροφύλακα δυσθυμοῦντα ὁρῶν, τοὺς ὁπουδήποτε πλουσίους ἀναιρεθῆναι κελεύει, καὶ τὰς αὐτῶν περιουσίας λαβεῖν. οὗτος ἐν στενοπόλει τῆς Ῥώμης πηλὸν θεασάμενος, κόλποις Οὐεσπασιανοῦ τοῦ στρατηγικωτάτου βληθῆναι προσέταξε. τότε δηλότε καὶ Φίλων ὁ σοφὸς καὶ Ἰώσηπος ἤκμαζον. οὗτος δὲ φιλαλήθης ἐγένετο. διά γε τὸ τὸν Βαπτιστὴν τοῦ κυρίου ἐπαινεῖν, καὶ διὰ τὸ τὸν Χριστὸν ὁμοίως ἄνδρα σοφὸν μαρτυρεῖν, καὶ μεγάλων σημείων ἐργάτην. σταυρωθέντα δὲ ζῶντα φανῆναι μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν. σὺ δὲ, ἀγαπητὲ, μὴ θαύμαζε, εἴ γε καὶ βάρβαροί τινες περιείλοντο καλά. τὸν γὰρ ἄνθρωπον πλάττων ὁ θεὸς, ἐντέθεικεν αὐτῷ τὴν τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ διάγνωσιν.

σιν. διόπερ οὐ μόνον οἱ περὶ τὸν Πλάτωνα τὸν ἄδικον βίον ἐμίσησαν, ἀλλὰ καὶ τῶν βαρβάρων οὐκ ὀλίγοι. καὶ γὰρ τοὺς Ὑπερβορείους οἰκεῖν μὲν ὑπὲρ τὰ Ῥίφαια ὄρη φασὶν, ἀσκεῖν δὲ δικαιοσύνην, ἀκροδρύοις καὶ ὕδασι ζῶντας. ἀλλὰ καὶ τοὺς Βραχμάνας ὑπὲρ ἄνθρωπον ἀσκεῖν, φύλλοις τὸ σῶμα σκεπομένους, καὶ ἐν ὕλαις διάγοντας. καὶ Ἀνάχαρσιν δὲ τὸν Σκύθην τοσοῦτον ὁ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἀσκήσεως ἔρως κατέσχεν, ὡς καὶ κοιμώμενον τὰ χείλη αὐτοῦ καὶ τὰ αἰδοῖα κρατεῖν δι' οἰκείων χειρῶν. οὐ μόνον γρηγορῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπνώττων, ἐδείκνυε πάσης ἀσφαλείας τὰ τοιαῦτα δέονται μόρια. Μετὰ δὲ Γάϊον κρατεῖ Κλαύδιος ἔτη δέκα καὶ τρία. οὗτος ὁ Κλαύδιος τοσοῦτον λέγεται εἶναι δειλὸς, ὥστε τοὺς παριταμένους ἐρευνᾷν, μήποτε ξίφος ἐν κόλπῳ φέροιεν. Μετὰ δὲ τοῦτον Νέρων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιδ΄. οὗτος ὁ παμμίαρος, ἐτῶν ὡσεὶ δέκα καὶ ἑπτὰ ὢν, πρῶτος τοῦ διωγμοῦ ἦρξατο, καὶ δύο τοὺς κορυφαίους ἀναιρεῖ, ὡς μὲν

ἱστορικοί

ceret: itaque factum, ut non tantùm vitam injustam Plato oderit, aut quicunque hunc sectati, sed & barbari nō pauci. nam & Hyperboreos ajunt vt montes Riphæos habitare, ita justitiam exercere, arborūq; fructibus vitam pariter atq; aquâ tolerare. immò verò & Brachmanas supra hominem virtutis studia agitare, folijs tantùm corpus tectos, & in silvis commorantes. Anacharsin item Scytham sapientiæ, ac virtuti, tanto opere studuisse, ut & dormiens labra simul, pudendaq;, manibus ipse suis premeret; ostēdere volens, non cùm vigilaret tantùm, sed cùm somnum etiam caperet, quantâ curâ membra ista custodiri opus esset. Mortuo Caio in Claudium devolutum imperium, qui id tredecim annos tenuit, adeoq; meticulosus exstitisse commemoratur, ut astantes scrutaretur, an in sinu gladium ferrent. Huic successit Nero filius, & imperio annis quatuordecim præfuit. Hic impurus, annos circiter septendecim natus, Christianos primus omnium est persecutus; &, ut quidam

historici tradunt, duos omnino summos viros, uno eodemque die, sed non anno, interfecit: ut Eusebius verò Pamphili nobis auctor, eodem anno, eodem die. Verùm etiam Tertullianus, inter illustres Romæ viros; Cajusque, vir ecclesiasticus, & Dionysius, Corinthi episcopus, simul, eodemque tempore, Petrum ac Paulum interemptos anno decimo tertio imperij Neronis tradunt. & Petrum quidem hâc de causâ. Sub Nerone etiam Simon magus erat, ad quem cùm vir summus Petrus accessisset, canem invenit in vestibulo, ad catenam alligatum, devorantem qui injussu ad Simonem intrare vellent. Hunc intrare ille jussit; & de Petro voce humanâ nuntiare. idque tunc ab eo factum, cunctis, qui in ædibus erant, obstupefactis. Fecit id ipsum etiam Simon, & ad se Petrum vocavit; cum quo mox sermonem instituens, inter alia

percon-

ἱστορικοί τινες λέγουσιν, ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ. ἐν ἄλλῳ δὲ καὶ ἄλλῳ ἔτει, ὡς Εὐσέβιος ὁ τοῦ Παμφίλου, καὶ ἔτει τῷ αὐτῷ, καὶ ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ. ἀλλὰ καὶ Τερτουλλιανός τις, ἀνὴρ τῶν ἐπὶ Ῥώμη λαμπρῶν, καὶ Γαΐος, ἀνὴρ ἐκκλησιαστικὸς, καὶ Διονύσιος, ἐπίσκοπος Κορίνθου, γράφουσι καθ' ἕνα καιρὸν καὶ ὁμοῦ μαρτυρῆσαι Πέτρον καὶ Παῦλον τρισκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Νέρωνος. καὶ Πέτρον μὲν ἀναιρεῖ διὰ αἰτίαν τοιαύτην. ἐπὶ τοῦ Νέρωνος καὶ Σίμων ὁ μάγος ἦν. πρὸς ὃν ὁ κορυφαῖος ἐλθὼν, εὗρε κύνα δεδεμένον ἀλύσει ἐν τῷ πυλῶνι αὐτοῦ, καλεσθέντα τῶν ἄνδρα περιεργῆς ἐπιχειροῦντας εἰσελθεῖν ἐπὶ τὸν Σίμωνα. ᾧ δὴ καὶ ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν, καὶ ἀνθρωπίνη φωνῇ περὶ Πέτρου ἀναγγεῖλαι. καὶ τηνικαῦτα τοῦτο ἐποίησε. καὶ πάντες οἱ ὄντες ἔνδος ἐξεπλάγησαν. αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Σίμων ἐποίησε, καὶ τὸν Πέτρον ἐκάλεσεν. ὁ μέντοι Σίμων καὶ τάδε πρὸς τοῖς ἄλλοις τῷ κορυφαίῳ διαλεγόμενος

μὲν ἔλεγεν· εἰ πρόγνωσιν εἶχεν ὁ Ἀδὰμ, διὰ τί οὐ προέγνω τὴν τοῦ ὄφεως ἀπάτην; καὶ ὁ Πέτρος. εἰ πρόγνωσιν οὐκ εἶχε, πῶς τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐσομένας πράξεις ἅμα τῷ γεννηθῆναι ἐπέθηκεν ὀνόματα; τὸν μὲν γὰρ, Καῒν ὠνόμασεν, ὅ ἐστι ζῆλος. ζηλώσας γὰρ ἀνεῖλε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. τὸν δὲ, Ἄβελ ἐκάλεσεν. ὅ ἐστι πένθος. ἐπ᾽ αὐτῷ γὰρ φονευθέντι ἐπένθησαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. εἰ δὲ τὸ πλάσμα προεγίνωσκε, πολλῷ μᾶλλον ὁ πλάστης αὐτὸς, εἰ καὶ ὁ παράφρων ἐκεῖνος ἀπὸ „ τοῦ εἰπεῖν τὴν γραφὴν, ὅτι ἐπείραζεν ὁ „ θεὸς τὸν Ἀβραὰμ, καὶ ὅτι, καταβὰς ἐπὶ „ Σόδομα ὄψομαι, ἔλεγεν ἄγνοιαν τὸν „ θεόν. πρὸς μέντοι ταῖς ἄλλαις αὐτοῦ φαντασίαις καὶ εἰς ἀέρα ἐπήρθη ὁ Σίμων, ἐπαγγελλάμενος ἐκεῖθεν ἀγαθὰ καταβιβάσαι τῷ λαῷ. ἐφ᾽ ᾧ δὲ Πέτρος ηὔχετο κατ᾽ ἑαυτὸν, καὶ εἶπεν ἐνατενίσας αὐτῷ· εἰ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰμὶ ἐγὼ, καὶ οὐ πλάνος, ὡς φησι Σίμων, προστάσσω ταῖς πονηραῖς δυνάμεσιν,

percontatur; eccur Adam, si futuri præsciențiâ valeret, fraudem serpentis non prænôsset. Ad quæ Petrus. Si futurum non præscivit, quomodo filijs, simul nati, nomina dedit, quæ futuris rebus congrua? Vni enim Cain esse nomen fecit, quod vocabulum æmulationem notat, quâ adductus fratrem ille interfecit; alterum Abelem dixit, id est, luctum; quem parentibus ipse interfectus præbuit. Iam si creatura rerum futurarum notitiam habuit, multo magis ipse creator: etsi insanus ille in Deo ignorantiam quandam statuat, quia Scriptura alibi dicit; *Tentavit Deus Abraham*; &, *descendens Sodoma videbo*. Porrò post præstigias alias etiam in aërem magus ille est sublatus, promittens se inde bona populo allaturum; cùm precari secum Petrus, oculisque in eum intentis ita dicere. Si sum Iesu Christi Apostolus, non impostor, id quod Simon iste jactat, mando malis po-

testatibus, uti missum ipsum faciant, neu tenere ultra velint. ac cùm dicto mox in terram est delapsus, & contritus. quam ob causam etiam Romani diem hunc sōlennem habent. sabbatum enim fortè erat, quo fideles preces & jejunium agitant, ac potissimum pro doctore. isque mos ex eo tempore in hunc usque diem obtinet. Hæc cùm Nero cognovisset, in crucem agere Petrum jussit; Paulus verò, ut Chrysostomus testatur in Oratione illâ, quam in vitam solitariam prohibentes recitavit, gladio ferijt, quod dilectam sibi pellicem Christianâ religione imbuisset. Et hâc de causâ homo lascivus, quique concubinas suas converti ad Christum minimè ferret, persecutionem instituit. Et divinus quidem Ioannes ita quoq; Paulum affari invenitur. *Quisnam locus lacteum tuum sanguinem excepit, visum in veste ejus qui te palo affixit, quod & barbarum ipsius animum melle magis dulcem reddẽs etiam fidelem effecit, qui ad istud usque tempus infidelis exstitisset.* Obdormierunt

verò

νάμεσιν, ἀφεῖναι τῆς κρεμήσεως αὐτόν. καὶ
παραχρῆμα εἰς γῆν κατηνέχθη καὶ συνετρί-
βη. διὸ καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπίσημον
ἄγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι. σάββατον γὰρ ἦν, ἐν ᾧ
καὶ προσευχὴ καὶ νηστεία τοῖς πιστοῖς, καὶ
μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου. τοῦτο δὲ καὶ
μέχρι τοῦ νῦν ἐκεῖσε κρατεῖ. ταῦτα δὲ μα-
θὼν ὁ Νέρων, τὸν Πέτρον ἐσταύρωσε. τὸν δὲ
Παῦλον, καθά φησιν ὁ τὴν γλῶτταν χρυ-
σοῦς, ἐν τῷ πρὸς τοὺς κωλύοντας μονάζειν
λόγῳ αὐτοῦ, διὰ ξίφους ἐτελείωσεν, ἅτε
κατηχήσαντα ἐπέραστον αὐτοῦ παλλακήν.
διὰ γὰρ τοῦτο καὶ διωγμὸν ἤγειρε. λάγνος
ὢν οὐκ ἠνείχετο τὰς αὐτοῦ παλλακὰς ἐπι-
στρέφειν πρὸς κύριον. ὁ μέντοι θεῖος Ἰωάννης
καὶ τάδε πρὸς Παῦλον εὕρηται λέγων· ποῖ-
ος τόπος τὸ σὸν ἐδέξατο αἷμα τὸ γα-
λακτοειδὲς ὀφθὲν ἐν τῷ χιτῶνι τοῦ σε ἀνα-
σκολοπίσαντος. ὃ δὴ καὶ τὴν βάρβαρον αὐ-
τοῦ ψυχὴν ὑπὲρ μέλι γλυκάναν, πιστὸν
ἐποίησε τηνικαῦτα τὸν ἄπιστον. κεκοίμηται
δὲ,

ὡς ἐκεῖνος φησί, καὶ ἀμφότεροι ἐν τῇ πόλει Ῥώμῃ, Ἰουνίῳ κθ΄, ἐπὶ Νέρωνος βασιλέως. Οἶδα δέ, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ τὴν τοῦ θεηγόρου Λουκᾶ περὶ τῶν πράξεων τῶν ἀποστόλων ἐπελθὼν ἱστορίαν εὐλόγως ἠπόρηκας, εἴγε τὰ λοιπὰ Παύλου διηγησάμενος ὁ Λουκᾶς, τὸ μακάριον αὐτοῦ τέλος πάντη σεσίγηκε. καί ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι μέχρι τῆς εἰς Ῥώμην πρώτης ἀφίξεως τοῦ Παύλου τὴν τῶν πράξεων τηνικαῦτα συνεγράψατο βίβλον. ὅθεν τὰ λοιπὰ μὲν Παύλου διηγήσατο, τὸ δὲ μαρτύριον, ὡς μηδέπω γεγονός, εἰκότως παρέδραμεν. ὁ γὰρ Παῦλος διετίαν ὅλην ἐν Ῥώμῃ ἄνετος ὢν ἐκήρυσσε. μέχρι γὰρ τοῦδε καὶ Λουκᾶς αὐτῷ συνῆν. ἐκ δευτέρου δὲ τῇ Ῥώμῃ ἐπιδημήσας, καὶ κατηχήσας τὸν οἰνοχόον Νέρωνος, καὶ παλλακὴν αὐτοῦ ἐπέρασον, τὸ μακάριον τέλος ἐδέξατο. ὅτι δὲ οὐκ ἦν ὁ Λουκᾶς μετὰ Παύλου τὸ πρότερον, αὐτός φησι πρὸς Τιμόθεον ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν δευτέρᾳ ἐπιστολῇ, ἣν ἔγραψε „ δέσμιος ὢν ὑπὸ Νέρωνος. ἐν τῇ πρώτῃ μου

ἀπολο-

verò uterque, ut ille inquit, in urbe Româ ad diem xxix Iunij, sub Nerone Imperatore. Memini verò, ô dilecte, quod, divini Lucæ Historiam de Apostolorum actis cùm legisses, non injuriâ dubitares, an, de Paulo cetera omnia persecutus, de beato ejus fine verbum omninò nullum fecerit. Et in promptu est respondere; librum Actorum ea demum perscripta habere, quæ ad primum usque Pauli in Romanam urbem adventum gesta essent. itaque cetera quidem Pauli enarrata; de martyrio, quod tunc nondum accidisset, nullam mentionem factam. Paulus enim toto biennio, quo & Lucas ei adfuit, Euangelium Romæ liber prædicavit, deinde in urbem cùm secundùm advenisset, & pincernâ item Neronis, pellicemque adamatam, rudimentis religionis Christianæ imbuisset, beatum vitæ suæ finem est consecutus. Lucam autem primâ vice Paulo minimè adfuisse, ipse in secundâ ad Timotheum inquit. *In defensione*

primâ omnes me deseruerunt, quod ne illis imputetur. Dominus verò adfuit mihi, animoque robur addidit. In fine verò solus ei Lucas adfuit. Post defensionem primam Paulus in Hispaniam abijt, ubi mulier quædam illustris, jamdudum illum videre cupida, & de veritate doceri, cùm, prospectans fortè in forum, transeuntem conspexisset, persuasisse marito Probo perhibetur, suâ eum domo exciperet. Ingresso verò in ædes Paulo, mirum quiddam inopinatò evenisse; quippe mulierem, apertis oculis, in fronte Apostoli literas aureas conspicatam, quæ hoc dicerent; PAVLVS CHRISTI PRÆCO. itaque ipsam, pedibus ejus advolutam, doctrinæ Christianæ initia accepisse, & baptisatam, unà cùm marito Probo, familiâque universâ. Nero verò cùm ad matrem Agrippinam occidendam Anicetum amandasset, illa ventrem suum retegens, *Hunc tu,*

Anicete,

„ ἀπολογίᾳ πάντες με ἐγκατέλιπον. μὴ
„ αὐτοῖς λογισθείη. ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ
„ ἐνεδυνάμωσέ με. κατὰ δέ γε τὸ τέλος, μόνος
„ παρῆν ὁ Λουκᾶς. μετὰ μέντοι τὴν πρώτην
ἀπολογίαν εἰς Ἱσπανίαν ὁ Παῦλος παραγίνεται. γύναιον οὖν τι τῶν ἐπισήμων καὶ πρὸ πολλοῦ θέλον τὸν Παῦλον ἰδεῖν, καὶ τὴν ἀλήθειαν ἐνηχηθῆναι, παρακύψαι λέγεται κατὰ τὴν ἀγοράν, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν διερχόμενον, καὶ πεῖσαι τὸν αὐτῆς ἄνδρα Πέρβον ἐντὸς τοῦ οἴκου δέξασθαι αὐτόν. εἰσελθόντος οὖν, θαῦμα παράδοξον γίνεται. τὸ γὰρ γύναιον, ἀνακαλυφθέντων αὐτοῦ τῶν ὀφθαλμῶν, ἑώρα ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ ἀποστόλου ἐπίχρυσα γράμματα, ΠΑΥΛΟΣ Ο ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΗΡΥΞ διαγορεύοντα, καὶ προσπεσοῦσα τοῖς ποσὶν αὐτοῦ ἡ τοιαύτη γυνὴ, κατηχήθη, καὶ ἐβαπτίσθη. ὁμοίως καὶ Πέρβος, καὶ πάντες οἱ λοιποὶ καθεξῆς. οὐ μέντοι Νέρωνος Ἀνίκητόν τινα στείλαντος, ἐπὶ τῷ τὴν μητέρα αὐτοῦ Ἀγριππῖναν ἀποκτεῖναι, τί ποιεῖ αὕτη. τὴν ἑαυτῆς γαστέρα γυμνώσασα,

παῖε Ἀνίκητε, ἔφη, παῖε, ὅτι Νέρωνα ἐγέννησεν. οὗτος ὁ Νέρων πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ κακοῖς καὶ κιθαρῳδοῖς καὶ μίμοις ἐπέχαιρεν, ἀκροατοποιὸς ἐσαεί. κἀντεῦθεν δὴ ἀναιδῶς ἀποστερῶν τῆς ζωῆς. τοσοῦτον δὲ Ῥωμαῖοι ἀπεστράφησαν αὐτὸν, ὡς ἐπιστῆναι καί ποτε τοῦτον ἀναιρήσαντες. τοῦτο δὲ γνοὺς ὁ Νέρων, ἑαυτὸν διεχειρίσατο. μὴ ἄλλο εἰπὼν, ἢ τοῦτο καὶ μόνον. οἷον, ὦ Ζεῦ, κιθαρῳδὸν ὁ βίος ζημιοῦται. λέγεται δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι Λουκᾶς ὁ ἀπόστολος ἐπὶ καρποφόρου ἐλαίας ἐσταυρώθη. ἄδηλον δὲ ἦν τό τίμιον αὐτοῦ λείψανον, διὰ τὸ μέσον πολλῶν σκηνωμάτων εἰφῆναι. διὰ προσευχῆς ἔπεμψεν ὁ θεὸς κελεύεια ἰατρικὰ σύμβολα τῆς τέχνης αὐτοῦ. καὶ οὕτω φανερωθὲν ἐνταῦθα διεσώθη. οὐ πολὺς μετὰ ταῦτα διεῤῥύη καιρὸς, καὶ ἡ τῶν Ἰουδαίων ἔφθακε ἀπώλεια. οὐκ ἐν ἄλλῳ δὲ καιρῷ ἦλθεν, ἀλλ' ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς. καὶ εἰκότως. ἐχρῆν γὰρ αὐτοὺς ἐν αἷς εἰς τὸν κύριον ἐξήμαρτον, ἐν αὐταῖς καὶ τὰ ἐπίχειρα δρέψαι. καὶ τι γε πολλὰ τοῦ θεοῦ ποιήσαντος ἵνα

διορ-

Anicete, feri, inquit, *qui Neronem edidit*. Idē Nero inter cetera illud etiam vitium habebat, quod & mimis, & citharœdis, mirum in modum oblectaretur, & comessaretur semper, innocentes morti damnans. Adeo autem hunc Romani aversati, ut & tandem contra eum conspirarint. quod cùm sciret, manus ipse sibi intulit; unum illud tantùm effatus. *Quantum, Iupiter, citharœdum vita amittit*! Illud quoque vulgò fertur, Lucam Apostolum frugiferæ oleæ affixum fuisse; & cùm pretiosæ reliquiæ, quæ abjectæ inter plura tuguria erant, nescirentur; collyria quædam, artis, quam fecisset, symbola, exoratum precibus deum demisisse: itaque illas & detectas, & deinceps asservatas. Non multo post excidium Iudæorum accidit, idque festo, convenienter; quia, quo in Dominum tempore deliquissent, eodem ipsos pœnam luere oportebat: quamvis sanè multa corrigendis ipsis fecisset

Deus. Etenim quidam, cui nomen Iesus esset, festo Tabernaculorum templum ingressus, à parte utraque in Hierosolyma, populumque, magnâ voce exclamavit. Dein per urbem circumerrans, seque feriens; *Væ*, ajebat, *væ Hierosolymæ*. Ac biennio mox elapso circumsessi, & ad extrema redacti cingula sua, coriaque clypeorum, manducabant. Fœmina verò quædam, Maria, dives valdè, ex agro in urbem se receperat; & mox spoliata à populo, nec, quo vitam toleraret, quicquam habens, filium suum, adhuc lactantem, assum edit. quo conspecto, mori omnes quamprimùm optabant. ac procella tunc oborta est, telaque hostium recta in urbem, Iudæorum transversa, ferri. ita ut tunc Hieremiæ vaticinium impleretur, ita habens. *Gladio illos in conspectu hostium sternam, urbemque funditus delebo; edentque carnes filiorum, ac filiarum; conterámque urbem istam, ut vas testaceum,*

quod

διορθωθῶσι. καὶ γὰρ ἄνθρωπός τις Ἰησοῦς κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς σκηνοπηγίας ἐλθὼν ἐν τῷ ἱερῷ ἀνέκραξε φωνῇ ἐπὶ τῶν δύο μερῶν ἐπὶ Ἱεροσόλυμα, καὶ τὸν λαόν. ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν πᾶσαν περιερχόμενος, καὶ τυπτόμενος, ἔλεγεν. οὐαὶ, οὐαὶ Ἱερουσαλήμ. δύο καὶ γὰρ ἔτη περικυκλωθέντες, καὶ ἀπορήσαντες, τοὺς ζωστῆρας, καὶ τὰ δέρματα τῶν θυρεῶν, ἐμασοῦντο. γυνὴ δέ τις, Μαρία τοὔνομα, πλουσία οὖσα σφόδρα, ἐκ τῆς χώρας πρὸς τὴν πόλιν εἰσῆλθε, καὶ τὰ προσόντα αὐτῇ σκυλευθεῖσα ὑπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ἔχουσα ζῆσαι, ὑπομάζιον αὐτῆς παῖδα ὀπτήσασα, ἔφαγε. τοῦτο οὖν ἰδόντες ηὔχοντο τάχιον ἀποθανεῖν. καὶ θύελλα τότε ἔπνευσε, καὶ τὰ μὲν βέλη τῶν πολεμίων, ὄρθρια ἔφερε· τὰ δὲ τῶν Ἰουδαίων, πλάγια. ὡς ἐντεῦθεν καὶ τὴν Ἱερεμίου προφητείαν πέρας λαβεῖν, τὴν οὕτω
„ λέγουσαν. καὶ καταβαλῶ αὐτοὺς ἐν μαχαίρᾳ ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν, καὶ τάξω τὴν
„ πόλιν ταύτην εἰς ἀφανισμὸν, καὶ εἰς συρ-
„ ρηγμὸν αἰώνιον. καὶ ἔδωκαν τὰς σάρκας τῶν

υἱῶν

„ ἡμῶν, καὶ τὴν θυγατέρων αὐτῆς, καὶ συντρίψω
„ τὴν πόλιν ταύτην, ὡς ἄγγος ὀστράκινον, ὃ
„ οὐ δυνηθήσεται ἰαθῆναι ἔτι. τί τούτου σαφέστερον; πάντα γὰρ πεπλήρωται τὰ κατὰ τὴν ἱστορίαν Ἰωσήπου. ἵνα γὰρ μηδεὶς Ἰουδαῖος ἀπιστήσειεν, οὐκ ἀλλόφυλόν τινα, ἀλλ᾽ ὁμόφυλον, καὶ ζηλωτὴν, παρεσκεύασεν ἡ ἀλήθεια τὰ δυστεξήγητα ἐκτραγῳδῆσαι πάθη αὐτῆς. τοιαύτην γὰρ θεήλατον ὀργὴν οὐδεὶς εἶδέ ποτε. ὁ μέντοι Ἰώσηπος, ἐν Ἱερουσαλὴμ παρὼν τῷ πολέμῳ, συνέγραψε τριακοσίας ἀνδρῶν μυριάδας ἀπολέσθαι λιμῷ, μαχαίρᾳ, πυρὶ, καὶ τοῖς τοιούτοις· ναὶ μὴν καὶ τῇ κατὰ Ῥώμην θηριομαχίᾳ. γέγονε δὲ ταῦτα ἐν ταῖς ἡμέραις Τίτου μετὰ τεσσαράκοντα καὶ πλείονα ἔτη τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως. Γίνωσκε δὲ, ἀγαπητὲ, ὅτι τρεῖς δουλείας ὑπέστησαν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ λίαν δεινάς. τὴν ἐν Αἰγύπτῳ, τὴν ἐν Βαβυλῶνι, καὶ τὴν ἐπ᾽ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς. ἀλλ᾽ ἐπὶ τούτοις καὶ ἡ αἰχμαλωσία προηγορεύετο, καὶ ἡ ἐπάνοδος. ἐπὶ δὲ τῆς ἐσχάτης αἰχμαλωσίας

quod redintegrari nullo modo poterit. Quo quid clarius? omnia enim hæc impleta abundè nobis Iosephi Historia attestatur. Et ne quis Iudæus fidem non haberet, veritas non extraneum aliquem, sed è gente eadem virum, æmulatoremque insignem, excitavit, qui, quæ illi infanda passi, tragicâ gravitate exponeret. Talem verò Dei iram nemo homo unquam vidit. Iosephus quidem, qui in urbe Hierosolyma belli tempore versabatur, trecenties decies centena millia perijsse fame, ferro, igni, talibus, scripto prodit. quin & Romæ multi bestijs objecti. Atque hæc Tito imperante, annis amplius quadraginta post assumptionem Christi, evenere. Scito autem, ô dilecte, ter Iudæos, idque graviter, servijsse; in Ægypto, Babylone, & sub Antiocho Illustri. Verùm in istis & captivitas, reditusque, vaticinio prædicta. de captivitate ultimâ,

non id factum. Et vide mihi in Iosepho rectum veritatis studium; quippe scripsit, Hierosolyma à Romanis exscindenda, & prophetæ Danielis testimonium allegavit; de vastationis fine, cùm de eâ nihil illum prædicentem repperisset, planè tacuit. Ac de hisce ita quidem dictum esto. Post Neronem Galba imperium est adeptus, tenuitq; menses septem; post hunc Otho tribus mensibus: cui Vitellius succedens imperavit menses octo. Hic propositis edictis, qui ex astris se futura prædicturos nugarentur, exulare Italiâ jussit; contrà proponentibus illis scripto publico, *At tu vitâ excede, Cæsar*: quin & diem, quo cædendus ipse foret, asscribentibus. Hunc excepit Vespasianus, imperavitque annos novem; illum Titus, ejus filius, qui biennium. Sub hoc capta Hierosolyma. Cœperat quidem obsidionem Vespasianus, verùm is, discedens Romam, Tito filio, viro fortissimo, urbem expugnandam tradere. Adeò autem admirandus ille erat, ut Dei

in

τοῦτο μὴ γέγονεν. καὶ ὅρα τοῦ Ἰωσήπου τὸ φιλάληθες. ὅτι μὲν γὰρ ὑπὸ Ῥωμαίων ἐρημωθήσεται τὰ Ἱεροσόλυμα ἔγραψε, παράγων καὶ τὸν προφήτην Δανιὴλ μάρτυρα τοῦ λόγου αὐτοῦ. ὅτι δὲ στήσεται τῆς ἐρημώσεως, οὐκ ἔγραψεν. ἐπεὶ μηδὲ τὸν προφήτην εὗρε τοιοῦτόν τι προειπόντα. καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως. Μετὰ δὲ Νέρωνα κρατεῖ Γάλβας μῆνας ἑπτά. Μετὰ Γάλβαν Ὄθων μῆνας τρεῖς. Μετὰ δὲ τοῦτον Βιτέλλιος μῆνας ὀκτώ. οὗτος κηρύγματα τοῖς ἀστρολόγοις προτέθεικε, φεύγειν ἐξ Ἰταλίας. οἱ δ' ἀντιπροτεθείκασι, φεῦγε τοῦ βίου Καῖσαρ. καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν, καθ' ἣν ἀποκτανθείη, γράψαντες. Μετὰ δὲ τοῦτον ὁ Οὐεσπασιανὸς ἔτη ἐννέα. Καὶ μετὰ τοῦτον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Τίτος ἔτη δύο. ἐφ' οὗ καὶ ἡ τῶν Ἰουδαίων ἅλωσις γέγονε. ταύτης μὲν γὰρ Οὐεσπασιανὸς κατήρξατο. ἀλλ' ἀπάρας πρὸς Ῥώμην, ἀφῆκε τὸν γνησιώτατον Τίτον τὴν πόλιν πολιορκεῖν. οὗτος δὲ ὁ Τίτος τοσοῦτον ἦν θαυμαστὸς, ὥστε καὶ θρηνῆσαι διὰ

τὴν τῶν Ἰουδαίων θεήλατον ὀργήν. καὶ μᾶλ-
λον ἡνίκα τὸν ναὸν ἑώρα πυρπολούμενον. ἀλ-
λὰ καὶ τοῦ θεοῦ δεόμενος ἔλεγεν· οὐκ ἐγώ,
ἀλλά σύ, τούτου αἴτιος. ἀλλὰ καὶ εἴ τις νική-
την τοῦτον ἀνηγόρευεν, ὠργίζετο κατ' αὐτοῦ.
τοσοῦτον δὲ ἦν ὁ Τῖτος φιλότιμος, ὥστε καὶ
ἔλεγεν· οὐ δεῖ τινὰ βλέποντα βασιλέα ὑπο-
στρέφειν λυπούμενον. λέγεται δὲ καὶ τοῦτο το-
σοῦτον εἰπεῖν, σήμερον οὐκ ἐβασιλεύσαμεν,
ἐπειδή τινα οὐκ εὐεργετήσαμεν. μετὰ δὲ ταῦτα
ἀναιρεῖται ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Δομετια-
νοῦ, λαγωὸν αὐτῷ παραθέντος θαλάττιον. Με-
τὰ δὲ Τίτον κρατεῖ Δομετιανὸς ἔτη δεκα-
πέντε. ἀφ' οὗ ὁ θεολόγος εἰς Πάτμον ἐξορί-
ζεται· ἔνθα καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ τὴν Ἀπο-
κάλυψιν, ἔγραψεν. τότε δὴ καὶ Ἀπολλώ-
νιος ὁ Τυανεύς, ἁπανταχοῦ περιπατῶν, καὶ
εἰς τὸ Βυζάντιον ἔρχεται. ὅθεν καί, παρακλη-
θεὶς ὑπὸ τῶν ἐποίκων, τοὺς ὄφεις, καὶ τοὺς σκορ-
πίους, ἐκ τῆς πόλεως ἐφυγάδευσε, καὶ τῶν ἵπ-
πων τὴν ἀταξίαν ἐχαλίνωσε. καὶ ἐν Ἀντιο-

χείᾳ

in Iudæos iram deploraret;ac potissimum, cùm incensum templum videret; quin & Deum orans diceret. *Ego minimè, sed tu hujus rei auctor*. Insuper, si quis victorem appellasset, succenseret. Tanto autem gloriæ studio ferebatur, uti diceret; *Nullum à vultu Imperatoris tristem dimittendum esse*. Hæc quoque ejus sæpènumero vox audita, quâ se die, quo in nullum beneficium contulisset, Imperatorem fuisse negaret. Sed hunc frater Domitianus, lepore illi marino apposito, interemit; qui imperio annos quindecim est potitus. Ab hoc in Pathmum relegatus Ioannes, cognomento Theologus, ubi etiam Euangelium, & Apocalypsin, scripsit. Eodem tempore Apollonius Tyaneus, quævis loca circumambulans, etiam Byzantium venit; unde, ab incolis rogatus, serpentes, scorpiosque, ejecit; equosque indomitos frenavit. & An-

tiochiæ idem fecit, contra ſcorpios, pulicesque, à quibus valdè infeſtabantur, ſcorpio æneo in terram defoſſo, atque ita fabrefacto, ut concuſsis arundinibus pulices propulſarentur. Erat verò Domitianus Titi frater, ſed fraterni erga ipſum nil habebat; ita ut verum omninò eſset, id quod vulgò jactabatur. *Matula, & poculum, ex eodem vitro.* Præterea avarus etiam erat, & humano ſanguine gaudens. Quidam Aſtrologus prædixerat ei & finem vitæ, & ſucceſsorem; quem viciſsim interrogavit, Tibi autem vitæ quantum adhuc reſtat, quisque finis eſt futurus? iſque verò, quantum potuit, ex ſtellarum curſu reſpondit. igitur Domitianus, impoſtorem oſtendere cupiens, rogum ſtatim accendi jubet, eumque in illum vinctum abjici. Fiunt juſsa, ſed conatum eventus deſtituit; magnus enim obortus imber rogum exſtinguit, vinculisq; ille exuitur. Deinde ſomnium Imperatori eſt objectum. Equo ni-

gro

χεῖα δὲ ὡσαύτως ἐποίησεν ἐπί τε τοῖς σκορπίοις, καὶ κώνωψι· πολλὰ γὰρ ὑπὸ τῶν τοιούτων ἐβλάπτοντο· χαλκοῦν μὲν σκορπίον χώσας ἐν τῇ γῇ, ὑπὸ καλάμων δὲ σειομένων διωχθῆναι παρασκευάσας τοὺς κώνωπας. ὁ μέντοι Δομετιανὸς Τίτου μὲν ἦν ἀδελφὸς, μηδὲν δὲ ἀδελφοῦ πρὸς αὐτὸν ἔχων, ὡς εἶναι τὸ θρυλλούμενον ἐκεῖνο πανάληθες. ἀμὶς καὶ ποτήριον ἐκ τῆς αὐτῆς ὕελου. ἦν ἐρασιχρήματος, αἵμασι χαίρων ἀνθρώπων. τούτῳ προεῖπέ τις ἀστρονόμος καὶ τὸ τέλος, καὶ τὸν διάδοχον αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐπήνεγκε πρὸς αὐτόν. ἡ δὲ σὴ ζωὴ πόση ἐστὶ, καὶ ὁποῖον τὸ τέλος αὐτῆς; καὶ ὃς ἀπεκρίνατο πάντα φιλαλήθως μετὰ τοὺς δρόμους τῶν ἀστέρων. ὁ δὲ Δομετιανὸς, θέλων ἀπελέγξαι φενακιστὴν αὐτὸν, κελεύει πυρὰν ἀναφθῆναι, καὶ δεδεμένον αὐτὸν ἐμβληθῆναι τῇ πυρᾷ. γίνεται ταῦτα. ἀλλὰ τὸ ἐγχείρημα τοῦτο τέλος οὐκ ἐδέχετο. ὑετὸς γὰρ ἄνωθεν καταρρήγνυται, καὶ σβέννυται ἡ πυρὰ, λύεται δὲ ὁ δεσμώτης, καὶ ὁ βασιλεὺς ὄναρ ἑώρα. ἵππῳ μελαν-

τέρῳ

τέρω ἐπεκάθητο κατάφρακτος ὅπλοις. τούτων γοῦν ἀποῤῥυέντων αὐτομάτως εἰς χάσμα γῆς ἐδόκει καταπίπτειν. καὶ σὺν ἵππῳ, καὶ στολῇ, ἀφανὴς γέγονεν. ὅθεν καὶ, τὴν ψυχὴν αὐτοῦ βιαίως ἐκρήξαντος, εἰς Νερούαν τὸ σκῆπτρον ἔρχεται. Κρατεῖ τοίνυν κατὰ Δομιτιανὸν Νερούας ἔτος ἓν καὶ μῆνας τέσσαρας. ἐφ' οὗ ἐπανεκλήθη τῆς ἐξορίας ὁ θεολόγος, ὥς φησιν Ἱππόλυτος· εἶτα τελευτᾷ, καὶ ζητηθὲν τὸ λείψανον αὐτοῦ οὐχ εὑρέθη. Μετὰ δὲ Νερούαν κρατεῖ Τραϊανὸς ἔτη ἐννέα καὶ μῆνας ἑπτά. ὃς τοσοῦτον ἦν φιλοδίκαιος, ὡς γυμνῶσαι σπάθην, καὶ ἐπιδοῦναι τῷ ἐπάρχῳ, καὶ οὕτως εἰπεῖν· εἰ μὲν καλῶς ἄρχω, ὑπὲρ ἐμοῦ ἔσῃ κεχρημένος αὐτῇ. εἰ δὲ κακῶς ἄρχω, κατ' ἐμοῦ. οὗτος καὶ τὰς ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ γεφύρας ἐποίησε. ὧν ἕνεκα σωτηρίας ἔτυχε, εἰ καὶ ἐν ἀσεβείᾳ τὸν βίον κατέλυσεν. ὃ δὴ καὶ παράδοξον. ὁ γὰρ Διάλογος μέγας Γρηγόριος, ὁ τῆς τοιαύτης Ῥώμης χρηματίσας ἐπίσκοπος, ἀνὰ τὴν λιθίνην πο-

ρείαν

gro insidere, armis indutus, videbatur; iisque sponte defluentibus, in hiatum quendam terræ mox decidere; ac cum equo, ornatuque, evanescere. Itaque morte violentâ interempto, in imperio Nerva successit, tenuitque annum unum, menses quatuor. Sub hoc ab exilio suo revocatus est Theologus, ut Hippolytus nobis auctor; ejusque posteà defuncti reliquiæ quæsitæ, nec inventæ. Post Nervam imperium ad Trajanum est delatum; isque præfuit annos novem, menses septem. Tantum autem in hoc justitiæ studium erat, ut prætorio præfecto gladium ipse nudum daret, cum his verbis: *Hoc tu pro me, si quidem rectè imperavero; quod si malè, contra utere.* Pontes urbis veteris Romæ ædificavit; eoque opere, etsi sine pietate vitam exegit, quod mirandum, salutem æternam est adeptus. Magnus enim Gregorius Dialogus, urbis istius Romæ Episcopus, quùm ad

viam, à Trajano lapide ſtratam, perveniſſet, vehementi oratione, teſte Ioanne Damaſceno, animarum amanti Domino ſupplicavit, uti Imperatori iſti peccatorum veniam daret. moxq́ue vocem, cælitus ad ſe delatam, intellexit, quæ ſic ipſum compellaret. *Exaudivi preces tuas, & Trajano condonavi; verùm cave ne pro impijs unquam iterum depreceris.* Trajanus quidem præterquàm quod cum peregrinis cibum caperet, & amicos ſolaretur, etiam quamvis contumeliam patienter tolerabat, *Deo ſimilem Imperatorem eſſe oportere* inquiens, *& injuriam quamvis ferre.* Poſt hunc gener Adrianus annos quatuor & viginti imperavit. Hic bello in Iudæos moto, tumultuantes, ut jam dixi, uno die quingenties octuagies centena millia interfecit. nam conjunctis undique viribus veterem reip. ſtatum reſtaurare conabantur. verùm ipſe, poſtquàm eos profligaſſet, urbem everſam ſolo æquavit.

Et

ρείαν γενόμενος, ἣν ὁ Τραϊανὸς ᾠκοδόμησεν, εὐχὴν κρᾶναι, ὡς ὁ θειότατος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ἀφηγούμενος εὕρηται, πρὸς τὸν φιλόψυχον κύριον ὑπὲρ συγχωρήσεως ἁμαρτιῶν τούτου βασιλέως πεποίηκε. καὶ ὃς αὐτίκα φωνῆς θεόθεν ἐνεχθείσης αὐτῷ ἐπακήκοε, τάδε φησάσης· τῆς εὐχῆς σου ὑπήκουσα, καὶ τῷ Τραϊανῷ συγγνώμην δίδωμι. σὺ δὲ μηκέτι προσθῇς ὑπὲρ ἀσεβῶν εὐχὰς προσενέγκαι μοι. ὁ μέντοι Τραϊανὸς μετὰ τοῦ συγκάπτεσθαι ξένοις, καὶ παραμυθεῖσθαι φίλους, ἀνεξικάκως ἅπασαν ἔφερε λοιδορίαν· δεῖν ἐξισοῦσθαι τῷ θεῷ λέγων τὸν βασιλέα, καὶ πάσης ἀνέχεσθαι ὕβρεως. Μετὰ δὲ τοῦτον ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Ἀδριανὸς, ἔτη κδʹ. ὃς συγκροτήσας πόλεμον μετὰ Ἰουδαίων στασιασάντων, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, ἀνεῖλεν ἐξ αὐτῶν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ μυριάδας νηʹ. συστάντες γὰρ καὶ τηνικαῦτα ἐπὶ τὴν προτέραν ἐσπούδαζον πολιτείαν ἐπανελθεῖν. ἀλλ᾽ αὐτὸς χειρωσάμενος αὐτοὺς κατέστρεψε τὴν πόλιν, καὶ παντελῶς ἐξηφάνισε.

τότε δὲ καὶ πέρας ἔλαβεν ἡ λέγουσα κυριακὴ
„ φωνὴ· οὐ μὴ μείνῃ λίθος ἐπὶ λίθον ὃς μὴ
καταλυθήσεται). καὶ ἐν τοῖς ἀδύτοις τε τοῦ ναοῦ τὸ
εἴδωλον αὐτοῦ ἔστησε. καὶ Αἴλιος χρηματίζων,
Αἰλίαν τὴν πόλιν καλεῖσθαι παρεσκεύασεν
ἔκτοτε. ὁ μέντοι Ἀδριανὸς καὶ τοὺς θεραπευτὰς
τοῦ λόγου μεγάλως ἐδεξιοῦτο, συνεπομένους
ἔχων αὐτῷ καὶ οὓς ᾔδει ἄνδρας σοφούς. καὶ τοὺς
μὲν Ἰουδαίους ἐκστῆναι σπεύδοντας τῆς Ῥωμαϊ-
κῆς ἰσχύος, ἄρδην ἀπώλεσεν. αὐτὸς δὲ τὸν
βίον ὕστερον καταστρέφει. ἡ μέντοι πόλις Ἱερο-
σόλυμα, Αἰλία κεχρημάτικε τρόπῳ τοιῷδε.
ὁ Ἀδριανὸς οὗτος φιλίστωρ ἐγένετο, ἐφ᾽ ᾧ καὶ
τὴν ὑπ᾽ αὐτὸν ἐπικράτειαν ἰδεῖν ἐπεθύμη-
σε. φθάσας οὖν ἕως Ἱεροσολύμων, καὶ τὴν πό-
λιν ἰδὼν εἰς τοσοῦτον ἠρημωμένην, κακῶς τοὺς
Ἰουδαίους διέθετο. καταγαγὼν γὰρ αὐτοὺς ἐν τῇ
πανηγύρει, ἐκέλευσεν ἀπεμπολεῖσθαι τῷ θέ-
λοντι τέσσαρας Ἰουδαίους ἑνὶ μοδίῳ κριθῆς.
αὐτὸς γὰρ ἤρξατο κτίζειν τὴν πόλιν, καὶ τὰ τεί-
χη αὐτῆς· οὐχὶ δὲ καὶ τὸν ναόν. κατέστησε δὲ τῶν
ἔργων

Et tunc Domini vox impleta eſt; *Nullus lapis ſupra lapidem relinquetur, qui non ſit diſjiciendus.* Præterea in templi penetralibus ſtatuam ſibi collocavit; cumque Ælius diceretur, urbem Æliam ex eo tempore dici juſsit. Viros doctos magno amore complectebatur; &, quos ſapientes noſſet, in comitatu ſemper habebat. Ac Iudæos quidem ipſe, Romanum imperium excutere volentes, cùm ad internecionem deleviſſet, ex hydrope mortem obijt. Vrbem verò Hieroſolymam de ſe Æliam appellavit hunc in modum. Cùm hiſtoriæ amans eſſet, luſtrare imperij ſui terras animum induxit. itaque cùm & Hieroſolymam perveniſſet, urbem everſam conſpicatus, malè Iudæos tractavit; & in foro proſtitutos vendi uno hordei modio quaternos juſsit: urbem verò, & muros ejus, reſtaurare inchoavit; ſed non templum. Præfecit autem

operi Aquilam, illo tempore adhuc gentilem. ſed is, poſtquam creſcere indies numerum Chriſtianorum cerneret; deumque per ipſos ſigna, & prodigia, edere; exſtimulatus, Chriſtianis ſe adjunxit. Erat verò Aquila hic Aſtronomus ſummus; unde etiam, quāvis Chriſtianus factus, priora ſtudia omittere noluit. ea propter ſacerdotes Chriſtianorū, cùm viderent ſæpius monitum aſtronomiam omittere nolle, eccleſiâ eum ſuâ ejiciunt. quâ re ille exaſperatus, ſacerdotes Iudæorum mox accedens, Chriſtianiſmumque execratus, circumciſionem admittit. Itaque, linguam Hebraicam doctus, ſecundam literarum ſacrarum editionem adornavit, teſtimonia de Chriſto obſcurare omninò anniſus. Hæc eſt cauſa, ô dilecte, cur adulteratæ ab Aquilâ literæ ſacræ.

Adriano

ἔργων ἐπιστάτην, τὸν Ἀκύλαν ἐκεῖνον, Ἕλληνα ἔτι ὄντα. οὗτος δὲ ὁ Ἀκύλας θεωρῶν τοὺς Χριστιανοὺς αὐξάνοντας καθ' ἑκάστην τῇ πίστει, καὶ τὸν θεὸν δὲ σημεῖα δι' αὐτῶν ποιοῦντα καὶ τέρατα, κατενύγη τηνικαῦτα, καὶ Χριστιανοῖς ἐναρίθμιος γέγονεν. ἦν δὲ ὁ Ἀκύλας οὗτος ἀστρονόμος ἀκρότατος. ὅθεν, καὶ Χριστιανὸς γεγονὼς, τῶν προτέρων ἐπιτηδευμάτων αὐτοῦ παύσασθαι οὐκ ἠθέλησεν. οἱ οὖν ἱερεῖς τῶν Χριστιανῶν ὡς ἑώρων αὐτὸν μετὰ πολλὰς παραινέσεις τοῦ ἀστρονομεῖσθαι μὴ παραιτούμενον παύσασθαι, τῆς ἐκκλησίας πόῤῥω που βάλλουσι, τοῖς ἐπιτιμίοις αὐτὸν διορθωθῆναι νομίζοντες. ἀλλὰ θυμοῦ μᾶλλον ἐκεῖνος πλησθεὶς, τοῖς τῶν Ἰουδαίων ἱερεῦσι προσέρχεται, καὶ, τὸν χριστιανισμὸν ἀναθεματίσας, περιτομὴν καταδέχεται. ταύτῃ τοι καὶ ἔκδοσιν τῶν γραφῶν ἐποιήσατο, τὰς περὶ Χριστοῦ μαρτυρίας ἐπικαλύψαι τέλεον μηχανευόμενος. ἔχεις, ἰδοὺ, καὶ τὴν αἰτίαν, ἀγαπητὲ, δι' ἣν ὁ Ἀκύλας ἐκεῖνος ἐνόθευσε τὰς γραφάς. Μετὰ δὲ Ἀδρια-

δριανὸν Ἀντωνῖνος, ὁ διὰ χρηστὸν τρόπον λε-
γόμενος Εὐσεβὴς, ἔτη κβ΄. ἐφ᾽ οὗ καὶ Ἰουστῖνος ὁ
φιλόσοφος, καὶ Διονύσιος ὁ ἐπίσκοπος Κο-
ρίνθου, τὸ διὰ μαρτυρίου τέλος ἐδέξαντο. Με-
τὰ δὲ τοῦτον Μάρκος Ἀντωνῖνος μετὰ Σεβήρου
γαμβροῦ, ἔτη ιθ΄. ἐφ᾽ οὗ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ φερό-
μενον ὤφθη. οὗτος ὁ Μάρκος, σοφίᾳ καὶ λόγοις
ἐντεθραμμένος, τοὺς μετόχους σοφίας καὶ γνώ-
σεως διὰ τιμῆς εἶχεν ὅτι πολλῆς. οὗτος περι-
στάντων αὐτῷ ποτὲ πολεμίων, ἐπειδὴ χρημά-
των ἐσπάνιζεν εἰς τὸ συλλέξαι στρατὸν, τὸν
κόσμον, ὥς φασι, τὸν βασίλειον εἰς ἀγορὰν
προέθετο, κηρύξας ἀνυποστόλως τὸν βουλό-
μενον ἐξωνεῖσθαι τοὺς λίθους μαργάρους, καὶ
ὅσα τοιαῦτα. σκορπίζει ταῦτα τῷ στρατῷ, ὁρ-
μᾷ κατὰ τῶν ἐναντίων, τρέπεται, σκυλεύει, νι-
κητὴς ὑποστρέφει, τίθησι λοιπὸν χρήματα τῇ
ἀγορᾷ. τίνος ἕνεκεν; ὥστε καὶ πάλιν τὸν θέλον-
τα τὰ ἐξωνηθέντα διδόναι, καὶ τὸ τίμημα λα-
βεῖν. Μετὰ δὲ τοῦτον Κόμοδος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ,
ἔτη ιβ΄, οὗτος γυναιξὶ μὲν καὶ μίμοις συνέχαι-
ρε. τοὺς

Adriano dein ſucceſsit Antoninus, ob virtutem *Pius* dictus; & imperium annos XXII tenuit. ac ſub hoc Iuſtinus Philoſophus, & Dionyſius, Corinthi Epiſcopus, vitã ſuam per martyrium poſuere. Poſt hunc Marcus Antoninus, item ejus gener Verus, annos XIX. Sub hoc ignis cœlo cecidiſſe viſus. Marcus autem hic, in doctrinâ & ſapientiâ educatus, viros doctos, ſapienteſq;, in honore ſummo habebat. Quodam tempore, cùm ei hoſtis immineret, neq; ærarium conſcribendo militi eſſet, mundum omnem Imperatoris venum ſtatuit, nuntiariq; per præconem populo juſsit, uti ſine ullo metu, quiſquis vellet, margaritas, aut quæ talia, mercaretur. Collectam hâc ratione pecuniam cùm militibus erogaſſet, in hoſtem movens, eum in fugam convertit, caſtris exuit, & victor re præclarè geſtâ domũ redit. inde pecunias in foro ponit, ut, qui vellet, recepto pretio, empta redderet. Huic ſucceſsit Commodus filius, imperavitq; annis XII. Is mulieribus, & mimis, deditus, qui

potentiâ, ac dignitate, eminerent, interficere. quamobrem etiam veneno ipſe è medio ſublatus. In fœminas autem inſanire hoc modo cœpit. Cùm id temporis peſtis quædam graſſaretur, ipſe, metuens ne corriperetur fortè, adhibere unguenta inſtituit; itaque morbum quidem evaſit, quem timebat, ſed in Venerem ex eo tempore pronior fuit. Poſt hunc Pertinax menſes duos imperavit; inde Severus annos ſeptendecim. ſub quo Clemens, Stromateus cognominatus, Symmachuſque, & Origenes, claruere. Idem balneum Byzantij ſtruxit, quod Zeuxippum appellatum; & circum equeſtrem. Origenes verò, ſacrarum literarum peritiâ clarus habitus, multos quaſi manu ſuâ ad veritatem, tam fideles, quàm infideles, perducebat. inter hos Ambroſium quendam, virum illuſtrem, & doctrinæ ſtudioſum, quique Valentini ſectam deſeruerat. quin doctrinâ quoque externâ inſignis erat, ita ut geometriam, ceteraſque

artes.

ρε. τοῦ δυνατοὺς, καὶ περιέχοντας, ἐθανάτου. ἐφ' ᾧ καὶ διὰ φαρμάκου τῆς ζωῆς ἐξίσαται. οὗτος ὁ Κόμοδος θηλυμανὴς ἐγένετο τρόπῳ τοιῷδε. καὶ ἐκεῖνο καιροῦ νόσημα λοιμῶδες τῇ πόλει ἐνέσκηψε. πτοηθεὶς οὖν μή πως καὶ αὐτὸς τῷ τοιούτῳ φθοροποιῷ διαφθαρείη νοσήματι, μύρσις τούτου ἕνεκεν κεχρήσατο. καὶ τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ νοσήματος βλάβην ἐξέφυγεν, ἀλλὰ καταφερὴς ἐντεῦθεν εἰς ἀφροδίσια γέγονε. Μετὰ τοῦτον Περτίναξ, μῆνας β'. Μετὰ τοῦτον Σεβῆρος, ἔτη ιζ'. ἐφ' οὗ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς, καὶ Σύμμαχος, καὶ Ὠριγένης. οὗτος τὸ ζεύξιππον λουτρὸν ἔκτισεν ἐν Βυζαντίῳ, καὶ τὸ πρῶτον κτίσμα τῷ ἱπποδρόμῳ παρέδωκεν. ὁ μέντοι Ὠριγένης, ἀκμάζων τότε τοῖς θείοις λόγοις, πολλοὺς ἐχθραγωγεῖ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, πιστούς τε καὶ ἀπίστους. ἀφ' ὧν καὶ Ἀμβρόσιος, ἀνὴρ ἐπίσημος, καὶ φιλόλογος, ἐκ τῆς Οὐαλεντίνου αἱρέσεως ἐκστάς. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔξωθεν μέγας ἐγνωρίζετο. γεω-

μετρίας τε καὶ τὰ λοιπὰ παραδιδοὺς αὐτοῖς. εὐφυὴς γὰρ ἦν ἐκ βρέφους, καὶ ἐπέπληττεν αὐτὸν ὁ πατὴρ, ὡς παρ' ἡλικίαν τὰ θεῖα, καὶ μεγάλα, ζητοῦντα. πολλάκις δὲ καθεύδοντος αὐτοῦ τὰ στέρνα ὁ πατὴρ κατεφίλει, ὡς θείου πνεύματος μεστά. καὶ τῆς εὐτεκνίας ἑαυτὸν ἐμακάριζεν. θεῖος γὰρ ὁ ἀνὴρ, ἐπειδὴ καὶ μάρτυς γέγονεν. ὁ δὲ Ὠριγένης τοσοῦτον ἦν ἐγκρατὴς, ὡς ὀβολοῖς τέσσαρσιν καθ' ἑκάστην ἀρκεῖσθαι, οἴνου καὶ ἐλαίου ἀπεχόμενος. καὶ κατεσκληκώς τε ἦν, καὶ ψιαθίῳ κείμενος. ἓν ἔργον ἔχων τὴν θείαν μελέτην. ἐφ' ᾧ καὶ πολλοὺς Ἕλληνας τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀναδήσασθαι πεποίηκεν. ὁ μέντοι Ἀμβρόσιος τὰ πρὸς χρείαν αὐτῷ παρέχων ἔτεσι ιη' τὴν γραφὴν ἑρμηνεῦσαι ἠνάγκασε. λέγεται δὲ ὅτι καὶ ἑξάκις χιλίας βίβλους συνεγράψατο. τελευτᾷ δὲ ἐτῶν ξθ'. εἰ καὶ διὰ αἰτίαν τινὰ τὸ κλέος αὐτοῦ μέχρι τέλους οὐκ ἔμεινεν ἄσβεστον. ἐξ αὐτοῦ καὶ γὰρ Ἀρειανοὶ καὶ Ἀνόμοιοι τὰς ἀφορμὰς ἔχον. τῶν σωμάτων ἀτε-

λεῖ τὴν

artes, ipsis traderet: indolesq; etiam in puero valdè egregia elucebat, adeò ut nonnunquam pater, supra ætatem sacra, ac magna, indagantem, verbis acribus increparet. sæpè verò idem dormientis pectus, tanquam spiritu sancto plenum, osculari; ac beatum tali filio se censere. erat quippe vir divinus, & qui vitam etiam martyrio finiijt. Adeò autem temperanter vitam Origenes instituebat, ut se obolis diurnis quatuor sustentaret, vino, & oleo, planè abstinens; macieq; penè confectus somnum in storeâ capiebat, nihil omninò præter rerum divinarum meditationem curans. quâ ratione hoc effecit, ut martyrij coronâ gẽtiles multi cingerentur. Ambrosius verò, qui octodecim ei annis necessaria omnia præbuit, literas sacras explicandi necessitatem etiam imposuit. itaque sex librorum millia conscripsisse perhibetur. Dein obijt anno LXIX. etsi certã quandam ob causam non ad finẽ gloriam illibatam pertulit. nam ex ipso Ariani, & Anomœi, sectæ suæ occasionem accepêre. Resurrectionem rejicit, & pœ-

pœnarum finem aliquem suâ opinione statuit; dæmonesq; liberandos esse censet. Tantopere verò exercitijs deditus erat, ut ipsius etiam pectus corrumperetur. quin & membris genitalibus, ut arescerent, medicamentum imposuisse aliquod fertur; herbam item, quę memoriam adjuvaret, invenisse. Dein ex invidiâ per calumniam accusatus apud eos, qui potentiâ eminebant, adjutante rem diabolo, à fide descivit. Etenim illi, cùm perspectam castitatem ejus haberent, Æthiopem ad ipsum adducētes, simul jubent, vel parere imperatis, vel contaminare semet cum Æthiope. itaque, qui rem tam horrendam ne extremis quidem auribus ferre ullo modo posset, oblato suâ manu thure simulacris, in peccatum est prolapsus. Quam ob rem, vitandi opprobrij, Alexandriâ excedens, Hierosolyma se recepit. ubi cùm habenda ad populum oratio esset, Petrus illo casu factus, ita infit. *Dixit peccatori Deus, quid tu justa mea decreta porrò*

τοῦ τὴν ἀνάστασιν. τέλος δοξάζει τῆς κολάσεως, καὶ τῶν δαιμόνων ἀποκατάστασιν. τοσαύτην δὲ μετῆρχε τὴν ἄσκησιν, ὡς καὶ τὸν αὐτοῦ ἀνατεταπλῶσαι θώρακα. καὶ φάρμακον δέ λέγουσιν ἐπιθεῖναι τοῖς γυνικοῖς αὐτοῦ μορίοις, ὥστε καταξηρᾶναι αὐτά. καὶ βοτάνην δὲ εὑρεῖν μνήμης ἕνεκεν. μετὰ δὲ ταῦτα φθόνῳ διαβληθεὶς πρὸς γε τοὺς τῆς ἐξουσίας ἄρχοντας, συνεργεία σατανικῇ τῆς πίστεως ἐξίσταται. ἐκεῖνοι γὰρ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ σωφροσύνην ἰδόντες, προσάγουσιν αὐτῷ Αἰθίοπα, καὶ ἢ πείθηται τοῖς λόγοις ἐκείνων, ἢ τῷ Αἰθίοπι καταχραίνηται. ἐκεῖνος οὖν μηδὲν ἀκριβὲς ὢν ἀνεχόμενος τοιαύτην ἄκοσμον ἀκολουθίαν ἐνωτίσασθαι, αὐτοχείρῳ θυσίᾳ διὰ λιβανωτοῦ περιέπεσεν. ὅθεν τὴν Ἀλεξάνδρειαν οὐ μὴ ὀνειδίζεσθαι χάριν καταλιπὼν, εἰς Ἱεροσόλυμα ἔρχεται. ἐφ' ᾧ καὶ ἀναγκασθεὶς παρὰ τῆς ἐκκλησίας λόγον εἰπεῖν. Πέτρος γὰρ ἦν κατ' οὐ περιτυχόντος, εἶπε καὶ τάδε· τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ θεὸς: ἵνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώ-

δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου. καὶ πτύξας τὸ βιβλίον ἐδάκρυσε σὺν ἅπασι. μανεὶς οὖν ἔκτοτε τὴν ἁγίαν γραφὴν πᾶσαν ἀνατρέψαι ἐσπούδασεν. ὅθεν καὶ ἀναθεματίζεται μέχρι τῆς σήμερον. Μετὰ δὲ Σεβῆρον Ἀντωνῖνος ὁ Καράκαλλος, ἔτη ἓξ καὶ μῆνας δύο. ἐφ' οὗ Σαραπίων τις μαθητικὸς ἦν. ὃς ὑπέδειξεν Ἀντωνίνῳ Μακρῖνον τινὰ μετ' οὐ πολὺ διαδεξάμενον αὐτὸν ἐπὶ συγκλήτου. καὶ ὁ Ἀντωνῖνος παριδὼν, ἄλλον ἀντὶ Μακρίνου φονευθῆναι ἐκέλευσε. Μετὰ δὲ Ἀντωνῖνον, Μακρῖνος ἔτος ἓν καὶ μῆνας δύο. Μετὰ δὲ τοῦτον Ἀντωνῖνος ὁ Ἡλιογάβαλος, ἔτη τρία καὶ μῆνας ἐννέα. ὃς τοσοῦτον ἦν ἀσελγὴς, ὡς καὶ τὸν Ἱεροκλέα νόμιμον αὐτοῦ ἄνδρα ποιῆσαι. ὡς δὲ λέγουσι, καί τινας τῶν ἰατρῶν ἐπέβαλε, διφυῆ αὐτὸν δι' ἐντομῆς ἐμπροσθίας ποιῆσαι. Μετὰ δὲ τοῦτον Ἀλέξανδρος, ὁ τῆς Μαμαίας, ἔτη δεκατρία, μῆνας ὀκτώ. αὕτη, θεοσεβὴς οὖσα, τὸν Ὠριγένην

enarrans, & fœdus meum ore usurpas? inde, libro complicato, cum auditoribus cunctis flevit. ac deinceps, mentis quâdam insaniâ actus, sacris literis pervertendis operam dedit. unde etiam in hunc diem devovetur. Post Severum Antoninus Caracallus in imperio successit, tenuitque id annos sex, & menses duos. Imperante autem illo Sarapion quidam mathematicus Macrinum ostendit Antonino in Senatu, mox imperio potiturum. verùm is, postquam demonstratum minus rectè observasset, pro Macrino alium tolli è medio jubet. Post defunctum Antoninum Macrinus rerum est potitus annum unum, & bimestre. Huic successit Antoninus Heliogabalus, annis tribus & novem mensibus imperator. qui libidine adeo profligatâ erat, ut legitimum sibi maritum Hieroclem quendam faceret. quin &, ut nonnulli tradunt, medicorum quosdam orabat, uti, factâ ab anteriori parte sectione, naturæ eum utriusque participem redderent. Hunc Mamææ Alexander est secutus; imperavitq; annos

tredecim menses octo. Mamæa autem veri Dei studiosa, Originem ad se Antiochiâ, qui de Christo arcana doceret, advocavit. Alexandro vitâ functo, Maximinus annos sex imperium tenuit. Post hunc Maximus, & Balbinus, per viginti duos dies. His defunctis Gordianus; inde Philippus, annos quinque. Hic inducias constituit cum Sapore, Persarum rege; qui tam grandi corporis staturâ erat, ut omnes eam mirarentur. neq; enim ad istud tẽporis visus quisquam, qui æquaret. Eo imperium tenente Sabellius vixit. & Iudæus, morbo afflictus, cùm jaceret propter viam, à Christiano, eoq; laico, baptizatus, mox convaluit. inde adductus ad Dionysium archiepiscopum iterum lustrationem accepit. nam, ut sanctum est ab Apostolis, nulli laico, ne quidem in necessitate, sacerdotũ munia obire jus aut fas est. & hoc quidem ita illi constituerunt, ut de cõstitutione nil omninò evertere liceat. Atq; observa diligẽter, quod in vitâ magni illius Athanasij tale etiam quiddã scriptum. iste enim, adhuc

puer

Ὠριγένην ἐξ Ἀντιοχείας ἐκάλεσεν, ὥστε τὸ κατὰ Χριστὸν διδαχθῆναι μυστήριον. Μετὰ δὲ τοῦτον Μαξιμῖνος, ἔτη ἕξ. Μετὰ τοῦτον Μάξιμος καὶ Βαλβῖνος, ἡμέρας εἴκοσι δύο. Μετὰ τούτους Ἀδριανός. Εἶτα Φίλιππος ἔτη πέντε. οὗτος σπονδὰς ἐποίησε μετὰ Σαβόρου βασιλέως Περσῶν, ὃς ἐθαύμαζεν ἐπὶ μεγέθει σώματος. μέχρι γὰρ ἐκείνου τοῦ χρόνου τηλικοῦτος οὐκ ὤφθη ἄνθρωπος. ἐπὶ τούτου δὲ καὶ Σαβέλλιος ἦν. τότε δὲ καὶ καθ' ὁδὸν Ἰουδαῖος ἔκειτο νοσῶν· ἀλλὰ βαπτισθεὶς ὑπὸ Χριστιανοῦ καὶ ταῦτα λαϊκοῦ, ὑγιὴς αὐτίκα ἐγένετο. τούτου δὲ Διονυσίῳ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ἀνατεθέντος, τὸ θεῖον καὶ αὖθις ἐδέξατο φώτισμα. κατὰ γὰρ τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας οὐκ ἔξεστι τῷ λαϊκῷ μεταχειρίζεσθαι τῶν ἱερατικῶν, κἂν περιστάσεις ᾖ. καὶ οὗτοι μὲν οὕτω διετάξαντο, ὥστε μηδὲν τῆς τάξεως ἀνατραπῆναι. ὅρα γὰρ συνεχῶς, ὅτι καὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου τοιοῦτόν τι γέγραπται. Ὁ μέγας οὗτος Ἀθανάσιος ἔτι

 παιδίον

παιδίον ὄν, ἔρχεται ποτὲ μετὰ τῶν ἡλικιωτῶν ἐπί τινα τῆς θαλάσσης ἀκτήν. καὶ συμπαίζων μετ' αὐτοῖς παρὰ ταῖς ὄχθαις ἑώρα. τύπος δὲ τῶν μελλόντων τὸ πᾶν ἦν. ὑποκειμένων δὲ ἐν τῇ παιδιᾷ τὰ τῶν ἱερέων οἱ παῖδες, Ἀθανάσιον μὲν ἐπίσκοπον χειροτονοῦσιν. αὐτοὶ δὲ, εἰς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἀφορισθέντες, προσῆγον ἑτέρους παῖδας αὐτῷ ἀσφραγίστους. κἀκεῖνος τῷ θαλαττίῳ ὕδατι τοὺς παῖδας ἐβάπτιζεν. ὁ γοῦν Ἀλεξανδρέων πρόεδρος Ἀλέξανδρος παρ' αἰγιαλὸν διερχόμενος, καὶ ταῦτα ἰδὼν, καὶ θαυμάσας, ἐπιχρίει αὐτοὺς, καὶ τελειοῖ διὰ τοῦ βαπτίσματος. ἀλλὰ καὶ ὁ πεντηκοστὸς πρῶτος κανὼν τοῦ ἐν πατριάρχαις Κωνσταντινουπόλεως ἁγιωτάτου Νικηφόρου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἁγίων πατέρων, τάδε διορίζεται. τὰ ἀβάπτιστα νήπια, μὴ ὄντος ἱερέως, καὶ πατὴρ αὐτὰ βαπτίσει, καὶ οἷος ἕτερος τύχῃ. μόνον ἔσω ὀρθόδοξος. Μετὰ δὲ τοῦτον Δέκιος ἔτη β'. Μετὰ τοῦτον Γάλλος, καὶ Βουλουσιανὸς

puer, poſtquam ad quoddam maris littus cum æqualibus acceſsiſſet, ibi loci unà cum illis ludere ſibi videbatur. ſed res tota futurorum figura erat. pueri eum, indutâ ſacerdotum perſonâ, Athanaſium epiſcopum creant. ipſi verò in preſbyterorum, & diaconorum, ordinem adſciti, alios ei pueros adducere, nondum ſanè baptizatos; quos marinâ ille aquâ baptizaret. quod, in littore fortè ambulans, Alexandrinorum epiſcopus Alexander conſpicatus, & rem omnem admiratus, unctis ipſis mox baptiſmum plenum confert. Verùm canon quinquageſimus primus Nicephori, patriarchæ Conſtantinopolitani, quique cum eo congregati ſancti patres, pueros nondum baptizatos, ſi ſacerdos fortè haud adſit, vel à patre, aut quovis alio, modò rectè de doctrinâ Chriſtianâ ille ſentiat, baptizari poſſe ſtatuit. Poſt hunc Decius annos II. imperavit; poſt hunc Gallus & Volu-

ſianus, annos II. menſes VIII. inde autem Æmilianus menſes IV. poſt quem rurſum Valerianus annos XV. ſub quo fames tanta fuit, quanta nunquam; & cadaverum multitudo, quam effari nemo poſsit. quippe à mari pariter ac terrâ, fluvijsq;, & paludibus, vapores quidam oriebantur, adeo quidem pernicioſi, ut rores ipſi cadaverum humores viderentur. itaq; nulla inventa domus, in quâ non cadaver aliquod fœtidum eſſet. moriebantur enim homines numero plures. Poſt hunc Claudius, Conſtantini Magni proavus, annum I. imperauit. huic Quintilius ſucceſsit in paucos dies. quippe cùm Aurelianum ſibi imperium vindicantem animadverteret, venâ ſectâ, ſanguinem tam diu emiſit, quoad animâ deficiente expiraret. Itaq; poſt hunc Aurelianus Romanum imperium occupavit; ſub quo Manes ille execrandus vixit, Brachman genere, & Samoſatenus Paulus. quem deinde Apollinarius, Laodicẽſis epiſcopus, ſubſecutus, dictitantibus Arrianis,

car-

σιανὸς, ἔτη β΄ καὶ μῆνας η΄. Μετὰ τούτων Αἰμιλιανὸς μῆνας δ΄. Μετὰ τοῦτον Οὐαλεριανὸς ἔτη ιε΄. ἐφ᾽ οὗ λιμὸς γέγονεν, οἷος οὐ γέγονε πώποτε. καὶ φθορὰ ἀνθρώπων ἄρρητος. ἀπὸ γὰρ τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάττης ἀτμοί τινες ἀνήεσαν ἐκ ποταμῶν τε καὶ λιμνῶν, οὕτον φθοροποιοὶ, ὡς νομίζειν ἰχῶρας νεκρῶν εἶναι τὰς δρόσους. ἐφ᾽ ᾧ καὶ οὐκ ἦν οἰκία, ἐν ᾗ οὐκ ἦν τεθνηκὼς, καὶ ἀπόζων. ἀναρίθμητος γὰρ τηνικαῦτα τῶν ἀνθρώπων ὄλεθρος. Μετὰ τοῦτον Κλαύδιος ἔτος ἓν, ὁ καὶ πρόπαππος τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. Μετὰ τοῦτον Κυντίλιος ἡμέρας ὀλίγας. τὸν γὰρ Αὐρηλιανὸν ὁρῶν τῆς βασιλείας καθεπεμβαίνοντα, τὴν τῆς χειρὸς φλέβα τέμνει καὶ ἀφίησιν αὐτὸν, ἕως οὗ ἀποψυχήσας ἀπέθανε. Μετὰ δὲ τοῦτον Αὐρηλιανὸς, ἐφ᾽ οὗ Μάνης ὁ κατάρατος ἦν. ὁ καὶ τὸ γένος Βραχμάν. καὶ ὁ Σαμοσατεὺς Παῦλος. ἐν δὲ τοῖς ἑξῆς Ἀπολλινάριος, ὁ τῆς Λαοδικείας ἐπίσκοπος. ὃς τῶν Ἀρειανῶν λεγόντων, ἄψυ-

ἄψυχον εἶναι τὴν τοῦ κυρίου σάρκα, ἔλεγε. σάρκα μὲν ἐμψυχωμένην λαβεῖν τὸν Χριστὸν, οὐ μὴν δὲ καὶ νοῦν τὸν ἡμέτερον. ἤρκει γὰρ ἡ θεότης τῆς σαρκὸς ἐκείνης ἡγεμονεύειν. Μετὰ τούτους Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας, πόλεως οὔσης ἐν Κιλικίᾳ, τὴν ἡγεμονίαν λαβὼν, δυσφημῶν τὸν κύριον ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ κοινὸν εἶναι, κατὰ προκοπὴν τὴν χάριν δεχόμενον, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ βαπτίσματι τοῦ παναγίου πνεύματος δωρεὰν γενόμενον μέτοχον. ὁ δέ γε Νεστόριος ἀπὸ γὰρ μανικῆς τῆς Συρίας ὥρμητο. ἦν δὲ καί τις Ἰουλιανὸς, ἐπίσκοπος Ἁλικαρνασοῦ τῆς Ἀσίας, αἱρεσιάρχης δέ. τὴν γὰρ ἁγίαν σάρκα τοῦ Χριστοῦ πρὸ τοῦ πάθους ἄφθαρτον εἶναι ἔλεγεν. Μετὰ δὲ Αὐρηλιανὸν Τάκιτος ἔτη β'. Μετὰ τοῦτον Πρόβος, καὶ Φλωριανὸς, ἔτη β', μῆνας δ'. τοῦτον δὴ τὸν Φλωριανὸν ἀνεῖλεν ὁ Πρόβος, παράφερνα ποιήσας ἑαυτόν. τότε δὴ καὶ βροχῆς γεγονυίας σῖτος μεμιγμένος τῷ ὕδατι πολὺς ἄνωθεν κατηνέχθη.

carnem Christi sine ullâ animâ esse, contra asseruit, carnem Christum animatam, sed non mentem item nostram, accepisse, divinitatem sat idoneam, quæ præesset carni illi, arbitratus. Post hos Theodorus fuit, Mopsuhestiæ, urbis in Ciliciâ, episcopus: qui insigni contumeliâ Christum unum de nobis esse, similemq;, dicere minimè erubesceret; quippe etiam cũ profectu gratiam à Deo accepisse: deinde etiam in baptismo spiritus sancti participem gratis factum fuisse. Nestorius verò è Germanicéâ Syriæ oriundus. Præter hos & Iulianus quidam fuit, Halicarnassensis urbis in Asiâ episcopus, auctor sectæ, quæ sanctissimã Christi carnem corruptioni minimè obnoxiam ante passionem diceret. Post Aurelianum Tacitus annos duos imperavit. Post hunc Probus, & Florianus, annos duos, menses quatuor. Et hunc Florianum quidem Probus, simulatâ amentiâ, interfecit. eo tempore, cùm fortè aliquando plueret, triticum multum aquâ mixtum desuper

cecidit; quo congesto acervos magnos excitârunt. pari modo, Aureliano imperante, argenti guttas decidisse sunt qui tradant. Post hos Carus, & Carinus, annos duos. Post hos Diocletianus, Maximianus, & Herculius: qui, imperio ex abjectione animi abdicato, ad privatum deinde habitum sunt reversi. quippe ut Simeon Metaphrastes nobis auctor, fidem Christianam annisi summo opere oppugnare, quam portis Orci firmiorem parmensuram Christus dixerat, cùm se frustra esse ipsi, & tentare imposibilia, animadverterent, imperium ambo deposuerunt, fortunæ quidem satietatem, & mutationis studium, apud alios præferentes; verùm quibus animi sui interiora declararent, ijs Christi ipsi potentiam, & prodigiorum suadam, ad imperium deponendum coëgisse fatebantur. Eam ob rem loco suo Imperatores constituerunt, Orientis quidem Galerium

Maxi-

νέχθη. τοῦτον συνάγοντες, σωροὺς μεγάλους ἐποίησαν. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ Αὐρηλιανοῦ. ψεκάδας ἀργύρου καταἐνεχθῆναι φασί. Μετὰ δὲ τούτους Μάρκος, καὶ Καρῖνος, ἀνὰ ἔτη β'. Μετὰ δὲ τούτους Διοκλητιανὸς, καὶ Μαξιμιανὸς ὁ Ἑρκούλιος, ἔτη κβ'. οὗτοι, τὴν βασιλείαν ἐξ ἀπονοίας ἀφέντες, ἰδιωτικὸν ἀνελάβοντο σχῆμα. κατὰ γὰρ τὸν μεταφραστὴν κῦριν Σιμεὼν, πολλὴν ἔθεντο σπουδὴν ὥστε τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καταγωνίσασθαι, ἣν κραταιοτέραν μεῖναι καὶ ᾅδου πυλῶν αὐτὸς ἀπεφήνατο. ἀλλ' ἐπειδὴ εἰς τέλος ἔγνωσαν ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦντες, ἑκάτερος αὐτῶν τὴν βασιλείαν ἀπεσκευάσαντο, πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους κόρον τῆς τύχης, καὶ μεταβολῆς ἔρωτα, ἀποφασάμενοι. οἷς δὲ τῶν ἀπορρήτων κοινωνεῖν εἶχον, τὰ τῆς ψυχῆς ἐξεκάλυπτον. τοῦ Χριστοῦ τὴν ἰσχὺν ἔλεγον, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν σημείων πειθὼ, καταναγκάσαι αὐτοὺς ἐκστῆναι τῆς βασιλείας. ἐφ' ᾧ καὶ κατέστησαν ἀνθ' ἑαυτῶν βασιλεῖς, τῆς μὲν ἑώας Γαλέριον

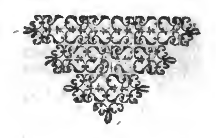
Μαξιμιανόν. τῶν δὲ ἑσπερίων, Κώνσαντα, τὸν πατέρα τοῦ μεγάλου Κωνσαντίνου, κρατήσαντα ἔτη τέσσαρα. οὗτος τελευτᾷ ἐν Βρεταννίαις, καὶ πανὺ εὐσεβὴς ὤν. ἀναγορεύει δὲ ἀνθ' ἑαυτοῦ Κωνσαντῖνον υἱὸν αὐτοῦ. ὁ μέντοι Μαξιμιανὸς ὁ Γαλέριος θείᾳ ψήφῳ λέγεται ἐξενεγκεῖν τραῦμα ἐν τοῖς γεννητικοῖς αὐτοῦ μορίοις, διὰ ἣν εἶχεν ἀσέλγειαν. καὶ οὕτω καταςκωληκιάσας, τὴν δυσώδη αὐτοῦ παρέδωκε ψυχήν.

Τέλος.

Maximianum, Occidentis verò Conſtantem, Conſtantini Magni patrem, qui per annos quatuor præfuit, diemque obijt in Britanniâ, princeps magnæ pietatis, ſubrogato ſibi filio Conſtantino. at Galerius Maximianus, juſto ſanè Dei judicio accepto in membris genitalibus, propter ſummam illam libidinem, quâ flagrabat, vulnere quodam, fœtidam animam, pediculis ſcatens, exhalavit.

FINIS.

IOANNIS MEVRSI

AD

THEODORI METOCHITÆ

Hiſtoriam Romanam.

NOTÆ.

PAG. I. b. Lin. I. ἐπὶ ἔτη τ΄. ξ΄. καὶ δ΄.) Ait Romam ſub Conſulibus fuiſſe annis CCCLXIV. Conſtantinus Manaſſes CCCCLXIV. Chronicon Alexandrinum habet annos CCCXCIII. Theodoro noſtro Cedrenus aſtipulatur, & de CCCLXIV item auctor eſt. Florus Iↄ numerat ad Auguſtum uſque. Propior vero eſt ſententia Manaſſis, quam firmant Faſti Capitolini; à quibus putantur ad Iulij uſque monarchiam à primis Conſulibus anni CCCCLX.

Lin. II. διστάτωρ.) Scribe, δικτάτωρ.

lin. 14. ἔτη δέκα καὶ ὀκτώ.) Glycas ait annos XII. Cedrenus numerat annos IV. menſes VII. à quibus non abeunt Faſti Siculi. Sed pro Metochita noſtro Faſti Capitolini faciunt, qui diſertè annos ei XVIII. tribuunt.

Ibid.

Ibid. καὶ νόμους Ῥωμαίοις ἔδωκε, καὶ τὰς ἰνδίκτους, καὶ τὸ βίσεκτον ἔφερε.) Hęc in ſecundum Auguſti annum refert Cedrenus. Τούτου (Αὐγούστου) τῷ δευτέρῳ ἔτει αἱ ἴνδικτοι ἐπενοήθησαν, καὶ τὸ βίσεξτον. Οἱ νόμους ἐξέθετο πολιτικούς. Rurſum, minimè ſibi conſtans, in Theodoſio Magno imputat anno Auguſti xv. & originem nominis aſſcribit à victoria apud Actium. Καὶ ἤρξαντο ἀριθμεῖσθαι αἱ ἴνδικτοι, ἀρξάμεναι ἀπὸ Αὐγούστου Καίσαρος ἐν ἔτει ιε΄ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Καλεῖται δὲ ἰνδικτιών, τουτέστιν ἰνακτιών, ἡ περὶ τὸ Ἄκτιον νίκη. Idipſum firmat Conſtantinus Porphyrogenneta Themate Occidentali VIII. Vbi Heſychium auctorem laudat. Sed eſt ineptiſſimus error. Nam anni ordinationem à Iulio inſtitutam ſcimus ex Dione lib. XLIII. Suetonio in eo, cap. XL. Cenſorino De Die Nat. cap. XX. alijſque.

Pag. 2. b. Lin. 13. Ἀντωνῖνον.) Scrib. Ἀντώνιον.

Lin. 16. ἔστησε δὲ καὶ στήλας χαλκᾶς ἀνθρώπου καὶ ὄνου.) Suetonius Octavio, cap. XCVI. *Apud Actium deſcendenti in aciem aſellus cum aſinario occurrit: Eutychus homini, beſtiæ Nicon erat nomen. Vtriuſque ſimulacrum æneum victor poſuit in templo, in quod caſtrorum ſuorum locum vertit.* Habes idem apud Plutarchum in Antonio, Glycam, & Zonaram.

Pag. 3. b. lin. 2. προδρομίῳ.) Scribe, ἱπποδρόμῳ.

Lin. 5. διαρκέσαν.) Scribe, διαρκέσασαν.

Ibid. ἔτεσι διακοσίοις ἐνενήκοντα.) Ita Glycas quoque, & Cedrenus. Euſebius Chron. lib. I. numerat CCXCV.

Pag.

Pag. 4. b. Lin. 13. (Σοφὸς δέ τις κατ᾽ ἐκεῖνο καιροῦ.) Hunc Mæcenatem fuisse narrant Cedrenus, Manasses, Zonaras.

Pag. 6. a. lin. 1. σοφὸς δέ τις Ἀλεξανδρεὺς, Ἀθηνόδωρος ὄνομα.) Meminit hujus Suetonius in Claudio, tanquam Tiberio formando præpositi. Verba sunt Augusti ex Epistola quadam, cap. IV. *Tiberium adolescentem ego verò, dum tu aberis, quotidie invitabo ad cœnam, ne solus cœnet cum suo Sulpitio, & Athenodoro.* Immo & ipsius Augusti etiam præceptorem fuisse discimus ex Luciani Macrobijs. Ἀπολλόδωρος δὲ, ὁ Περγαμηνὸς, ῥήτωρ, θεοῦ Καίσαρος Σεβαστοῦ διδάσκαλος γενόμενος, καὶ σὺν Ἀθηνοδώρῳ τῷ Ταρσεῖ φιλοσόφῳ παιδεύσας αὐτὸν, ἔζησε ταυτὰ τῷ Ἀθηνοδώρῳ, ἔτη ὀγδοήκοντα δύο. Vbi observa, Tarsensem dici, qui Alexandrinus nostro Metochitæ, Cedreno, Manassæ, qui eandem Historiam recitant, ut & Zonaras: qui tamen de patria eum non indigetat.

Lin. 18. μετὰ δὲ ταῦτα Ἀθηνόδωρος πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην ἀπῄρων.) Idem narrant Cedrenus, Glycas, Manasses.

Ibid. b. lin. 6. ὥστε Ῥωμαῖος ἀνὴρ τὸν βίον ἐκλιπεῖν μέλλων.) Suetonius cap. LIX. *Nonnulli patrum familiarum testamento caverunt, ut ab heredibus suis prælato victimæ titulo in Capitolium ducerentur, votumque pro se solveretur, quod superstitem Augustum reliquissent.*

Lin. 7. ἔπρεπε.) Scrib. ἐπέτρεπε.

Lin.

Lin. 10. πηλίνην, ἔφησε, τὴν πόλιν εὑρὼν, καλλίπυργον ταύτην, καὶ στερεμνίαν, πεποίηκα.) Suetonius cap. XXVIII.

Lin. 14. μήμου.) Scrib. μίμου.

Ibid. πίκτου) Scrib. παίκτου, Rem vero eandem narrat Suetonius cap. XCIX.

Lin. 17. σαρακοστῷ.) Græci posterioris ævi dicebant σαρακοστος truncatè, pro τεσσαρακοστος; vt docui pridem in Glossario meo Græcobarbaro.

Pag. 8. a. lin. 1. τελεσπίζουσα δὲ προσάγεται τῷ ναῷ.) Nicephorus Histor. Eccles. lib. 1. cap. VII. *Vt verò infans (Maria) à lacte materno jam abhorruit, & mammam attingere noluit, promissionem mater adimplet: & in templum ascendens, juxta votum, eam Deo consecrat, tertium jam tum ætatis agentem annum.* Et Evodius in Epistola, apud eundem Nicephorum lib. II. cap. III. *Trimula quum esset (Maria,) in templum est præsentata.* Idem est legere apud Glycam Annal. III.

Lin. 4. ὡς τὰ δέκα γίνεται καὶ τεσσάρων ἐνιαυτῶν. σκέπτονται περὶ τούτου οἱ ἀρχιερεῖς.) Cedrenus. Γενομένης δὲ αὐτῆς ἐτῶν ιδ', καὶ δοκούντων τῶν Ἰουδαίων ὅτι μέλλει γίνεσθαι αὐτῇ ἡ συνήθεια τῆς γυναικείας ἀσθενείας λοιπὸν οὐ συνεχωρεῖτο εἶναι ἐν τῷ ναῷ ἔστησαν δὲ οἱ ἱερεῖς εἰς προσευχὰς περὶ αὐτῆς. καὶ Ζαχαρίας ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ τοῦ Βαπτιστοῦ πατὴρ, ἔλαβε δώδεκα ῥάβδους γερόντων συγγενῶν αὐτῆς, καὶ ἔθηκεν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, λέγων· δεῖξον κύριε, τίνος ἔσται ἡ παρθένος· καὶ ἐβλάστησεν ἡ τοῦ Ἰωσήφ. καὶ ἡρμόσαντο τούτῳ αὐτήν. Habet quoque eadem Glycas loco citato.

Lin. 17. ἔκθαμβος ὢν ἐπὶ τῷ ῥήματι γεγονυῖα.) Locus hic mutilus, ac præcesserint adhuc alia, quæ petenda ex Historia sacra, apud D. Lucam, cap. 1.

Pag. 10. a. lin. 8. λοιπὸ μὲν.) Scrib. λοιπὸν μέν.

Pag. 12. a. lin. 18. ἄσπηλον.) Scrib. ἄσπιλον.

Ibid. b. lin. 18. ἀστήρ.) Scrib. ἀνήρ. Intelligit Epiphanium, quem paullò antè citavit.

Pag. 14. b. lin. 9. ἀκτίας.) Scrib. ἀκτῖνας.

Lin. 18. ἐστι.) Scrib. ἔτι.

Pag. 16. a. lin. 9. ἀνακληθεῖσαι.) Scrib. ἀνακλινθεῖσαι.

Ibid. b. lin. 14. αὐτῆς.) Scrib. αὐτοῖς.

Pag. 18. b. lin. 19. ἡ δὲ λεγομένη Λεπτὴ Γένεσις.) Sæpè citatur Cedreno, Glijcæ, Zonaræ.

Pag. 20. b. lin 20. μάζω.) Scrib. μείζων.

Pag. 24. b. lin. 19. δεξάτωσαν.) Scrib. δεξάτω-σαν.

Pag. 26. a. lin. 2. ἐπιγνωστήσεται.) Scrib. ἐπάνω στήσεται.

Pag. 28. b. lin. 15. κἂν.) Scrib. μή.

Pag. 30. b. lin. 11. διαδοχῆς.) Scrib. διδαχῆς.

Pag. 36. a. lin. 17. ἄλλος.) Scrib. ἄλλως.

Ibid. b. lin. 21. πέμπτην.) Censeo à supino librario esse, & abundare.

Pag. 40. a. lin. 9. ἀμφότεροι.) In Dionysij exemplaribus est, ἀμφοτέρω, numero duali.

Lin. 10. παρόντες, καὶ συνιστῶντες.) In Dionysij textu itidem est numero duali, παρόντε καὶ συνιστῶντε.

Lin. 11. ἑωράκαμεν.) Apud Dionysium est, ἑωρᾶμεν.

Lin.

Lin. 15. ἀνλικαταςάν.) Scrib. ἀνλικαταςᾶσαν. Et ita est apud Dionysium.

Pag. 41. b. lin. 3. μήποτε ΑΥΤΟΥ, αὐτὶ τοῦ ΑΥΤΩΝ.) Censeo transponendas voces, legendumque; μήποτε ΑΥΤΩΝ, ἀντὶ τοῦ ΑΥΤΟΥ. flagitat, & apud Matthæum, quem allegat, cap. XXVII. verſ. LIII. αὐτοῦ legitur, non αὐτῶν. Itaque dicit, αὐτῶν legendum eſſe videri, non αὐτοῦ, quemadmodum editur.

Lin. 10. ἐκείνην.) Scrib. ἔκτην.

Lin. 20. ψυχῶν.) Scrib. μυχῶν.

Pag. 44. b. lin. 10. γεγήσεσθαι. Scrib. γεγονῆσθαι.

Pag. 64. b. lin. 12. εἰκόνων.) Scrib. ἐκείνων.

Lin. 15. φίλας.) Scrib. φυλάς.

Lin. 21. ἐκμασάντων.) Scrib. ἀκμασάντων.

Pag. 68. b. lin. 5. ὡς εἰ ρν´ ἔτη.) Scrib. ὡσεὶ ρπ´. Nam à Chriſti nativitate ad imperium Commodi uſque anni putantur prẹter propter CLXXX.

Pag. 70. a. lin. 25. θεῖαν.) Scrib. θίαν.

Pag, 84. a. lin. 3. ἐπὶ τῶν δύο μερῶν.) Nam duplex vrbs erat; & una pars, ἡ ἄνω πόλις: altera, ἡ κάτω dicebatur. Ioſephus de Bello Iud. lib. VI. cap. XIII. Αὐτὴ μὲν (de vrbe Hieroſolymâ loquitur, ejuſque ſitu.) ἐπὶ δύο λόφων ἀντιπρόσωπος ἔκτιστο, μέσῃ φάραγγι διῃρημένων, εἰς ἣν ἐπάλληλοι κατέληγον αἱ οἰκίαι. τῶν δὲ λόφων, ὁ μὲν τὴν ἄνω πόλιν ἔχων, ὑψηλότερος πολλῷ, καὶ τὸ μῆκος ἰθύτερος ἦν. ἅτερος δὲ, ὁ καλούμενος ἄκρα, καὶ τὴν κάτω πόλιν ὑφεστὼς, ἀμφίκυρτος.

Lin. 15. ὄρθεια.) Scrib. ὄρθια.

Pag. 86. b. lin. 19. σὺν ὄφεσι, καὶ σὺν σκορπίοις, ἐκ

τῆς πόλεως ἐφυγάδευσε.) Nicephorus Hiſt. Eccleſiaſt. lib. III. cap. XI. *Eius ætate Apollonius quoque Tyaneus vixit, quem hiſtoriæ produnt Româ Byzantium veniſſe, atque ibi dæmoniacis quibuſdam præſtigijs, atque incantationibus, magnam vim ſerpentum & ſcorpionum fugaſſe, & præterea ferociſſimos quoſque equos frenaſſe.* Idem tradit Heſychius Mileſius in Originibus Conſtantinopolitanis, à me vulgatis ante quadrienniũ, ubi vide quæ notavi.

Pag. 88. b. lin. 8. ἐφ' οὗ ἐπανεκλήθη τῆς ἐξορίας ὁ Θεολόγος.) De Ioannis Theologi è Pathmo revocatione Chronicon Alexandrinum in Olympiade CCXIX. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ὁ Βασιλεὺς Νερούας ἀνεκαλέσατο τὸν Ἀπόστολον Ἰωάννην ἀπὸ Πάτμου τῆς νήσου.

Lin. 11. κρατεῖ Τραιανὸς ἔτη ἐννέα.) Errat, quippe novemdecim annos imperavit Traianus, uti notum ex Hiſtoriâ. Idem eſt Conſtantini Manaſſis error.

Lin. 17. ὧν ἕνεκα σωτηρίας ἔτυχε.) Trajano Imperatori ſalutem impetratam precibus Gregorij Dialogi tradiderũt è Græcis Theologis quidam. Ioannes Damaſcenus in his eſt, Serm. Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων. Locus iſte eſt. Δέον τοίνυν καὶ ἄλλων ἱστορικῶν ἐπιμνησθῆναι πρὸς τούτοις. Γρηγόριος οὖν ὁ Διάλογος, ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπίσκοπος, ἀνήρ, ὡς ἴσασι πάντες, ἐν ἁγιωσύνῃ καὶ γνώσει ἐξάκουστος, ᾧ φασι λειτουργοῦντι οὐράνιος συνελειτούργει καὶ θεῖος ἄγγελος. οὗτός ποτε ἀνὰ τὸ λίθινον πορείαν ποιούμενος, καὶ ταύτης ἐξεπίτηδες, δίχλω κεφαλαιὰν πρὸς τὴν φιλόψυχον

χον κύριον ὑπὲρ συγχωρήσεως ἁμαρτιῶν Τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως πεποίηκεν. ὃς παραυτίκα φωνῆς θεόθεν ἐνεχθείσης αὐτῷ ἐπακήκοε, τάδε φησάσης· τῆς εὐχῆς σου, φησί, ἐπήκουσα, καὶ συγγνώμην Τραϊανῷ δίδωμι· σὺ δὲ μηκέτι προσαχθῆς ὑπὲρ ἀσεβῶν εὐχὰς προσενέγκειν μοι. Meminit quoque Euchologium Græcorum, cap. XIX. ubi ita sacerdos orat. Ὡς ἔλυσας τῆς μάστιγος Τραϊανὸν διὰ ἐκτενοῦς ἐντεύξεως τοῦ δούλου σου Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου, ἐπάκουσον καὶ ἡμῶν δεομένων σου.

Lin. 18. ὁ γὰρ Διάλογος μέγας Γρηγόριος.) Cur Gregorius sit Διάλογος cognominatus, tradit Cedrenus. Ἐν δὲ τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ ἀποστολικὸς ἀνὴρ, ἐν Πέτρου τοῦ κορυφαίου σύνθρονος, ὃς καὶ διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ γινόμενα θεῖα πονήματα Διάλογος ἐκλήθη.

Pag. 90. a. lin. 15. Ἀδριανὸς, ἔτη κδ΄.) Ita etiam Cedrenus, & Manasses. Zonaras annos XIX. dicit. Rectius Fasti annos numerant XXI. cum quibus facit Spartianus in ejus vitâ. *Imperavit annis XXI. mensibus XI.*

Ibid. b. lin. 11. ὑστέρῃ.) Scribe, ὑδέρῳ.

Lin. 21. Καθίστησι δὲ τῶν ἔργων ἐπιστάτην τὸν Ἀκύλαν ἐκεῖνον.) Vide Epiphanium lib. Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν, & Euthymium Præfatione in Psalmos.

Pag. 92. b. lin. 2. Εὐσεβὴς, ἔτη κβ΄.) Antonino Pio annos XXII tribuit etiam Manasses. Fasti XXIII Cedrenus, & Zonaras, XXIV. Chronicon Alexandrinum XXI.

Pag. 84. a. lin. 3. ἐκδόμος.) Scrib. ὁ Κόμοδος.

Lin. 11. μετὰ τοῦτον Σεβῆρος.) Hic omittit Didium

Iulianum, qui Imperium VII. menses tenuit. Sed librarij culpam censeo. Verum neque Glycas hujus meminit.

Lin. 13 ζεύξιπῆρον.) Scribe, ζεύξιππον. Notum ex Historiâ Balneum Zeuxippi.

Lin. 16. ἐκμάζων.) Scrib. ἀκμάζων.

Pag. 96. b. lin. 8. μαθηῖκός.) Scrib. μαθηματικός.

Lin. 10. διδαξάμενον.) Scrib. διαδεξόμενον.

Lin. 18. ἠνῖιβλέ.) Scrib. ἠνῖιβόλε.

Pag. 98. a. lin. 5. Ἀδριανός.) Scrib. Γορδιανός.

Lin. 6. ἔτι.) Scrib. ἔτη.

Lin. 11. νοοσῶν.) Scrib. νοσῶν.

Ibid. b. lin. 10. ἐβάπιζεν.) Scrib. ἐβάπτιζεν.

Pag. 100. a. lin. 7. τῦτον.) Scrib. τοσῦτον.

Lin. 11. Κλαύδιος.) Scrib. Κλαύδιος.

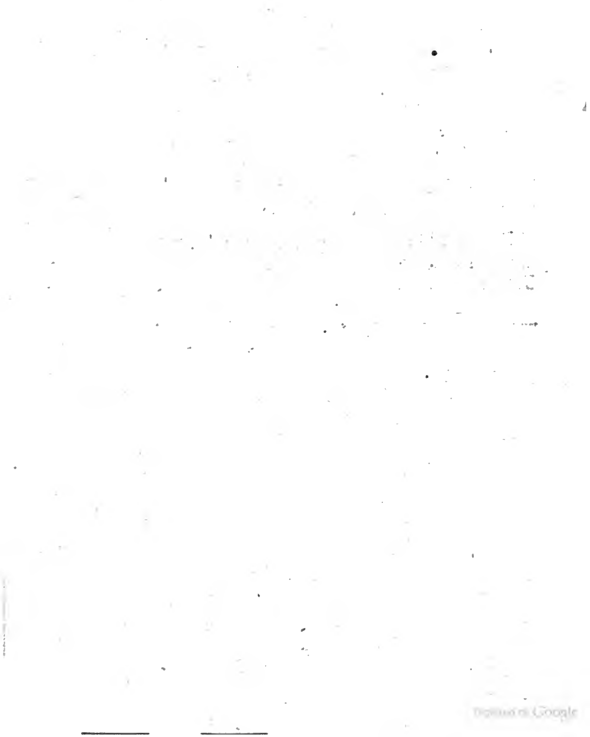
Ibid. b. lin. 11. ἀπὸ γὰρ μανικίας.) Scrib. ἀπὸ Γερμανικείας.

Pag. 102. a. lin. 4. Μάρκος.) Scrib. Κάρος.

FINIS.

ERRATA.

Pag. 7. a. Lin. 16. *dele*, quod. pag. 52. b. lin. 3. ſcribe, *δέδοικα*. pag. 68. b. lin. 5. *ὡσεὶ ρν΄ ἔτη*. p. 73. b. lin. 17. exſtructâ,

DE
THEODORO
METOCHITA
Præloquium
Ad Lectorem.

ECce tibi Theodori Metochitę Historiam Romanam, benigne Lector. Vixit, floruitque, annis abhinc plus CCC. Magnum autem Auctoris hujus ingenium fuit; ac dotes animi, corporisque, singulares. Staturâ erat procerâ admodum, membrisque pulcrè, & proportione justâ, inter se aptatis; oculorum deinde hilaritate per quam insigni: ita vt omnium in se oculos facilè traheret. Facundiâ porrò naturali, laborum tolerantiâ, & memoriæ excellentiâ, eruditionem summam omninò consecutus erat. Si quis nova, aut vetera, quæreret, ita omnia enarrabat, quasi è libro recitaret: neq; in colloquijs ejus libris ullus opus erat, quippe qui ipse viva quædam Bibliotheca, & eorum, quę scire velles, oraculum esset. Nicephorus Gregoras lib. VII. Τοῦτον τοίνυν οὕτω πολλῆς ἀπολαύοντα

* τῆς

τῆς βασιλικῆς εὐμενείας, Θεοδώρῳ (Μετοχίτῃ) τῷ λογοθέτῃ γαμβρὸν ὁ βασιλεὺς ἐπὶ θυγατρὶ παρέσχετο, χαριζόμενος δι' ἃ ἐπλούτει καλὰ κἀγαθά. Σώματος γὰρ μεγέθει, καὶ μελῶν καὶ μερῶν συμμετρία, καὶ ὀφθαλμῶν ἱλαρότητι, πάντας εἷλκε πρὸς ἑαυτὸν ὀφθαλμούς. Φύσεως δ' εὐμοιρία πρὸς λόγους, καὶ καρτερία πρὸς πόνους, καὶ μνήμης ὑγεία, καὶ καθαρότητι, σοφίας ἁπάσης ἐς τὸ ἀκρότατον ἤλασεν. οὕτως δ' εὔπορος ἦν ἅπαντα τοῖς ζητοῦσι παλαιά τε καὶ νέα προφέρειν, ὡς ἐκ βιβλίου τῆς γλώττης, ὥστε μικρά, ἢ οὐδέν, ἐδεῖς βιβλίων τοὺς ὁμιλοῦσι. Βιβλιοθήκη μὲν γὰρ ἦν ἔμψυχος οὗτος, καὶ τῶν ζητουμένων πρόχειρος εὐπορία. οὕτω πάντας μακρῷ παρέδραμεν, ὅσοι ποτὲ λόγων ἥψαντο. Libros ſcripſit numero multos, & mirandũ in viro eſt indefeſſum planè ingenium, quod neque rebus, neque ſtudijs, feſſum ſuccumberet. In utriſque certè ſummâ dexteritate verſabatur: & à manè ad veſperam in palatio res Imperij eâ curâ, ac diligentiâ, adminiſtrabat, quaſi à literis prorſus alienus fuiſſet: veſperè autem, à palatij rebus vacuus, adeò totus in ſtudijs erat, quaſi nihil cum Imperio negotij eſſet. Gregoras loco citato. Ἔξεστι δὲ καὶ πᾶσι τοῖς βουλομένοις τεκμηριοῦσθαι τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐν τοῖς λόγοις δύναμιν, ἐξ ὧν συνετάχθη πολλῶν τε, καὶ πολλῆς καὶ ποικίλης γεμόντων τῆς ὠφελείας βιβλίων. ὃ δὲ πάντων μᾶλλον θαυμάζειν ἔχοι τις ἂν τοῦ ἀνδρὸς, ὅτι τοσούτῳ πρὸς τῶν κοινῶν πραγμάτων θορύβου τε καὶ κλύδωνος ἐπικειμένου, καὶ φροντίδων ἄλλοτε ἄλλων ἐπικλυζόντων αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, οὐδὲν ἦν, ὃ τοῦ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν ἀπησχόλησε πώποτε, ἀλλ' οὕτως

εἶχε

εἶχε πρὸς ἄμφω δεξιῶς, ὥστ᾽ ἐκ πρωΐας μὲν ἐς ἑσπέραν ἐν βασιλείοις τὰ κοινὰ διοικῶν ἦν, οὕτως ὁλοσχερῶς καὶ ξύν γε πολλῇ καὶ ζεούσῃ τῇ προθυμίᾳ, ὥσπερ ἂν εἰ τῶν λόγων ἔξω παντάπασιν ἐτύγχανεν. ὀψὲ δ᾽ αὖθις ἐκεῖθεν ἀπαλλαττόμενος, οὕτως ὅλος τῶν λόγων ἐγίγνετο, ὥσπερ ἂν εἰ σχολαστικός τις ἦν, καὶ τῶν πραγμάτων παντάπασιν ἐκτός. Inprimis verò in Astronomicis excellebat. Gregoras de eodem, lib. VIII. Καὶ ἀστρονομικὴν ἐπιστήμην μόνος κατὰ τοὺς τότε χρόνους εἰδὼς ἐς τὸ ἀκρότατον. Ioannes Cantacuzenus lib. I. cap. XI. *Id ipsum & magnus Logotheta Metochites præstitit, qui tum domum Imperatoriam, sive aulam, regebat; vir alioqui solers, & non Christianis modò, sed externis etiam literis politissimus. Etenim cùm Astronomiæ principia à quodam Bryennio minuta, & imperfecta, accepisset; ipse in eo studio accuratissimâ diligentiâ suâ tantos processus fecit, vt deinde quoque permulti in eâdem scientiâ ipso præceptore progressus eximios adepti sint.* Neque verò vir ingenio, & doctrinâ, tam præclarus in Imperio inglorius vixit; quin tam magnâ apud Imperatorem gratiâ valuit, vt rerum in aulâ ferè omnium potens esset, credente ei arcana quævis Imperatore Andronico Palæologo seniore. Gregoras lib. VII. Ἦν γε μὴν τηνικαῦτα τῷ βασιλεῖ παραδυναστεύων, καὶ πᾶσαν κατάστασιν ὅλοις μεσιτεύων τοῖς πράγμασιν, ὁ Μετοχίτης Θεόδωρος, λογοθέτης ὢν τηνικαῦτα τοῦ γενικοῦ. Τοσοῦτον δ᾽ αὐτῷ προσεπεπτήκει, καὶ οὕτως ὁ βασιλεὺς αὐτοῦ γε ἐξήρτητο, ὥστ᾽ οὐδὲν ἦν αὐτῷ μικρὸν ἢ μέγα τῶν πάντων ἀπόρρητον πρὸς αὐτὸν

ἀλλὰ πάντ᾽ ἐποίει βουλομένου καὶ τούτου. καὶ αὖθις οὐδὲν, ὃ μὴ τούτῳ πρὸς βουλήσεως ἦν. Immò tanti eum Imperator dictus fecit, vt filię ejus maritum daret Ioannem, ex Porphyrogenneta fratre nepotem vnigenitū, Panhyperſebaſti dignitate ornatum, & inſignibus dignitatis multò quam pridē majoribus auctum, nēpe veſtibus, calceisq;, & equi phaleris amplioribus, qualibus ipſe vteretur. Gregoras loco citato. Ἤδη δὲ καὶ γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ τὸν ἀδελφιδοῦν τούτῳ παρέσχετο, Ἰωάννην φημὶ τὸν μονογενῆ τοῦ Πορφυρογεννήτου υἱόν. ὃν δὴ ζῶντος μὲν αὐτοῦ τοῦ πατρὸς ἀπεστρέφετο, δι᾽ ἔχθος τὸ πρὸς ἐκεῖνον. ἐκείνου δ᾽ ἀπαλλάξαντος, ἐδέξατό τε, καὶ ἐν τοῖς μάλιστα ἔστεργεν, ἄρτι τὸν ἔφηβον παραλλάττοντα. ἐτετιμήκει δὲ αὐτὸν εὐθὺς καὶ τῷ τοῦ πανυπερσεβάστου ἀξιώματι, ὃ νῦν καὶ αὐτὸ, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν στοργὴν, ἐνδοξότερον ἢ πρότερον εἶχε, πολλῷ κατεστήσατο. ἐνδύμασι γὰρ, καὶ πεδίλοις αὐτοῦ, καὶ ὅσα τὸν ἵππον τούτου κοσμεῖ, κιρροῖς τοῖς ἅπασι χρῆσθαι κεχάρισται, ἵν᾽ ᾖ διασημότατος ἐν τοῖς περὶ τὸν βασιλέα συγγενέσι. Attingit etiam Cantacuzenus lib. I. cap. XLIII. *Porphyrogenitus Ioannem habuit unigenam, cui Metochites, magnus Logotheta, Irenen filiam matrimonio conjunxit. Eundē Imperator patruus Panhyperſebaſti dignitate cohoneſtaverat.* Certè charum Imperatori eum fuiſſe ob virtutes, quas jam dixi, etiam Cantacuzenus ait, libro citato, cap. XI. *Magnus Logotheta (Theodorus Metochites) cùm propter intelligentiam, atq; doctrinam liberalem, & in negotijs obeundis dexteritatem, ab Imperatore familiariter admodum diligeretur,*

geretur, ausus est & ipse de Nepote illum admonere. Ac dignitatibus varijs omninò functus est, & per gradus quasi quosdam ad culmen ascendit. Initio quidem Archidiaconum fuisse invenio cleri Imperatoris, & cum Meliteniota, ac Ioanne Beco Patriarcha, Imperatoris actiones omnes rexisse. Observo, ecce, apud Gregoram lib. v. Δι' ἃ δὴ καὶ ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν ἀναβεβηκὼς θρόνον, πάντα ἦν αὐτὸς τῷ βασιλεῖ, καὶ γλῶττα, καὶ χεὶρ, καὶ κάλαμος γραμματέως ὀξυγράφου, καὶ λέγων, καὶ γράφων, καὶ δογματίζων, ἔχων συνεργοὺς καὶ συναθλητὰς τοῦ ἀγῶνος, τόν τε Μελιτηνιώτην, καὶ τὸν Μετοχίτην, ἀρχιδιακόνους ὄντας τοῦ βασιλικοῦ κλήρου. Inde cursus publici Logotheta factus, ad Italiæ Regem, (ita Romanum Imperatorem per contemptum appellabant Byzantini.) legatus mittitur. Gregoras lib. VI. Ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ τῆς Ἰταλίας ῥηγὸς παρεθεωρεῖτο πρεσβεία, διὰ τὰ ὑπὲρ τὸ προσῆκον ζητήματα, ἐκλέγονται λοιπὸν εἰς πρεσβείαν οἱ κρείττους τῶν τηνικαῦτα σοφῶν, ὅ τε Μετοχίτης Θεόδωρος, καὶ ὁ Γλυκὺς Ἰωάννης. ὁ μὲν λογοθέτης ὢν τηνικαῦτα τῶν οἰκιακῶν, ὁ δὲ λογοθέτης τοῦ δρόμου. Postea ærario generali Logotheta est præfectus. Gregoras lib. VII. Ἦν γε τηνικαῦτα τῷ μὲν βασιλεῖ παραδυναστεύων, καὶ πᾶσιν κατάστασιν ὅλοις μεσιτεύων τοῖς πράγμασιν, ὁ Μετοχίτης Θεόδωρος, λογοθέτης ὢν τηνικαῦτα τοῦ γενικοῦ. Postremo magnus Logotheta est electus, quæ profectò maxima dignitas in Imperio Constantinopolitano erat. Codinus de Offic. Aulæ Constantinopol. Τὸν οὖν Θεόδωρον τὸν Μετοχί-

 την

τὴν, λογοθέτην ὄντα τοῦ γενικοῦ, ὁ Βασιλεὺς Ἀνδρόνικος τῶν Παλαιολόγων ὁ πρῶτος τιμήσας μέγαν λογοθέτην πεποίηκε. Gregoras de eo lib. VIII. Τῆς μὲν γὰρ τοῦ μεγάλου λογοθέτου ὁμιλίας (τετίμητο γὰρ ἤδη καὶ τῷ τοιούτῳ πρὸς τοῦ Βασιλέως ἀξιώματι.) ἐπείπερ ἀκροατὴς ἐγενόμην αὐτοῦ, &c. Iterum lib. IX. ὁ μέντοι μέγας λογοθέτης Μετοχίτης, ὁρῶν στρεφομένην ἀνωμάλως τὴν τύχην κατὰ τοῦ γηραιοῦ Βασιλέως, καὶ κατερχομένην οὕτω τὰ πράγματα, ἐδεδίει ἐπὶ ἑαυτῷ μάλιστα πάντων αὐτός. Et pluries apud illum Auctorem eo titulo commemoratur. Præter doctrinam, ac dignitatem, etiam pietatem ejus animadvertere istinc licet, quod monasterium Choræ, vetustate jam collapsũ, restauraverit. Gregoras docet, lib. VIII. Ἀφ' οὗ γὰρ ἐπὶ πλεῖστον ποιησάμενον ἐμὲ κατὰ τὴν αὐτοῦ νεουργηθεῖσαν μονὴν τῆς Χώρας φέρων καλῴκισε, πολλὴν ἔπειτα τὴν στοργὴν ἐδείκνυε πρὸς ἐμέ. Iterum lib. IX. Κατέλυσε δ' (ὁ Μετοχίτης) ἀπέναντι καὶ πλησίον παρὰ τῇ ἱερᾷ δηλαδὴ μονῇ τῆς Χώρας, ἣν πολλοῖς αὐτὸς ἀναλώμασιν ἀνεκαίνισε πρότερον, τοῖς ὀδοῦσι τοῦ χρόνου δεινῶς κεκομένην ἰδών. Et Phranzes lib. I. cap. XI. *Monasterium Christi vitæ datoris, quod Chora nominatur, partim renovavit, partim exstruxit.* Vt sunt autem res humanæ valdè incertæ, ita neque Fortunæ ipse ludibrium evadere potuit; & cum Beco, ac Meliteniote, in maritimum Bithyniæ oppidum ab Andronico juniore, rerum potito, relegatus fuit. Gregoras lib. VI. ὁ Βέκκος ἀπεῖπεν ἀνακεκαλυμμένῃ τῇ γλώττῃ τὴν ἕνωσιν. Ταῦτ' ἄρα καὶ

ἴσως-

ὑπερορίας αὖθις ἐς τὸ πολίχνιον τῶν περὶ Βιθυνίαν παραλίων πέμπεται ἅμα τοῖς ἀμφ' αὐτόν. Μελιτηνιώτης δ' ἦσαν οὗτοι, καὶ Μετοχίτης. Quin ædes quoque ejus dirutæ, & opes direptæ; non cæ tantùm, quæ in ædibus repertæ; sed quæ etiam apud amicos occultatæ. Itaque subito unà cum liberis ad egestatem summam redactus est, qui paulò ante post Imperatorem felicissimus habebatur; &, plurimis annis fortuna usus benignissima, uno die in summam calamitatem incidit. Gregoras lib. IX. Ἦν δὲ ἕωθεν ἐς ἑσπέραν ἰδεῖν τὴν ἡμέραν ἐκείνην κενωθέντα τὸν ὄλβον ἅπαντα τῶν οἴκων τῶν λαμπροτάτων, καὶ λείψανα τὴν ταχίστην καταστάντας αὐτοὺς ἐρειπίων, καὶ δημοτικὸν ἄθυρμα, καὶ μάλιστα πάντων τὴν τοῦ μεγάλου λογοθέτου (Θεοδώρου τοῦ Μετοχίτου) λαμπροτάτην οἰκίαν, καὶ ὅσα τῶν χρημάτων, ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐταμιεύοντο, καὶ ὅσα φθάσας ἐπὶ τῶν φίλων παρέθετο· γραμματείων γὰρ εὑρεθέντων, ἃ σφῶν εἰληφότας φίλους ἐδήλου, λαφύρων μὲν ἐγεγόνει τὰ πάντα, καὶ οὐδὲν τῶν ἁπάντων αὐτῷ παρελείφθη. ἀλλὰ τὰ μὲν, εἰς τὸ βασιλικὸν εἰσενήνεκται πρυτανεῖον. τὰ δὲ, δημοτῶν διενείμαντο χεῖρες. καὶ γέγονε πένης εὐθὺς ὁμοῦ τοῖς παισὶν, ὁ πάντων μετὰ βασιλέα εὐδαιμονέστατος πᾶσι δοκῶν. ἀκράτου γὰρ τῆς εὐδαιμονίας ἐν πολλοῖς ἀπολελαυκὼς τοῖς ἡλίοις, ὅλον ἐκπέπωκεν ἄκρατον ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ τὸν τῆς λύπης κρατῆρα. Phranzes lib. I. cap. XI. *Potitus urbe, & Imperio, junior Andronicus, eo modo, quo diximus, & consummatam rerum potestatem adeptus, avo de victu, & vitâ commode agendâ, quâ decebat curâ, prospexit. Patruū vero*

verò Constantinum comprehensum in carcerem tenebrosum detrusit, & Metochitæ, magni Logothetæ, facultates omnes, pecuniasque, fisco addixit. Quin pavimentum etiam ædium, solo evulsum, Occidentalium Scytharum Principi, pavimentum suo splendidius requirenti, dono missum est. Gregoras hac de re, lib. IX. Πρὸς δ᾽ αὖ τὴν ἐρήμωσιν τῆς οἰκίας κατήφειαν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐτρύγα μακράν, καὶ πλήθουσαν αὖθις εἶχε τὴν ψυχὴν πυρὸς καὶ φλογός, ἣν ἐκπυρσεύουσι τοιαύτῃ βαρυθυμίᾳ καὶ συμφορᾷ. καὶ μέντοι καὶ τὸ τῆς τύχης πρὸς τιμωρίας ἀκόρεστον ἀναλογιζόμενος ἐξεπλήττετο, πῶς οὐδὲ τοὔδαφος τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης οἰκίας ἐς τὸν ἐνόντα κόσμον ἀφείθη. ἀλλ᾽ ὃ μήπω πρότερον ἐξ αἰῶνος ἐφ᾽ ἑτέρου ἐπινενόηται, νῦν ἐπὶ τοῦδε καὶ πέπρακται. ἐκσπασθὲν γὰρ ἅπαν, ἐπέμφθη δῶρον τῷ τῶν δυτικῶν Σκυθῶν ἄρχοντι, λαμπρότητός τινος ἕνεκα τοῦ τῆς οἰκίας ἐδάφους ἐκείνου ζητήσαντι. Nescio verò Imperatore factam esse hanc ædium direptionem Cantacuzenus nobis auctor, lib. I. cap. LIX. *Domus nulla, præterquam magni Logothetæ, (Metochitæ) idque nescio Imperatore, direpta est.* Dixi ex Gregora, relegatum in maritimum Bithyniæ oppidum; illud vero Didymotichum. Disco ex Cantacuzeno, lib. II. cap. I. *Magnum Logothetam, (Metochiten,) Didymotichum abduci, & in aliquo monasterio uitam agitare, jussit.* Mox tamen ab eo exilio revocatus, reliquum vitæ in Vrbe exegit. Cantacuzenus loco citato mox subjungit. *Et agitavit quidem ibi (Didymotichi) ad tempus,*

pus, donec etiã ipse veniam consecutus, Byzantiumq; postliminio reversus, illic reliquum ætatis exegit. Nempe ita iubente Andronico juniore Imp. gravi morbo laborante, & mortem metuente. Gregoras lib. IX. Ἐπεὶ οὖν πάσης ἰατρικῆς ἐμπειρίας ἰσχυρότερον ἐγεγόνει τὸ πάθος, καὶ ἀπηγόρευτο τῷ βασιλεῖ ὁ ἐς τὴν ὑστεραίαν ἥλιος, ἐξώρκισε μὲν τοῦ περὶ αὐτὸν ἀπολῦσαι πάντας, Κωνσταντῖνόν τε τὸν δεσπότην, καὶ τὸν μέγαν λογοθέτην τὸν Μετοχίτην, καὶ ὅσοι ἑξῆς τῆς ὁμοίας ἔτυχον καταδίκης. Atque ita postea, ab exilio in Vrbem reversus, non domum suam, quam direptam jam narravi, sed vicinum Choræ monasterium, à se restauratum, est ingressus. Gregoras libro citato. Ὁ μέντοι μέγας λογοθέτης ὁ Μετοχίτης, ἐλθὼν ἐκ τῆς ἐξορίας, οὐ παρὰ τῇ οἰκίᾳ κατέλυσε· πάλαι γὰρ, ὡς εἰρήκαμεν, εἰσελθόντος τοῦ βασιλέως ἐν Βυζαντίῳ, αὕτη διέφθαρται, καὶ τελέως ἠρήμωται πρὸς τῶν δημοτῶν. κατέλυσε δ᾽ ἀπέναντι, καὶ πλησίον, παρὰ τῇ ἱερᾷ δηλαδὴ μονῇ τῆς Χώρας, ἣν πολλοῖς αὐτὸς ἀναλώμασιν ἀνεκαίνισε πρότερον, τοῖς ὀδοῦσι τοῦ χρόνου δεινῶς κεπλομένην. Dum vero in exilio agit, stranguriæ morbus eum invasit, qui graviùs ærumnis ceteris premeret. Gregoras alibi eodem libro. Ὁ μέντοι μέγας λογοθέτης ἐς τὴν ὑπερορίαν ξὺν οὐδενὶ κόσμῳ ἀπαγόμενος, τῷ τῆς στραγγουρίας νοσήματι κάτοχος ἐγεγόνει. ὃ καὶ μᾶλλον ἐπίεζε τοῦτον, ἢ πάνθ᾽ ὅσα ἐπεπόνθει, εἱρκτὴν λέγω, καὶ δόξης ἔκπτωσιν, καὶ χρημάτων ἀφαίρεσιν, καὶ φαύλων ἀνθρώπων ἐλέγχους καὶ λοιδορίας. Rebus florentibus, & ingenio adhuc læto, alacriq;, scripsit plurima.

Gregoras in verbis jam citatis. Ἔξεστι δὲ καὶ πᾶσι τοῖς βουλομένοις τεκμηριοῦσθαι τὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐν τοῖς λόγοις δύναμιν, ἐξ ὧν συντετάχει πολλῶν τε, καὶ πολλῆς καὶ ποικίλης ὠφελείας, βιβλίων. Vsus oratione tam vorsa, quàm prosa, maximè autem in exilio ad Gregoram scribens. Ipse Gregoras narrat lib. VIII. Δείκνυσι δὲ τοῦτο σαφέστερον ἔν τι τῶν πρὸς ἐμὲ τούτου ἐπιστολαῖς, ἔν τε τοῖς ἔπεσιν, ἃ πεποίηκεν ὕστερον ἐν τῇ ἐξορίᾳ αὐτοῦ. Ejus in universam Aristotelis philosophiam naturalem Paraphrasin Latinè vertit, ediditque, Gentianus Hervetus. Γνωμικαὶ σημειώσεις, ac Mathematica, & Commentarij in Ptolemæi magnã Syntaxin, asservari in Hispania commemorantur. Paraphrasis in quatuor libros De partibus animalium in Italia. Capita Philosophica, & Historica cxx. in Germania, apud Augustam Vindelicorum. Historiam Romanam ego nunc edo, consecutus beneficio Andreæ Schotti, viri egregij, habeoque in Bibliotheca adhuc mea Historiæ Sacræ libros duos, Constantionopolitanæ unum: quos omnes, otium majus nactus, aliquando publici quoque juris faciam, volente Deo. Decessit, sumpto monastico habitu, tricesimo die post Andronicũ seniorẽ, anno Christi cIↄ cccxxxii. Cum annos undecim, honoribus omnibus, opibusque, spoliatus, inter ærumnas vitam tristem exegisset; cùm solennis stranguriæ morbus, dolorque animi ex conjectis in carcerẽ filijs, & Andronici senioris item morte, unde illi de fortuna

restau-

reſtauranda deſperatio, mortem ejus accelerarent. Notat Gregoras, qui alia omnia, lib. x. Poſtquam de obitu Andronici ſenioris commemeravit. Ἐκεῖθεν ἡμέραι τριάκοντα μεταξὺ παρεῤῥύησαν, καὶ ὁ μέγας τετελεύτηκε λογοθέτης ὁ Μετοχίτης, τρισὶ μεγίστοις δεινοῖς κυκλωθεὶς τό, τε σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. ἐπιέζετο μὲν γὰρ ἐκ πολλοῦ τῷ τῆς στραγγουρίας νοσήματι. κρατηθέντων δ' ἤδη καὶ τῶν υἱέων εἰς δεσμωτήριον, κραταιότερον εἰργάσατο καὶ ἐντεῦθεν λύπη τὸ τοῦ πάθους δριμύ. ἐκ τοῦ συνεγγὺς ἦν καὶ ὁ τοῦ βασιλέως ἐπελθὼν θάνατος, καὶ βεβαίαν ἤδη κομίσας αὐτῷ τὴν τῶν ὅλων ἀπόγνωσιν, ἀνίσχυρον ἐς τέλος τὴν φύσιν πεποίηκε, χαλάσας τοὺς τόνους τῶν κυριωτέρων ὀργάνων, καὶ τὰς ζωτικὰς παραλύσας δυνάμεις. ὅθεν, τὸ μοναδικὸν ὑπελθὼν σχῆμα, μετήλλαξεν. Defunctum, vt fuerat vivo omnino addictiſſimus, Oratione etiam funebri decoravit Nicephorus Gregoras; quam ſubjicere, non abs re exiſtimavi.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ

τοῦ

ΓΡΗΓΟΡΑ

Μονῳδία εἰς τὸν μέγαν λογοθέτην, Θεόδωρον τὸν Μετοχίτην.

Ἐμοὶ δὲ, ὦ παρόντες, ταυτόν τι συνέβη παθεῖν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ναῦς ἐξαίφνης ἐναντίοις ἐντετυχηκυῖα τοῖς πνεύμασιν, ἐπὶ πρύμναν ἐκινδύνευσε καταδῦναι. ἔπειτα πρὶν ἢ δυνηθῆναι στῆναι καλῶς, ἕτερον ἐπιδραμὸν ἐκ πλευρᾶς κλυδώνιον, ὑποβρύχιον ἠνάγκασε ταύτην γενέσθαι. πρὶν γὰρ τὴν προτέραν καὶ μεγίστην ἐκείνην τοῦ βασιλέως ἀποτινάξασθαι συμφορὰν, ἑτέρα μοι σήμερον αὕτη ἐπιδραμοῦσα καθάπερ ἐπὶ

NICEPHORI GREGORAE

Oratio funebris in mortem magni Logothetæ, Theodori Metochitæ.

Ibi quidem, Auditores, idem usu venit, quod navi, subitò adversis ventis circumventæ, cujus puppis cùm demergenda sit, priusquàm consistere possit, ab alio fluctu à latere obruatur. Priusquam enim priorem illam, & maximam, obitus Imperatoris calamitatem excussissem, altera hæc hodie me aggressa, veluti

** * 3 fluctus

ἐπὶ κλύδωνι κλύδων, κἀπὶ χειμῶνι χειμὼν, δεινῶς κατεβάπτισε, καὶ πρὸς ἀβύσσους πυθμένας, φεῦ! κατήνεγκε συμφορῶν. ὦ πῶς οὐκ εὐθὺς ἀπέπτης ψυχὴ, ἀλλ' ἔτι τῷ δυστήνῳ τούτῳ παρέμεινας σώματι; ὦ πῶς οὐχ ὑπὸ τῶν ἀλγεινῶν διεῤῥάγη μοι τὸ σῶμα, ἀλλ' ἀντέχειν ἔτι δύναται πρὸς τοσαύτας κυμάτων ἐπαγωγάς; ὦ δυστυχής μοι γλῶττα, οἵας σοι τὰς μονῳδίας ὁ χρόνος ἐταμιεύσατο; φεῦ τῆς τῶν δεινῶν συνεχείας· βαβαὶ τῆς ἐναλλαγῆς τῶν πραγμάτων. οὓς γὰρ ἀεὶ κατὰ τῶν συμφορῶν προβόλους εἴχομεν ἀῤῥαγεῖς καὶ λαμπροὺς παρηγόρους, οὗτοι στρατεύματα συμφορῶν ἐφ' ἡμᾶς ὁπλίζουσι σήμερον. ἡμεῖς δὲ καρτεροῦμεν ἔτι, καὶ μονῳδεῖν ἀνεχόμεθα; ποῦ σοφῶν συναυλίαι, καὶ λογίων ἅμιλλαι, καὶ σεμνὰ τὰ παλαίσματα; ποῦ ῥητόρων πανηγύρεις, καὶ κρότοι, καὶ θέατρα, πολλῷ τῶν παναθηναίων ἐκείνων λαμπρότερα; φροῦδα τὰ πάντα, κόνις ἅπαντα. ὦ κάκιστε χρόνε, πῶς ἐκ μέσης ἠνέγκω τῆς οἰκουμένης τὴν

τῆς

fluctus post fluctum, tempestas post tempestatem, graviter demersit, & in abyssos, & fundum, calamitatum heu dejecit. O anima, cur non statim evolasti? cur adhuc in misero isto corpore permanes? Heu cur non præ doloribus ruptum est corpus meum, sed adhuc tot fluctuum violentiæ resistere potest? O infelicem linguam meam, ad hujusmodi lamentationes reservatam! Heu malorum cumulum! mutationem rerum! Quos enim firmos quasi obices contra malorum insultus habebamus, & illustria solatia; ij hodiè contra nos calamitatum cohortes educunt. Nos verò adhuc subsistimus, & lamentari non desistimus? Ubi est familiaritas sapientum? ubi doctorum certamina, & honestæ velitationes? ubi oratorum cœtus, applausus, theatra, multò Panathenæis illis splendidiora? Evanuerunt omnia, in pulverem abjerunt omnia. O tempus iniquissimum, itane è medio terrarum orbe

sapien-

τῆς σοφίας μητρόπολιν ἐξελεῖν ἁπλῶς; πῶς τὴν τῶν λόγων καθεῖλες ἐπιβουλεύσας μητρόπολιν; πῶς οὕτω νεανιεύῃ καθ' ἡμῶν συνεχῶς, μήτε τινὰ οἶκτον λαμβάνων, μήτε κορεννύμενος ὑπὸ τῆς τρυφῆς τῶν δεινῶν; χθὲς ἀφεῖλες ἡμῶν τὸν μέγιστον βασιλέα, σήμερον τὸν δεξιὸν ὑπηρέτην, τὸν Νέστορα τὸν βουληφόρον, τὸν μόνον τοσούτῳ βασιλεῖ δυνάμενον ἐξαρκεῖν. χθὲς τὸν τῶν Χαρίτων θάλαμον, σήμερον τὰ τῶν Χαρίτων προπύλαια. χθὲς τὸ ἔαρ τῶν ἀγαθῶν, σήμερον τὴν πιστὴν ἀγγέλλουσαν χελιδόνα. χθὲς τὸν μέγαν καὶ ἀπαράμιλλον νοῦν, σήμερον τὸν τούτου τὸν ἐναρμόνιον κήρυκα. χθὲς τῆς χρυσῆς καὶ μεγάλης γλώττης τοὺς λόγους, σήμερον τὴν ἀκαδημίαν, καὶ τὸν περίπατον, καὶ στοὰν ἐκείνης τῆς γλώττης, κἀκείνων τῶν λόγων. χθὲς τὰς Μούσας, σήμερον τὸ ζῶν καὶ κινούμενον Μουσεῖον. χθὲς τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν δογμάτων τὸν κράτιστον πρόβολον, σήμερον τὴν δογματικὴν πανοπλίαν. χθὲς τὸν

τῆς ἱερω-

ſapientiæ metropolin tollere crudeliter haud dubitaſti? itáne per inſidias eloquentiæ arcem evertiſti? Cur tam continenter inſultas nobis, ſine ullâ miſericordiâ, & ſatietate malorum? Heri maximum nobis Imperatorem abſtuliſti; hodie ſolertiſſimum illius miniſtrum, Neſtorem conſiliarium, eum qui ſolus tanto Imperatori ſatis fuit. Heri Gratiarum thalamum; hodiè Gratiarum veſtibulum. Heri ver bonorum; hodie nunciam ejus hirundinem. Heri magnam & incommunicabilem mentem; hodie mentis illius argutum præconem. Heri aureæ, & magnæ, illius linguæ ſermones; hodie Academiam, Peripatum, & Stoam illius linguæ. Heri ſermonum illorum Muſas; hodie vivum, & motu præditum, Muſeum. Heri pietatis, & dogmatum, firmiſſimum munimentum; hodie dogmaticam panopliam. Heri ſacerdotij regulam, & amuſſim; hodie ſacrum

armamentarium. Sed quæ tandem lamenta, quæ suspiria, in vnum coniuncta, malis nostris æquari queant? Arbitror enim, arbitror, si mare totum in lacrijmarum naturam conversum; & omnes fluvij, qui terram irrigant, in lacrymarum decursum mutentur; ne sic quidem magnitudinem calamitatum, quibus nunc oppressi sumus, satis ostendi posse. Ille principalis Romanorum navigij optimus fuit gubernator; hic helices, & poli, diligentissimus inspector. Ille serenitates, & nubila; vrbium, & imminentes inde tempestates, prospexit; hic vela, funes, rudentes, probè direxit. Ille prudentiæ penu; hic dexter illius promus condus fuit. Sed vtrumque nunc mors celeriter abreptum, infestus ille miles, pròh dolor, in terram,

&

τῆς ἱερωσύνης κανόνα τε, καὶ τὴν σταθμὴν,
σήμερον τὴν ἱερὰν ὁπλοθήκην. ἀλλ' ὢ πό-
σοι κλαυθμοὶ καὶ στεναγμοὶ συνεληλυθό-
τες εἰς ἓν ἐξισωθῆναι δυνηθεῖεν ἂν τοῖς
νῦν κατασχοῦσιν ἡμᾶς πάθεσιν; οἶμαι γὰρ, οἴ-
μαι, ἂν θάλασσα μὲν ἅπασα μεταβάλῃ
πρὸς φύσιν δακρύων, ποταμοὶ δ' αὖ ὁπό-
σοι τὴν γῆν περικλύζουσι πρὸς δακρύων
τραπῶσι φορὰν, οὐδ' οὕτως ἂν ἱκανῶς δειχ-
θείη τὸ μέγεθος ὅσον τῶν νῦν συμφορῶν.
ἐκεῖνος ἦν ὁ τῆς ἡγεμονικῆς τῶν Ῥωμαίων
ὁλκάδος ἄριστος κυβερνήτης· οὗτος ὁ τὴν
ἑλίκην, καὶ τὸν πόλον, διασκοπούμενος ἄρι-
στα. ἐκεῖνος ὁ τὰς αἰθρίας, καὶ τὰ νέφη τῶν
πόλεων, καὶ τοὺς ἐκεῖθεν χειμῶνας, προ-
βλέπων· οὗτος ὁ τὰ ἱστία, καὶ τοὺς κάλως,
καὶ τὰ πρυμνήσια, διατιθέμενος εὖ. ἐκεῖ-
νος τῆς φρονήσεως πρύτανις· οὗτος ὁ τῆς
φρονήσεως ἐκείνου διανομεὺς δεξιός. ἀλλ'
ἄμφω νῦν θάνατος ὀξέως ἐπιδραμὼν, ὁ
δυσμενὴς ὁπλίτης, φεῦ τοῦ πάθους! εἰς γῆν

καὶ κόνιν κατέχωσεν. ὢ πῶς, οὐ γῆν μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ αὐτοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἀστέρας, ὀξέως τὰ νῦν περιέδραμε πάθη, καὶ αὐτῆς τῆς ἀνωτέρας ἀψάμενα λήξεως. ἀλλὰ δεῦρο δή μοι πᾶς ὁ τῶν λειπομένων σοφῶν χορὸς, (εἴπερ τινὲς λείπονται), θρηνήσατε τὴν πηγὴν τοῦ λόγου φραγεῖσαν· θρηνήσατε σιγῶσαν τὴν πάνυ τοι ἐμμελῶς ἀττικίζουσαν πρότερον γλῶσσαν, καὶ τὸ γλυκὺ νέκταρ ἐκείνης ἀθρόως εἰς γῆν καταρρεῦσαν. θρηνήσατε στόμα ἐκεῖνο, ὃ χθὲς μὲν καὶ πρότερον οἱονεί τι σύμβολον κατεφαίνετο μέλιτος, νῦν θανάτου κηφῆνες διέφθειραν. θρηνήσατε τὸν τὸ Ῥωμαίων κλέος τῇ σοφίᾳ σεμνύνοντα πλέον, ἢ τὸ τῶν Ἀθηναίων πάλαι Σωκράτεις, καὶ Πλάτωνες. θρηνήσατε αὐτοὺς τῆς σοφίας κρατῆρας ἁπάσης, ἐν βραχεῖ κενωθέντας εἰς γῆν. ἀλλ' ὦ τίς ἐκ μέσης τῆς οἰκουμένης τὸν τῶν Μουσῶν ἀφήρπασε Ἑλικῶνα; τίς τὸν τῆς σοφίας κατέχωσεν Ὄλυμπον; τίς τὸν λύχνον ἔσβεσε

τὸν

& pulverem depressit. O quomodo non terram tantùm, sed jam ipsos etiam cœlos, & stellas, celeriter hæc mala percurrerunt, & superiorem provinciam etiam inuaserunt? Agè verò, prodi mihi huc omnis reliquus doctorum cœtus, si qui supersunt. Deplorate fontem eloquentiæ obturatum. Lugete Atticam illam linguam, non ita pridem suavissimè locutam, & dulce illud nectar prorsus humi effusum. Lugete os illud, quod paulò antè mellis vobis imago fuit, nunc verò à mortis fucis est perditum. Lugete eum, qui Romanorum gloriam suâ sapientiâ magis auxit, quàm olim Atheniensium Socrates, & Platones. Lugete universæ crateres sapientiæ, paulo momento in terram effusos. At ô quis è medio terrarum orbe Musarum abripuit Heliconem? quis sapientiæ destruxit Olympum? quis lucernam exstinxit,

mentis nostræ oculos illustrantem, & cilia nostri animi pulcrè aperientem? quis artem artium, scientiam scientiarum, perdidit? Quis cælestem hominem in fundum inferorum dejecit? Olim quidem Græcia eloquentiæ domicilium deploravit Athenas, cùm eas per insidias celeres destruxisset Lysander Lacedæmonius. Nos verò hodie non satis deplorare possumus totam Græciam cum ipsis Athenis demersam. Unus enim hic vir fuit omnia. O Musæ, ô facundia, ô virtutes, ô omnes disciplinæ, quo modò agrestia lilia adeò celeriter estis imitatæ, citò quidem in altum decus arrectæ, sed citiùs arefactæ, & dejectæ? divina enim vestra cella, magnum illud & celebre vestrum diversorium, nunc terrâ & interitu oppressum, unà vestram quoque gloriam depressit. Hic fuit, qui omnes ingenio Philosophos superaret,

&

τὸν φωτίζοντα τοὺς ἡμῶν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμούς; καὶ καλῶς ἡμῖν τὸ τοῦ νοῦ διανοίγοντα βλέφαρον; τίς τὴν τέχνην τῶν τεχνῶν, καὶ τὴν τῶν ἐπιστημῶν ἐπιστήμην, διέφθειρε; τίς τὸν οὐράνιον ἄνθρωπον ἐς ᾅδου πυθμένας κατήνεγκε; πάλαι μέν γε ἡ Ἑλλὰς τὴν τῶν λόγων ἑστίαν ἐθρήνησε τὰς Ἀθήνας, ὁπότ᾽ ἐπιβούλως δραμὼν καθεῖλεν αὐτὰς ὁ Λακεδαιμόνιος Λύσανδρος. ἡμεῖς δ᾽ οὐδ᾽ ἀξίως θρηνεῖν ἔχομεν σήμερον ὅλας Ἑλλάδας αὐταῖς Ἀθήναις συγκαταδύσας. πάντα γὰρ εἷς ἀνὴρ οὗτος ἦν. ὦ Μοῦσαι, καὶ πᾶσα παιδεία, πῶς τὰ κεῖνα ταχέως οὑτωσί πως ἐμιμήσασθε τοῦ ἀγροῦ, ὀξέως μὲν πρὸς τὸ ὕψος καὶ κάλλος ἀρθέντα, ὀξύτερον δ᾽ αὖ καταδύντα πρὸς μαρασμὸν καὶ φθοράν; τὸ γὰρ θεῖον ὑμῶν ἀνάκτορον, τὸ μέγα καὶ περιβόητον ὑμῶν ἐνδιαίτημα, ὑπὸ γῆν καὶ φθορὰν νῦν κατελθὸν, καὶ τὸ ὑμέτερον συγκατέχωσε κάλλος. οὗτος ἦν ὁ πάντας ὑπερφωνήσας φιλοσόφους,

καὶ

καὶ ῥήτορας, ὁπόσους ὁ μακρὸς ὕμνησε χρό-
νος. ἀλλ', οἶμαι, κεῖται νῦν ἐν κόνει, καὶ χώ-
μασιν, ἄφωνος. οὗτος ἦν ὁ τῷ νῷ, καὶ τῇ
γλώττῃ, διαμετρῶν οὐρανὸν καὶ ἀστέρας, βέλ-
τιον ἢ κατὰ πάντα κανόνα καὶ σταθμὴν ἀνθρώ-
πων. ἀλλὰ νῦν βραχὺς αὐτὸν διεμέτρησε
λίθος. οὗτος ἦν ἡ τῶν μεγάλων οὐρανοῦ
καὶ γῆς ὁριζόντων καὶ παραλλήλων ἀρίστη
διόπτρα. οὗτος ὁ κράτιστος καὶ αὐτοφυὴς
ὡροσκόπος. ἀλλὰ νῦν αὐτὸν καὶ περὶ τῆς
ὥρας, φεῦ τοῦ δεινοῦ! βραχὺς ὁρίζων τῆς
γῆς περιείληφεν. οὗτος ἦν ὁ πολλὴν ἐν-
δειξάμενος πρόνοιαν τῶν ἑξῆς ἐλλογίμων
Ἑλλήνων, ὡς μὴ διακινδυνεύοιεν περὶ τὰς
κρίσεις τῶν πάλαι σοφῶν, οὗτος ὁ ῥᾳδίαν τὴν
ἀστροθεάμονος ἐπιστήμης σοφίαν πεποιη-
κώς. οὗτος ὁ τῆς Ἀριστοτελικῆς γλώττης
τὰς λαβυρίνθους ἁπλώσας. ἀλλὰ νῦν αἱ
ζοφώδεις τοῦ τάφου λαβύρινθοι πικρῶς περὶ
αὐτὸν, φεῦ! ἐξελίσσονται). οὗτος ὁ τῆς ἀρί-
στης αἰδοῦς καὶ τῆς σωφροσύνης κανών. ἀλ-
λὰ

& oratores, quos omnia secula celebrant. Sed, heu! jacet jam in pulvere, & tumulo, mutus. Hic fuit, qui mente & linguâ cœlos ac terras dimetiretur, quovis perpendiculo, quavis amussi, rectiùs: nunc verò lapis exiguus eum dimetitur. Hic fuit magnorum cœli & terræ horizontum & parallelorum optima dioptra: hic optimus, & sponte natus, horoscopus: sed nunc eum ante tempus, ô miseriam! brevis terræ horizon complectitur. Hic fuit, qui magnum impendit studium, ne Græci, in posterum eruditi, in judicio veterum sapientum hallucinarentur. Hic fuit, qui contemplatricis siderum sapientiæ scientiam facilem reddidit. Hic fuit, qui Aristotelicæ linguæ labyrinthos extricavit: at nunc obscuri sepulcri labyrinthi acerbè circa eum intricantur. Hic optima verecundiæ & modestiæ regula: sed nunc eum mors impudenter amputavit.

* * *
* *

Heu quo pacto tempus hoc paullo momento vetustatem omnem lamentationibus vicit: quæ post multa solis curricula tantum detrimenti universæ naturæ humanæ in hunc usque diem inferre non potuit, nostrâ verò ætate facillimè potuit. Heri enim maxima & pulcherrima bona abripuit; ea verò, quæ restabant, hodie reversum etiam ademit. Heri terræ solem terræ visceribus occultavit, heri Musicam harmoniam abstulit, hodie magadem, & neruos. O quomodo is qui effecit, ut cœli, qui longo jam tempore tacuerant, Dei gloriam enarrarent, nunc ipse in sepulcro tacet? Heu, quomodo ipse mortuus, atque immotus, viventem & mobilem mibi dolorem facit, qui toto die cor meum quovis ense acutius penetrat, ac potius totas noctes, si, quod majus est, dici debet? Interdiu enim & familiarium congressus crebri,

λὰ νῦν αὐτὸν ὁ θάνατος ἀναιδῶς ἐξέ-
τεμε δραμών. ὢ πῶς ὁ παρὼν οὗτος χρό-
νος τοῖς θρήνοις νενίκηκε. πολλοὺς γὰρ ἀμεί-
ψας ἡλίους, τοσαύτην ζημίαν καθ' ὅλης τῆς
ἀνθρωπίνης ἐπενεγκεῖν φύσεως μέχρι νῦν
οὐ δεδύνηται. χθὲς μὲν γὰρ τὰ πρῶτα καὶ μέγι-
στα τῶν καλῶν ἐλθὼν ἀφείλετο, τὰ δὲ λοιπό-
μενα σήμερον ἐπανελθὼν προσαφείλετο·
χθὲς τὸν τῆς γῆς ἥλιον γῆς πυθμέσιν ἀπέ-
κρυψε. χθὲς τὴν Μουσικὴν ἀνεῖλεν ἁρμο-
νίαν, σήμερον τὴν μαγάδα, καὶ τὰς νευράς.
ὢ πῶς ὁ σιγῶντας τοὺς οὐρανοὺς διερηκὼς ἐκ
πολλοῦ, ἔπειτα τὴν τοῦ Θεοῦ διηγεῖσθαι δόξαν
αὐτὸς παρεσκευακώς, νῦν ἐν τάφῳ σιγᾷ.
ὢ πῶς νεκρὸς ὢν αὐτὸς (φεῦ τῆς ἐμῆς συμ-
φορᾶς) κινούμενόν τε καὶ ζῶν ἐμοὶ παραπέμ-
πει τὸ πάθος, ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν κα-
τατέμνον καρδίαν, ξίφους παντὸς χαλεπώ-
τερον· μᾶλλον δὲ καὶ νύκτας ὅλας, εἰ χρὴ τὸ
μεῖζον εἰπεῖν, ἡμέρας μὲν γὰρ τῶν ἐντυγχα-

νόντων ὁμιλίαι συχναὶ, καὶ κάλλος οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν τούτοις κτισμάτων, ἴσως ἀφέλκουσί τε τοῦ πάθους, καὶ ἀποσπῶσιν ἐπὶ βραχὺ τὸν ἡμέτερον νοῦν. νυκτὸς δὲ σχολῆς γινομένης ἤδη καὶ πολλὴν τοῦ κωλύοντος ἐρημίαν, αἱ πᾶσαι τῶν συμφορῶν ἀλγηδόνες ἀθρόαι δραμοῦσαι, καὶ τὴν ἐμὴν μετὰ τῆς μνήμης καρδίαν συνειληφυῖαι, καθάπερ τινες κύνες ἄγριοι σῶμα πεπτωκὸς, ἔνθεν κἀκεῖθεν πικρῶς περιέλκουσι, φεῦ, καὶ συμπνίγουσιν. ὦ πῶς πολλάκις ἐς αὐτὸν ἔγωγε ἀποδὼν, σοφίας ἀπάσης ἐπιδημίαν ἐς ἀνθρώπους αὐτὸν εἶναι ἐνόμισα. ψυχὴν καὶ σῶμα περιειληφυίας καὶ συνδιαιτωμένης ἀνθρώποις, ἵνα σοφοὺς ἀκεράτας συνελίσῃ, καὶ τὰ τῆς ἐπιστήμης καταστορέσῃ ναυάγια. ὦ πῶς μέλλεμψύχωσίν τινα δοξάζειν καὶ αὐτὸς κεκινδύνευκα ἐφ' ἐκείνῳ γενέσθαι, καὶ πάντων ὁμοῦ τὰς ψυχὰς Ὁμήρου, καὶ Πλάτωνος, καὶ Πτολεμαίου, καὶ ὅσοι ἐντορεύσαν πεπλουτήκασι

γλῶτ-

& cæli, ac terræ, eorumque quæ his continentur pulcritudo, forsitan à dolore nonnihil avertunt, atque paulisper abstrahunt animum nostrum: noctu verò cùm datur otium, nec est quod prohibeat, omnes calamitatum dolores simul irruunt: & pectore ac memoriâ meâ occupatâ, ut feri canes cadaver, huc atque illuc distrahunt, & discerpunt. Quoties ego illum intuitus, universam sapientiam invisisse mortales cogitavi, & anima corporeque assumptis hominum consuetudine esse usam, ut sapientes auditores sapientiâ augeret, & scientiæ naufragia sedaret. Parum certè abfuit, quin & ipse animas in alia migrare corpora statuerem: & omnium simul animas Homeri, Platonis, & Ptolemæi, ac præstantium Oratorum,

in vnius hujus concurrisse corpore, atque in vita versatos esse, eoque tanquam maximo navigio ingeniorum suorum usos. Ac nunc tantus, & tam præstans ille vir, heu calamitatem! sepulcrum & pulverem subijt, magnâ doloris pijrâ incensâ in meo pectore. Vivere enim sine animâ, & spiritu, utique non potuit. Animus verò ejus, & spiritus, & si quid est quod vitam conferre queat, nihil omnium fuit aliud, quàm Imperator divinus ille, & homine superior homo, qui & vivens illum longè super alios omnes evehere conatus, evidenter ostendit, tanto Imperatori tanto etiam ministro esse vtendum: prudentissimo nimirum terram incolentium omnium hominum, eo qui omni sapientia omnes superaret. Nunc verò ille, rebus humanis relictis, non diu à se remotum esse hunc oportere censuit: sed celeriter accersitum

secum

γλῶτταν, ἐν ἑνὶ τῷ τούτου σώματι συνδραμεῖν, καὶ διατρίβειν αὖθις ἐν βίῳ, καθάπερ ὁλκάδα μυριοφόρῳ χρωμένους αὐτῷ. ἀλλὰ νῦν τοσοῦτος, φεῦ τῆς συμφορᾶς, ᾤχετο ἀπιὼν πρὸς τάφον καὶ κόνιν, πολὺν τὸν τῆς λύπης ἀνάψας πυρσὸν κατὰ τῆς ἐμῆς καρδίας· οὐ γὰρ ἠδύνατο ζῆν ἄνευ ψυχῆς καὶ πνοῆς. ψυχὴ δὲ πάντως αὐτοῦ καὶ πνοὴ, καὶ πᾶν εἴ τι ζωογονεῖν ἐπεφύκει, οὐχ ἑτέρα ἦν τῶν ἁπάντων αὐτῷ, ἢ βασιλεὺς ὁ θεῖος ἐκεῖνος, καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἄνθρωπος· ὃς καὶ ζῶν ἔτι ἐξαίρειν ἠπείγετο πολλῷ τὸν ἄλλων αὐτὸν, δεικνὺς ἐναργῶς, ὡς τοσούτῳ βασιλεῖ, τοσοῦτον εἶναι καὶ τὸν ὑπηρέτην χρεών· τῷ φρονιμωτάτῳ δηλαδὴ τῶν ὅσοι τὴν γῆν διενείμαντο ἄνθρωποι, τὸν πάσῃ σοφίᾳ πάντων ἐπέκεινα χρώμενον. καὶ νῦν δ' αὖ τῶν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγεὶς, οὐκ ἐκεῖνος δεῖν ἀπαρτῆσθαι τοῦτον ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοῦ. καὶ μέντοι ταχέως προσκαλεσάμενος,

ταχέως

ταχέως καὶ προσειλήφει. εἰ μὲν δὴ οὖν ἀπηλθόντος ἐκείνου ζῆν οὗτος οὐκ ἠδύνατο, καθάπερ σῶμα ψυχῆς ἀπερρωγὸς, βαβαὶ τῆς συμπνοίας τε καὶ τῆς μίξεως, ἣν εἰς ἄρρηκτόν τινα τὸν δεσμὸν ἡ μακρὰ συνήρμοσεν ἕξις. Εἰ δὲ καλέσαντος ἐκείνου ἔδραμε, παραχρῆμα ῥίψας τὸ σῶμα, βαβαὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς στοργῆς, ἣν προσηκόντως εἶχε πρὸς τὸν δεσπότην, Ἡρακλῆς μέντοι ἐκεῖνος, εἰ δὲ τὰ ὄντα εἰρήκασιν οἱ τῶν μύθων ἐνταῦθα πατέρες, πᾶσαν διέδραμε τὴν ὑφ' ἥλιον, ὡς ἂν μάρτυρα τῶν οἰκείων ἅπασαν κλήσηται ἄθλων. οὗτοι δὲ ἐντὸς ὅρων μένοντες μόνῃ τῇ βελτίστῃ φήμῃ καὶ τὰς Ἡρακλείους διέβησαν στήλας, καὶ ῥᾶστα πᾶσαν ἀνηρήσαντο τὴν ὑφ' ἥλιον. ἀλλὰ νῦν ἐξ ἀνθρώπων ἀπῆλθον ἀθανατίσαντες πρότερον ἑαυτοὺς, καὶ μνήμην καταλιπόντες ζῶσαν διηνεκῶς ἐν ταῖς τῶν ἐπιγινομένων ἀνθρώπων ψυχαῖς.

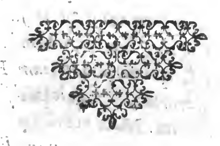
ſecum conjunxit. Quod ſi ergo, illo digreſſo, vivere hic non potuit, veluti corpus ab anima divulſum: papæ, qualis fuit illa conſpiratio, atque conjunctio, quam indiſſolubili vinculo diuturnus uſus conglutinavit? Quod ſi ab illo accerſitus ſtatim abjecto corpore accurrit; ô amorem, & charitatem ſingularem, quâ, vt decuit, dominum eſt proſecutus. Hercules ille quidem, ſi quidem hoc verè dixerunt fabularum patres, terrarum orbem peragravit, vt is ſuorum certaminum teſtis eſſet. Hi verò cùm intrà limites manerent, ſola optima fama etiam Herculanas columnas ſuperarunt: &, quicquid ſol intuetur, in ſe converterunt. Nunc verò è rebus humanis diſceſſerunt, cùm ſe prius immortalitati conſecraſſent, ſuique memoriam perpetuò in poſterorum animis victuram reliquiſſent.

*****

Nobis

Nobis verò talibus & tantis præsidijs ac munitionibus destitutis, quæ ullius boni spes relinquitur? Idem enim & nobis vereri nunc subit, quod vitibus, & plantis novellis; si quis antibus, & sepibus, fraude remotis, eas pecudibus patére permittat.

FINIS.

χαῖς. ἡμῖν δὲ τοιούτων καὶ τοσούτων περιβόλων καὶ στηριγμάτων οὑτωσὶ στερηθεῖσι, τίς ἐλπὶς λείπεται τἀγαθοῦ; ταὐτὸν γάρ τι καὶ ἡμῖν νῦν ἔπεται δεδιέναι, ὅπερ ἄμπελοι καὶ φυτὰ νεογνά, ἐπειδάν τις ἐπιβούλως τοὺς κύκλῳ περιβόλους τε καὶ φραγμοὺς καθελὼν, μηλόβοτον καταστήσῃ τὸν χῶρον.

Τέλος.

*** *** 2

